
Dok. Nr. 9835
AN/453

ICAO valodas prasmes prasību īstenošanas rokasgrāmata

Rokasgrāmatu ir apstiprinājis ģenerālsekretārs, un tā publicēta ar viņa atļauju.

Otrais izdevums, 2010. gads

Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija

Dok. Nr. 9835
AN/453

***ICAO* valodas prasmes prasību īstenošanas rokasgrāmata**

Rokasgrāmatu ir apstiprinājis ģenerāļsekretārs, un tā publicēta ar viņa atļauju.

Otrais izdevums, 2010. gads

Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija

Atsevišķos izdevumos angļu, arābu, ķīniešu, franču, krievu un spāņu valodā publicējusi
STARPTAUTISKĀ CIVILĀS AVIĀCIJAS ORGANIZĀCIJA
999 University Street, Montréal, Québec, Canada H3C 5H7

Informācija par pasūtīšanu un tirdzniecības pārstāvju un grāmatu tirgotāju pilns saraksts ir
pieejams ICAO tīmekļa vietnē www.icao.int

Dok. Nr. 9835 “ICAO valodas prasmes prasību īstenošanas rokasgrāmata”

Kārtas numurs: 9835

ISBN 978-92-9231-549-8

© ICAO 2010. gads

Visas tiesības saglabātas. Nevienu šīs publikācijas daļu nedrīkst reproducēt, glabāt izguves sistēmā vai pārsūtīt jebkādā formā vai ar jebkādiem līdzekļiem bez Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas iepriekšējas rakstveida atļaujas.

SATURA RĀDĪTĀJS

PRIEKŠVārds	7
AR VALODAS PRASMI UN VALODAS PRASMJU PĀRBAUDI SAISTĪTO TERMINU SKAIDROJUMS.....	9
AKRONĪMI UN SAĪSINĀJUMI	12
PUBLIKĀCIJAS	14
1. nodaļa DROŠUMA JAUTĀJUMU ANALĪZE STARPTAUTISKĀS AVIĀCIJAS VALODAS PRASMES PRASĪBU IEVIEŠANAI	15
1.1. IEVADS.....	15
1.2. ICAO VALODAS PRASMES PRASĪBU PASTIPRINĀŠANAS PAMATJAUTĀJUMI	15
1.3. NOTEIKUMU PĀRSKATĪŠANA PIRMS TĀDU GROZĪJUMU PIENĒMŠANAS, KUROS IETVERTAS VALODAS PRASMES PRASĪBAS.....	16
1.4. ICAO VEIKTIE PASĀKUMI	17
2. nodaļa VISPĀRĪGS IEVADS PAR VALODAS PRASMI UN VALODAS APGUVI. 19	
2.1. IEVADS.....	19
2.2. SAZIŅA.....	19
2.3. VALODAS PRASME	19
2.4. VALODAS LIETOTĀJA STATUSS UN PRASMES LĪMENĪ.....	22
2.5. ANĢĻU VALODA KĀ <i>LINGUA FRANCA</i>	24
2.6. VALODAS PRASMES APGUVĒ.....	25
3. nodaļa AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARI.....	29
3.1. IEVADS.....	29
3.2. VISPĀRĒJĀ VALODA UN SPECĪLĀ LIETOJUMA VALODA	29
3.3. AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODAS VISPĀRĪGĀS IEZĪMES. 30	
3.4. AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODAS ĪPAŠĀS IEZĪMES	35
4. nodaļa ICAO STANDARTI UN IETEICAMĀ PRAKSE ATTIECĪBĀ UZ VALODAS PRASMES PRASĪBĀM.....	40
4.1. IEVADS.....	40
4.2. PĀRSKATS PAR ICAO SARP VALODAS PRASMES JOMĀ	40
4.3. 10. PIELIKUMA SARP, KAS ATTIECAS UZ VALODAS LIETOJUMU	41
4.4. 1. PIELIKUMA SARP, KAS ATTIECAS UZ VALODAS PRASMI	42
4.5. 1. PIELIKUMĀ NORĀDĪTIE DESKRIPTORI ATTIECĪBĀ UZ ICAO VALODAS PRASMES PRASĪBĀM.....	44
4.6. VĒRTĒJUMA TABULAS DESKRIPTORU SKAIDROJUMS (3. LĪMENIS UN AUGSTĀKI).....	49
4.7. AERONAVIGĀCIJAS PAKALPOJUMU NOTEIKUMI. GAISA SATIKSMES PĀRVALDĪBA (<i>PANS-ATM</i> , DOK. NR. 4444).....	56

---

5. nodaļa ĪSTENOŠANA.....	57
5.1. IEVADS.....	57
5.2. VADLĪNIJAS VALODAS PRASMES PRASĪBU ĪSTENOŠANAS PLĀNA IZSTRĀDEI.....	57
5.3. PRAKTISKĀ ĪSTENOŠANA.....	60
6. nodaļa VALODAS PRASMJU PĀRBAUDES KRITĒRIJI SASKAŅOTAI PIEEJAI PASAULES MĒROGĀ.....	64
6.1. IEVADS.....	64
6.2. VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA.....	65
6.3. IETEICAMIE KRITĒRIJI AVIĀCIJAS VALODAS PRASMJU PĀRBAUDEI.....	72
7. nodaļa VALODAS PRASMES MĀCĪBAS.....	94
7.1. IEVADS.....	94
7.2. PĀRSKATS.....	94
7.3. IZPLATĪTI NEPAREIZI PRIEKŠSTATI PAR VALODAS MĀCĪŠANOS UN VALODAS MĀCĪBĀM.....	95
7.4. MĀCĪBU KURSA SATURS: VISPĀRĒJAS UN ĪPAŠI AVIĀCIJAS NOZAREI IZSTRĀDĀTAS VALODAS MĀCĪBAS.....	96
7.5. SATURĀ BALSTĪTA VALODAS APGUVE.....	98
7.6. MĀCĪBU KURSA ĪSTENOŠANA.....	100
7.7. PASNIEDZĒJU MĀCĪBAS.....	101
7.8. PAREDZĒTĀ VALODAS APGUVĒJA PRASMES ATTĪSTĪBA.....	102
7.9. LABĀKĀ PRAKSE MĀCĪBU PROGRAMMU JOMĀ.....	103
A papildinājums ICAO STANDARTI UN IETEICAMĀ PRAKSE (SARP).....	104
B pievienojums AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODA.....	114
C papildinājums KONTROLSARAKSTS AVIĀCIJAS VALODAS PRASMJU PĀRBAUDEI.....	133
D papildinājums AVIĀCIJAS VALODAS MĀCĪBU PROGRAMMĀ IESAISTĪTĀ PERSONĀLA KVALIFIKĀCIJA.....	139
E papildinājums MŪSDIENU VALODAS MĀCĪBU METODES: IESKATS VĒSTURĒ.....	142
F papildinājums PAPILDU RESURSI.....	145

PRIEKŠVārds

Drošuma eksperti pastāvīgi cenšas apzināt līdzekļus drošuma uzlabošanai, lai samazinātu jau tā zemos nelaiemes gadījumu rādītājus. Tā kā aviācijas nelaiemes gadījumus arvien mazāk izraisa mehāniskās kļūmes, pēdējos gados lielāka uzmanība tiek pievērsta cilvēkfaktoriem, kas veicina nelaiemes gadījumus. Viens no cilvēkfaktora elementiem, kam atkal tiek pievērsta uzmanība, ir saziņa.

ICAO asambleja 1998. gadā, ņemot vērā to, ka vairākus nelaiemes gadījumus un incidentus bija tieši izraisījušas vai veicinājušas pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru vājās valodas prasmes, izstrādāja asamblejas rezolūciju Nr. A32-16, kurā ICAO padome tika mudināta lūgt Aeronavigācijas komisiju īpaši prioritāri izskatīt jautājumu par angļu valodas prasmi un nostiprināt attiecīgos 1. un 10. pielikuma noteikumus, ar kuriem līgumslēdzējam valstīm tiktu paredzēts pienākums veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka gaisa satiksmes vadības personālam un gaisa kuģu apkalpes locekļiem, kas iesaistīti lidojumos gaisa telpā, kurā jālieto angļu valoda, būtu nepieciešamās prasmes radiotelefonu sakaros sazināties angļu valodā un saprast runāto.

Šajā saistībā Aeronavigācijas komisija izveidoja Angļu valodas prasmes prasību izpētes grupu (*PRICESG*), lai palīdzētu sekretariātam visaptveroši pārskatīt pašreizējos noteikumus attiecībā uz visiem “gaiss–zeme” un “zeme–zeme” balss sakaru aspektiem un nepieciešamības gadījumā izstrādāt jaunus noteikumus. Padome 2003. gada martā pieņēma grozījumus 1., 6., 10., 11. pielikumā un *PANS-ATM* saistībā ar valodas prasmi starptautiskajā civilajā aviācijā.

Lai palīdzētu valstīm nodrošināt pastiprināto valodas prasmes noteikumu ievērošanu, 2004. gadā tika publicēts šīs rokasgrāmatas pirmais izdevums, kurā apkopota visaptveroša informācija par vairākiem aspektiem, kas saistīti ar valodas prasmes mācībām un pārbaudēm.

ICAO asambleja 2007. gadā pieņēma asamblejas rezolūciju Nr. A36-11 “Proficiency in the English language used for radiotelephony communications” [Radiotelefonijas sakaru angļu valodas prasme], kurā padome tika aicināta izstrādāt globāli saskaņotus valodas prasmju pārbaudes kritērijus, lai palīdzētu līgumslēdzējam valstīm īstenot valodu prasmes prasības.

Lai izpildītu ICAO valodas prasmes prasības, pēdējos gados visā pasaulē ir veikti daudzi pasākumi, tostarp *Eurocontrol*, *EANPG*, *ASECNA* un *COCESNA* ir ieviesušas reģionālas iniciatīvas. Vairums aviosabiedrību un aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēju visos kontinentos ir centušies izstrādāt vai iegādāties mācību un pārbaudžu programmas. Savukārt gaisa kuģu un aprīkojuma konstruktori ir palīdzējuši saviem klientiem izvēlēties vai izveidot valodas prasmju pārbaudes un mācību risinājumus. Gan komerciālajā, gan akadēmiskajā vidē strādājošie valodas mācīšanas un valodas prasmju pārbaudes speciālisti ir veicinājuši ICAO valodas prasmes prasībām atbilstošu programmu, mācību materiālu un pārbaudes pakalpojumu ātrāku izstrādi. Galvenokārt iesaistījušies to valstu pārstāvji, kurās angļu valoda ir dzimtā valoda. Visbeidzot – tādas profesionālās apvienības kā *ICAEA* un *IALCO* ir nodrošinājušas forumus informācijas un ideju apmaiņai par valodas prasmes prasību īstenošanu.

Vienlīdz aktīvu atbalstu valstīm šajā saistībā ir sniegusi arī ICAO. Proti, 2009. gada jūnijā tika publicēts ICAO apkārtraksts Nr. 318 “Language Testing Criteria for Global Harmonization” [Valodas prasmju pārbaudes kritēriji saskaņotai pieejai pasaules mērogā], apkārtraksts Nr. 323 “Guidelines for Aviation English Training Programmes” [Vadlīnijas angļu valodas mācību programmām aviācijas nozarē] un 2010. gadā – šīs rokasgrāmatas otrais izdevums.

Šis otrais izdevums ir atjaunināts un sakārtots būtiski papildinātās septiņās nodaļās un astoņos pielikumos. Vairāki pielikumi ir formatēti tā, lai ieinteresētajām personām būtu vieglāk tos atdalīt kā atsevišķus dokumentus (kontrolsarakstus un ieteikumus) to pavairošanai un praktiskai izmantošanai.

Rokasgrāmatas 1., 2. un 3. nodaļā ir izklāstīts valodas prasmes jēdziens un radiotelefonu sakaru īpatnības. Valodas mācību un valodas prasmju pārbažu organizētājiem noderīgs ieskats par aviācijā izmantotajiem radiotelefonu sakariem sniegts 3. nodaļā. Lai gan 1., 2. un 3. nodaļa galvenokārt paredzēta mācību vadītājiem, kā arī mācību un valodas prasmju pārbažu pakalpojumu sniedzējiem, tās ir ļoti ieteicams izlasīt arī valstu regulatoriem, operatoriem un aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem, lai pilnīgi izprastu turpmākajās nodaļās izklāstīto īstenošanas vadlīniju nozīmi un gūtu lingvistisku skatījumu uz aviācijas jomu.

Rokasgrāmatas 5.–7. nodaļā sniegti norādījumi par to, kā nodrošināt valodas prasību izpildi. 4. un 5. nodaļā ietverta pamatinformācija par standartiem un ieteicamo praksi (*SARP*) attiecībā uz valodas prasmi, kā arī to nozīmes un savstarpējās saiknes skaidrojums. Materiāls, kas sākotnēji tika publicēts apkārtrakstā Nr. 318, ir iekļauts 6. nodaļā, kurā – tāpat kā 7. nodaļā – sniegti praktiski norādījumi, kā valodas mācībās un valodas prasmju pārbaudēs veiksmīgi īstenot *SARP*. Šajās nodaļās ir sniegta informācija par labāko praksi visās aplūkotajās jomās un brīdināts par konstatētajām nepilnībām un standartiem neatbilstošu praksi.

Visā dokumentā sniegtās norādes attiecas uz “valodas” prasmes prasībām kopumā neatkarīgi no konkrētās valodas. Lai gan tiek pieņemts, ka prasību īstenošanā galvenā uzmanība būs pievērsta angļu valodas prasmei, paredzams, ka daudzas valstis centīsies nodrošināt atbilstību arī attiecībā uz vietējo valodu lietojumu.

Tiks novērtētas visu dalībvalstu piezīmes par šo rokasgrāmatu, jo īpaši attiecībā uz tās lietojumu un lietderību. Tās tiks ņemtas vērā, sagatavojot turpmākos izdevumus. Piezīmes par šo rokasgrāmatu lūdzam sūtīt šādam adresātam:

*The Secretary General
International Civil Aviation Organization
999 University Street
Montreal, Quebec Canada H3C 5H7
Canada*

AR VALODAS PRASMI UN VALODAS PRASMJU PĀRBAUDI SAISTĪTO TERMINU SKAIDROJUMS

Akcenti. Atšķirīga valodas izruna, kas parasti ir saistīta ar ģeogrāfisko reģionu (pirmās valodas runātājiem) vai ar citas dzimtās valodas fonoloģisko ietekmi (otrās valodas vai svešvalodas runātājiem). Ikvienas valodas visiem runātājiem ir akcents.

Rīkošanas laiks. Datums vai laika periods, kurā notiek pārbaude.

Rīkošana. Darbības, kas saistītas ar pārbaudes nodrošināšanu pretendentu grupai konkrētos apstākļos. Konkrētās prasības var attiekties uz reģistrācijas procedūrām, norādījumiem par pretendentu sēdvietu izvietojumu, nepieciešamo aprīkojumu, laika ietvaru katram pārbaudes uzdevumam utt.

Replika. Audioieraksta runātāja vai sarunas vadītāja klātienē pausts izteikums, kas mutvārdu pārbaudē paredzēts pretendenta mudināšanai sniegt mutvārdu atbildi.

Deskriptors. Īss apraksts, kas attiecas uz vērtējuma tabulas rindu un raksturo prasmes līmeni vai snieguma veidu, kurš pretendentam jāapliecina, lai saņemtu šo konkrēto vērtējumu. Viena rinda var ietvert vairākus deskriptorus.

Dialekts. Īpašs valodas paveids, kas parasti saistīts ar sociālām vai ģeogrāfiskām atšķirībām un kam raksturīgs no citiem tās pašas valodas paveidiem atšķirīgs akcents, vārdu krājums un gramatikas lietojums.

Atsevišķs testelements. Pārbaudes testelements, kas nav saistīts ne ar vienu citu tās pašas pārbaudes testelementu.

Klišejiska runa. Ierobežotas vai kodētas valodas lietojums, kas ietver fiksētas standartfrāzes vai šabloniskas leksiskas un sintaktiskas konstrukcijas, kuras izstrādātas vispārējai lietošanai regulāri atkārtotā saziņā (piemēram, ikdienas sasveicināšanās frāzes) vai formāli noteiktas īpašiem vai profesionāliem mērķiem. (ICAO standartizētās frāzes ir formāli noteiktas klišejiskas runas piemērs.)

Sarunas vadītājs. Piemēroti kvalificēta un mācīta persona, ar kuru pārbaudes laikā pretendents sarunājas, lai izpildītu runāšanas uzdevumu.

Dažādu vērtētāju sniegtā vērtējuma uzticamība. Dažādu vērtētāju piešķirtā vērtējuma konsekvence vai stabilitāte.

Vērtētāja sniegtā vērtējuma uzticamība. Viena vērtētāja vienam un tam pašam snieguma veidam dažādā laikā piešķirtā vērtējuma konsekvence vai stabilitāte.

Testelementi. Katrs pārbaudes elements, par kuru tiek piešķirta atsevišķa atzīme.

Valodas prasmes. Zināšanas un spējas, kas ietekmē konkrētās personas spēju spontāni, precīzi, saprotami, jēgpilni un pienācīgi sazināties noteiktā valodā.

Piezīme. ICAO vērtējuma tabulā ir noteiktas sešas atsevišķas prasmes.

Operatīvā valodas prasmju pārbaude. (Termins, kas izmantots tikai ICAO dokumentā Nr. 9835.) Valodas prasmes novērtēšana, izmantojot procedūru, kas izstrādāta citam nolūkam (piemēram, lidojuma kvalifikācijas pārbaudes vai ATC eksāmena laikā). Tomēr šādi novērtējumi jāveic saskaņā ar atzītiem valodas prasmju pārbaudes labākās prakses principiem.

Operatīvais vērtētājs. Vērtētājs, kurš novērtējumā pievērsīs uzmanību ne tikai pretendenta snieguma lingvistiskajām iezīmēm, bet arī pretendenta snieguma atbilstībai pārbaudē attiecībā uz profesionālajiem standartiem un procedūrām (sal. “valodas prasmes vērtētājs”).

Piezīme. Valodas prasmju pārbaudēs netiek pārbaudītas zināšanas par darbības procedūrām.

Pietiekams vērtējums. Zemākais pieņemamais vērtējums pārbaudē. Pretendenti, kuri iegūst mazāku punktu skaitu par noteikto robežvērtību, nav nokārtojuši pārbaudi.

Vienkārša valoda. Spontāns, radošs un nekodēts attiecīgās dabiskās valodas lietojums.

1. piezīme. Vienkāršu valodu lieto “tikai tajos gadījumos, kad standartizētās frāzes neder plānotajai pārraidei” (10. pielikuma II sējuma 5.1.1.1. punkts).

2. piezīme. Termins “vienkārša” ir ņemts no ICAO dokumentiem, kas bija spēkā valodas prasmes prasību izstrādes laikā, un tam tika dota priekšroka salīdzinājumā ar citiem pārbaudes kārtotāju izmantotiem terminiem, piemēram, “vispārēji lietota”, “plaši izplatīta”, “paplašināti izmantota” vai “dabiska”.

3. piezīme. Šis termins nav saistīts ar Apvienotajā Karalistē un Amerikas Savienotajās Valstīs izplatīto kustību “vienkāršā angļu valoda”, kuras mērķis ir nodrošināt alternatīvu valodas lietojumu, lai izvairītos no nevajadzīgi sarežģītās valodas, ko lieto valsts pārvaldē, uzņēmējdarbības vidē un dažādās iestādēs.

Vērtēt. Piešķirt punktus vai atzīmi pretendenta sniegumam pārbaudē, izmantojot subjektīvu novērtējumu.

Piezīme. Lai novērstu iespēju, ka individuālā subjektivitāte radītu neuzticamu rezultātu, nodrošina vērtētāju sākotnējās un regulārās mācības, regulāru atsauci uz standarta vērtējuma tabulu un vairāku vērtētāju izmantošanu.

Vērtētājs. Piemēroti kvalificēta un apmācīta persona, kas piešķir punktus pretendenta sniegumam pārbaudē un kas savu lēmumu pieņem, parasti pamatojoties uz snieguma iezīmju salīdzināšanu ar deskriptoriem vērtējuma tabulā.

Vērtējuma tabula. Tabula, kas ietver vairākas noteiktā veidā sakārtotas kategorijas un ko izmanto snieguma novērtēšanai. Parasti katrā deskriptoru rindā ir iekļauti deskriptori, kas nodrošina interpretācijas precizitāti.

Valodas stils. Runas stils (tostarp atšķirīgs vārdu krājums, sintakse, runas ātrums utt.), ko runātājs izvēlas kā atbilstošu konkrētai situācijai vai darbībai.

Uzticamība. Pārbaudes vērtējumu konsekvence vai stabilitāte.

Reaģēšana. Pretendenta lingvistiskais sniegums, kas tiek pausts saistībā ar pārbaudes testelementu (piemēram, atbilde uz jautājumu).

Punkts vai atzīme. Tāds skaitlisks vai šifrēts pretendenta snieguma rezultāts pārbaudē, kas ļauj salīdzināt pretendentu ar citiem tās pašas pārbaudes pretendentiem vai apstiprinātu standartu.

Specializēta valodas prasmju pārbaude. (Termins, kas izmantots tikai ICAO dokumentā Nr. 9835.) Valodas prasmes novērtēšana, izmantojot procedūru, kas ir izstrādāta tikai šim nolūkam un saskaņā ar atzītiem valodas prasmju pārbaudes labākās prakses principiem.

Pārbaudes konstrukts. Hipotētiska spēja vai garīga iezīme, kuru nevar tieši novērot vai mērīt valodas prasmju pārbaudē, piemēram, klausīšanās spēja. Valodas prasmju pārbaudēs cenšas vērtēt dažādus konstruktus, kas ir valodas prasmes pamatā.

Pārbaudes nodrošināšana. Fiziskie līdzekļi, ar kuriem nodrošina, ka pārbaudes rīkošanas laikā pārbaudes kārtotājs var izpildīt pārbaudes uzdevumus (piemēram, papīra dokumenti, datora ekrāns, audioiekārta, saziņa tiešā kontaktā utt.).

Pārbaudes sistēma. Visu to noteikumu kopums, kas attiecas uz konkrētas pārbaudes rīkošanu, tostarp pārbaudes materiāliem, kā arī pārbaudes regulāras aktualizēšanas organizēšanu, pārbaudes nodrošināšanu, vērtēšanu un atzīmes izlikšanu.

Pārbaudes regulāra aktualizēšana. Pārbaudes organizācijas darbības, kuru mērķis ir laika gaitā saglabāt pārbaudes uzticamību, derīgumu un drošību. Šīs darbības ietver pārbaudes rezultātu un vērtētāja uzticamības uzraudzību, jaunu pārbaudes testelementu izstrādi un izmēģināšanu, jaunu pārbaudes variantu izdošanu, norādījumu pārskatīšanu pārbaudes rīkotājiem utt.

Pārbaudes mērķis. Lingvistiskās uzvedības izpausmes, saistībā ar kurām pārbaudes laikā pretendentiem jāapliecina savas spējas.

Pārbaudes kārtotājs vai pretendents. Persona, kas tiek pārbaudīta.

Pārbaudes uzdevums. Viens uzdevums, kurā jāizpilda norādītie nosacījumi, jāizprot ar to saistītā(-ās) replika(-as) un jāsniedz atbilstīga(-as) atbilde(-es).

Pārbaudes lietotājs. Personas vai iestādes, kuras izmanto pārbaudi un kurām ir darīti pieejami pārbaudes rezultāti, lai pieņemtu pamatotu lēmumu vai attiecīgi rīkotos.

Apstiprināt. Pārbaudes izstrādes un pārbaudes satura regulārās aktualizēšanas laikā veikt darbības, lai apliecinātu pārbaudes derīgumu.

Derīgums. Tas, cik lielā mērā pārbaudes vērtējums ļauj izdarīt tādas secinājumus par valodas prasmi, kas ir atbilstoši, jēgpilni un noderīgi, ņemot vērā pārbaudes nolūku.

Filtrētā mācīšanās. Pārbaudu vai eksāmenu veida vai satura tāda ietekme uz mācīšanas un mācīšanās metodēm un saturu, kuras rezultātā tiek veikts novērtējums.

AKRONĪMI UN SAĪSINĀJUMI

<i>ACTFL</i>	ASV Svešvalodu mācīšanas padome
<i>ADREP</i>	aviācijas nelaimes gadījumu / incidentu datu paziņošanas sistēma
<i>ALTE</i>	Eiropas Valodas prasmju pārbaudītāju asociācija
<i>ASECNA</i>	Āfrikas un Madagaskaras Aeronavigācijas drošības aģentūra
<i>ASRS</i>	Aviācijas drošības ziņošanas sistēma
<i>CAA</i>	civilās aviācijas pārvalde
<i>CALL</i>	datorizēta valodas apguve
<i>CBLT</i>	saturā balstīta valodas apguve
<i>CEFR</i>	Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana
<i>CHIRP</i>	Cilvēkfaktora incidentu ziņošanas konfidenciālā programma
<i>COCESNA</i>	Centrālamerikas Aeronavigācijas pakalpojumu korporācija
<i>CRM</i>	apkalpes darba optimizācija
<i>EANPG</i>	Eiropas Aeronavigācijas plānošanas grupa
<i>ECCAIRS</i>	Eiropas Koordinācijas centrs aviācijas incidentu ziņošanas sistēmām
<i>EFL</i>	angļu valoda kā svešvaloda
<i>EIL</i>	angļu valoda kā starptautiska valoda
<i>ELPAC</i>	aviācijas sakaru angļu valodas eksaminācija
Eirokontrolē	Eiropas Aeronavigācijas drošības organizācija
<i>FSF</i>	Lidojumu drošuma fonds
<i>FSIX</i>	lidojumu drošuma informācijas apmaiņas vietne
<i>IALCO</i>	Starptautiskā Aviosabiedrību valodu un komunikācijas organizācija
<i>IATEFL</i>	Starptautiskā Angļu valodas kā svešvalodas skolotāju asociācija
<i>ICAEA</i>	Starptautiskā Civilās aviācijas angļu valodas asociācija
<i>IELTS</i>	starptautiskā angļu valodas eksaminācijas sistēma
<i>ILR</i>	Starpaģentūru diskusiju forums valodas jautājumos
<i>ILTA</i>	Starptautiskā Valodas prasmes pārbaudītāju asociācija
<i>IT</i>	informācijas tehnoloģijas
<i>LPR</i>	valodas prasmes prasības
<i>SLV</i>	speciālā lietojuma valoda
<i>MORS</i>	obligāta atgadījumu ziņošanas sistēma
<i>NAS</i>	valsts aviācijas sistēma
<i>NVO</i>	nevalstiska organizācija
<i>OPI</i>	mutvārdu valodas prasmes pārbaude
<i>PRICESG</i>	Angļu valodas prasmes prasību izpētes grupa
<i>SARP</i>	standarti un ieteicamā prakse
<i>SME</i>	tematu eksperti
<i>TESL</i>	angļu valodas kā otrās valodas mācīšana
<i>TESOL</i>	angļu valodas mācīšana citu valodu runātājiem

<i>TOEFL</i>	angļu valodas kā svešvalodas pārbaude
<i>TOEIC</i>	angļu valodas pārbaude starptautiskai saziņai
<i>TSP</i>	valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējs
<i>VFR</i>	vizuālo lidojumu noteikumi

PUBLIKĀCIJAS
(minētas šajā rokasgrāmatā)

Konvencija par starptautisko civilo aviāciju (dok. Nr. 7300)

Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju pielikumi

1. pielikums “Personāla sertificēšana”
6. pielikums “Gaisa kuģu ekspluatācija”
I daļa “Starptautiskais komerciālais gaisa transports. Lidmašīnas”
III daļa “Starptautiskie lidojumi. Helikopteri”
10. pielikums “Aviācijas telesakari”
II sējums “Sakaru procedūras, ieskaitot tās procedūras, kurām ir *PANS* statuss”
11. pielikums “Gaisa satiksmes pakalpojumi”

Aeronavigācijas pakalpojumu noteikumi

“ATM – Air Traffic Management” [*ATM*. Gaisa satiksmes pārvaldība] (dok. Nr. 4444)

Rokasgrāmatas

- “Human Factors Training Manual” [Rokasgrāmata par cilvēkfaktoru] (dok. Nr. 9683)
- “Manual of Radiotelephony” [Radiotelefona sakaru rokasgrāmata] (dok. Nr. 9432)
- “Safety Management Manual (SMM)” [Lidojumu drošības vadības rokasgrāmata (*SMM*)] (dok. Nr. 9859)

Apkārtraksti

- “Guidelines for Aviation English Training Programmes” (apkārtraksts Nr. 323)
  - “Language Testing Criteria for Global Harmonization” (apkārtraksts Nr. 318)
-

---

1. nodaļa

DROŠUMA JAUTĀJUMU ANALĪZE STARPTAUTISKĀS AVIĀCIJAS VALODAS PRASMES PRASĪBU IEVIEŠANAI

1.1. IEVADS

Šajā nodaļā ir īsumā izklāstīta ICAO valodas prasmes prasību ieviešanas priekšvēsture un drošuma jautājumu analīze. Tā ir paredzēta visām ieinteresētajām personām, kas iesaistītas valodas prasmes prasību īstenošanā, tostarp valodas mācību un valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniegšanā.

1.2. ICAO VALODAS PRASMES PRASĪBU PASTIPRINĀŠANAS PAMATJAUTĀJUMI

1.2.1. Vairāk nekā 800 cilvēku zaudēja dzīvību trijos smagos nelaimes gadījumos (vienā sadursmē uz zemes, vienā aviācijas nelaimes gadījumā, kas saistīts ar degvielas izplūdi, un vienā sadursmē ar zemi, nezaudējot lidojuma vadību). Aviācijas nelaimes gadījumu izmeklētāji konstatēja, ka šiem šķietami atšķirīgajiem nelaimes gadījumu veidiem bija kopīgs elements, kas tos veicināja: gaisa kuģa apkalpes vai dispečera nepietiekamai angļu valodas prasmei bija būtiska nozīme notikumu ķēdē, kas izraisīja nelaimes gadījumu. Papildus šiem liela mēroga aviācijas nelaimes gadījumiem ik gadu tiek ziņots par vairākiem incidentiem un bīstamiem savstarpējās tuvošanās gadījumiem, kas radušies valodas problēmu dēļ un rosināja pārskatīt saziņas procedūras un standartus visā pasaulē. Šā jautājuma risināšanas nepieciešamība pastiprinājās pēc sadursmes gaisā, kas notika 1996. gadā un kurā 349 pasažieri un apkalpes locekļi gāja bojā aviācijas nelaimes gadījumā, ko būtiski veicināja nepietiekama angļu valodas prasme.

1.2.2. Aviācijas nelaimes gadījumu izmeklētāji parasti atklāj virkni notikumu, kuru neveiksmīgā sakrītība galu galā izraisījusi nelaimes gadījumu. Dažos gadījumos aviācijas nelaimes gadījumu tieši vai netieši veicina valodas lietojums (vai nepareizs lietojums). Citreiz valoda ir notikumu ķēdes posms, kas saasina problēmu. Valoda var būt aviācijas nelaimes gadījumu un incidentu veicinošs faktors trīs iemeslu dēļ:

- a) nepareiza standartizētu frāžu izmantošana;
- b) vienkāršas valodas prasmes trūkums un
- c) vairāk nekā vienas valodas lietojums vienā gaisa telpā.

1.2.3. *Nepareiza standartizētu frāžu izmantošana.* Frāžu mērķis ir nodrošināt skaidru, kodolīgu, nepārprotamu valodu, lai nodotu ikdienišķus ziņojumus. Pētījums par reāliem radiotelefonu sakariem konkrētā maršrutā (Mell, 1992) atklāja, ka 70 procenti no visiem izteikumiem, kurus izsaka gan dzimtās valodas runātāji, gan runātāji, kam konkrētā valoda nav dzimtā valoda, un kuru izteikšanai ir paredzēta noteikta frāze, neatbilst atzītajiem standartiem. Lai frāzes varētu vislielākajā mērā ietekmēt drošuma saglabāšanu, visām pusēm jāizmanto ICAO standartizētās frāzes. ICAO standartizēto frāžu lietojuma svarīgums ir sīkāk iztirzāts 4. nodaļā. Tomēr, lai gan ICAO standartizētās frāzes ir izstrādātas tā, lai būtu atbilstošas izmantošanai daudzos apstākļos, tās nevar aptvert visas pilota un dispečera saziņas vajadzības. Aviācijas darbību un lingvistikas speciālisti ir vispārēji atzinuši, ka neviens standartizētu frāžu

---

kopums nevar pilnīgi aprakstīt visus iespējamus apstākļus un atbildes.

1.2.4. **Vienkāršas valodas prasmes trūkums.** Bieži tiek norādīts, ka šis apstāklis ir veicinājis dažus nelaimes gadījumus. Vienā gadījumā dispečers, kas pēdējais bija sazinājies ar apkalpi, kuras visi locekļi runāja tikai angļu valodā un kura novirzījās no kursa un ietriecās kalna nogāzē, aviācijas nelaimes gadījumu izmeklētājiem atzinās, ka gaisa kuģa atrašanās vietas ziņojumu informācija neatbilst tam, kur, viņaprāt, atradās gaisa kuģis. Tomēr, kā viņš pats atzina, viņam trūka vienkāršas angļu valodas prasmes, lai precizētu neskaidro informāciju vai paziņotu apkalpei, ka tā ir novirzījusies no kursa.

1.2.5. **Divu valodu lietojums vienā gaisa telpā.** Tas var ietekmēt to gaisa kuģa apkalpes locekļu izpratni par situāciju, kuri nesaprot visas valodas, ko šajā gaisa telpā izmanto radiotelefonu sakaros, un tas vairākos aviācijas nelaimes gadījumu ziņojumos ir minēts kā veicinošs faktors.

1.2.6. Lai gan *ICAO* valodas prasmes prasībās galvenā uzmanība ir pievērsta aviācijas radiotelefonu sakaru uzlabošanai, valodai ir arī svarīga loma apkalpes darba optimizācijā (*CRM*), un tā ir minēta kā veicinošs faktors incidentos / nelaimes gadījumos, ko izraisīja neprecīza saziņa gaisa kuģa apkalpes locekļu starpā. Ja gaisa kuģu apkalpes, jo īpaši starptautiskās gaisa kuģu apkalpes, nodrošinās atbilstību valodas prasmes prasībām, tās varēs labāk optimizēt apkalpes darbu un tādējādi garantēt papildu drošumu.

1.2.7. Bažas par valodas nozīmi aviācijas nelaimes gadījumos un incidentos ir paustas vairākas avotos. Dati, kas iegūti no *ICAO* aviācijas nelaimes gadījumu / incidentu datu paziņošanas sistēmas (*ADREP*) datubāzes, Amerikas Savienoto Valstu Nacionālās Transporta drošības padomes ziņojumiem (*ASRS*), Apvienotās Karalistes Ziņošanas par atgadījumiem sistēmas (*MORS*) un Cilvēkfaktora incidentu ziņošanas konfidencialās programmas (*CHIRP*), apstiprina, ka valodai ir būtiska nozīme nelaimes gadījumos un incidentos. *ICAO ADREP* iekļauti vairāki nelaimes gadījumi – gan tādi, kuros gājuši bojā cilvēki, gan tādi, kuros nav bijuši cilvēku upuri –, kuros minēta “valodas barjera” kā faktors. Šos datus apstiprina arī divi jaunākie Eirokontroles ziņojumi (Van Es, 2004 un Van Es, Wever un Verbeek, 2006).

1.2.8. Akadēmiskajos pētījumos tādās jomās kā dabiskās valodas apstrāde (Cushing, 1994) un sociolingvistika (Linde, 1988) arī ir pārbaudīta un uzsvērtā valodas prasmes un valodas lietojuma nozīme aviācijas incidentos un nelaimes gadījumos.

1.3. NOTEIKUMU PĀRSKATĪŠANA PIRMS TĀDU GROZĪJUMU PIENĒMŠANAS, KUIROS IETVERTAS VALODAS PRASMES PRASĪBAS

1.3.1. Līdz 2003. gada martam noteikumi par valodas lietojumu tika aplūkoti 10. pielikumā ietvertajās divās ieteicamajās praksēs un 1. pielikumā izklāstītajā standartā. 10. pielikumā tika ieteikts izmantot angļu valodu ikreiz, kad gaisa kuģa stacija nespēj sazināties valodā, ko izmanto stacija uz zemes. Tika izstrādāts arī 10. pielikuma papildinājums, kurā iztirzāti konkrēti valodas jautājumi. 1. pielikumā bija noteikts, ka gaisa satiksmes vadības dispečeri apliecina zināšanas attiecībā uz “valodu vai valodām, kas valsts mērogā paredzētas lietošanai sakaros “gais–zeme”, un spēju runāt šādā valodā vai valodās bez akcentiem vai šķēršļiem, kas nelabvēlīgi ietekmētu radiosakarus”. Šajās *SARP* nebija iekļautas līdzīgas prasības gaisa kuģa apkalpei, un tajās nebija skaidri noteikts prasītais prasmes līmenis, padarot saskaņošanu sarežģītu un novērtējumu nevienveidīgu.

1.3.2. Toreiz bija cerības, ka prasības attiecībā uz pilotu un dispečeru savstarpējo saziņu tiks izpildītas, tiklīdz būs izstrādāts radiotelefonu sakaros izmantojamais runas veids, kura pamatā

---

ir vienkāršota angļu valoda. Lingvistiskie pētījumi tagad skaidri parāda, ka nav tāda runas veida, kas cilvēku saziņā būtu piemērotāks par dabisko valodu. Mākslīgās valodas, piemēram, esperanto, ir maz lietotas pat gadu desmitiem pēc to ieviešanas. Joprojām nav pierādīts datorizēto runas atpazīšanas un tulkošanas tehnoloģiju lietderīgums aviācijas sakaros, kuros nepieciešama augsta uzticamība (Eirokontrolē, 2001). Cilvēku valodu daļēji raksturo spēja radīt jaunas nozīmes un lietot vārdus jaunos kontekstos. Šī valodas radošā funkcija ir īpaši noderīga, lai pielāgotos sarežģītajai un neparedzamajai cilvēku savstarpējai saskarsmei, tostarp aviācijas sakaros. Cilvēku savstarpējā saskarsmē nav piemērotāka sarunāšanās veida kā dabiskās valodas izmantošana.

1.4. ICAO VEIKTIE PASĀKUMI

1.4.1. Bažas par valodas nozīmi nelaimes gadījumos radīja nepieciešamību pieņemt ICAO asamblejas rezolūciju Nr. A32-16, kurā ICAO padome tika mudināta lūgt Aeronavigācijas komisiju īpaši prioritāri izskatīt šo jautājumu un galīgi pastiprināt attiecīgos ICAO noteikumus, kas attiecas uz valodas prasmes prasībām un kas līgumslēdzējām valstīm paredzētu pienākumu veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka gaisa satiksmes vadības personālam un gaisa kuģu apkalpes locekļiem, kas iesaistīti lidojumos gaisa telpā, kurā jālieto angļu valoda, būtu vajadzīgās prasmes radiotelefonu sakaros sazināties angļu valodā un saprast runāto.

1.4.2. Angļu valodas prasmes prasību izpētes grupa (PRICESG) pirmo reizi sanāca kopā 2000. gadā. PRICESG izveidoja Aeronavigācijas komisija, lai palīdzētu ICAO risināt valodas kompetences jautājumus, kas cita starpā ietvēra šādus aspektus:

- a) visaptveroši pārskatīt spēkā esošos noteikumus attiecībā uz visiem balss sakaru “gaiss–zeme” un “zeme–zeme” aspektiem starptautiskajā civilā aviācijā, lai noteiktu trūkumus un/vai nepilnības;
- b) izstrādāt ICAO noteikumus standartizētām angļu valodas prasmju pārbaudes prasībām un procedūrām un
- c) izstrādāt obligātā prasmes līmeņa prasības attiecībā uz angļu valodas vispārēju lietojumu.

Izpētes grupā tika iesaistīti līgumslēdzēju valstu un starptautisko organizāciju aviācijas darbību un lingvistikas eksperti ar pieredzi aviācijā (piloti, gaisa satiksmes vadības dispečeri un civilās aviācijas pārvalžu pārstāvji), aviācijas angļu valodas mācību organizēšanā un lietišķajā valodniecībā. PRICESG vairākkārt tikās 2000. un 2001. gadā, līdz visbeidzot 2001. gada rudenī iesniedza sekretariātam ieteikumu kopumu.

1.4.3. Grozījumi 10. pielikumā un PANS-ATM (dok. Nr. 4444) attiecībā uz radiotelefonu sakaros izmantojamā runas veida saskaņošanu un uzlabojumiem standartizētu frāžu izmantošanā stājās spēkā 2001. gada 1. novembrī. ICAO asamblejas 33. sesijā (Monreālā, 2001) tika norādīts, ka tiek izstrādāti noteikumi par valodas prasmi, un izteikti apsvērumi, ka šie noteikumi nebūtu attiecināmi tikai uz angļu valodu.

1.4.4. Lai izpildītu uzticēto uzdevumu, sekretariāts ierosināja grozījumus 1., 6., 10. un 11. pielikumā un PANS-ATM, kurus pieņēma ICAO padome 2003. gada martā.

1.4.5. Lai gan tiek pilnveidotas datu pārraides posmu lietojumprogrammas un speciālisti cer, ka tās mazinās vajadzību pēc kopīgas valodas, ir vairāki iemesli, kāpēc datu pārraides posmu ieviešana nemazinās vajadzību pilotiem un dispečeriem labi pārzināt valodu. Pirmkārt, tās vēl

---

nav pietiekami izstrādātas universālai lietošanai visos gadījumos. Otrkārt, to lietošanā ir nepieciešama valodas lasītprasme, bet joprojām nav pierādīta tulkošanas tehnoloģiju spēja izpildīt stingri noteiktās uzticamības prasības. Visbeidzot – gaisa kuģu apkalpēm un dispečeriem vienmēr būs nepieciešamas dabiskās valodas prasme datu pārraides posmu aprīkojuma atteices gadījumā.

1.4.6. Drošuma prasībām neatbilstīgi ir arī alternatīvi pasākumi, kuru mērķis ir apiet nepieciešamību pēc kopīgas valodas prasmes: proti, tulki pilotu kabīnē vai kontroltelpā pievieno papildu sakaru posmu starp diviem galvenajiem dalībniekiem – dispečeru un pilotu – , tādējādi vēl vairāk apgrūtinot saziņu. Ikdienas situācijās var pietikt ar tulka izmantošanu, bet neierastos apstākļos vai ārkārtējās situācijās jebkura procedūra, kas palēnina saziņu, kļūst nepieņemami apgrūtināša un, iespējams, pat bīstama. Tā kā cilvēku valoda galu galā ir labākais līdzeklis pilota un dispečera saziņai, *ICAO* valodas prasmes prasību mērķis ir uzlabot saziņu, lai vienlaikus uzlabotu drošumu.

---

2. nodaļa

VISPĀRĪGS IEVADS PAR VALODAS PRASMI UN VALODAS APGUVI

2.1. IEVADS

Šajā nodaļā sniegts īss pārskats par galvenajām valodas prasmes un valodas apguves koncepcijām un teorijām. Tajā ir aprakstīti pamatjēdzieni, saskaņā ar kuriem Angļu valodas prasmes prasību izpētes grupa (*PRICESG*) izstrādāja *ICAO* valodas prasmes prasības. Šīs nodaļas materiāls būs jau labi zināms valodas mācību un valodas prasmju pārbaudes speciālistiem. Savukārt iesaistītajiem apkalpes locekļiem un regulatīvajām iestādēm tas dos iespēju iepazīties ar šo jomu un palīdzēs izprast *ICAO* prasības attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni). Nodaļas mērķis ir nodrošināt vienotu izpratni visām pusēm, lai tādējādi atvieglotu prasību īstenošanu.

2.2. SAZIŅA

2.2.1. Valodas prasme ir svarīgs saziņas elements. Tradicionālajā saziņas modelī ir sūtītājs, kanāls un saņēmējs. Šis modelis ilustrēts 2-1. attēlā, un tajā uzsvērta verbālā (mutvārdu) saziņa, kas ir saziņas veids, uz kuru attiecas *ICAO* valodas prasmes prasības. Runātājs un klausītājs piedalās noteiktā saziņas fāzē. Runātājs iekodē savu iecerēto nozīmi izrunātajā ziņojumā. Ziņojums tiek nodots, izmantojot atbilstošu kanālu, skaņas plūsmas veidā, ko klausītājs uztver un atšifrē. Veiksmīgas saziņas gadījumā klausītāja uztvertā ziņojuma nozīme pilnīgi vai gandrīz pilnīgi atbilst runātāja iecerētajai ziņojuma nozīmei.

2.2.2. Tomēr jāņem vērā, ka šis vienvirziena mutvārdu saziņas modelis būtu sīkāk jāizstrādā tā, lai ņemtu vērā divvirzienu, daudzlīmeņu saikni starp runātāju un klausītāju un tādējādi precīzāk atspoguļotu runāto dialogu. Proti, būtu jāietver runātāja sākotnējais un turpmākais priekšstats par klausītāju, klausītāja gaidas attiecībā uz ziņojuma saturu, klausītāja iespējas sniegt runātājam atgriezenisko saiti (papildu saziņas kanāls) par to, kā klausītājs ziņojumu ir sapratis. Turklāt šeit parādītais ideālā runātāja, ideālā kanāla un ideālā klausītāja attēlojums neietver nejausmus avota traucējumus saziņas laikā, piemēram, uzmanības novēršanu un fona troksni. Ir skaidrs, ka runātāja spēja kodēt izteiktos ziņojumus un klausītāja spēja tos atkodēt būs izšķiroša veiksmīgai saziņai. Tā ir valodas prasmes joma.

2.3. VALODAS PRASME

2.3.1. Vispārīga informācija

2.3.1.1. Valodas prasme nav tikai gramatikas noteikumu, vārdu krājuma un dažādu skaņu izrunas zināšana. Tā ir sarežģīta šo zināšanu un vairāku citu prasmju un iemaņu mijiedarbība. Tādējādi šī joma būtiski atšķiras no daudziem citiem mācību priekšmetiem skolas programmā un aviācijas mācībās.

2.3.1.2. Apliecināt mutvārdu valodas prasmi nozīmē:

- a) praktiski lietot prasmi, pamatojoties uz iepriekš iegūtām kompetencēm, nevis vienkārši reproducēt vai demonstrēt iegūtās zināšanas;
- b) praktiski lietot prasmi, kas ir vairāku tādu apakšprasmju kopums, kuras reālā laika brīdī

---

apvienotas vienā veselumā un veido komunikatīvo kompetenci. Šīs apakšprasmes ietver (citu starpā):

- 1) atmiņā saglabātu valodas leksikas vārdu un frāžu aktīvu izmantošanu;
- 2) apgūto gramatikas noteikumu lietojumu;
- 3) skaņu un toņu uztveri un izrunāšanu, lai veidotu jēgpilnu skaņu plūsmu, un
- 4) interaktīvas komunikācijas veidošanu, pielāgojoties daudzām diskursa, sociālajām, kultūras un profesionālajām normām.

Šo apakšprasmju veiksmīga apvienošana vienā veselumā veido komunikatīvo kompetenci, kas ir ļoti cieši saistīta un lielā mērā balstīta uz vispārējām zināšanām (par pasauli, kultūru utt.) un vispārējām prasmēm (sociālajām, profesionālajām, kultūras utt.). Valodas prasme nevar pastāvēt atdalīti no citām spējām.

2.3.2. Komunikatīvā kompetence

2.3.2.1. Divdesmitā gadsimta astoņdesmitajos gados lietišķās valodniecības speciālisti izstrādāja komunikatīvās kompetences pagaidu definīciju, kuru turpina pilnveidot un izstrādāt. Saskaņā ar šo definīciju vispārējā komunikatīvā kompetence ietver lingvistisko, sociolingvistisko un pragmatisko kompetenci.

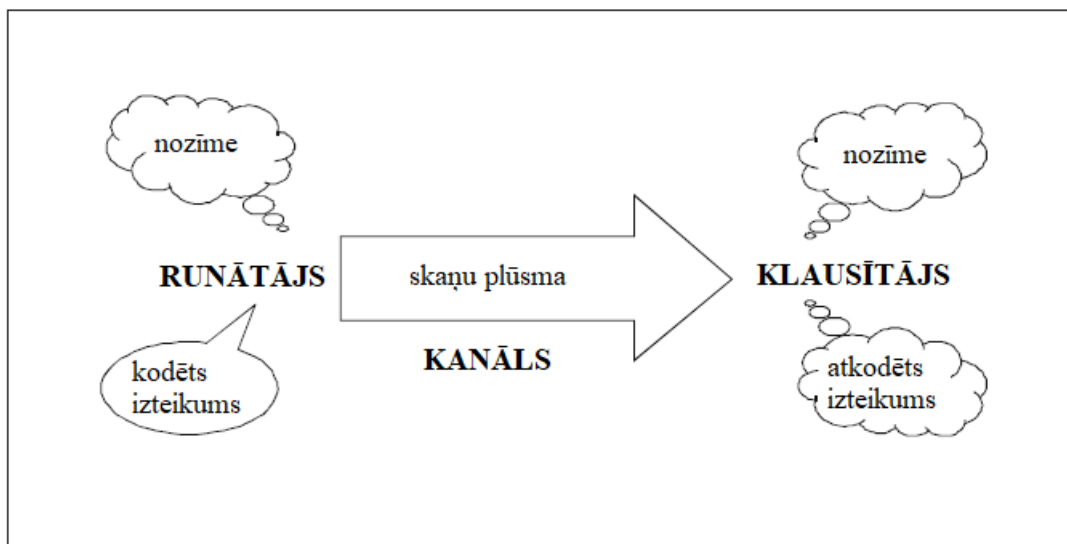
2.3.2.2. Lingvistiskā kompetence nozīmē konkrētas valodas vai valodu lingvistisko pazīmju zināšanu un jēgpilnu izmantošanu. Attiecībā uz runāšanu un klausīšanos lingvistisko kompetenci var iedalīt četrās atšķirīgās apakšprasmēs:

- a) leksiskā (atsevišķi vārdi, fiksēti izteicieni);
- b) gramatiskā (sintakses noteikumi, morfoloģija);
- c) semantiskā (nozīme, jēgpilna saikne) un
- d) fonētiskā (skaņas, zilbes struktūra, uzsvars teikumā, ritms, intonācija).

2.3.2.3. Sociolingvistiskā kompetence ietver izpratni par sociālo (tostarp profesionālo) kontekstu, kādā valoda tiek lietota. Tā ietver jutīgumu pret sabiedrisko attiecību iezīmētājiem, pieklājības normām, valodas stila atšķirībām, dialektu un akcentu vai spēju tos pareizi izmantot.

2.3.2.4. Pragmatiskā kompetence attiecas uz vairākām prasmēm, ko izmanto, lai valodai radītu vai piešķirtu nozīmi noteiktā situācijā vai kontekstā. Pragmatiskās kompetences cita starpā ir šādas:

- a) stratēģiskā kompetence nosaka to, kā valodas lietotāji organizē vai līdzsvaro savus resursus, lai aktīvi izmantotu prasmes un procedūras vajadzīgās saziņas nodrošināšanai konkrētajā kontekstā un veiksmīgi izpildītu attiecīgo uzdevumu iespējami vispusīgi vai ekonomiski saprātīgi;
- b) diskursīvā kompetence attiecas uz spēju apvienot teikumus vai izteikumus, lai izveidotu saskaņotu, pilnīgu tekstu;

2-1. attēls. Tradicionālais saziņas modelis

c) funkcionālā kompetence attiecas uz izpratni un spēju izmantot noteikumus, kas reglamentē veidu, kādā valodas struktūras ir pieņemts interpretēt vai kā tās interpretē noteiktā kontekstā, proti, izpratni par “valodas funkcijām” un veidu, kādā šīs funkcijas parasti tiek secīgi sakārtotas, lai veidotu sarunas struktūras (interaktīvus skriptus vai shēmas), un

d) valodas lietošanas rezultātu, piemēram, ietekmes uz drošumu vai ietekmes uz efektivitāti, novērtēšana reālajā pasaulē.

2.3.3. Lingvistiskais sniegums

2.3.3.1. Visas valodas prasmei nepieciešamās kompetences ir garīgo un fizisko spēju “konstrukti”, kas nav tieši novērojami. Par tiem var izdarīt secinājumus, tikai novērojot personu lingvistisko sniegumu. Snieguma novērošanas laikā valodas prasmi var ietekmēt citi faktori, piemēram, uzmanības līmenis, garastāvoklis, spriedze, verbālā darba atmiņa un verbālās informācijas apstrādes spējas. Šie faktori savukārt ietekmēs snieguma līmeni runas plūduma, izpratnes un saskarsmes jomā.

2.3.3.2. Sniegums nav tas pats, kas kompetence, bet nodrošina vienīgo iespēju izdarīt secinājumus par kompetenci un valodas prasmi un novērtēt tās.

2.3.4. Valodas kļūdas un nepareiza saziņa

2.3.4.1. Valodas kļūdas gan uztveres (sapratnes), gan producēšanas (runāšanas) laikā rodas tad, ja netiek ievērotas izmantotās valodas sistēmas vai apakšsistēmas normas. Saziņa dabiskajā valodā reti notiek pilnīgi bez kļūdām. Kļūdas lingvistiskajā sniegumā, to biežums konkrētās personas sniegumā un ietekme uz sapratni ir viena no iezīmēm, kas raksturo valodas prasmi. Kļūdas var būt šaura mēroga (attiekties tikai uz vienu valodas vienību) vai vispārējas (negatīvi ietekmēt visa ziņojuma nozīmi). Šo kļūdu atzīšana veicināja ICAO izstrādāt lietotāja līmeni (4. līmeni), kas tiek uzskatīts par minimālo pieļaujamo līmeni drošas ekspluatācijas nodrošināšanai.

2.3.4.2. Neizbēgamas valodas kļūdas vienmēr ir jāapsver un jāvērtē, ņemot vērā plašāku kontekstu, proti, nepareizu saziņu vai neveiksmīgu saziņu. Saziņas modelī, kas parādīts 2-1. attēlā, kļūmes var rasties vienā vai vairākos tā posmos. 2.1. tabulā ir izklāstītas saziņas kļūmes un to iespējamā izpausmes vieta.

2-1. tabula. Saziņas kļūmes

<i>Runātājs</i>	<i>Kanāls</i>	<i>Klausītājs</i>
Izteikumu kļūme: ietver faktu kļūdas vai neprecīzus pieņēmumus par to, cik lielā mērā klausītājs saprot sniegtās informācijas kontekstu.	Kanāla kļūme: ietver skaņas plūsmas pārraides traucējumus, ko rada skaņas kropļojumi, fona troksnis, statistiskais troksnis, jauda (joslas platums), signāla stiprums un virziens, kā arī “apcirpšana” mikrofonu nepareizas izmantošanas rezultātā.	Dekodēšanas kļūme: ietver nepareizu ienākošās skaņas plūsmas uztveri vai neuztveršanu, ko var izraisīt nepietiekama valodas prasme, uzmanības trūkums, īstermiņa atmiņa vai nepatiesas gaidas.
Kodēšanas kļūme: ietver vārdu izvēles vai sintakses kļūdas ziņojuma kodēšanas brīdī, kā arī nepiemērota valodas stila izvēli, tiešuma trūkumu pieklājības apsvērumu dēļ vai neskaidrus izteikumus, kā arī kontekstam neatbilstošu slenga, žargona vai idiomu lietojumu.		Interpretācijas kļūme: ietver runātāja kodēšanas kļūmju sekas, kā arī nepietiekamas valodas prasmes sekas, konteksta neprecizēšanu ar runātāju vai vienkārši nevēlēšanos saprast.
Ziņojuma nodošanas kļūme: ietver neatbilstošu runas ātrumu, pauzes, izrunu, uzsvaru un intonāciju, informācijas strukturēšanu, kā arī pārtēikšanos.		Atgriezeniskās saites kļūme: tas nozīmē, ka runātājam netiek dotas nekādas norādes par to, kā klausītājs ir sapratis sniegto informāciju.

2.4. VALODAS LIETOTĀJA STATUSS UN PRASMES LĪMEŅI

2.4.1. Dzimtās valodas runātājs / runātājs, kam attiecīgā valoda nav dzimtā valoda

2.4.1.1. Vienvalodība pasaulē lielā mērā vairs nav norma. Divvalodība un daudzvalodība ir ierasta parādība daudzās valstīs un kultūrās, ja ne lielākajā to daļā. Ja likumiski valstī pastāv daudzvalodība, var būt grūti precīzi noskaidrot, kāda ir konkrētās personas dzimtā valoda. Termini “dzimtās valodas runātājs” vai “pirmās valodas” (*LI*) vai “mātes valodas” (*MT*) runātājs būtībā ir noderīgi tikai tad, ja tie attiecas uz personām, kas runā tikai vienā valodā (vienvalodīgie runātāji).

2.4.1.2. Novērojumi liecina, ka cerībām, ka visi dzimtās valodas runātāji pastāvīgi spēs visaugstākajā līmenī apliecināt valodas prasmi visās jomās, nav reāla pamatojuma. Dzimtās valodas runātājiem var trūkt vārdu krājuma, lai apspriestu noteiktas tēmas, vai arī viņi var runāt ar reģionālu akcentu, kas kavē saprotamību tiem, kas nav no šā reģiona. Viņi var neņemt vērā vai neizmanto valodas stila attiecīgās sociolingvistiskās atšķirības. Pragmatiskās kompetences trūkums var padarīt viņus par neprasmīgiem valodas lietotājiem.

2.4.1.3. Visbeidzot, dzimtās valodas runātāji var tikt uztverti kā tās valodas “īpašnieki”, saistībā ar kuru valodas lietojumu tiek noteikti galīgie prasmes standarti. Mūsdienu globālās saziņas pasaulē, jo īpaši angļu valodas gadījumā, būtu grūti šādu viedokli pamatot (skat. 2.5. iedaļu).

2.4.2. Otrās valodas / svešvalodas runātāji

2.4.2.1. Runātājus, kuriem attiecīgā valoda nav dzimtā valoda (tostarp daudzvalodu runātājus), bieži iedala divās grupās. Otrās valodas (*L2*) runātāji ir tie, kuru valstī iekšējā saziņā kopā ar pirmo valodu tiek izmantota konkrētā valoda. Parasti viņi šo valodu ir izmantojuši jau no agras bērnības, un šajos reģionos parasti ir izveidojies atšķirīgs valodas paveids (piemēram, Karību jūras reģiona vai Dienvidāzijas angļu valodas paveids). Svešvalodas (*FL*) runātāji ir tie, kuri ir iemācījušies lietot valodu saziņai ar runātājiem no citām valstīm. Viņu mācīšanās parasti ir sākusies vēlā bērnībā vai pieaugušā vecumā.

2.4.2.2. Tomēr, tāpat kā attiecībā uz dzimtās valodas runātājiem, nav faktisku lingvistiskā snieguma novērojumu, kas ļautu nošķirt šīs divas grupas. Visi runātāji, kuriem attiecīgā valoda nav dzimtā valoda, var apliecināt visdažādākos prasmes līmeņus.

2.4.3. Prasmes līmeņi un vērtējuma tabulas

2.4.3.1. Ņemot vērā iepriekš minētās piezīmes par dzimtās valodas runātājiem un runātājiem, kuriem attiecīgā valoda nav dzimtā valoda, kļūst skaidrs, ka ir nepieciešami konkrēti dažādu prasmes līmeņu apraksti, kuros netiek pievērsta uzmanība ģeogrāfiskām vai biogrāfiskām atšķirībām.

2.4.3.2. Valodu pasniedzēji un prasmju pārbaudītāji lielākoties ir vienprātīgi, ka pastāv trīs atšķirīgi valodas prasmes līmeņi. Tie ir dažādi nosaukti: zems/vidējs/augsts vai iesācēja/vidējs/eksperta. Katru līmeni var iedalīt arī sīkāk, piemēram, zemāks par vidējo līmeni /vidējais līmenis /augstāks par vidējo līmeni. Tomēr ir konstatēts, ka šis sīkākais iedalījums nav pārāk lietderīgs, jo nav īsti skaidrs, ko katrs no tiem nozīmē faktiskā lingvistiskā snieguma ziņā. Šajā saistībā pēdējos gados tika īstenotas vairākas dažādas iniciatīvas, kas ietvēra sīkāka apraksta izveidi par minētajiem līmeņiem.

2.4.3.3. Starpaģentūru diskusiju forums valodas jautājumos (ASV) un Eiropas Padome ir ieguldījuši visvairāk darba, mēģinot izveidot valodas prasmes līmeņu aprakstus, kuros būtu raksturots konkrētās prasmes sniegums. Proti, izstrādāta tabula mutvārdu valodas prasmes pārbaudei (*OPI*) un Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei (*CEFR*), ko tagad plaši izmanto kā vadlīnijas tiešam novērtējumam vai kā atsauci valodas prasmju pārbaudes vērtējumu interpretācijai. Šo tabulu izstrādē galvenā uzmanība pievērsta vispārējam (sabiedrībā vai akadēmiskajā vidē) valodas lietojumam. Nepieciešamība izstrādāt īpašu tabulu, lai novērtētu atbilstību *ICAO* valodas prasmes prasībām, un tās pilnveidošana ir iztīrāta šīs rokasgrāmatas 4., 5. un 6. nodaļā.

2.4.3.4. Šajās tabulās izmantotos paskaidrojošos tekstus sauc par deskriptoriem. Tajos apkopotas būtiskās iezīmes, kas raksturo lingvistisko sniegumu un ļauj nošķirt katru līmeni. Vispārīgi runājot, valodas mācībās un prasmju pārbaudēs tiek izmantotas divu veidu valodas prasmes vērtējuma tabulas: tās, kurās tiek norādīts, ko pretendents “spēj”, un tās, kurās raksturotas valodas lietojuma īpašās iezīmes. Deskriptori, kuros norādīts, ko pretendents “spēj”, apraksta dažādus reālās dzīves situācijās izmantotas saziņas uzdevumus, kuri tiek veiksmīgi izpildīti katrā līmenī, savukārt valodas lietojuma deskriptoros sniegti vispārināti izteikumi par lietotās valodas kvalitāti. Šajos vispārinājumos uzmanība var būt pievērsta atsevišķām valodas

---

lietojuma iezīmēm. Tādējādi vienu līmeni var raksturot vairākas dažādas iezīmes, piemēram, izruna, struktūra, vārdu krājums, runas plūdums, izpratne vai saskarsme.

2.4.3.5. Šajos aprakstos parasti kā atsevišķi raksturlielumi tiek nošķirti precizitāte un runas plūdums. Precizitāte attiecas uz valodas un tās lietojuma pareizību. Runas plūdums attiecas uz valodas lietojuma vieglumu un spontānumu. Noteiktā valodas apguves posmā precizitāte un runas plūdums var nebūt vienādā līmenī. Novērtēšanas kritērijos, kuru pamatā ir 4. nodaļā sniegtā vērtējuma tabula, jābūt iespējai nošķirt precizitāti no runas plūduma.

2.5. ANĢĻU VALODA KĀ *LINGUA FRANCA*

2.5.1. Anġļu valoda ir pirmā valoda vai plaši izmantota valsts valoda aptuveni sešdesmit valstīs, un tā ir svarīga otrā valoda daudzās citās valstīs. Pasaulē ir vairāk tādu runātāju, kuriem anġļu valoda ir otrā valoda vai svešvaloda, nevis pirmā valoda, un lielākā daļa situāciju, kurās tiek lietota anġļu valoda, notiek starp runātājiem, kuriem anġļu valoda ir otrā valoda vai svešvaloda. 21. gadsimta sākumā to runātāju skaits, kuriem anġļu valoda nav dzimtā valoda, aptuveni trīs reizes pārsniedza to runātāju skaitu, kuriem anġļu valoda ir dzimtā valoda (Graddol, 1997; Graddol, 2006).

2.5.2. Šajā saistībā vairs nebūtu piemēroti izrunas modelim izmantot pirmās valodas vai “dzimtās” valodas runātāju izrunu. Lielākā daļa anġļu valodas lietotāju nesazināsies ar tādiem runātājiem, kuriem anġļu valoda ir dzimtā valodā, bet gan ar tādiem, kuriem anġļu valoda ir otrā valoda, un ļoti maz cilvēku, kas valodu apgūst pieaugušā vecumā, iemācās tā saukto “dzimtajai valodai līdzīgu” izrunu. Tādējādi pašreiz ir izveidojusies situācija, ka anġļu valoda ir kļuvusi par starptautisku valodu (*EIL*) jeb *lingua franca*, kas nosaka savus prasmes standartus, lai nodrošinātu savstarpēju sapratni starp dažādu kultūru pārstāvjiem, kuriem ir dažāds prasmes līmenis. Šīs norises ir īpaši aktuālas attiecībā uz valodas prasmes prasībām aviācijas radiotelefonu sakaros.

2.5.3. *EIL* pētījumi (Jenkins, 2000) liecina, ka “dzimtajai valodai līdzīgas” izrunas nodrošināšana ir ne tikai maz ticama, bet arī nevajadzīga. Tomēr noteiktas anġļu valodas izrunas iezīmes ir atzītas par izšķiroši svarīgām, lai garantētu saprotamību starptautiskajiem lietotājiem (*lingua franca* “pamatfonētika”). Tās ir šādas iezīmes:

- a) garu/īsu patskaņu garuma atšķirības (piemēram, vārdu “hit/heat” izruna);
- b) pareizs galvenā uzsvara lietojums (piemēram, vārdā “radar”);
- c) tembrālo robežu ievērošana (t. i., būtiskas balss augstuma vai intonācijas virziena izmaiņas, kas norāda uz jaunu ziņojuma elementu) un
- d) izvairīšanās no dažu līdzskaņu sakopojumu vienkāršošanas vai fonētiskas saīsināšanas (piemēram, sakopojums “st fl”, kas saista divus vārdus “test flight”, ātrā runā var tikt saīsināts līdz “tes’ flight”).

2.5.4. Pētījumos arī uzsvērtā nepieciešamība, jo īpaši ļoti prasmīgiem runātājiem, pievērst uzmanību runas pielāgošanas iemaņām. Pielāgošana ir dabisks process, kurā runas ieradumi tiek pielāgoti konkrētās situācijas ierobežojumiem un pamanītajai klausītāja sapratnes spējai. Pielāgošanā ietilpst:

- a) sarunu partnera iespējamo valodas grūtību uztveršana un

---

b) augstu risku radošu valodas elementu (iespējams, neskaidru vai neviennozīmīgu) aizstāšana ar citiem, lai palielinātu saziņas efektivitāti.

2.5.5. Lielai daļai sabiedrības ir noteikti aizspriedumi pret dialektu vai akcentu – dažiem akcentiem tiek dota priekšroka, bet citi tiek uztverti negatīvi. Tomēr šādi aizspriedumi ir tikai attieksmes jautājums, un tiem nav lingvistiska pamatojuma; nav nevienas valodas, dialekta vai akcenta, kas pēc būtības būtu labāks vai sliktāks par jebkuru citu. Tomēr ir grūti izskaust vispārizplatītu attieksmi pret konkrētu akcenta paveidu.

2.5.6. Ir konstatēts, ka runātājiem, kuriem angļu valoda ir otrā valoda, bieži vien ir atšķirīgas valodas pamatzināšanas. Tas nozīmē, ka izruna kļūst vēl jo svarīgāka tad, kad sazinās divi runātāji, kam angļu valoda nav dzimtā valoda. Abpusēji saprotama izruna ir vēlama, bet aviācijas sakaros pat nepieciešama.

2.6. VALODAS PRASMES APGUVE

2.6.1. Valodas mācīšanās pamatprincipi

Šajā sadaļā ir izklāstīti daži valodas mācīšanās pamatjēdzieni, lai palīdzētu tos izprast aviācijas valodas programmu administratoriem. Sīkāk norādījumi par valodas mācībām ir sniegti 7. nodaļā un apkārtrakstā Nr. 323. Ir veikti plaši pētījumi par lingvistiskiem un valodas apguves jautājumiem. Daudzu profesionālo organizāciju darbība, universitāšu programmas, semināri, grāmatas un žurnāli ir veltīti valodas apguvei un mācīšanai, jo īpaši otrās valodas mācīšanai. Noderīgs un viegli pieejamu resursu saraksts ir sniegts F papildinājumā.

2.6.2. Valodas mācīšanās pretstatā valodas apguvei

2.6.2.1. Pētnieki nošķir divus izzīņas procesus, kas nosaka, kā cilvēki attīsta valodas prasmi, un kas daļēji ir saistīti ar vecumu un vidi. Šos procesus raksturo atšķirīgi termini: “mācīšanās” un “apguve”.

2.6.2.2. Valodas “mācīšanās” process ir analītisks un apzināts, un to parasti īsteno pieaugušie, kuriem ir nepieciešamība lietot svešvalodu. Tas ietver pakāpenisku pāreju no vienkāršiem valodas elementiem uz sarežģītākiem (saskaņā ar mācību programmu), bieži vien lielāku uzmanību pievēršot valodas formām, nevis jēgpilnam valodas lietojumam. Šajā procesā ir raksturīgi jau agrīni sākt izteikties attiecīgajā valodā un intensīvi praktizēt atsevišķus elementus, lai veidotu to lietojuma ieradumu, un augsta prioritāte tiek piešķirta kļūdu labošanai. Lai gan svarīga šā procesa priekšrocība ir straujas virzības panākšana, viena no hipotēzēm ir tāda, ka šā procesa rezultāti ir nestabili un neļauj lietotājam spontāni runāt vai saprast valodu, bet tikai kontrolēt vai pārbaudīt valodas lietojuma pareizību (Krashen, 1981; Krashen, 1982). Valodas mācīšanās procesā dažas lingvistiskās kompetences iezīmes, piemēram, vārdu krājuma iegaumēšana vai gramatikas noteikumu piemērošana, tiek apgūtas labi, bet citas, piemēram, izrunas prasmes pilnveidošana vai sociolingvistiskās kompetences attīstīšana, sliktāk.

2.6.2.3. Valodas “apguve” ir process, kas raksturo veidu, kā zīdaiņi iemācās savu pirmo valodu vai imigranti jaunā kopienā iemācās otru valodu. Tas notiek neapzināti, izmantojot valodu jēgpilnas saziņas situācijās (piemēram, starp māti un bērnu vai sociālā saskarsmē). Apguve notiek diezgan ilgā laika periodā, ietver agrīnu “klusu periodu”, kurā tiek maz runāts attiecīgajā valodā, valodas elementi tiek zināmā mērā apgūti to “dabiskajā kārtībā” un progress panākts, reaģējot uz dabisku atgriezenisko saiti, nevis formālu labojumu. Valodas apguves procesa

---

rezultāti mēdz būt stabilāki un tiek uzskatīti par pamatu spontānam valodas lietojumam. Tomēr viens no šā procesa trūkumiem ir iespējamā prasmju “pārakmeņošnās”. Tas nozīmē, ka lietotāja noteiktu prasmju līmenis (bieži izruna) var pārstāt attīstīties un palikt tādā līmenī, kādu lietotājam neapzināti ir ērti saglabāt. Tomēr šis līmenis var neatbilst sabiedrības valodas prasmes prasībām.

2.6.2.4. Tāpēc abiem procesiem ir savas priekšrocības un trūkumi. Pusaudžiem un pieaugušajiem, kuri cenšas attīstīt jaunas valodas prasmi, būs jāizmanto abi procesi. Mācīšanās darbības ļaus strauji progresēt un palīdzēs uzlabot precizitāti, jo tiks rūpīgi uzraudzīts valodas lietojums, kas sākotnēji ietekmēs runas plūdumu un runas ātrumu, kā arī radīs risku, ka netiks attīstītas noteiktas kompetences. Apguves darbības palīdzēs uzlabot spontānu runas plūdumu, dabiski praktizējot valodu, un nodrošinās stabilu pamatu valodas prasmei, taču sākotnēji nebūs vajadzīgās precizitātes un vēlāk radīsies risks palikt “pārakmeņošnās” līmenī un nerasniegt labākus rezultātus.

2.6.2.5. Vispārīgi runājot, valodas prasmes attīstība ir nevienmērīga. Parasti sākumposmos var novērot ļoti strauju virzību, bet pēc tam var būt periods, kad virzība šķiet daudz lēnāka. Pāreja no viena līmeņa uz augstāku bieži var notikt pēkšņi pēc ilgām šķietami neauglīgiem centieniem.

2.6.2.6. Jāatceras, ka kļūdas ir dabiska valodas attīstības iezīme un būtiski veicina mācīšanos, jo izraisa atgriezenisko saiti saziņas ciklā vai labošanas iespēju mācību vidē. Kļūdu labošana jāapsver, ņemot vērā to ietekmi uz valodas prasmes pilnveidi, kā arī to radīto risku veiksmīgai saziņai.

2.6.3. Klausīšanās un runāšanas prasmju apguve

2.6.3.1. Valodas klausīšanās un runāšanas prasmi var sīkāk iedalīt atsevišķās prasmēs, kas aprakstītas turpmāk saistībā ar attiecīgajiem mācīšanās procesiem. Šīs prasmes ir iekļautas ICAO vērtējuma tabulā.

a) **Izruna (fonētiskā kompetence).** Izrunas (tādējādi arī akcenta) pamatelementi ir valodas atsevišķās skaņas (fonēmas), uzsvērto un neuzsvērto zilbju un vārdu modeļi, kā arī teikumu vai izteikumu ritmu un intonāciju regulējošās paradigmas. Izrunu īpaši ietekmē pirmā valoda vai valodas reģionālie paveidi, un tai ir ļoti liela nozīme ziņojumu saprotamībā. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar izrunas pilnveidošanu, ietver:

- 1) jēgpilnu fonēmu un to modeļu klausīšanos un uztveri;
- 2) skaņu reproducēšanu, tās atkārtojot un mēģinot izrunāt;
- 3) izrunas koriģēšanu atbilstoši labojumiem vai arī sniedzot atgriezenisko saiti par saziņas kvalitāti.

b) **Struktūra (gramatiskā kompetence).** Šī prasme saistīta ar pamata un sarežģītāku valodas sintaktisko konstrukciju un gramatisko iezīmju, piemēram, laiku un modalitātes, precīzu un atbilstošu lietojumu. Gramatikai un sintaksei ir būtiska nozīme ziņojuma jēgas un nolūka nodošanā. To izmantošanas precizitāte ir svarīgs valodas prasmes rādītājs. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar gramatiskās kompetences pilnveidošanu, ir šādi:

- 1) sintaktisko un gramatisko noteikumu atklāšana, izmantojot prezentācijas un

---

paskaidrojumus vai izsecinot, pamatojoties uz apgūtajām zināšanām;

2) konstrukciju veiksmīga izmantošana nesaistīti ar attiecīgu situāciju;

3) konstrukciju veiksmīga izmantošana attiecīgā situācijā.

c) **Vārdu krājums (leksiskā kompetence).** Vārdu krājuma elementi ir vārdi un valodā nostiprināti izteicieni, kas sastāv no vairākiem vārdiem. Tos bieži iedala palīgvārdos (parasti izpilda konkrētu gramatisko funkciju) un patstāvīgos vārdos, kas saistīti ar apspriežamajām tēmām. Par prasmes līmeni liecinās tas, cik precīzi, plaši un ātri noteiktā situācijā tiek izmantots nepieciešamais vārdu krājums. Šī prasme ietver arī parafrāzēšanas prasmes. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar leksiskās kompetences pilnveidošanu, ir šādi:

1) jaunu vārdu identificēšana un iegaumēšana;

2) vārdu atpazīšana un atminēšanās kontekstā;

3) vārdu veidošanas noteikumu piemērošana (morfoloģija);

4) “vārdu savietošanas” zināšanu piemērošana (vārdi, kas bieži sastopami pārī vai vārdkopās);

5) pareizs vārdu gramatiskais un sintaktiskais lietojums.

d) **Runas plūdums.** Šī prasme attiecas uz spēju atbilstošā tempā izteikt iepriekš nesagatavotu runu. Pieaugot prasmei, pakāpeniski samazinās nefunkcionālu paužu un iespraudumu lietojums, kas sākotnēji ir valodas uztveres lēnuma vai pārmērīgas paškontroles dēļ. Palielinās arī runātāju spēja palīdzēt klausītājiem sekot līdzī sarunai, izmantojot valodas leksiskos, strukturālos un fonētiskos līdzekļus. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar runas plūduma pilnveidošanu, ir šādi:

1) pārējo apakšprasmju apgūšana;

2) vairākkārtēja mēģināšana, atkārtošana;

3) runas praktizēšana, samazinot tās kontrolēšanu.

e) **Izpratne.** Šī prasme attiecas uz spēju atpazīt un saprast runu. Šīs prasmes pilnveidošana samazinās grūtības risināt sarežģītas sarunas par negaidītām vai nepazīstamām tēmām, dzirdot nepazīstamus akcentus vai izteiksmes stilus un atrodoties sarunai nelabvēlīgos apstākļos (fona trokšņa dēļ utt.). Izpratnes prasmi varētu raksturot tas, cik detalizēti un ātri tiek saprasts runātais. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar izpratnes pilnveidošanu, ir šādi:

1) pārējo apakšprasmju pilnveidošana;

2) pāreja no vienkāršotas runas uz dabisku;

3) pakāpeniski veidoti klausīšanās uzdevumi (vārdu atpazīšana, teksta vispārīgā jēga, sarežģītas nozīmes vārdi, secinājumi).

f) **Saskarsme.** Šī prasme ietver spēju iesaistīties spontānā mutvārdu dialogā un veiksmīgi

sasniegt saziņas mērķus. Palielinoties šai prasmei, samazinās sarunas vadītāja vajadzība veltīt papildu pūles, lai uzturētu sarunu. To raksturo atbilžu sniegšanas ātrums un atbilstība, spēja brīvprātīgi sniegt jaunu informāciju, uzņemties sarunas iniciatīvu, reaģēt uz sarunas vadītāja sniegto atgriezenisko saiti, kā arī nekavējoties atklāt un atrisināt pārpratumus. Mācīšanās procesi, kas saistīti ar saskarsmes pilnveidošanu, ir šādi:

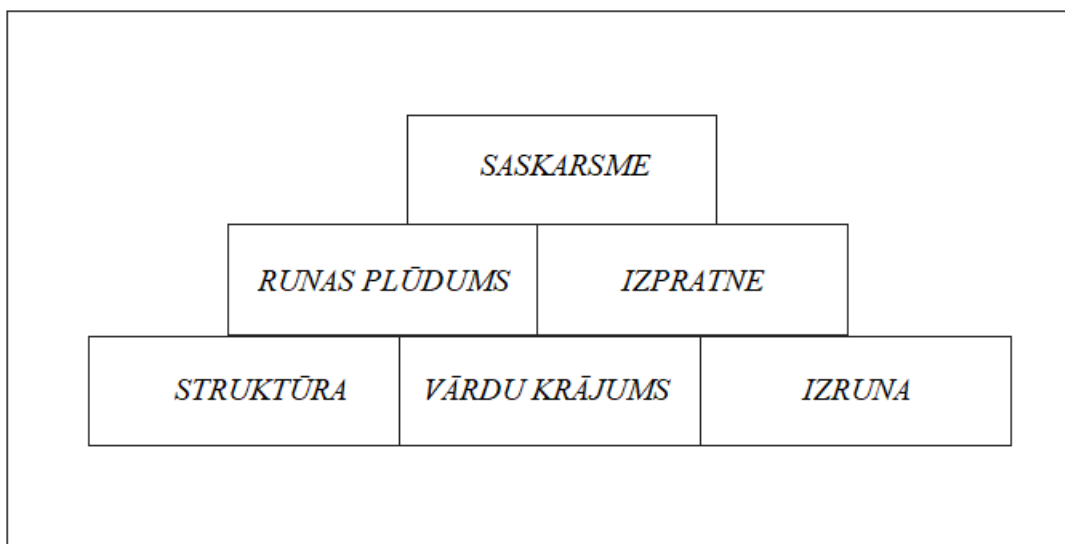
- 1) vingrinājumi runas plūduma un izpratnes iegūšanai;
- 2) citu saskarsmes novērošana;
- 3) aktīva konkrētu situāciju praktizēšana ar dažādiem sarunas vadītājiem.

2.6.3.2. Iepriekš minētās prasmes var būt lietderīgi aplūkot piramīdas veidā, kā parādīts 2-2. attēlā. Šajā attēlā runātāji un klausītāji izmanto trīs piramīdas pamatā esošās lingvistiskās prasmes – struktūru, vārdu krājumu un izrunu –, kas rada pamatu runāšanas (runas plūduma) un klausīšanās (izpratnes) prasmei. Šīs divas lingvistiskā snieguma prasmes tiek apvienotas, lai nodrošinātu saskarsmes prasmi.

2.6.4. Valodas prasmes zudums un valodas prasmes uzturēšana

2.6.4.1. Pieredze un praktiski novērojumi liecina, ka valodas prasme var izzust. Ir diezgan izplatīta parādība, ka cilvēkiem, kas ilgstoši nelieto savu otro valodu vai svešvalodu, valodas prasme zināmā mērā pasliktinās. Nav zināms, cik ātri šāds zudums rodas un vai ir kāds līmenis, kurā valodas zudums vairs nenotiek. Lai gan tiek bieži novērots otrās valodas vai svešvalodas prasmes zudums, cilvēki parasti nezaudē pilnīgi apgūto pirmo valodu prasmi (izņemot invaliditātes vai traumas gadījumā).

2.6.4.2. Tāpēc, ja attiecīgajā profesijā ir pastāvīgi jābūt valodas prasmei, ir svarīgi to ņemt vērā laika gaitā un periodiski izvērtēt, vai ir pietiekamas iespējas praktizēt valodu un atjaunināt prasmes.

2-2. attēls. Valodas prasmju piramīdas struktūra

---

3. nodaļa AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARI

3.1. IEVADS

Šajā nodaļā ir īsumā izklāstītas aviācijas radiotelefonu sakaros izmantotās valodas raksturīgās iezīmes un nepieciešamā valodas prasme. Tā ir īpaši paredzēta valodas mācību un prasmju pārbaudes speciālistiem un operatīvajiem vadītājiem, kuri vēlas sniegt aviācijas nozarei piemērotus profesionālos pakalpojumus vai iegādāties no tās šādus pakalpojumus, lai īstenotu ICAO valodas prasmes prasības. Tā arī palīdzēs viņiem uzlabot pilotu un dispečeru izpratni par profesionālu valodas lietojumu (frāzēm un vienkāršu valodu) un par apdraudējumiem, kas raksturīgi balss sakariem, jo īpaši starpkultūru komunikācijā. Papildus šajā nodaļā sniegtajam īsajam izklāstam var iepazīties ar F pielikuma I sadaļā minētajiem pētījumiem.

3.2. VISPĀRĒJĀ VALODA UN SPECIĀLĀ LIETOJUMA VALODA

3.2.1. Valodas prasme ir cieši saistīta ar konkrētu valodas lietojumu. Pat visizplatītākie valodas lietojumi (piemēram, saviesīgas sarunas, laikrakstu lasīšana vai filmu skatīšanās), kas palīdz dabiski apgūt valodu vai praktizēt jau iegūtās prasmes, ir daudzējādā ziņā specifiski. Ar nevienu efektīvu valodas mācīšanas programmu netiktu mēģināts iepazīstināt valodas apguvējus ar valodu, neizmantojot faktiskus valodas lietojuma piemērus. Ikvienam valodas lietojumam un ikvienai valodas mācīšanās videi ir unikālas iezīmes, kas izriet no saziņas situācijas konteksta un lietotāju uzdevumiem un mērķiem.

3.2.2. Saziņas situācijas kontekstam ir šādas iezīmes:

- a) jomas (personiskā, profesionālā u. c.);
- b) situācijas nosacījumi (fiziskā atrašanās vieta, oficiāli noteiktās normas utt.);
- c) apstākļi un ierobežojumi (akustiskie traucējumi, runātāju salīdzinoši atšķirīgais sociālais stāvoklis, laika trūkums utt.);
- d) lietotāja un sarunu partnera garīgais stāvoklis (t. i., ārējā konteksta filtrēšana, izmantojot dažādus uztveres mehānismus);
- e) darbības, kas jānodrošina, izmantojot valodu (uztveršana/producēšana/mijiedarbība/starpniecība), un
- f) teksti (mutvārdu/rakstveida).

3.2.3. Lietotāju uzdevumi un mērķi nosaka:

- a) saziņas tēmas vai tematus;
- b) dominējošos runas aktus vai valodas funkcijas, kas jāsaprot vai jāproducē;
- c) dominējošās mijiedarbības shēmas vai runas aktu secības un informācijas apmaiņas struktūras;

---

d) dominējošās stratēģijas (piemēram, saskarsmē: pārmaiņus runāšanu, sadarbību, saziņas neskaidrību novēršanu utt.).

3.2.4. Lai pareizi īstenotu *ICAO* valodas prasmes prasības, ir jābūt precīzai izpratnei par aviācijas radiotelefonu sakaru valodas īpašībām.

Apakšvalodas

3.2.5. Ļoti specializēti valodas lietojumi var radīt attiecīgās valodas apakšsistēmas vai apakšvalodas. Šis termins nenorāda uz zemāku stāvokli. Tas neietver nepilnvērtības nojēgumu, bet gan informāciju par lingvistisko atkarību, jo apakšvalodas ir atvasinātas no dabisko vai vienkāršo valodu lingvistiskā materiāla. Apakšvalodai ir raksturīga “nestandarta” lingvistisko formu un ļoti specializēta vārdu krājuma izmantošana. Tāpēc tiem, kas nav specializētās valodas lietotāji, to var būt grūti vai neiespējami saprast. Apakšvaloda var rasties spontāni, tā var būt mākslīgi izstrādāta un ieviesta, vai arī tā var būt tapusi spontānu un mākslīgu procesu apvienojuma rezultātā. Mākslīgās apakšvalodas piemērs ir “Seaspeak” jeb jūras terminoloģija, kas ir paredzēta saziņai starp kuģa apkalpi un krasta iestādēm un starp dažādu kuģu apkalpēm (Weeks et al., 1983).

Aviācijas valoda

3.2.6. Termins “aviācijas valoda” aptver diezgan plašu jomu. Tas varētu ietvert valodas lietojumu visās aviācijas jomā iesaistītajās dažādajās profesijās (inženieri, tehniķi, tirdzniecības personāls, gaisa kuģu apkalpes locekļi utt.), kā arī tādās specifiskās darbībās kā gaisa kuģu būve, gaisa kuģu apkope, gaisa kuģu ekspluatācija, gaisa satiksmes vadība, regulējums, lidostas darbības, pasažieru aprūpe un gaisa kuģa apkalpes darbības.

3.2.7. *ICAO* valodas prasmes prasības attiecas tikai uz aviācijas radiotelefonu sakariem, kas ir specializēta aviācijas valodas apakškategorija, kurai atbilst tikai divu aviācijas profesiju – dispečeru un gaisa kuģu apkalpes – valodas lietojums. Tas ietver *ICAO* standartizēto frāžu un vienkāršas valodas lietojumu. Radiotelefonu sakariem apstiprinātie *ICAO* leksikas standartizētie vārdi un frāzes ir izstrādāti gadu gaitā un veido patiesu apakšvalodu, kā definēts iepriekš. Aviācijas valodu, radiotelefonu sakaru valodu un frāzes varētu uzskatīt par secīgi sarindotām mazākām apakšgrupām lielākā “valodas” kategorijā.

3.3. AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODAS VISPĀRĪGĀS IEZĪMES

3.3.1. Aviācijas radiotelefonu sakarus var raksturot šādi:

- a) tajos ir nepieciešama runāšanas un klausīšanās prasme, bet nav nepieciešama lasīšanas un rakstīšanas prasme (lai gan tuvākajā nākotnē šīs papildu prasmes neapšaubāmi būs nepieciešamas datu pārraides posmu lietojumprogrammu izmantošanai). Ir jāspēj veikt uztveršanas, producēšanas, mijiedarbības un starpniecības darbības (retranslētu ziņojumu gadījumā);
- b) tajos ļoti liela nozīme ir kontekstam, jo runātāji paļaujas uz īpašām tehniskām zināšanām, kas saistītas ar aviācijas tēmām vai tādām tēmām kā gaisa kuģis, navigācija, gaisa satiksmes vadības procedūras un aprīkojums;
- c) vizuāla/kinētiska kanāla neesības dēļ ir vairāk jāpaļaujas uz skaidru un precīzu runu, jo

---

nav iespējams izmantot parastos dialoga veidošanas palīglīdzekļus: žestus, stāju, skatienu u. c.;

d) milzīgais attālums starp runātājiem un no tā izrietošais kopīgo atskaites punktu trūkums nozīmē, ka ir jāsniedz daudz vairāk informācijas, lai veidotu kopīgu izpratni;

e) ziņojumu vienlaikus var pārraidīt tikai viens runātājs. Tāpēc runātāji nevar iejaukties, izsakot piezīmes vai replikas, kas varētu palīdzēt kontrolēt savstarpējas sapratnes efektivitāti;

f) akustiskie apstākļi, kādos notiek saziņa, parasti ir sliktāki nekā tiešos sakaros, jo šaurais kanālu frekvenču diapazons var izmainīt dažas skaņas (piemēram, “s” un “f”), kā arī ir iespējami fona trokšņi, piemēram, statiski traucējumi vai pilota kabīnes darba vide. Runātāju nepilnīgās tehniskās ierīču izmantošanā, piemēram, mikrofonu ieslēgšana brīdī pēc ziņojuma sākšanas, var būt iemesls tam, ka daļa ziņojuma tiek “apcirta”.

3.3.2. Lai gan piloti un dispečeri ir saziņas partneri, viņiem ir atšķirīgi apsvērumi attiecībā uz konkrēto uzdevumu un tāpēc atšķiras viņu saziņas mērķis un skatpunkts. Dispečeri pārrauga visu satiksmi gaisa telpā un rūpējas par visu gaisa kuģu drošumu šajā gaisa telpā, papildus pievēršot sekundāru uzmanību arī tam, lai efektīvi pārvaldītu savu darba slodzi. Savukārt gaisa kuģu apkalpes galveno uzmanību velta sava individuālā lidojuma gaitai, papildus pievēršot sekundāru uzmanību arī konkrētā lidojuma efektivitātei un operativitātei. Šī skatpunkta un mērķa atšķirība izraisa noteikta veida vienošanās sarunas radiotelefonu sakaros un ir viens no iemesliem, kāpēc ir nepieciešama vienkārša valoda.

3.3.3. Radiotelefonu sakari notiek starptautiskā līmenī, un tajos iesaistīti runātāji, kuru angļu valodas – proti, kopīgās valodas – izrunu ietekmēs reģionālie paveidi vai dzimtā valoda un kuriem nav vienlīdz augsts valodas prasmes līmenis. Aviācijas nozarē strādājošos raksturo tas, ka viņiem visiem ir zināšanas aviācijas jomā, jo īpaši par radiotelefonu sakaros pieņemtajām normām. Tomēr šo vispārējo zināšanu praktisku lietojumu ietekmē valodas prasmes līmeņu atšķirības. Tas nozīmē, ka ikvienam radiosakaru lietotājam ir atšķirīgi pienākumi:

a) lietotājam, kuram ir zems prasmes līmenis, jāturpina mācīties, lai sasniegtu minimālo pieļaujamo līmeni, kas garantē drošu ekspluatāciju, un

b) lietotājam, kuram ir augsts prasmes līmenis, jāpielāgo savs valodas lietojums tā, lai runātais būtu saprotams mazāk prasmīgiem lietotājiem un palīdzētu tiem risināt sarunu.

3.3.4. Papildus visiem šiem ierobežojumiem ir jāņem vērā viena svarīgākā iezīme: atšķirībā no saviesīgām sarunām vai intelektuālām diskusijām neprecizitāte un pārpratumi aviācijas radiotelefonu sakaros apdraud cilvēku dzīvību.

Pārpratumi aviācijas radiotelefonu sakaros

3.3.5. Lielākā daļa cilvēku parasti lieto valodu viegli un veiksmīgi, neiedziļinoties valodas būtībā. Pētījumi attiecībā uz gaisa satiksmes vadības nepareizas saziņas gadījumiem atklāj, ka vieglums, ar kādu mēs ikdienā lietojam valodu savstarpējā saziņā, kur nepareiza saziņa nerada nopietnas sekas, liedz saskatīt to, ka cilvēku valoda ir ļoti vārīgs saziņas līdzeklis situācijās, kad ir apdraudēta dzīvība. Šķietami vienkāršais valodas lietojums faktiski ir rezultāts sarežģītu procesu mijiedarbībai, un mūsu parasti veiksmīgā ikdienas pieredze rada nepatiesu priekšstatu par valodas sarežģītību. Avārijas notiek dažādu iemeslu dēļ, piemēram:

-
- a) divi vārdi var izklausīties vienādi;
  - b) pat dzimtās valodas runātājiem var būt ievērojamas izrunas atšķirības;
  - c) runātāja ziņojums var būt tik netiešs, ka netiek saprasts tā nolūks, un
  - d) runātājam var būt nepietiekamas valodas zināšanas, kuru dēļ viņš nespēj efektīvi sazināties.

3.3.6. Ikdienu dzīvē arī mēdz būt nepareiza saziņa, taču tā reti rada lielas problēmas – tikai nebūtiskas neērtības, apmulsumu vai laika zaudēšanu. Tomēr aviācijas radiotelefonu sakaros likmes ir ievērojami augstākas, un saziņas kļūdām var būt daudz nopietnākas sekas. Pēc aviācijas nelaimes gadījuma 1977. gadā, kad tika konstatēts, ka nepareiza saziņa bija veicinošs faktors, ICAO publicēja izmaiņas frāzēs un procedūrās, pamatojoties uz pieredzi, kas tika iegūta, analizējot pirms nelaimes gadījuma notikušo saziņu. Tomēr pat pēc vairākām desmitgadēm joprojām mēdz notikt nepareiza saziņa, par ko liecina virkne pēdējos gados notikušu incidentu un vairāki citi liela mēroga nelaimes gadījumi.

3.3.7. Gadu desmitos uzkrātā pieredze aviācijas jomā sniedz daudzus piemērus faktiski notikušiem pārpratumiem starp pilotiem un dispečeriem. Vairumā gadījumu tie tika atrisināti. Tomēr dažās situācijās neatrisinātie pārpratumi veicināja nopietnus īpašumam nodarītus zaudējumus un nāves gadījumus. Turpmāk sniegti divi ziņojumu piemēri, kas ilustrē pārpratumus, kurus izraisīja izrunas vai formulējuma kļūdas.

a) *Dispečers: Descend two four zero zero feet.* [Samaziniet augstumu divi četri nulle nulle pēdas.]

Šajā ziņojumā līdzība (“homofonija”) starp angļu valodas vārdiem “two” [divi] un “to” [līdz] lika pilotam saprast, ka runa ir par 400, nevis 2400 pēdām. Gaisa kuģis ietriecās reljefa pacēlumā.

b) *Pilots: We are at take-off.* [Esam pacelšanās zonā.]

Šajā ziņojumā dispečers saprata, ka pilots gaida, līdz varēs sākt pacelšanos, lai gan gaisa kuģis faktiski bija sācis uzņemt ātrumu pa skrejceļu. Tas miglā sadūrās ar citu gaisa kuģi.

Frāzes

3.3.8. Lai būtiski mazinātu šādas neskaidrības rašanās iespējas, ir jāizmanto standartizētas frāzes, ko paredzēts lietot visiem aviācijas radiotelefonu sakaros iesaistītajiem. Šīs valodas noteikumi ir sniegti dokumenta Nr. 4444 10. pielikuma II sējumā un 12. nodaļā. Tie ir pamatā “ierobežota lietojuma” apakšvalodai, kas paredzēta ikdienas situācijām. Tie ietver noteikumus, kas reglamentē, kad kaut ko teikt, ko teikt (vārdu un teikumu paraugus), kā saprast teikto un kā izrunāt un nodot ziņojumus. Frāžu izmantošana sīkāk iztirzāta dokumentā Nr. 9432.

3.3.9. Standartizētas ICAO frāzes dažreiz dēvē par žargonu, īpašu kodu, kas raksturīgs gaisa satiksmes vadības dispečeriem un gaisa kuģu apkalpēm. Tomēr ICAO frāzes ir formalizēts kods, kas nepilda tādu pašu funkciju kā neformālais žargons. Frāzēm drīzāk ir īpaša tehniska funkcija – nodrošināt efektīvu un drošu saziņu. Ir jāizvairās no neformāla žargona, citu specializētu darbības (piemēram, militāro) jomu žargoniem vai jebkā cita, kas var apgrūtināt izpratni, ņemot vērā radiotelefonu sakaros izraisīto pārpratumu iespējamās sekas.

3.3.10. Standartizēto frāžu galvenās lingvistiskās iezīmes (Philps, 1991) ir samazināts vārdu krājums (aptuveni 400 vārdu), kurā katram vārdam ir precīza nozīme, kas bieži vien attiecas tikai uz aviācijas jomu, un īsi teikumi, kuros nav iekļauti palīgvārdi kā, piemēram, determinanti (*the* [noteiktais artikuls], *your* [jūsu] utt.), palīgdarbības vārdi un saitiņas (*is/are* [ir/esam]), personu vietniekvārdi (*I* [es], *you* [jūs], *we* [mēs]) un daudzi prievārdi. Teikumos bieži arī izmantota substantivizācija (darbības vārdi, kas pārveidoti par lietvārdiem). Liela daļa teikumu (aptuveni 50 procenti) ir pavēles izteiksmē vai ciešamajā kārtā. Šādu teikumu piemēri ir sniegti turpmāk.

“Cleared to land.” [Atļauts nosēsties.]

“Report when ready.” [Ziņojiet, kad esat gatavi.]

“Say rate of climb.” [Pasakiet augstuma uzņemšanas ātrumu.]

“Requesting low pass.” [Lūdzu atļaut zemo nolaišanos.]

“Heading is good.” [Kurss ir pareizs.]

3.3.11. Tomēr atbilstība *ICAO* standartizētajām frāzēm nav pilnīgi saskaņota pasaules mērogā. Valstis publicē normatīvos aktus, kuros ietvertas atšķirības no *ICAO* standartiem. Turklāt radiotelefonu sakaru lietotāji, jo īpaši eksperta līmeņa runātāji, dažādu pamatotu iemeslu dēļ, piemēram, saistībā ar darba apjomu, un dažu nepamatotu iemeslu dēļ, piemēram, paviršības un nevērības rezultātā, neievēro noteiktās *ICAO* standartizētās frāzes, tādējādi radot pārpratumu iespējas noslogotajā starptautiskajā vidē. Viena no šādām kļūmēm būtu, piemēram, skrejceļa virzienu norādīt, sakot “runway ten left” [skrejceļš desmit kreisā pusē], nevis “runway one zero left” [skrejceļš viens nulle kreisā pusē]. Angļu valodas vārds “ten” [desmit] var ļoti viegli izklausīties kā “turn” [pagriezieties], un tādējādi rastos acīmredzams risks kustības drošumam uz zemes.

3.3.12. Lai gan standartizētās frāzes ir lingvistiskas vienības un tādējādi lingvistiski analizējamas, ir arī svarīgi atzīt, ka tās atspoguļo konkrētas darbības procedūru kopumu. Tāpēc šo frāžu lingvistiskajā analizē ir jāņem vērā šie darbības ierobežojumi, kurus atbilstoši aprakstīt var tikai kvalificēts operatīvais personāls.

Vienkārša valoda

3.3.13. Standartizētajām frāzēm vajadzētu nodrošināt saziņas iespēju lielākajā daļā situāciju, ar kurām ik dienas saskaras *ATC* un gaisa kuģu apkalpes. Tomēr dažreiz gadās neparedzētas situācijas. Piemēram, nepieredzējis pilots apmaldās, gaisa kuģim rodas tehniska problēma, pasažieris saslimst, kāds paziņo par spridzekli, *ATC* aprīkojums nedarbojas vai rodas kaut kas patiešām neparedzēts. Šādos gadījumos, kad nav piemērojama kāda saziņai paredzētā frāze, pilotiem un dispečeriem jāizmanto vienkārša valoda.

3.3.14. Aviācijas radiotelefonu sakaros lietot vienkāršu valodu nozīmē spontāni, radoši un nekodēti izmantot attiecīgo dabisko valodu, lai gan, protams, tajā jārunā par funkcijām un tēmām (aviācijas un nesaistītām ar aviāciju), kuru apspriešanai paredzēti aviācijas radiotelefonu sakari, un tai jāatbilst īpašām kritiski svarīgām prasībām attiecībā uz drošumu, proti, jābūt saprotamai, tiešai, atbilstošai, nepārprotamai un lakoniskai.

3.3.15. Turpmāk sniegts vienkāršas valodas piemērs, ko faktiskā sarunā izmantojis militāro spēku pilots, lai civilam gaisa satiksmes vadības dispečeram izskaidrotu neierastu problēmu.

Pilots: “.. Man ir, man ir lūgums. Mūsu paciente ir cietusi autoavārijā. Pieprasām tūlītēji veikt ortopēdisku operāciju, jo viņa ir smagā stāvoklī. Vai jūs zināt mūsu lidojuma maršrutā,

---

kas notiek saskaņā ar mūsu lidojuma plānu, kādus klajus laukus (valstī), gadījumā, ja .. mēs varētu novirzīties, kur mediķu ekipāžas varētu sagaidīt gaisa kuģi, ar neatliekamās medicīniskās palīdzības transportlīdzekli un tūlītēji aizvest uz operācijas veikšanas vietu? Mēs vēlētos lūgt, lai jūs nosauktu, kuri klaji lauki ir mūsu lidojuma maršrutā pēc iespējas mazākā attālumā no mūsu pašreizējā maršruta; mēs šobrīd nepieprasām novirzīšanos. Tomēr, ja to apstiprinās mūsu kontrolējošie gaisa spēki, mēs pieprasīsim novirzīšanos. Vai jūs sapratāt, kungs?”

3.3.16. Kā redzams minētajā piemērā, vienkāršas valodas elementi var nebūt nemaz tik vienkārši, un to saprašānai var būt nepieciešamas labas klausīšanās prasmes. Var tikt izmantots plašāks vārdu krājums, atsaucoties (bieži vien ar mazāku precizitāti) uz jomām un tēmām, kas nav saistītas ar aviāciju (medicīna, militārās organizācijas utt.), izmantoti sarežģīti nojēgumi, piemēram, hipotēzes (mēs varētu novirzīties), netieša izteiksme (mēs vēlētos lūgt) un stresa apstākļos arī daudz garāki un sliktāk strukturēti teikumi.

3.3.17. Lai gan ir plaši atzīts, ka ārkārtējās vai neierastās situācijās var ātri rasties nepieciešamība lietot vienkāršu valodu, vienkāršās valodas kritiski svarīgā nozīme ikdienas situācijās ir mazāk atzīta – tai uzmanību pievēršuši tikai salīdzinoši nedaudzi lietišķās valodniecības lingvisti, kas specializējušies aviācijas sakaru jautājumos. Tiešām papildus vienkāršas valodas nepieciešamībai, kas, kā zināms, tiek lietota neierastās vai ārkārtējās situācijās, vienkārša valoda ir vajadzīga daudzās ikdienas situācijās. Pilotiem un dispečeriem bieži ir savstarpēji jāsniedz informācija vai jāvienojas par dažādiem jautājumiem. Aplūkojiet, piemēram, šādu sarunu.

ATC: “Midlenda, piektais novembris, Zulu, labrīt. Radara kontakts. Sākam Kērkijas vektorēšanu 02.”

Pilots: “Tiešais Kērkija 02, Midlenda, piektais novembris, Zulu. Vai mēs varam saglabāt lielu ātrumu?”

ATC: “Pagaidām jā.”

Lai gan tiek atzīts, ka šis faktiski notikušās *ATC* saziņas transkripts atspoguļo pieejamo frāžu nepilnīgu lietojumu, vienlaikus ir pamatoti jāpiekrīt, ka nav *ICAO* frāzes, kuru varētu izmantot šā pilota lūgtās atļaujas pieprasījumam (“Vai mēs varam saglabāt lielu ātrumu?”). Tādējādi šis ir piemērs situācijai, kura var notikt un kurā nepieciešamas vienkāršas valodas zināšanas, lai izpildītu konkrētā saziņas uzdevuma prasības.

3.3.18. Vēl viens piemērs saziņas situācijai, kurā nav steidzami risināma jautājuma un kurā būtu nepieciešamas vienkāršas valodas zināšanas, ir sniegts šajā fragmentā no faktiski notikušas sarunas, kad divi gaisa kuģi tuvojas lidlaukam.

Pilots: “Kurš ir vispirms? Mēs vai *Air Europe*?”

Šajā gadījumā atkal šķiet, ka nav *ICAO* frāzes, lai izteiktu šo informācijas pieprasījumu. Lai gan vispirms vienmēr jāizmanto *ICAO* frāzes, vienmēr būs situācijas – dažas no tām bieži ikdienā sastopamas –, kurām nav izstrādātas atbilstošas frāzes.

3.3.19. Protams, vislielākā vajadzība izmantot vienkāršas valodas prasmes rodas steidzamās vai ārkārtējās situācijās, kad nepietiekama valodas prasme vienkārši kļūst par vēl vienu šķērslī veiksmīgam lidojuma noslēgumam. Analizējot kāda pilota un dispečera dialogu saistībā ar situāciju, kurā vieglais vispārējās aviācijas gaisa kuģis nevarēja nolaist šasiju, tika konstatēts, ka 60 procentos dialoga tika izmantota vienkārša valoda. Dialoga transkripta izpētē skaidri

---

redzams, cik liela nozīme problēmas risināšanā ir vienkāršās valodas prasmei.

ATC: "Vai jūs man paziņosiet par saviem plāniem attiecībā uz galveno šasiju?"

Pilots: "UD Wilco. [UD, tiks izpildīts.] Mēs mēģināsim atkal nolaist šasiju, un, ja tā paliks pacelta un es nevarēšu nolaist priekšējo šasiju, mēs piezemēsimies ar visām trim paceltām."

ATC: "Roger. [Sapratu.] Ja vēlaties, varat aiziet uz otro riņķi un šasijas vizuālu pārbaudi."

Pilots: "Labi, Roger. [Sapratu.]"

ATC: "UD, vai redzat lauku?"

Pilots: "UD Affirm. [Jā.]"

ATC: "Roger. [Sapratu.] Jūs .. jūs pārlidosiet pāri laukam un veiksiet zemo nolaišanos virs 29. skrejceļa šasijas pārbaudei."

3.3.20. Tomēr pat tad, ja lieto vienkāršu valodu, runātājiem ir jābūt labam runas plūdamam, skaidri, kodolīgi un nepārprotami jāizsakās, lai efektīvi un droši sniegtu norādījumus, iegūtu un nodotu informāciju, novērstu pārpratumus un nodrošinātu pilota uzticību sniegtajam pakalpojumam.

Koda maiņa

3.3.21. Koda maiņa ir izplatīta parādība valodas lietojumā, un tā ietver divu vai vairāku valodu, dialektu vai stilu lietošanu pārmaiņus vienā sarunā (vai pat vienā izteikumā sarunas laikā), kurā iesaistīti lietotāji, kam ir vairākas kopīgas valodas. Piloti un dispečeri radiotelefonu sakaros izmanto divus atšķirīgus valodas stilus – standartizētas frāzes un vienkāršu valodu. Nav pārsteidzoši, ka radiotelefonu sakaros bieži notiek koda maiņa, jo piloti un dispečeri pārmaiņus lieto gan standartizētas frāzes, gan vienkāršu valodu. Dažas koda maiņas negatīvās sekas var novērot, kad standartizētās frāzēs parādās vienkāršas valodas ietekme (piemēram, nestandarta vārdu krājuma izmantošana vai sāsināto sintaktisko konstrukciju paplašināšana), kas nav vēlama. Savukārt frāžu lietojuma ietekme reizēm var parādīties vienkāršā valodā (determinantu, palīgdarbības vārdu u. c. izlaidums), lai panāktu kodolīgāku izteiksmi.

Divvalodība

3.3.22. Daudzās pasaules valstīs tiek ne tikai izmantota koda maiņa, bet arī radīta divvalodu vide, lai izpildītu 10. pielikuma II sējuma 5.2.1.2.1. punkta nosacījumus, proti, dispečeri runā gan vietējā (parasti dzimtajā) valodā, gan angļu valodā, savukārt piloti var izvēlēties, kuru no šīm valodām izmantot. Tādējādi piloti, kuri pārvalda tikai angļu valodu, var nespēt saprast informācijas apmaiņu, kas tajā pašā gaisa telpā notiek vietējā valodā ar citiem gaisa kuģiem.

3.4. AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODAS ĪPAŠĀS IEZĪMES

3.4.1. Aviācijas radiotelefonu sakaru valodas savdabība parādās tajos šīs valodas modeļos, kas ir dominējošie vai visizplatītākie. Pilotiem un dispečeriem visnoderīgākais vārdu krājums ir atkarīgs no tā, kādas tēmas un temati tiek visbiežāk apspriesti. Tas, kādas gramatiskās zināšanas ir visnoderīgākās, ir atkarīgs no visbiežāk izmantotajām valodas funkcijām un visraksturīgākajām informācijas apmaiņas struktūrām. Šajā sadaļā ir īsumā raksturotas šīs dominējošās iezīmes. Sīkāki kontrolsaraksti sniegti B papildinājumā. Šo kontrolsarakstu galvenais nolūks ir dot iespēju valodas mācību kursu plānotājiem un pasniedzējiem izstrādāt lingvistiski piemērotus mācību un prasmju pārbaudes mērķus. Lai gan kontrolsaraksti nav pilnīgi, to tvērums ir vispārēji pārbaudīts, ņemot vērā rezultātus, kas publicēti vairākos lingvistiskos un cilvēkfaktoru pētījumos attiecībā uz saziņu starp pilotu un dispečeru.

Dominējošās tēmas un temati

3.4.2. Pilotiem un dispečeriem nepieciešamā leksiskā kompetence ietvers tādu vārdu un frāžu zināšanas, kas izmantotas dominējošajās tēmās vai tematos. Turpmāk sniegts nepilnīgs aviācijas radiotelefonu sakaros konstatēto prioritāro tēmu un tematu saraksts.

- Saīsinājumi, akronīmi
- Dzīvnieki, putni
- Aviācija, lidojums
- Uzvedība, darbības
- Krava, preces, iepakojums, materiāli
- Cēloņi, apstākļi
- Ģeogrāfija, topogrāfiskās iezīmes, tautības
- Veselība, medicīna
- Valoda, mutvārdu saziņa
- Izteikuma modalitāte (obligāti, varbūtēji, iespējami)
- Skaitļi
- Uztvere, sajūtas
- Problēmas, kļūdas, nelaimes gadījumi, darbības traucējumi
- Noteikumi, izpilde, pārkāpums, protokols
- Gaisa telpa, kustība, atrašanās vieta, attālums, izmērs
- Tehnoloģija
- Laiks, ilgums, grafiki
- Transports, ceļojumi, transportlīdzekļi
- Laika apstākļi, klimats, dabas katastrofas

Sīkāks jomu un tēmu saraksts ir sniegts B papildinājuma II daļā.

Dominējošās komunikatīvās funkcijas

3.4.3. Izteikuma komunikatīvā funkcija atbilst runātāja nolūkam, kas ir pamatā konkrētam ziņojumam (runas aktam), un to parasti var raksturot ar konkrētajā saziņā izmantotu darbības vārdu. Piemēram, nolūks var būt pieprasīt informāciju, pateikties vai atteikt apstiprinājumu. Tā kā nolūki pēc būtības ir saistīti ar runātāju veiktajām darbībām, var secināt, ka, pamatojoties uz pilotu un dispečeru raksturīgajiem darba uzdevumiem, ir iespējams noteikt tās nedaudzās komunikatīvās funkcijas, kas bieži atkārtojas.

3.4.4. Runātājs var īstenot paredzēto funkciju, izmantojot dažādus valodas modeļus. Piemēram, ja valodas funkcijas mērķis ir “pieprasīt darbību”, to var sasniegt, izmantojot jebkuru no turpmāk sniegtajiem izteikuma veidiem ar radiotelefonu sakariem nesaistītā situācijā.

- a) Atnesiet man dokumentus!
- b) Vai jūs varētu atnest man dokumentus?
- c) Vai jūs man tos nepadot?
- d) Pasniedziet tos šurp!
- e) Kur ir dokumenti?

---

f) Vai pasniegsiet arī šos dokumentus?

3.4.5. Vienu funkciju var īstenot, izmantojot dažādas gramatiskās konstrukcijas, savukārt vienu un to pašu gramatisko konstrukciju var izmantot dažādu funkciju vajadzībām. Ļoti bieži tas, vai klausītāja interpretācija ir pareiza, atkarīgs no runātāja sniegtajām netiešajām papildu replikām, jo īpaši intonācijas un pauzēm. Zināšanas par izteikuma tiešo kontekstu (fizisko vidi, runātāja lomu utt.) arī palīdz klausītājiem noteikt paredzēto izteikuma funkciju.

3.4.6. Pilota un dispečera dialogā dominējošās funkcijas ir izklāstītas B papildinājuma I daļas kontrolsarakstā. Funkcijas ir sagrupētas četrās kategorijās atbilstoši to nozīmei *ATC* un pilota uzdevumu veikšanā. Kategorijas ietver komunikatīvās funkcijas, kuru mērķis ir:

- a) darbību ierosināšana;
- b) informācijas apmaiņa;
- c) pilota un dispečera attiecību pārvaldība;
- d) dialoga vadīšana.

3.4.7. “Darbību ierosināšanas” kategorija ir pilota un dispečera saziņas centrālā daļa. “Informācijas apmaiņas” kategorija ir paredzēta centrālās daļas atbalstam, jo atbilstošas darbības var sākt tikai tad, ja pilotam un dispečeram ir pietiekami daudz informācijas par konkrēto situāciju. Abām pēdējām kategorijām ir pakārtota nozīme, jo tās veicina pirmajās divās kategorijās nepieciešamo sadarbību. Katras kategorijas funkcijas ir uzskaitītas B papildinājuma I daļas kontrolsarakstā.

3.4.8. Tā kā pilotam un dispečeram viņu darbību vispārējā kontekstā ir atšķirīgi pienākumi, dažas funkcijas parasti veic tikai pilots vai dispečers. Šīs funkcijas B papildinājuma I daļas kontrolsarakstā ir atzīmētas ar (P) [pilots] vai (C) [dispečers]. Citas funkcijas, kas apzīmētas ar (C/P), sarunas laikā var uzņemt jebkurš runātājs. Mācību gaitā šis nošķirums ļaus noteikt, vai attiecīgās funkcijas ir jāapgūst tā, lai nodrošinātu runas izpratni, runas producēšanu vai gan izpratni, gan producēšanu.

3.4.9. Kontekstuālie faktori var noteikt, ka dažu funkciju izpildi var lielākā vai mazākā mērā “iezīmēt” dažādas attieksmes izpausmes, piemēram, pieklājība vai uzstājība. Šie iezīmētāji, kas var būt leksiski (“lūdzu”) vai gramatiski (“Vai jūs, iespējams, varētu man sniegt ..?”), kā arī pamatfunkciju izpildei izmantojamās valodas struktūras, ir jāapgūst un jāpraktizē.

3.4.10. Daudzas komunikatīvās funkcijas ir savstarpēji saistītas pārī; piemēram, viena konkrēta funkcija (piemēram, atļaujas pieprasījums) informācijas apmaiņas kontekstā parasti ir līdzās citai konkrētai funkcijai (piemēram, atļaujas sniegšanai). Šis sakārtojums pa pāriem ir norādīts kontrolsarakstā, attēlojot saistītās funkcijas divās ailēs.

Dominējošās informācijas apmaiņas struktūras

3.4.11. Informācijas apmaiņas struktūras (sauktas arī par shēmām vai skriptiem) ir veidotas, pamatojoties uz visbiežāk sastopamajiem sarunu modeļiem noteiktā situācijā. Tie ļauj, piemēram, saprast, kurš sāks informācijas apmaiņu un kā šī apmaiņa tiks pabeigta. Tie ļauj arī saprast, kādi dažādi informācijas apmaiņas posmi atrodas starp informācijas apmaiņas sākumu un beigām un ar kāda veida informāciju apmaiņa notiks.

3.4.12. Konkrētās situācijas skriptu pārzināšanai ir svarīga nozīme, lai, veidojot attiecīgo dialogu, spētu nodrošināt runas plūdumu, precīzu izteiksmi un valodas izpratni. Tas palīdz vieglāk jau iepriekš plānot savu iesaisti sarunā, pamatojoties uz paredzamo sarunas gaitu. Šo skriptu galvenie elementi ir “gājieni” (atsevišķi ziņojumi, ko sniedz viens runātājs) un “apmaiņa” (vairāku gājienu kombinācija, sākot no sarunas iniciēšanas līdz pabeigšanai).

3.4.13. Aviācijas radiotelefonu sakaru vajadzībām šie skripti ir aprakstīti (Mell, 1992; Sassen, 2005), un var uzskatīt, ka tie palīdz gan pilotiem, gan dispečeriem būt vienlīdz informētiem. Informācijas apmaiņas modeļiem ir trīs pamatveidi:

- a) divi gājieni, ko iniciējis dispečers (Saglabājiet lidojuma līmeni 270 / Saglabājam 270);
- b) trīs gājieni, ko iniciējis dispečers (Pasakiet kursu / 173 / 173 sapratu);
- c) trīs gājieni, ko iniciējis pilots (Vēlos samazināt augstumu / Samaziniet lidojuma augstumu 1 3 0 / Samazinu lidojuma augstumu 1 3 0).

Minētie piemēri sastāv no “vienkāršiem” gājieniem – proti, atsevišķiem īsiem izteikumiem, kuriem katram ir viena komunikatīvā funkcija.

3.4.14. Nestandarta situācijās viena no saziņas iezīmēm ir vienkāršu gājienu aizstāšana ar “saliktiem” gājieniem, piemērs sniegts turpmāk.

Pilots: “Man ir ārkārtēja situācija, trūkst degvielas, un es ieturu kursu uz bāku 112.3, un man teica, lai es pieslēdzos *ILS*, lai nokļūtu līdz lidlaukam. Man pietiek degvielas mazāk nekā 15 minūtēm, kungs. Vai jūs sapratāt? Beidzu.”

Saliktu gājienu gadījumā klausītājam ir lingvistiski sarežģīti atrast un noteikt gājiena galveno funkciju. Lai to labāk ilustrētu, iepriekš minētais piemērs ir attēlots, iekrāsojot galveno funkciju treknrakstā.

Pilots: “Man ir ārkārtēja situācija, trūkst degvielas, un es ieturu kursu uz bāku 112.3, un **man teica, lai es pieslēdzos *ILS*, lai nokļūtu līdz lidlaukam.** Man pietiek degvielas mazāk nekā 15 minūtēm, kungs. Vai jūs sapratāt? Beidzu.”

3.4.15. Turklāt informācijas apmaiņas pamatstruktūras dažkārt tiks paplašinātas, iekļaujot pakārtotu informācijas apmaiņu, tādējādi radot saliktu informācijas apmaiņas struktūru. Piemērs sniegts turpmāk.

ATC: “Vai esat tiešais *BRC*?”

Pilots: “Jā, kungs. Vai mums ir nedaudz jāvirzās pa labi?”

ATC: “Es domāju, sākotnēji dodieties uz *ABB*, ja vēlaties *ABB* pa labi.”

Pilots: “Sapratu, pagriezies pa labi. Mēs varam lidot *ABB VOR*, *BRC*.”

ATC: “Nepareizi. Turpiniet *ABB*, *BRC* vai, ja vēlaties, tieši *BRC*.”

Pilots: “Tieši uz *BRC*.”

Zināšanas par pamatskriptu ļaus sakaru lietotājiem izsekot informācijai saliktās struktūrās, lai atrastu un noteiktu galvenos gājienus. Lai to labāk ilustrētu, iepriekš minētais piemērs ir attēlots, iekrāsojot galvenos gājienus treknrakstā.

ATC: “Vai esat tiešais *BRC*?”

Pilots: “Jā, kungs. Vai mums ir nedaudz jāvirzās pa labi?”

ATC: “Es domāju, sākotnēji dodieties uz *ABB*, ja vēlaties *ABB* pa labi.”

Pilots: “Saprātu, pagriezties pa labi. Mēs varam lidot *ABB VOR*, *BRC*.”

ATC: “Nepareizi. Turpiniet *ABB*, *BRC* vai, ja vēlaties, **tieši *BRC***.”

Pilots: “**Tieši uz *BRC***.”

---

4. nodaļa

ICAO STANDARTI UN IETEICAMĀ PRAKSE ATTIECĪBĀ UZ VALODAS PRASMES PRASĪBĀM

4.1. IEVADS

Šajā nodaļā ir izskaidroti standarti un ieteicamā prakse (*SARP*), kas saistīti ar valodas lietojumu un valodas prasmi aviācijas radiotelefonu sakaros. Šīs nodaļas materiāli ir paredzēti civilās aviācijas iestāžu administratoriem, aviosabiedrībām un gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējiem. Informācija, kas īpaši attiecas uz valodas prasmes prasībām – vienoti deskriptori un vērtējuma tabula –, būs noderīga mācību vadītājiem, valodu pasniedzējiem un prasmju vērtētājiem.

4.2. PĀRSKATS PAR ICAO SARP VALODAS PRASMES JOMĀ

4.2.1. *ICAO* valodas prasmes prasību mērķis ir nodrošināt, ka pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru valodas prasme ir pietiekama, lai pēc iespējas samazinātu nepareizu saziņu un garantētu, ka piloti un dispečeri atpazīst un var atrisināt iespējamo nepareizo saziņu, tiklīdz tā notiek. Īsāk sakot, valodai vajadzētu būt nevis vēl vienam šķērslim, kura pārvarēšanai jāvelta papildu uzmanība, bet gan instrumentam, kas ļauj identificēt un palīdz atrisināt iespējamo problēmu, pirms tā izraisījusi katastrofu. *ICAO* valodas prasmes prasību mērķis ir panākt, ka valodas lietojums ļauj mazināt problēmas vai izvairīties no tām, nevis tās veicina.

4.2.2. *ICAO* valodas prasmes prasību ievērošana nerada iespēju pilnīgi novērst visus cēloņus, kas izraisa nepareizu saziņu radiotelefonu sakaros. Tāpēc prasību mērķis ir pēc iespējas nodrošināt, ka visiem runātājiem ir pietiekama valodas prasme, lai tiktu galā ar neierastām situācijām. Maz ticams, ka saziņas kļūdas kādreiz tiks pilnīgi novērstas; tomēr runātāji, kas būs izpildījuši *ICAO* valodas prasmes prasības, varēs vieglāk atpazīt kļūdas un censties veiksmīgi un droši atrisināt pārpratumus.

4.2.3. *SARP*, kas attiecas uz valodas lietojumu aviācijas radiotelefonu sakaros un ko *ICAO* padome pieņēma 2003. gada martā, ir sniegti 1. pielikumā, 6. pielikuma I un III daļā, 10. pielikuma II sējumā un 11. pielikumā (skat. A papildinājumu).

4.2.4. Saistībā ar valodas lietojumu kopumā ir trīs veidu *SARP*: 10. pielikumā izklāstītajos *SARP* precizēts, kuras valodas var izmantot radiotelefonu sakaros; 1. pielikuma *SARP* noteiktas prasmes līmeņa prasības, kas jāizpilda, lai varētu saņemt apliecību, un 6. un 11. pielikumā ir norādīti pakalpojumu sniedzēja un gaisa kuģa ekspluatanta pienākumi.

4.2.5. Valodas prasmes prasības un vērtējuma tabula tika īpaši izstrādātas runāšanas un klausīšanās prasmes novērtēšanai aviācijas radiotelefonu sakaros. Turklāt izstrādātās prasības ir paredzētas prasmes novērtēšanai visās radiotelefonu sakaros izmantotajās valodās, ne tikai angļu valodā. 4-1. tabulā ir sniegtas atsauces uz pielikumiem, kuros ir valodas noteikumi.

4.2.6. Cita ar valodu saistīta informācija un norādījumi ir iekļauti *PANS-ATM* (dok. Nr. 4444) 12. nodaļā un dokumenta Nr. 9432 priekšvārdā.

4-1. tabula. Atsauces uz *ICAO* pielikumiem, kuros ir valodas prasmes noteikumi

<i>Pielikums</i>	<i>Atsauce</i>	<i>Galvenais jautājums</i>
1.	9.2.1. 5.1.1.2. XIII) 1. papildinājums A pievienojums	Valodas prasme Apliecības apstiprināšana Prasības radiotelefonu sakaros izmantoto valodu prasmei <i>ICAO</i> Valodu prasmes vērtējuma tabula
6. I daļa III daļa	3.1.8. II sadaļa, 1.1.3. punkts	Ekspluatantu pienākumi Ekspluatantu pienākumi
10. II sējums	5.1.1. 5.1.1.1. un 5.2.1.6.2.1.1. punkts 5.2.1.2.1.–5.2.1.2.3. punkts 5.2.1.4.3. punkts 5.2.1.5. punkts	Disciplīna radiotelefonu sakaros Standartizētu frāžu un vienkāršas valodas izmantošana Aviācijas radiotelefonu sakaros izmantojamā valoda Skaitļu izruna Pārraides metodes
11.	2.29.	Gaisa satiksmes vadības pakalpojumu sniedzēju pienākumi <i>ATC</i> struktūrvienību saziņā izmantojamā valoda

4.3. 10. PIELIKUMA *SARP*, KAS ATTIECAS UZ VALODAS LIETOJUMU

4.3.1. *SARP*, kas ietverti 10. pielikuma II sējumā (pārkopēti šīs rokasgrāmatas A papildinājumā), veido pamatu valodas prasmes prasībām un noteic, ka starptautiskajos radiotelefonu sakaros ir jāspēj izmantot angļu valodu. Galvenās izmaiņas, ko ieviesa ar 10. pielikuma grozījumiem, bija šādas:

- a) īpaši noteica *ICAO* standartizēto frāžu izmantošanu;
- b) precizēja, ka ir nepieciešamas gan frāžu, gan vienkāršas valodas zināšanas;
- c) pastiprināja noteikumus, kas paredz, ka starptautiskos lidojumos ir jāspēj izmantot angļu valodu.

4.3.2. Pirmā svarīgā iezīme, kas raksturo 10. pielikumā ietvertos *SARP*, kuri attiecas uz valodas lietojumu, ir tā, ka lielāka uzmanība pievērsta *ICAO* standartizēto frāžu izmantošanai. Nestandarta frāžu lietojums vairo nepareizas saziņas iespējas.

4.3.3. Otrais teikums 10. pielikuma II sējuma 5. nodaļas 5.1.1.1. punktā nostiprina *ICAO* standarta līmenī prasību, kas iepriekš netieši tika iekļauta vairākos *ICAO SARP* un skaidri norādīta *ICAO* vadlīnijās, proti, ka vienkāršas valodas prasme ir radiotelefonu sakaru būtisks elements. Lai gan 5.1.1.1. punktā ir skaidrots, ka vienkāršas valodas prasme ir nepieciešama papildus standartizētu frāžu zināšanām, nevajadzētu uzskatīt, ka ir pietiekami, ja *ICAO* standartizēto frāžu vietā lieto vienkāršu valodu. Vispirms vienmēr jāizmanto *ICAO* standartizētās frāzes.

4.3.4. Tomēr nav iespējams izstrādāt tik plašu standartizētu frāžu klāstu, lai aptvertu visas iespējamās situācijas. Ja rodas nepieciešamība lietot vienkāršu valodu, runai jābūt tikpat skaidrai, kodolīgai un nepārprotamai kā standartizētajām frāzēm, kas paredzētas lietošanai ārkārtējās vai neierastās situācijās, precizētu vai izklāstītu norādījumus vai nepieciešamības gadījumā apspriestu informāciju vai norādījumus. Lai gan standarta 5.1.1.1. punktā atzīta un oficiāli apstiprināta nepieciešamība lietot vienkāršu valodu, nekādā gadījumā nevajadzētu uzskatīt, ka tādējādi ir sniegta atļauja tērzt vai citādi neievērot formālos un neformālos protokolus, kas reglamentē standartizētu frāžu izmantošanu.

4.3.5. 10. pielikuma II sējumā ir noteikts, ka radiotelefonu sakaros runā vai nu valodā, ko lieto stacijā uz zemes, vai angļu valodā un ka jābūt iespējai sarunāties angļu valodā, ja piloti neprot valodu, ko lieto stacijā uz zemes. Uzlabojot noteikumus, kas reglamentē valodas lietojumu radiotelefonu sakaros, un tos pārveidojot no ieteikumiem par standartu, tiek uzskatāmi apliecināta svarīgā saikne starp saziņu un drošumu. 10. pielikuma II sējuma 5. nodaļas 5.2.1.2.1. punkta 1. piezīmē ir paskaidrots, ka valoda, kuru parasti lieto stacijā uz zemes, var nebūt tās valsts valoda, kurā šī stacija atrodas, un ka konkrēta reģiona valstis var vienoties par prasību stacijām uz zemes lietot šajā reģionā kopīgu valodu. Standarti, kas izklāstīti 5.2.1.2. punktā, faktiski nozīmē, ka radiotelefonu sakaros var izmantot vietējās, valsts un reģionālās valodas, bet tajās stacijās, kuras apkalpo noteiktus lidlaukus un maršrutus, kas tiek izmantoti starptautiskajiem gaisa satiksmes pakalpojumiem, vienmēr ir jābūt iespējai lietot angļu valodu. Piemēram, spāņu valoda ir valsts valoda valstīs, kas atrodas no Meksikas līdz Centrālamerikai un lielā daļā Dienvidamerikas. Starptautiskiem lidojumiem šādās valstīs var izmantot spāņu vai angļu valodu, bet jābūt iespējai lietot angļu valodu. Starptautiskie piloti, kas lido šajā gaisa telpā, var izmantot angļu vai spāņu valodu. *ICAO* noteikumi nekādā veidā neierobežo valsts, reģionālās vai vietējās valodas lietojumu, vienīgi izvirza praktisku prasību, ka jābūt nodrošinātai iespējai izmantot angļu valodu tiem daudzajiem pilotiem, kas nerunā konkrētas valsts valodā.

4.3.6. Jāatzīmē, ka pašreiz nosakot, ka radiotelefonu sakaros izmantojama tikai viena valoda, proti, angļu valoda, rastos vairākas problēmas. Būtu jāizvirza prasība, ka visiem gaisa telpas lietotājiem jābūt pietiekamām angļu valodas zināšanām (*ICAO* noteiktajā lietotāja līmenī (4. līmenī)). Jaunās *ICAO* valodas prasmes prasības noteikti uzlabos valodas prasmes līmeni aviācijā, taču jāšaubās, vai grozījumu ierosināšanas brīdī pilotiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem visā pasaulē bija tāds angļu valodas prasmes līmenis, lai varētu īstenot šādu politiku, neizslēdzot no aprītes lielu skaitu pašlaik aktīvo pilotu. Turklāt jāatzīmē, ka pastāv būtiski nacionāli, kultūras, ekonomiski un organizatoriski šķēršļi, kas šādu rīcību padara nepraktisku. Tā kā valodas lietojums ir tik cieši saistīts ar sabiedrības nacionālās un kultūras identitātes izjūtu, valodas politika vienmēr ir jutīgi jāpārvalda.

4.4. 1. PIELIKUMA SARP, KAS ATTIECAS UZ VALODAS PRASMI

4.4.1. Iepriekšējos gados noteikumi, kas reglamentēja radiotelefonu sakaros izmantotās(-o) valodas(-u) nepieciešamo prasmi, bija ietverti 1. pielikuma standartā un attiecās tikai uz dispečeriem. Dispečeriem bija jāspēj uzskatāmi apliecināt zināšanas attiecībā uz “valodu vai valodām, kas valsts mērogā paredzētas lietošanai sakaros “gaiss–zeme”, un spēju runāt šādā valodā vai valodās bez akcentiem vai šķēršļiem, kas nelabvēlīgi ietekmētu radiosakarus”. Noteikumu nolūks bija skaidrs, bet netika norādīts, ko nozīmē “spēja” runāt valodā.

4.4.2. Pastiprinātajās valodas prasībās precizēts, kāds prasmes līmenis ir piemērots. Ja radiotelefonu sakaros var izmantot vairāk nekā vienu valodu, tad jāpiemēro vienādas prasības attiecībā uz visu valodu prasmi. Noteikumos iekļautas arī novērtēšanas prasības, kas vienādā

---

mērā attiecas uz gaisa kuģu apkalpēm un gaisa satiksmes vadības dispečeriem, kā arī dažādā mērā uz aviācijas stacijas operatoriem, stūrmaņiem un lidotājiem inženieriem.

4.4.3. *SARP*, kas izklāstīti 1. nodaļas 1.2.9.1., 1.2.9.2. un 1.2.9.3. punktā, noteikta prasība gaisa kuģu apkalpēm un gaisa satiksmes vadības dispečeriem apliecināt valodas prasmi. Gan 1.2.9.1., gan 1.2.9.2. punktā izklāstītais standarts ietver iepriekšējos 1. pielikuma noteikumus par valodas prasmi un attiecina tos uz gandrīz visu gaisa kuģu apkalpēm un konkrētus pienākumus veicošiem stūrmaņiem. Kā norādīts 1.2.9.3. punktā minētajā ieteicamajā praksē, valodas prasmei jābūt arī lidotājiem inženieriem un planieru un brīvā lidojuma gaisa balonu pilotiem. Šīs rokasgrāmatas 5. un 6. nodaļā sniegtas vadlīnijas attiecībā uz atbilstošām vērtēšanas metodēm un metodikām.

4.4.4. Savukārt 1.2.9.4. un 1.2.9.5. punktā ir precizētas prasmes līmeņa prasības un noteikts datums – 2008. gada 5. marts –, no kura tās piemērojamas gaisa kuģu apkalpēm, gaisa satiksmes vadības dispečeriem un aviācijas staciju operatoriem, kas iesaistīti starptautiskajos lidojumos. Valodas prasmes prasības ir izklāstītas 1. pielikuma 1. papildinājumā attiecībā uz vienotajiem deskriptoriem un 1. pielikuma A pievienojumā *ICAO* vērtējuma tabulas sadaļā attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni). Šīs nodaļas 4.5. iedaļā ir sniegtas piezīmes un papildu informācija par vienotajos deskriptoros un vērtējuma tabulā norādītajām katra līmeņa prasībām.

4.4.5. Atsauce uz prasmes līmeni, kas vērtējuma tabulā aprakstīts attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni), sniegta 1.2.9.4. un 1.2.9.5. punktā. Šajā gadījumā tas, kā valstis nodrošina, ka personāls apliecina savu prasmi, var zināmā mērā atšķirties, tomēr vienmēr jātiek pārbaudītai valodas prasmei, nevis zināšanām par valodu, un pārbaudes kritērijiem jābūt tieši saistītiem ar *ICAO* vērtējuma tabulu. Prasmju pārbaudes prasības ir aprakstītas šīs rokasgrāmatas 6. nodaļā.

4.4.6. Lai gan vislielāko mācību un pārbaudes slogu radīs angļu valodas kā otrās valodas vai svešvalodas apguve, valodas prasmes prasības attiecas uz jebkuru valodu, ko izmanto starptautiskajos aviācijas radiotelefonu sakaros, bet ne uz valodām, ko izmanto iekšzemes lidojumos.

4.4.7. *ICAO* noteiktajās valodas prasmes minimālajās prasībās, kas aprakstītas attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni), netiek pieprasīts apliecināt “dzimtās valodas” vai “dzimtajai valodai līdzīgas” prasmes līmeni. Tā kā lietotāja līmenis (4. līmenis) ir ievērojami zemāks par eksperta līmeni (6. līmeni), var pieņemt, ka šīs rokasgrāmatas 2. nodaļas 2.6.4. sadaļā aprakstītais valodas zudums var rasties cilvēkiem ar 4. līmeņa prasmi. Tāpēc 1. pielikuma standartā tika noteikta prasība atkārtoti pārbaudīt valodas prasmi, savukārt ieteicamajā praksē ieteikta atkārtotas novērtēšanas kārtība (1. pielikuma 1.2.9.6. un 1.2.9.7. punkts).

4.4.8. Standarta 1.2.9.6. punktā paredzēts, ka pēc noteikta laika ir oficiāli jāpārbauda valodas prasme personālam, kurš saskaņā ar *ICAO* vērtējuma tabulu apliecina par eksperta līmeni (6. līmeni) zemāku valodas prasmi. Ieteicamās prakses 1.2.9.7. punktā izklāstīta atkārtotas vērtēšanas kārtība, un 1. piezīmē paskaidrots, ka atkārtota vērtēšana nav nepieciešama nevienam, kas spēj apliecināt valodas prasmi eksperta līmenī (6. līmenī).

4.4.9. 1. pielikuma 2. nodaļas 2.1.1.3.1. punktā un 4. nodaļas 4.1.2. punktā noteikts, ka sākotnējās licencēšanas un vērtēšanas veikšanai licencēšanas iestādes nosaka kārtību, kādā apliecināma valodas prasme. Tomēr 1.2.9.6. punktā paredzēts, ka periodiski ir oficiāli jānovērtē prasmes līmenis personāla locekļiem, kuri apliecinājuši lietotāja līmeni (4. līmeni) un paaugstināto līmeni (5. līmeni).

4.4.10. Valodas noteikumi stājās spēkā 2003. gada 27. novembrī un bija pakāpeniski īstenojami, jo padome nolēma piemērot Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju 42. pantu, saskaņā ar kuru prasmju pārbaudes prasības gaisa kuģu apkalpēm ir piemērojamas piecus gadus pēc standarta pieņemšanas, lai pašreizējiem apliecības turētājiem nodrošinātu “priekšgājēja” tiesības.

4.4.11. No 2008. gada 5. marta lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu pilotiem, gaisa satiksmes vadības dispečeriem un aviācijas staciju operatoriem ir jāapliecina spēja runāt un saprast to valodu, kas tiek izmantota radiotelefonu sakaros, tādā līmenī, kāds norādīts 1. pielikuma 1. papildinājuma prasībās par valodas prasmi. Lidotājiem stūrmaņiem, kuru pienākumos ietilpst radiotelefona lietošana uz gaisa kuģa borta, ir jāapliecina spēja runāt un saprast to valodu, kas tiek lietota radiotelefonu sakaros.

4.4.12. Nav valodas prasmes standarta, kas būtu piemērojams planieru un brīvā lidojuma gaisa balonu pilotiem un lidojumu inženieriem. Tomēr 1. pielikuma 1. nodaļas 1.2.9.3. punktā ieteikts, ka “lidotājiem inženieriem, planieru un brīvā [lidojuma] gaisa balonu pilotiem jābūt spējīgiem runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonijas [radiotelefonu] sakaros”.

4.4.13. Vairākas valstis ir ieguldījušas būtiskus resursus un pūles, lai līdz 2008. gada 5. martam nodrošinātu atbilstību noteikumiem. Lai gan dažas valstis līdz 2008. gada martam nebija izpildījušas prasības, piemērošanas datums bija kā starpposma mērķis, kas palīdzēja veļt vajadzīgo uzmanību tam, lai pēc iespējas ātrāk īstenotu ar valodas prasmi saistītos drošuma standartus.

4.4.14. ICAO padome 2007. gada jūnijā apsvēra, kā rīkoties gadījumā, ja kāda valsts nespēj izpildīt 1. pielikumā noteiktos obligātos standartus, un šādas neizpildes sekas, tostarp ietekmi uz pilotu apliecību daudzpusēju atzīšanu, kas paredzēta Konvencijas par starptautisko civilo aviāciju 33. pantā. Padome ierosināja un asambleja pieņēma rezolūciju Nr. A36-11 “Proficiency in the English language used for radiotelephony communications”, kurā mudināja līgumslēdzējas valstis, kas līdz 2008. gada 5. martam nespēj izpildīt valodas prasmes prasības, paziņot savu valodas prasību īstenošanas plānu, tostarp pagaidu pasākumus riska mazināšanai.

4.4.15. Īstenošanas plāns ir paredzēts tam, lai valstis varētu informēt par pasākumiem, kas tiek veikti, lai izpildītu valodas prasības un mazinātu risku pārejas periodā no piemērošanas datuma, proti, 2008. gada 5. marta, līdz 2011. gada 5. martam. Līgumslēdzējām valstīm, kuras līdz 2008. gada 5. martam nebija izpildījušas standarta prasības, ne vēlāk kā 2008. gada 5. martā bija jāiesniedz savi īstenošanas plāni ICAO publicēšanai lidojumu drošuma informācijas apmaiņas tīmekļa vietnē (*FSIX*) www.icao.int/fsix/lp un regulāri tie jāatjaunina, līdz tiek pilnīgi izpildīti. Tādā veidā visas pārējās valstis būtu informētas par īstenošanas plāniem un spētu pieņemt apzinātus lēmumus.

4.5. 1. PIELIKUMĀ NORĀDĪTIE DESKRIPTORI ATTIECĪBĀ UZ ICAO VALODAS PRASMES PRASĪBĀM

4.5.1. ICAO valodas prasmes prasības ietver vienotus deskriptorus (1. pielikuma 1. papildinājums) un ICAO vērtējuma tabulas prasības attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni) (1. pielikuma A pievienojums). Abi prasību kopumi ir pilnīgi iekļauti šīs rokasgrāmatas A papildinājumā. Pieci vienoti deskriptori sniedz pārskatu par pazīmēm, kas raksturo prasmīgu valodas runātāju, un nostiprina izpratni par saziņas kontekstu. Vērtējuma tabulā aprakstītas katra līmeņa valodas lietojuma specifiskās iezīmes. (“Vienots” attiecas uz saziņā iesaistīto

---

personu kā “veselumu”, savukārt vērtējuma tabulā ietvertajiem deskriptoriem ir pilnīgi pretēja funkcija – tie palīdz izvērtēt katru atsevišķo valodas lietojuma elementu.) Valodas prasmes vērtējuma tabulu var uzskatīt par vadlīnijām pareiza lēmuma pieņemšanai un svarīgu rīku tādu valodas prasmes standartu saskaņošanai, kas jāievēro pilotiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem.

4.5.2. Piezīmē 1. pielikuma 1. papildinājumā noteikts, ka valodas prasmes prasības piemērojamas gan radiotelefonu sakaros izmantojamo frāžu, gan vienkāršas valodas lietojumam. Šis apgalvojums attiecas tikai uz tiem valodas lietojuma raksturlielumiem, kuriem atbilst ICAO standartizētās frāzes. Lai prasības attiecībā uz valodas prasmi tiktu atbilstoši piemērotas frāžu lietojuma gadījumā, jāievēro šādi kritēriji:

- a) frāžu izrunā jāizmanto ICAO ieteiktā izruna, kas norādīta 10. pielikuma II sējuma 5.2.1.4.3. punktā, dokumentā Nr. 9342, vai arī tai jābūt saskaņā ar izrunas deskriptoru ICAO vērtējuma tabulā attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni);
- b) jāizmanto balss sakaru pārraides paņēmieni (dikcija, runas ātrums, paužu ievērošana un runas skaļums) saskaņā ar dokumentu Nr. 9342 vai arī saskaņā ar runas plūduma deskriptoru ICAO vērtējuma tabulā attiecībā uz lietotāja līmeni (4. līmeni).

1. papildinājums. Vienotie deskriptori

4.5.3. Vienotie deskriptori un vērtējuma tabulas deskriptori ir izstrādāti tāpēc, lai valodas mācību pasniedzējiem un prasmju vērtētājiem būtu atskaites punkts, saskaņā ar kuru viņi varētu pieņemt konsekventus lēmumus par pilotu un dispečeru valodas prasmi. Turpmāk sīkāk paskaidrots katrs deskriptors.

a) **Prasmīgi runātāji bez problēmām sazinās ar balss palīdzību (izmantojot telefonu/radiotelefonu), kā arī tieša kontakta saziņā.** Atšķirībā no parastajām tieša kontakta saziņas situācijām radiotelefonu sakaros nav iespējams vērot sejas mīmiku, ķermeņa valodu un klausīšanās norādes. Uzskata, ka saziņa bez šādām norādēm ir grūtāka un problemātiskāka un tai nepieciešama augstāka valodas prasme nekā tieša kontakta saskarsmē. Turklāt citas radiotelefonu sakaru iezīmes padara to par unikālu saziņas aktu. Piemēram, skaņas kvalitāte var būt slikta, ar traucējošām skaņām, un gaisa satiksmes vadības dispečeram vai pilotam var būt liela komunikatīvā slodze, tāpēc saziņai jābūt efektīvai un īsai. Šis vienotais deskriptors liek pievērst uzmanību tam, ka ir nepieciešamas tādas mācības un pārbaudes, kurās tiek nodrošināti tikai balss sakari valodas prasmes vingrināšanai vai apliecināšanai, kā arī saziņa tiešā kontaktā, kas ļauj plašāk izmantot valodu.

b) **Prasmīgi runātāji sarunājas par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem precīzi un saprotami.** Jebkurā saziņā ir svarīgi ņemt vērā situāciju, un personas valodas prasme dažādās situācijās var atšķirties. Šis vienotais deskriptors ierobežo komunikatīvo prasību tvērumu, attiecinot tās tikai uz tēmām, kas saistītas ar darbu; proti, paredzēts, ka gaisa satiksmes vadības dispečeriem un pilotiem jāspēj sazināties par viņu profesionālās jomas jautājumiem. Valodas prasme nedrīkst ietvert tikai standartizētu frāžu zināšanas, un tai jāattiecas uz samērā plašu ar darbu saistītu saziņas tematu kopumu. B pielikumā ir sniegts neizsmeļošs to tematu un jomu saraksts, kuri uzskatāmi par atbilstošiem ar darbu saistītajām prasībām, kas piemērojamas pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru sakariem. Saraksts ir paredzēts kā vadlīnijas mācību programmas izstrādei. Novērtējot prasmi sazināties radiotelefonu sakaros, nedrīkst aprobežoties tikai ar šīm tēmām.

---

c) **Prasmīgi runātāji izmanto atbilstošas saziņas stratēģijas, lai apmainītos ar ziņojumiem un atpazītu un atrisinātu pārpratumus (piemēram, pārbaudītu, apstiprinātu vai precizētu informāciju) vispārīgā un ar darbu saistītā sarunas situācijā.** Lingvisti ir konstatējuši, ka stratēģiskā kompetence ir svarīgas valodas prasmes sastāvdaļa (skat. stratēģiskās kompetences definīciju 2. nodaļas 2.3.2.4. punktā). Viens no stratēģiskās kompetences aspektiem, kas ir būtiski svarīgs gaisa satiksmes vadības dispečeriem un gaisa kuģu apkalpēm, ir spēja atpazīt un atrisināt iespējamus pārpratumus, piemēram, izmantot stratēģijas, lai jēgpilni pārbaudītu savu izpratni par runāto, tostarp pieprasīt ziņojuma atkārtojuma procedūru. Tikpat svarīga ir spēja pārfrāzēt vai citiem vārdiem izteikt ziņojumu, ja ir acīmredzams, ka ziņojums nav saprasts. Dažreiz frāze “Atkārtojiet” jāsaprot kā skaidrojuma, nevis atkārtojuma pieprasījums. Gaisa satiksmes vadības dispečeriem un gaisa kuģu apkalpēm vajadzētu saprast, ka klusēšana ne vienmēr norāda uz izpratni. Gaisa satiksmes vadības dispečeriem un gaisa kuģu apkalpēm, kuriem radiotelefonu sakaros izmantotā valoda ir dzimtā valoda, stratēģiskā kompetence var nozīmēt spēju izvērtēt starpkultūru komunikācijas radītos apdraudējumus un jutīgi izmantot stratēģijas, kas palīdz pārliecināties, ka teiktais ir saprasts.

d) **Prasmīgi runātāji veiksmīgi un salīdzinoši viegli tiek galā ar lingvistiskām problēmām, ko rada sarežģījumi vai negaidīts notikumu pavērsiens, kas notiek ikdienas darba situācijās vai citādos apstākļos iepazīta saziņas uzdevuma kontekstā.** Jebkurā saziņas situācijā, tostarp tajā, kurā jālieto otrā valoda, viens no sarežģītākajiem brīžiem ir tad, kad rodas negaidīts notikums. Cilvēka faktoru speciālisti ir uzsvēruši, ka apdraudējums rodas tāpēc, ka mūsu vēlme dzirdēt konkrētu vēsti var traucēt pareizi interpretēt faktiski dzirdēto. Dažreiz sarežģījumi vai negaidīts notikums var izraisīt saziņas kļūmi. Ir svarīgi, ka gaisa satiksmes vadības dispečeriem un gaisa kuģu apkalpēm ir pietiekama valodas prasme un stratēģiskās iemaņas pārvaldīt dialogu jebkura negaidīta notikuma gadījumā. Dispečeru un pilotu darba pamatprincips ir ievērot stingri noteiktas procedūras un noteikumus, tomēr, nonākot jaunā situācijā, viņiem būtu jāspēj reaģēt ārkārtīgi elastīgi. Šis vienotais deskriptors uzsver vajadzību praktizēt un apliecināt valodas prasmi tieši šādā kontekstā.

e) **Prasmīgi runātāji lieto dialektu vai akcentu, ko saprot aeronavigācijas vidē.** Pirmā un dabiskā reakcija uz šo vienoto deskriptoru ir noskaidrot, kuri dialekti vai akcenti tiek uzskatīti par saprotamiem. Viena iespēja ir ņemt vērā to, kā šo jautājumu tradicionāli risina dispečeri, kas savstarpēji sazinās savā dzimtajā valodā. Piemēram, Apvienotajā Karalistē ir ļoti daudz dažādu reģionālo dialektu un atšķirību. Gaisa satiksmes vadības amatu pretendentu un stažieru atbilstība tiek neformāli izvērtēta, lai noskaidrotu, vai viņi izmanto starptautiskajai aviācijas sabiedrībai atbilstošu dialektu. To, vai personai ir spēcīgs reģionālais dialekts vai izteikts akcents, pasniedzējs vai prasmju vērtētājs nosaka, pamatojoties uz savu lielo pieredzi un labu spriestspēju. Personai, kam ir spēcīgs reģionālais dialekts vai izteikts akcents, kuru ir viegli saprast tikai tiem, kas labi pārzina dialektu, tiek ieteikts izmantot vispārplatītāku dialektu vai arī nodrošinātas papildu runas mākslas mācības vai mācības, lai uzlabotu runas veidu.

4.5.4. Ja dzimtās valodas runātāja dialekts un akcents tiek atzīti par nepiemērotu paraugu vai vērtēšanas kritēriju (skat. 2. nodaļas 2.4.1. sadaļu), kurš tad ir tiesīgs noteikt saprotamības līmeni? Tā kā aviācijas nozarē darbā tiek pieņemti tikai pretendenti, kas apliecina savu kompetenci visās jomās, kuras šī nozare uzskata par svarīgām, valodas prasme būtu vienkārši jāuztver kā vēl viena kompetence. Pamatojoties uz savu lielo pieredzi un izmantojot dažas standartizētas vadlīnijas attiecībā uz kvalifikāciju, pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru pasniedzējiem un vērtētājiem jāizmanto laba spriestspēja, lai pieņemtu lēmumus par

---

pretendentu gatavību strādāt šajā jomā. Līdzīgu metodi var izmantot attiecībā uz valodas lietojumu. (Skat. 6. nodaļu, lai iegūtu pilnīgāku informāciju par valodas prasmes vērtēšanu un “pareizi virzītas spriestspējas” nozīmi.)

A pievienojums. ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabula

4.5.5. ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabulas tvērums un joma, kas ir tās uzmanības centrā, ir specifiski un unikāli vairākos svarīgos veidos:

- a) ICAO vērtējuma tabula attiecas tikai uz runāto valodu (runāšanu un klausīšanos); tā neattiecas uz lasīšanas un rakstīšanas prasmi;
- b) ICAO vērtējuma tabulā galvenā uzmanība ir izteikti pievērsta aviācijas radiotelefonu sakariem; tajā aplūkots valodas lietojums ar darbu saistītās aviācijas situācijās, tikai balss sakari, stratēģisko kompetenču izmantošana drošai saziņai sarežģītumu vai negaidīta notikumu pavērsiena gadījumā un uzsvēta saprotamības nozīme šo sakaru lietotājiem starptautiskajā vidē;
- c) ICAO lietotāja līmenī (4. līmenī) nav paredzēts pieprasīt gramatiski ļoti pareizu sniegumu vai dzimtajai valodai līdzīgu izrunu. Gramatiku, sintaksi, vārdu krājumu un izrunu galvenokārt vērtē tiktāl, ciktāl šie aspekti netraucē nodrošināt efektīvu mutvārdu saziņu, un
- d) galīgais vērtējums nav visu sešu ICAO valodas prasmju vidējais vērtējums vai vērtējumu kopsumma, bet zemākais no šiem sešiem vērtējumiem.

4.5.6. ICAO vērtējuma tabulā, kas ietverta 1. pielikuma A pievienojumā, raksturots valodas lietojums, nevis lietoti “spēj” apgalvojumi. Valodas mācīšanas vai valodas prasmju pārbaudes speciālisti pārziņa šo veidu. ICAO vērtējuma tabulā ir noteikti seši valodas prasmes līmeņi, sākot no pirmspamata līmeņa (1. līmeņa) līdz eksperta līmenim (6. līmenim) sešās lingvistiskā snieguma prasmju jomās: izruna, struktūra, vārdu krājums, runas plūdums, izpratne un saskarsme.

4.5.7. Tika uzskatīts, ka līmeņu skaits ir pietiekams, lai parādītu atbilstošu virzību valodas prasmes attīstībā un lai to daudzums netraucētu cilvēkiem redzēt jēgpilnu nošķirumu starp līmeņiem. Tā nav “vienāda garuma intervālu” tabula; laiks, kas nepieciešams, lai virzītos starp līmeņiem, būs atšķirīgs, t. i., pāreja no pamata līmeņa (2. līmeņa) uz pirmslietotāja līmeni (3. līmeni) var prasīt ilgāku laiku vai ilgākas mācības nekā pāreja no lietotāja līmeņa (4. līmeņa) uz paaugstināto līmeni (5. līmeni).

4.5.8. Vērtējuma tabulas 1.–3. līmenis ir paredzēts, lai palīdzētu līgumslēdzējām valstīm noteikt valodas prasmes standartus darbā pieņemšanas un mācību organizēšanas nolūkos, savukārt 4.–6. līmenis nodrošina gan obligāto prasību standartu lietotāja līmenim (4. līmenim), gan pamatkritērijus atkārtotas oficiālas novērtēšanas periodiskuma noteikšanai vai atbrīvošanai no atkārtotas novērtēšanas.

4.5.9. Jānorāda, ka eksperta līmeņa (6. līmeņa) deskriptori ietver prasības, kas pārsniedz aviācijas radiotelefonu sakaros nepieciešamās. 6. līmenim ir ļoti plašs tvērums, jo to ir paredzēts attiecināt uz lielāko daļu pirmās valodas runātāju, kuriem attiecīgā valoda ir dzimtā valoda vai kuriem ir “dzimtajai valodai līdzīga” valodas prasme, kā arī otrās valodas vai svešvalodas runātājiem ar augstu prasmes līmeni. Uzskata, ka nav reāli cerēt, ka vairums otrās valodas vai svešvalodas apguvēju spēs sasniegt 6. līmeni. Turklāt tā nav obligāta prasība veiksmīgu

---

aviācijas sakaru nodrošināšanai.

4.5.10. Svarīgi norādīt, ka vērtējuma tabulā nav sniegta atsauce uz “dzimtās valodas” vai “dzimtajai valodai līdzīgu” prasmi, jo ir pieņemts principiāls lēmums, ka globālā kontekstā dzimtā valoda nedrīkst būt privilģēta. Visiem aviācijas radiotelefonu sakaru dalībniekiem jāatbilst *ICAO* valodas prasībām, un netiek pieņemts, ka pirmās valodas runātāji noteikti tām atbilst. Turklāt pierādījies, ka ir grūti precīzi definēt, kas ir dzimtā valoda, – tādējādi ir vēl viens iemesls, kas liek izvairīties no termina “dzimtā valoda” lietošanas vai atsaukšanās uz dzimtās valodas runātāju (skat. 2. nodaļas 2.4. iedaļu).

4.5.11. Tiek pieņemts, ka ikviens, kam piešķirts noteikts līmenis, spēj apliecināt labāku prasmi nekā raksturots zemāka līmeņa deskriptoros. Ja netiek izpildītas konkrētā līmeņa deskriptoru prasības attiecībā uz visām jomām, tas nozīmē, ka jāpiešķir nākamais zemākais prasmes līmenis. Personas vispārējo prasmes novērtējumu nosaka, pamatojoties uz zemāko vērtējumu, kas piešķirts kādā no vērtējuma tabulas valodas prasmēm. Tas ir būtiski, jo lietotāja līmeņa (4. līmeņa) deskriptori tika izstrādāti, ņemot vērā drošāko minimālo prasmes līmeni aviācijas radiotelefonu sakaros. Zemāks punktu skaits jebkuras jomas novērtējumā norāda uz neatbilstīgu prasmi; piemēram, pilotus, kas ieguvuši lietotāja līmeņa (4. līmeņa) novērtējumu visās jomās, izņemot attiecībā uz izrunu, var nespēt saprast gaisa satiksmes vadības dispečeri, ar kuriem viņiem jāsažinās. Īsi sakot, lai persona saņemtu 4. līmeņa novērtējumu, tai ir jāpierāda 4. līmeņa prasme visās jomās.

4.5.12. Brīdinājums: dažos vērtējuma tabulas augstāko līmeņu deskriptoros norādīts, ka persona spēj izmantot sarežģītas valodas struktūras vai idiomas. Nevajadzētu uzskatīt, ka šis apgalvojums ir pretrunā prasībai konkrētās situācijās ievērot oficiāli publicētās standartizētās frāzes.

Atbilstības neesība ar citām valodas prasmes vērtējuma tabulām

4.5.13. Pastāv vairākas labi zināmas un plaši pieejamas angļu valodas prasmju pārbaudes. Ir saprotama vēlme censties atrast atbilstību starp jauno *ICAO* Valodas prasmes vērtējuma tabulu un jau pastāvošo pārbaudžu rezultātiem, lai *ICAO* prasības varētu aplūkot kopsakarā ar citu pārbaudžu prasībām. Noteikti būtu ērti, ja varētu apgalvot, ka *ICAO* lietotāja līmenis (4. līmenis) ir “vienāds” ar noteiktu punktu skaitu jebkurā citā pastāvošajā valodas prasmju pārbaudē.

4.5.14. Kopš *ICAO* Valodas prasmes vērtējuma tabulas publicēšanas 2003. gada martā ir bijuši vairāki centieni noteikt tās savstarpējo saistību ar citām plaši lietotām angļu valodas vērtējuma sistēmām (piemēram, angļu valodas kā svešvalodas pārbaudi (*TOEFL*), angļu valodas pārbaudi starptautiskai saziņai (*TOEIC*), Eiropas Valodas prasmju pārbaudītāju asociāciju (*ALTE*), starptautisko angļu valodas eksaminācijas sistēmu (*IELTS*) un Eiropas kopīgajām pamatnostādņēm (*CEF*)). Lai gan dažās valodas lietojuma jomās varētu noteikt vispārīgu nepilnīgu atbilstību, tomēr nav iespējams izveidot vispārēju savstarpējo saistību.

4.5.15. Pārbaudes parasti citu no citas atšķir to paredzētais novērtēšanas nolūks. Piemēram, daudzās plaši izplatītās un pieejamās valodas prasmju pārbaudēs nepārbauda runāšanas prasmi, kas ir svarīga jebkurā pārbaudē, kura izstrādāta *ICAO* prasību izpildei. Citas valodas prasmju pārbaudes var ietvert runāšanas un/vai klausīšanās elementu, bet ir paredzētas, lai pārbaudītu runāšanas prasmi citā kontekstā, piemēram, augstskolu akadēmiskajā vidē vai saziņai birojā un darījuma attiecībās. *ICAO* vērtējuma tabula tika izstrādāta, ņemot vērā pilotu un gaisa satiksmes vadības saziņas īpašās prasības, un novērtēšanas procesā ir jāpārbauda atbilstība šīm *ICAO* deskriptoru iezīmēm. Citas vērtējuma tabulas vai citi valodas prasmju pārbaudžu rezultāti,

tostarp tie, kas minēti iepriekšējā punktā, labākajā gadījumā var sniegt noderīgu informāciju mācību procesa sākšanai, jo tie norāda sākumpunktu, no kura virzīties uz *ICAO* vērtējuma tabulas 4. līmeni (skat. 6. nodaļas 6.2.5. sadaļā skaidrojumu par pārbaudes nolūku un pārbaudes veidiem).

4.6. VĒRTĒJUMA TABULAS DESKRIPTORU SKAIDROJUMS (3. LĪMENIS UN AUGSTĀKI)

4.6.1. Vispārīga informācija

Turpmākajos *ICAO* vērtējuma tabulas deskriptoru skaidrojumos galvenā uzmanība pievērsta 3. līmenim (pirmslietotāja līmenim), 4. līmenim (lietotāja līmenim), 5. līmenim (paaugstinātajam līmenim) un 6. līmenim (eksperta līmenim).

4.6.2. Izruna

Seši izrunas deskriptoru līmeņi ir piemērojami visos līmeņos gan dzimtās valodas runātājiem, gan runātājiem, kam attiecīgā valoda nav dzimtā valoda. Tas nozīmē, ka runātāji, kam angļu valoda ir dzimtā valoda, iespējams, apliecinās pamata līmeņa (2. līmeņa) prasmes, ja viņu reģionālais dialekts ir tik ļoti lokalizēts, ka ārpus šā reģiona dzīvojošiem runātājiem tas nav viegli saprotams. Savukārt runātāji, kuru runas modeļi nepārprotami liecina par to, ka tā nav viņu dzimtā valoda (piemīt tā sauktais “akcents”), iespējams, apliecinās eksperta līmeņa (6. līmeņa) prasmi, ja vien viņu izruna atbilst kritērijam, ka tā “gandrīz nekad” netraucē saprast teikto.

<i>Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).</i>	<i>Lietotāja līmenis (4. līmenis).</i>	<i>Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).</i>	<i>Eksperta līmenis (6. līmenis).</i>
<i>Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas ir ietekmējušās dzimtās valodas vai reģionāla valodas varianta un bieži traucē viegli saprast teikto.</i>	<i>Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas ir ietekmējušās dzimtās valodas vai reģionāla valodas varianta, bet tikai dažreiz traucē saprast teikto.</i>	<i>Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas, kaut ietekmējušās dzimtās valodas vai reģionāla valodas varianta, reti traucē saprast teikto.</i>	<i>Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas, kaut, iespējams, ietekmējušās dzimtās valodas vai reģionāla valodas varianta, gandrīz nekad netraucē saprast teikto.</i>
Pirmslietotāja līmenī (3. līmenī) akcents ir tik spēcīgs, ka starptautisko aviācijas radiotelefonu sakaru lietotājiem to ir ļoti grūti vai neiespējami saprast. Jānorāda, ka dzimtās valodas vai otrās valodas runātāji var tikt novērtēti šajā līmenī gadījumos, kad reģionālais valodas paveids nav pietiekami	Lietotajā līmeņa (4. līmeņa) runātāji apliecina izteiktu akcentu vai lokalizētu angļu valodas reģionālo paveidu. Reizēm prasmīgam klausītājam, iespējams, būs jāpievērš liela uzmanība teiktajam, lai to saprastu, vai ik pa laikam jāprecizē, vai teikto pareizi	Paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) runātāji apliecina izteiktu akcentu vai lokalizētu angļu valodas reģionālo paveidu, taču tas reti traucē saprast viņu teikto. Viņi vienmēr runā skaidri un saprotami, lai gan – tikai retu reizi – prasmīgam klausītājam var nākties pievērst īpašu uzmanību	Eksperta līmeņa (6. līmeņa) runātājs var būt angļu valodas kā pirmās valodas runātājs ar plaši saprotamu dialektu vai ļoti prasmīgs otrās valodas runātājs – arī ar plaši lietotu vai saprotamu akcentu un/vai dialektu. Pēc runātāju akcenta vai dialekta, iespējams, var vai nevar noteikt,

vājinājies.	sapratis. Lietotāja līmenis (4. līmenis) noteikti nav ideāls prasmes līmenis; tas ir minimālais prasmes līmenis, kas noteikts kā droši izmantojams gaisa satiksmes vadības sakaros. Lai gan tas nav eksperta līmenis, ir svarīgi paturēt prātā, ka izrunai ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu sapratni tādu divu runātāju saziņā, kuriem angļu valoda nav dzimtā valoda.	teiktajam.	ka viņiem attiecīgā valoda ir otrā valoda, taču izrunas modeļi vai jebkādas grūtības vai “kļūdas” gandrīz nekad netraucē saprast viņu teikto. Eksperta līmeņa runātāji vienmēr runā skaidri un saprotami.

4.6.3. Struktūra

Attiecīgās gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļus nosaka uzdevumam atbilstošas valodas funkcijas. Lietotāji var izmantot B papildinājumā sniegtās vadlīnijas attiecībā uz aviācijas valodas komunikatīvajām funkcijām, dispečeriem izstrādāto saziņas uzdevumu sarakstu un galveno un sarežģīto valodas struktūru klasifikāciju. Valodas mācīšanas speciālisti gramatikas kļūdas parasti iedala divās kategorijās: “globālas” un “lokālas”. Globālas ir tās kļūdas, kas traucē uztvert nozīmi; lokālas ir tās kļūdas, kas netraucē uztvert nozīmi.

<i>Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).</i>	<i>Lietotāja līmenis (4. līmenis).</i>	<i>Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).</i>	<i>Eksperta līmenis (6. līmenis).</i>
<i>Pamata gramatiskās konstrukcijas un teikumu veidi, kas tiek lietoti, lai aprakstītu paredzamas situācijas, bieži tiek veidoti nepareizi. Kļūdas bieži traucē uztvert nozīmi.</i>	<i>Galvenās gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļi tiek izmantoti radoši un parasti tiek labi pārvaldīti. Var rasties kļūdas, jo sevišķi neparastos vai negaidītos apstākļos, bet tās reti maina teksta nozīmi.</i>	<i>Pastāvīgi tiek labi pārvaldītas gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļi. Sarežģītas konstrukcijas tiek veidotas, bet ar kļūdām, un tas dažkārt ietekmē teiktā nozīmi.</i>	<i>Pastāvīgi tiek labi pārvaldītas gan galvenās, gan sarežģītākas gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļi.</i>
Vājā galveno gramatisko konstrukciju pārvaldība, kas konstatējama	Lietotāja līmeņa (4. līmeņa) runātāji labi pārzina galvenās gramatiskās konstrukcijas. Viņi	Paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) runātāji apliecina lielākas spējas pārvaldīt sarežģītas gramatiskās konstrukcijas nekā lietotāja līmeņa (4. līmeņa) runātāji, tomēr	Eksperta līmeņa (6. līmeņa) runātāji nekad nepieļauj globālas strukturālas vai

šajā līmenī, ierobežos pieejamo izteiksmes līdzekļu diapazonu vai būs iemesls kļūdām, kuras var izraisīt pārpratumus.	neizmanto tikai iegaumētu vārdu vai frāžu kopumu, uz kuru paļaujas, bet gan pietiekami labi pārzina gramatikas pamatprincipus, lai pēc vajadzības radītu jaunas nozīmes. Viņu runā vērojamas lokālas kļūdas, bet reti globālas kļūdas, un kopumā saziņa ir efektīva. 4. līmeņa runātāji parasti nemēģinās izmantot sarežģītākas konstrukcijas un, ja tas tiks darīts, pieļaus diezgan daudz kļūdu, kā rezultātā saziņa būs neefektīvāka.	sarežģītu konstrukciju lietojumā laiku pa laikam var pieļaut globālas kļūdas. Būtiskākā atšķirība 4. un 5. līmeņa prasībās ir saistīta ar prasmi lietot sarežģītākas valodas struktūras, ne tikai galvenās gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļus (skat. galveno un sarežģīto valodas struktūru glosāriju B papildinājuma IV daļā). Attiecībā uz 5. līmeni struktūras deskriptoros uzsvērtā galveno gramatisko konstrukciju pastāvīga pārvaldība un tas, ka iespējamo kļūdu rašanās ir saistīta ar sarežģītu konstrukciju un valodas izmantošanu. Patiesībā starp 4. un 5. līmeni ir ļoti liela atšķirība. 5. līmeņa runātāji kopumā izmantos daudz sarežģītāku angļu valodu, taču pieļaus dažas kļūdas, lietojot sarežģītas valodas struktūras, bet ne galvenos struktūras modeļus.	gramatiskas kļūdas, taču var pieļaut dažas lokālas kļūdas.

4.6.4. Vārdu krājums

Vārdu krājums ietver atsevišķus vārdus un fiksētus izteikumus. Vārdu krājumu var klasificēt pēc jomām, uz kurām tas attiecas. Šīs rokasgrāmatas B papildinājumā ir sniegts daļējs ar aviācijas sakaru jomām saistītā vārdu krājuma vārdu saraksts. Lai gan frāžu iegaumēšana nav nedz pieņemams veids, kā apliecināt valodas prasmi, nedz efektīva vai ieteicama valodas apguves stratēģija, tomēr nav noliedzams, ka valodas prasmē būtiska nozīme ir *konteksta* izpratnei. Tāpēc priekšroka dodama valodas mācībām vai prasmju pārbaudēm, kurās galvenā uzmanība pievērsta aviācijas radiotelefonu sakaros nepieciešamajam vārdu krājumam vai kuras paredzētas tā apguvei.

Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).	Lietotāja līmenis (4. līmenis).	Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).	Eksperta līmenis (6. līmenis).
Vārdu krājums un izvēles precizitāte bieži ir pietiekami, lai sazinātos par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem, bet vārdu krājums ir ierobežots un vārdu izvēle neatbilstoša.	Vārdu krājums un to izvēles precizitāte parasti ir pietiekama, lai sazinātos par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem. Spēji bieži veismīgi pārfrāzēt, kad pietrūkst vārdu	Vārdu krājums un to izvēles precizitāte ir pietiekama, lai sazinātos par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem. Spēji tekoši un veismīgi parafrāzēt. Vārdu krājums reizēm ir idiomātisks.	Vārdu krājums un vārdu izvēles precizitāte ir pietiekama, lai sazinātos par dažādiem pazīstamiem un nepazīstamiem jautājumiem. Vārdu krājums ir idiomātisks, niansēts un atbilstošs noteiktajam žargonam.

<i>Bieži nespēj veiksmīgi parafrāzēt, kad vārdu krājumā pietrūkst vārdu.</i>	<i>krājuma neparastos vai negaidītos apstākļos.</i>		
Šajā līmenī ir redzamas nepilnības vārdu krājumā un/vai nepareizu vai neesošu vārdu izvēle. Tas negatīvi ietekmē valodas plūdumu vai ir iemesls kļūdām, kas var izraisīt pārpratumus. Bieža nespēja parafrāzēt nezināmus vārdus vai tos sīkāk paskaidrot padara precīzu saziņu neiespējamu.	Lietotāja līmeņa (4. līmeņa) runātājiem, visticamāk, nebūs pietiekami attīstīta valodas stila izjūta (skat. glosāriju (ix) lpp.). Šā līmeņa runātājs parasti varēs pārvaldīt saziņu par jautājumiem, kas saistīti ar darbu, taču dažreiz, iespējams, būs nepieciešams precizējums. Kļūdainas saziņas gadījumā lietotāja līmeņa (4. līmeņa) runātājs spēj parafrāzēt un precizēt neskaidros jautājumus, lai ziņojums tiktu saprasts. Spēja parafrāzēt ietver prasmi atbilstoši izvēlēties vienkāršus vārdu krājuma vārdus un ņemt vērā runas ātrumu un izrunu.	Paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) runātāji var apliecināt zināmu valodas stila izjūtu un plašākas leksiskās zināšanas, kas var nebūt pietiekamas, lai efektīvi sazinātos par tik plašu tēmu loku kā eksperta līmeņa (6. līmeņa) runātājs, tomēr neradīs problēmas parafrāzēt teikto, kad vien tas būs nepieciešams.	6. līmeņa runātāji apliecina izteiktu valodas stila izjūtu. Šķiet, ka vēl viens ļoti labas prasmes rādītājs ir idiomātisku izteicienu apguve un izmantošana, kā arī spēja izteikt niansētas domas. Tādējādi idiomu izmantošanu var ņemt vērā novērtēšanas procedūrās, kas paredzētas, lai radiotelefonu sakaru kontekstā noteiktu 6. līmeņa lietotājus. Tomēr tas nenozīmē, ka aviācijas radiotelefonu sakaros būtu ļoti vēlama prasme lietot idiomātiskus izteicienus. Gluži pretēji – idiomu izmantošana var traucēt tiem sakaru lietotājiem, kas nav eksperta līmeņa runātāji, skaidri izprast teikto un panākt savstarpēju sapratni, tāpēc šajā vidē no tām būtu jāizvairās visiem lietotājiem.

4.6.5. Runas plūdums

Radiotelefonu sakaru izpratnē runas plūdums nozīmē producētās runas plūsmas dabiskumu, proti, to, cik lielā mērā uztveri neapgrūtina jebkāda nedabiska vai neparasta vilcināšanās un uzmanību nenovērš neveikls iesākums un pauzes, uzmanību novērsoši iespraudumi (*em .. huh .. er ..*) vai neatbilstošs klusums. Runas plūduma līmeni vislabāk varēs noteikt garāku izteikumu gadījumā. To ietekmēs arī gatavība dzirdēt iepriekšējā runātāja teikto, kas ir atkarīga no 3. nodaļā aprakstīto skriptu vai shēmu pārzināšanas.

<i>Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).</i> Spēj izveidot teksta virknes,	<i>Lietotāja līmenis (4. līmenis).</i> atbilstošā	<i>līmenis Runā ātrumā.</i>	<i>Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).</i> Salīdzinoši viegli spēj	<i>Eksperta līmenis (6. līmenis).</i> Spēj ilgi izteikties dabiskā un

<i>bet frāzes un pauzes bieži tiek lietotas nevietā. Vilcināšanās un runas lēnums var padarīt neiespējamu efektīvu saziņu. Izmantotie iespraudumi dažkārt novērš uzmanību.</i>	<i>Pārejot no iestudētas vai formulētas runas uz spontānu saskarsmi var rasties runas plūduma gadījuma rakstura pārtraukums, bet tas nepadara neiespējamu efektīvu saziņu. Spēj ierobežotā apjomā izmantot sarunas iezīmētājus un sasaistes. Izmantotie iespraudumi nenovērš uzmanību.</i>	<i>runāt gari par pazīstamiem jautājumiem, bet nespēj variēt runas plūsmu kā stilistisku rīku. Spēj izmantot sarunas iezīmētājus un sasaistes.</i>	<i>nepiespiestā plūduumā. Maina runas plūsmu stilistiskai iedarbībai, piem., lai uzsvērtu kādu domu. Spontāni izmanto atbilstošos sarunas iezīmētājus un sasaistes.</i>
<i>Runas plūsmas lēnums šajā līmenī ir tāds, ka saziņa nav kodolīga un efektīva. Runas plūsmu bieži pārtrauc ilgas klusuma pauzes. Šā līmeņa runātājiem neizdosies radīt sarunu partnerī pārliecību par savu profesionalitāti.</i>	<i>Runas ātrumu šajā līmenī var palēnināt vajadzība vairāk laika veļtīt valodas apstrādei, taču tas saglabājas diezgan vienmērīgs un negatīvi neietekmē runātāja iesaistīšanos saziņā. Vajadzības gadījumā runātājs spēj runāt nedaudz ātrāk nekā ICAO ieteiktos 100 vārdus minūtē (10. pielikuma II sējuma 5.2.1.5.3. punkta b) apakšpunkts).</i>	<i>Šajā līmenī runas ātrums un sarunas veidošanas prasme gandrīz atbilst dabiskam runas plūduumam. Piemērotos apstākļos spēj runāt daudz ātrāk nekā ICAO ieteiktos 100 vārdus minūtē, negatīvi neietekmējot saprotamību.</i>	<i>Šajā līmenī runas plūduums ir tāds kā dzimtās valodas runātājam vai līdzīgs dzimtās valodas runātāja runas plūduumam. To īpaši raksturo ļoti liela elastība valodas producēšanā un runas ātruma pielāgošanā saziņas kontekstam un runātāja mērķiem.</i>

4.6.6. Izpratne

Šī prasme attiecas uz spēju klausīties un saprast. Lai garantētu drošumu, gaisa satiksmes vadības sakaros piloti paļaujas uz skaidru un precīzu informāciju, ko viņiem snieguši dispečeri. Nepietiek ar to, ka sakaros ar pilotiem gaisa satiksmes vadības dispečeri spēj veiksmīgi risināt lielāko daļu jautājumu; viņiem jābūt gataviem negaidītiem situācijas pavērsieniem. Tāpat arī pilotiem jāspēj saprast gaisa satiksmes vadības dispečera norādījumus, jo īpaši tad, ja tie atšķiras no tā, ko pilots bija paredzējis dzirdēt. Tieši sarežģījumu gadījumā saziņa aviācijā kļūst ārkārtīgi būtiska un ir vairāk jāpaļaujas uz vienkāršu valodu. Lai gan izpratne ir tikai viena no sešām prasmēm vērtējuma tabulā, tā mutvārdu sakaros veido pusi no lingvistiskās slodzes.

<i>Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).</i>	<i>Lietotāja līmenis (4. līmenis).</i>	<i>Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).</i>	<i>Eksperta līmenis (6. līmenis).</i>
<i>Izpratne bieži ir precīza attiecībā uz vispārējiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem.</i>	<i>Saprašana lielākoties ir precīza vispārējos, noteiktos un ar darbu saistītos jautājumos, kad</i>	<i>Saprašana ir precīza vispārējos, noteiktos un ar darbu saistītos jautājumos un</i>	<i>ir konsekventi precīza gandrīz jebkurā kontekstā un iekļauj lingvistisko un</i>

jautājumiem, kad izmantotais akcents vai valodas variants ir pietiekami saprotams starptautiskajai valodas lietotāju sabiedrībai. Var nespēt saprast lingvistisku vai situatīvu sarežģījumu vai negaidīta notikumu pavērsiena gadījumā.	izmantotais akcents vai valodas variants ir pietiekami saprotams starptautiskajai valodas lietotāju sabiedrībai. Kad runātājs saskaras ar lingvistiskām vai situatīvām grūtībām vai negaidītu notikumu pavērsienu, uztvere var būt palēnināta vai var būt nepieciešams skaidrojums.	lielākoties precīza, kad runātājs saskaras ar lingvistiskiem vai situācijas sarežģījumiem vai negaidītu notikumu pavērsienu. Spēj saprast dažādas runas variācijas (dialektus un/vai akcentus) vai žargonus.	kultūras iezīmju izpratni.
3. līmenī izpratne tiek apliecināta tikai ikdienas saziņā, ja tā notiek labvēlīgos apstākļos. Šajā līmenī pilots vai dispečers nebūs pietiekami prasmīgi, lai radiotelefonu sakaros saprastu visas sarunas, tostarp neparedzētu notikumu, standartam neatbilstošas runas uzvedības vai sliktu radio sakaru gadījumā.	Tāpat kā saistībā ar visiem lietotāja līmeņa (4. līmeņa) deskriptoriem, netiek gaidīts, ka izpratne vienmēr būs pilnīgi pareiza. Tomēr pilotiem vai gaisa satiksmes vadības dispečeriem ir jābūt stratēģijām, kā galu galā nodrošināt pilnīgu izpratni negaidītas vai neierastas saziņas gadījumā. Ja nav sarunas iezīmētāju vai teksta daļu savstarpējā saikne ir sarežģīta, reizēm teiktais tiek pārprasts vai kaut kam netiek pievērsta uzmanība. Lietotāja līmeņa (4. līmeņa) sadaļas "Saskarsme" deskriptorā ir skaidri formulēta precizēšanas stratēģiju nepieciešamība. Nespēja negaidītā komunikatīvā situācijā saprast skaidri izteiktu vēstījumu pat pēc tam, kad lūgts skaidrojums, liecina, ka jāpiešķir zemāks prasmes līmeņa novērtējums.	5. līmeņa runātāji apliecina ļoti augstu precīzas sapratnes līmeni aviācijas radiotelefonu sakaros. Viņi spēj saprast visbiežāk sastopamos nestandarta dialektus vai reģionālos akcentus, kā arī sliktāk strukturētus vēstījumus negaidītu notikumu gadījumā vai saspringtās situācijās.	6. līmeņa runātāji aviācijas radiotelefonu sakaros apliecina ļoti augstu precīzas sapratnes līmeni un elastību neatkarīgi no situācijas vai izmantotā dialekta. Turklāt, pamatojoties uz netiešām norādēm, proti, izmantoto balss toni, izraudzīto valodas stilu utt., viņi spēj saprast skaidri nepateikta vai precīzi nepaskaidrota vēstījuma nozīmi ("lasīt starp rindām").

4.6.7. Saskarsme

Tā kā radiotelefonu sakari notiek noslogotā vidē, gaisa satiksmes vadības dispečeru un pilotu saziņai jābūt ne tikai skaidrai, kodolīgai un nepārprotamai, bet arī jānodrošina, ka piemērotas atbildes tiek sniegtas prasmīgi un reaģēts tiek ātri. Saskarsmes prasme attiecas uz šo spēju, kā arī uz spēju sākt informācijas apmaiņu un identificēt un noskaidrot pārpratumus.

Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis).	Lietotāja līmenis (4. līmenis).	Paaugstinātais līmenis (5. līmenis).	Eksperta līmenis (6. līmenis).
Atbildes dažkārt tiek sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un izsmeļošas. Spēj pietiekami viegli uzsākt un uzturēt saskarsmi par zināmiem jautājumiem un paredzamās situācijās. Parasti neadekvāti reaģē negaidīta notikumu pavērsiena gadījumā.	Atbildes tiek sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un izsmeļošas. Uzsāk un uztur saskarsmi pat negaidītu notikumu pavērsieni gadījumā. Atbilstoši reaģē uz acīmredzamu neizpratni pārjautājot, apstiprinot vai skaidrojot.	Atbildes tiek sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un izsmeļošas. Efektīvi pārvalda runātāja/klausītāja attiecības.	Viegli piedalās saskarsmē jebkurā situācijā. Saprot verbālus un neverbālus mājienus un atbilstoši reaģē uz tiem.
Šajā līmenī saskarsmei ir raksturīgs kodolīgas un efektīvas saziņas trūkums. Pārpratumi un neizpratne bieži izraisa iespējamās saziņas kļūmes. Šā līmeņa runātājiem neizdosies iegūt sarunu partneru uzticību.	Pilotam vai gaisa satiksmes vadības dispečeram, kurš nesaprot negaidītā saziņā pateiktu vēstījumu, ir jāspēj izklāstīt šo faktu. Daudz drošāk ir uzdot jautājumus, precizēt vai pat vienkārši atzīt, ka nekas nav saprasts, nevis klusēt un tādējādi radīt kļūdainu priekšstatu, ka neskaidrību nav. Lietotāja līmenī (4. līmenī) ir pieļaujams, ka izpratne nav simtprocentīgi perfekta gadījumos, kad tiek risinātas neparedzētas situācijas, tomēr 4. līmeņa runātājiem jābūt pietiekamai prasmei pārjautāt,	Šajā līmenī saskarsme tiek veidota, pamatojoties uz augstu izpratnes un runas plūduma līmeni. Lai gan joprojām svarīga nozīme ir prasmei pārjautāt, lūgt apstiprinājumu vai noskaidrot, tā tiek izmantota retāk. Turpretim šā līmeņa runātāji spēj labāk pārvaldīt sarunas norisi un virzību.	Eksperta līmeņa runātājiem nav nekādu grūtību reaģēt vai sākt saskarsmi. Papildus tam viņi arī spēj atpazīt un izmantot netiešas neverbālās norādes par runātāja garīgo un emocionālo stāvokli (piemēram, intonācijas vai neparastus uzsvāra lietojumus). Viņi uzņemas sarunas vadību.

---

	apstiprinājumu vai noskaidrot situāciju vai saziņu.		

4.7. AERONAVIGĀCIJAS PAKALPOJUMU NOTEIKUMI. GAISA SATIKSMES PĀRVALDĪBA (PANS-ATM, DOK. NR. 4444)

4.7.1. *PANS-ATM* (dok. Nr. 4444) 12. nodaļā ir sniegts saraksts ar ziņojumos izmantojamo *ICAO* standartizēto frāžu modeļiem un struktūrām. Minētajā nodaļā, kā arī vairākās 10. pielikuma II sējuma daļās sniegtas norādes par *ICAO* standartizētajām frāzēm.

4.7.2. Dokumenta Nr. 4444 12. nodaļas 12.2. punktā uzsvērts, ka saraksts nav pilnīgs un ka būs jāspēj skaidri un kodolīgi lietot vienkāršu valodu tādā līmenī, kāds paredzēts 1. pielikumā. Prasības, kas noteiktas 12. nodaļas 12.2. punktā, attiecas arī uz pārējo sauszemes personālu.

---

5. nodaļa ĪSTENOŠANA

5.1. IEVADS

Šajā nodaļā sniegti norādījumi par *ICAO* valodas prasmes prasību īstenošanas organizatoriskajiem un darbības aspektiem. Šīs nodaļas materiāli ir paredzēti civilās aviācijas iestāžu administratoriem, aviosabiedrībām un gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējiem. Šī informācija būs noderīga arī licencēšanas iestādes darbiniekiem, kas ir atbildīgi par īstenošanas plānu izstrādi, kā tas prasīts asamblejas rezolūcijā Nr. A36-11 “Proficiency in the English language used for radiotelephony communications”.

5.2. VADLĪNIJAS VALODAS PRASMES PRASĪBU ĪSTENOŠANAS PLĀNA IZSTRĀDEI

5.2.1. Pēc asamblejas rezolūcijas Nr. A36-11 pieņemšanas līgumslēdzējas valstis, kuras līdz 2008. gada 5. martam nespēja izpildīt valodas prasmes prasības, tika mudinātas paziņot savus valodas prasmes īstenošanas plānus, tostarp pagaidu pasākumus riska mazināšanai. Īstenošanas plāns ir paredzēts tam, lai valstis varētu informēt par pasākumiem, kas tiek veikti, lai izpildītu valodas prasmes prasības un mazinātu risku pārejas periodā, sākot no piemērošanas datuma, proti, 2008. gada 5. marta, līdz 2011. gada 5. martam. Šie plāni un norādījumi šo plānu izstrādei tika publicēti *ICAO* lidojumu drošuma informācijas apmaiņas tīmekļa vietnē (*FSIX*). Tādā veidā visas pārējās valstis tika informētas par īstenošanas plāniem un varēja pieņemt apzinātus lēmumus.

5.2.2. Valodas prasmes prasību īstenošanas plānā katra valsts iekļauj šādus elementus:

- a) informāciju par tiesisko regulējumu prasību īstenošanas atbalstam;
- b) informāciju par to, cik lielā mērā valsts ir īstenojusi prasības;
- c) valodas prasmes apguves mācību programmas;
- d) licencēšanas noteikumu izpildei izstrādāto valodas prasmes novērtēšanas plānu un
- e) pagaidu pasākumus risku mazināšanai.

Tiesiskā regulējuma saturs

5.2.3. Tiesiskais regulējums būtiski palīdz īstenot valodas prasmes prasības. Valstīm, kurās nav atbilstīga tiesiskā regulējuma, būtu jāizstrādā plāns nepieciešamā regulējuma savlaicīgai ieviešanai. Tiesisko regulējumu varētu veidot tiesību aktu, noteikumu vai citu dokumentāru pierādījumu (piemēram, rīkojumu, konsultatīvu apkārtrakstu) kopums, ko valsts civilās aviācijas pārvalde (*CAA*) uzskata par pietiekamu valodas prasmes prasību īstenošanai un izpildei.

5.2.4. Papildus tiesiskā regulējuma izveidei attiecībā uz valodas prasībām *CAA* ir atbildīgas par valodas prasmes novērtējumu pārraudzību, izsniedzot apliecību vai nosakot citā valstī izsniegtas apliecības derīgumu. Tām būtu jānodrošina, ka licencēšanas noteikumu izpildei

---

nepieciešamie valodas lietojuma novērtējumi tiek veikti tā, lai sniegtu derīgus un ticamus rezultātus par potenciālā apliecības turētāja valodas prasmes līmeni. CAA būtu jāizstrādā procedūras, kā savākt un analizēt valodas prasmju pārbaūžu/novērtēšanas rezultātus un analizēt ar drošumu saistīto notikumu ziņošanas sistēmu, kā arī visus citus drošuma datus attiecībā uz valodas prasmi.

5.2.5. Katrai valstij būtu jānorīko CAA darbinieks kā kontaktpersona saistībā ar valodas prasmes prasību īstenošanu. Kontaktpersonai būtu:

- a) jāsavāc visa informācija, kas nepieciešama īstenošanas plāna pabeigšanai;
- b) jānosūta īstenošanas plāns ICAO;
- c) jāinformē ICAO par jebkādam atšķirībām plānā un nepieciešamības gadījumā jāatjaunina aeronavigācijas informācijas publikācija;
- d) jāsaazinās ar ICAO un citām līgumslēdzējām valstīm, kas pieprasa informāciju par valsts īstenošanas plānu;
- e) regulāri jāsaazinās ar nacionālajām aviosabiedrībām un pakalpojumu sniedzējiem, valodas prasmju pārbaūžu un mācību organizācijām, pilotiem un dispečeriem, kā arī ar visām citām ieinteresētajām personām, kas iesaistītas valodas prasmes prasību īstenošanā valstī;
- f) jāziņo atbildīgajiem vadītājiem un kompetentajai iestādei par jebkādam neatbilstībām vai kavēšanos īstenošanas plāna izpildē un
- g) jāgroza īstenošanas plāns atbilstoši sasniegtajam, līdz tiek panākta pilnīga tā atbilstība.

Valsts īstenošanas līmeņa novērtējums

5.2.6. Lai raksturotu, cik lielā mērā ir īstenotas valodas prasmes prasības, plānā būtu jāsniedz provizorisks starptautiskajos lidojumos iesaistīto pilotu un dispečeru pašreizējā valodas prasmes līmeņa novērtējums vai aktuālā informācija. Šis novērtējums būtu regulāri jāpārskata un attiecīgi jāsniedz atjaunināta informācija ICAO.

5.2.7. Valstīm ar ekspluatantu un pakalpojumu sniedzēju palīdzību būtu jānosaka to pilotu un dispečeru skaits, kuri ir iesaistīti starptautiskajos lidojumos, tostarp to pilotu skaits, kuriem ir avioliņiju transporta pilota apliecība, daudzpilotu apkalpes pilota apliecība, komercpilota apliecība un privātpilota apliecība, kā arī lidlaukos, pieejas zonās un gaisa satiksmes vadības objektos strādājošo dispečeru skaits. Šie skaitļi būtu sīkāk jāsadala, grupējot darbiniekus atbilstoši viņu valodas prasmes līmenim saskaņā ar ICAO vērtējuma tabulu, un jāiekļauj īstenošanas plānā.

5.2.8. Valodas prasmes prasības valstīs tiek īstenotas dažādā līmenī: gan ļoti minimāli, gan sasniedzot gandrīz pilnīgu atbilstību. Tādējādi dažas valstis, iespējams, nav izmantojušas labākās prakses paraugus novērtēšanas jomā, lai pilnveidotu vai apgūtu iemaņas noteikt savu darbinieku valodas prasmes līmeni. Šīm valstīm, cik vien iespējams, jāsniedz ICAO provizorisks aprēķins un jāatjaunina sniegtie skaitļi pēc tam, kad ir pilnveidotas vai apgūtas iemaņas novērtēt valodas prasmi saskaņā ar ICAO vērtējuma tabulu. Ja ir izveidotas mācību programmas, provizorisko aprēķinu var sniegt, pamatojoties uz novērtējumiem mācību procesā. Dažas valstis varētu būt sākušas veikt pārbaudes un novērtējumus licencēšanas noteikumu

---

izpildei, un tādējādi tās varētu apstiprināt dažu savu darbinieku valodas prasmes līmeni. Visos gadījumos jāapraksta veids, kā tika novērtēts valodas prasmes līmenis (piemēram, diagnostikas testi, intervijas, izlases veida pārbaudes, personāla lingvistiskā pieredze, licencēšanas pārbaudes).

Valodas prasmes apguves mācību programmas

5.2.9. Daudzās valstīs valodas prasmes apguves mācību programmām ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu, ka personāls sasniedz un saglabā ICAO lietotāja līmeni (4. līmeni). Valstīm būtu jāuzrauga mācību pakalpojumu sniedzēju darbība, lai nodrošinātu, ka mācības ir piemērotas, efektīvas un rezultatīvas. Valodas mācību programmas var izstrādāt, izmantojot valsts, aviopārvadātāja vai aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēja resursus, vai arī šajā saistībā var rīkot iepirkumu privātajām organizācijām. Jebkurā gadījumā valodas mācību pakalpojumu sniedzējiem būtu jānodrošina, ka programmās:

- a) tiek pievērsta uzmanība 1. pielikuma 1. papildinājuma vienotajiem deskriptoriem un ICAO vērtējuma tabulai;
- b) ņemti vērā šīs rokasgrāmatas 7. nodaļā minētie apsvērumi par valodas mācībām un
- c) izmantots apkārtraksts Nr. 323, kurā ir izklāstīti principi, saskaņā ar kuriem var izstrādāt un/vai novērtēt mācības aviācijas angļu valodas apguvei.

Valodas prasmes novērtēšana (jeb prasmju pārbaude) licencēšanas noteikumu izpildei

5.2.10. Ir vispāratzīts, ka valodas prasmes novērtējumiem (ko dēvē arī par prasmju pārbaudēm) licencēšanas noteikumu izpildei ir ārkārtīga nozīme. Par šo pārbaudzi ietekmi un prasībām sīkāka informācija sniegta 6. nodaļā. Šīs prasības piemēro neatkarīgi no tā, vai novērtējuma process vai tā daļa ir izstrādāti, izmantojot valsts, aviopārvadātāja vai aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēja resursus, vai iepirkumā iegādāti no privātām organizācijām. Tāpēc valstīm savā īstenošanas plānā būtu jāiekļauj informācija par procesu, ko tās izmanto vai izmantos novērtējumiem sākotnējā un atkārtotā licencēšanā.

Pagaidu pasākumi riska mazināšanai

5.2.11. Valstīm, kuras līdz 2008. gada martam nespēj izpildīt valodas prasības, jāsniedz informācija par pagaidu pasākumiem riska mazināšanai, ko tās ieviesīs, līdz tās būs nodrošinājušas atbilstību 2011. gada martā. Visām valstīm šī informācija ir nepieciešama, lai veiktu riska analīzi un pārliecinātos, ka līdz minimumam tiek samazināts valodas prasmes trūkums, kas ir iespējama nelaiemes gadījumu un incidentu cēlonis.

5.2.12. Valstīm būtu jāizstrādā pagaidu pasākumi, pamatojoties uz identificētajiem apdraudējumiem, sekām un riskiem, kas saistīti ar neatbilstību vai daļēju atbilstību valodas prasības prasībām. Apdraudējums ir jebkura situācija vai stāvoklis, kas var izraisīt nelabvēlīgas sekas. Risks ir prognozētā apdraudējuma seku varbūtības un smaguma novērtējums. Pēc tam var noteikt riska mazināšanas pasākumus.

5.2.13. Riska mazināšanas pasākumi ir rūpīgi jāizvērtē, lai nodrošinātu, ka tie nerada papildu riskus un ir piemēroti organizatoriskajiem un valsts apstākļiem. Tāpēc nebūtu praktiski noteikt vispārēji piemērojamus riska mazināšanas pasākumus saistībā ar valodas prasības prasību pakāpenisku īstenošanu. Lai noteiktu vispiemērotākos riska mazināšanas pasākumus, valstis

---

tiek mudinātas piemērot procedūras, kas izklāstītas *ICAO* drošuma pārvaldības sistēmu mācību kursā (<http://www.icao.int/anb/safetymanagement>) un “Drošuma pārvaldības rokasgrāmata” (*SMM*) (dok. Nr. 9859).

5.2.14. Izstrādājot iespējamus riska mazināšanas pasākumus, valstis var noteikt prioritāro kārtību, kādā tiks ieviesti īstenošanas plāna posmi, ņemot vērā steidzamākās vajadzības attiecībā uz drošumu komerclidojumos – gan starptautiskajos lidojumos, gan vispārējās nozīmes aviācijas lidojumos saskaņā ar vizuālā lidojuma noteikumiem gaisa telpā ar nelielu satiksmes blīvumu. Īstenošanas plānos būtu jāanalizē saistītie riski un jānosaka to novēršanas prioritāte, lai līdz 2011. gada martam pakāpeniski nodrošinātu atbilstību.

5.3. PRAKTISKĀ ĪSTENOŠANA

5.3.1. Pienākumi runātājiem, kuriem angļu valoda ir dzimtā valoda, un runātājiem, kuriem angļu valoda nav dzimtā valoda

5.3.1.1. *ICAO* valodas prasmes prasības vienlīdz attiecas gan uz dzimtās valodas runātājiem, gan uz runātājiem, kuriem attiecīgā valoda nav dzimtā valoda. Tā kā starptautiskajos aviācijas sakaros visbiežāk tiek izmantota angļu valoda, daudziem šo sakaru lietotājiem, kuriem angļu valoda nav dzimtā valoda, būs nepieciešamas valodas mācības, lai uzlabotu savu valodas prasmi. Tomēr nevajadzētu uzskatīt, ka saziņas uzlabošanas pienākums jāuzņemas tikai tiem, kuriem izmantotā valoda nav dzimtā valoda.

5.3.1.2. Nepareiza saziņa var notikt arī starp vienā dzimtajā valodā runājošajiem. Tas var notikt valodas kļūdas vai valodas īpatnības (neviennozīmības, homofonijas utt.) dēļ vai cilvēku paviršības rezultātā (slikta dīkcija, nepareiza mikroфона lietošana, pārāk daudz datu vienā pārraidē vai nepacietība). Šo pašu iemeslu dēļ – papildus citiem kļūdu izraisītājiem, kas raksturīgi runātājiem, kuriem izmantotā valoda nav dzimtā valoda, – var notikt nepareiza saziņa arī starp runātājiem, kuriem izmantotā valoda nav dzimtā valoda, vai starp dzimtās valodas runātāju un runātāju, kuram izmantotā valoda nav dzimtā valoda.

5.3.1.3. Starptautiskajos centienos paaugstināt saziņas drošumu būtiski svarīga nozīme ir arī angļu valodā runājošajiem, kuriem tā ir dzimtā valoda, un liela daļa šajā nodaļā ietvertās informācijas attiecas uz dzimtās valodas runātājiem, kuri veido saskarsmi ar runātājiem, kam izmantotā valoda nav dzimtā valoda. Lai samazinātu riskus, kas saistīti ar nepareizu saziņu radiotelefonu sakaros, visiem iesaistītajiem ir jārīkojas saskaņoti un jāsadarbjas visplašākajā mērā. Gan tiem pilotiem un dispečeriem, kam angļu valoda ir dzimtā valoda, gan tiem, kam tā nav dzimtā valoda, būs lietderīgi iegūt labāku izpratni par valodas funkcionēšanu, lai varētu vairāk uzmanības pievērst stratēģijām, kas palīdz nodrošināt izpratni un skaidrību. Proti, angļu valodā runājošajiem, kam tā ir dzimtā valoda, ir ētisks pienākums paaugstināt savu lingvistisko informētību un pievērst īpašu uzmanību ziņojumu nodošanas veidam.

5.3.1.4. Šajā saistībā svarīga ir starptautiskā sadarbība. Radītā apgrūtinājuma slogu var sadalīt vairākos veidos:

- a) līgumslēdzējas valstis var nodrošināt, ka to izmantotās frāzes iespējami precīzi atbilst *ICAO* standartizētajām frāzēm;
- b) eksperta līmeņa prasmi apliecināšie angļu valodas lietotāji – gan tie, kam tā ir dzimtā valoda, gan citi – var apgūt stratēģijas starpkultūru komunikācijas uzlabošanai;

---

c) eksperta līmeņa prasmi apliecināšie angļu valodas lietotāji – gan tie, kam tā ir dzimtā valoda, gan citi – var atturēties no idiomu, sarunvalodas un cita žargona izmantošanas radiotelefonu sakaros un atbilstīgi pielāgot savas runas ātrumu, un

d) gan dzimtās valodas runātājiem, gan runātājiem, kam izmantotā valoda nav dzimtā valoda, ir vienāds uzdevums – nodrošināt, ka viņu angļu valodas paveids ir saprotams starptautiskajai aviācijas sabiedrībai. Organizācijas, kuru darbinieki runā angļu valodā, var sniegt savu ieguldījumu ar aviāciju saistītu augstvērtīgu angļu valodas mācību materiālu izstrādē.

5.3.2. Atbilstība ICAO standartizētajām frāzēm

5.3.2.1. Lai uzlabotu savus radiotelefonu sakaros piemērojamus standartus, līgumslēdzējām valstīm vispirms būtu rūpīgi jāsaprot savās aviācijas darbībās izmantotās frāzes ar ICAO standartizētajām frāzēm. Ir daudz neoficiālu pierādījumu par grūtībām, ko rada nestandardizēto frāžu lietošana, jo īpaši angļu valodas lietotājiem, kuriem tā ir otrā valoda.

5.3.2.2. Turpmāk sniegts piemērs tam, kā ICAO neapstiprinātu frāžu lietojums rada nevajadzīgus šķēršļus starptautisko lidojumu drošumam. To pārskatīšanas komitejai iesniedza kādas aviosabiedrības augstākā līmeņa vadītājs.

Iztēlojieties lidmašīnu, kas sliktas redzamības apstākļos, izmantojot instrumentālu pieeju, tuvojas kādai lielai starptautiskai lidostai kaut kur pasaulē. Kaut kādu iemeslu dēļ kapteinis, gaisa kuģim vēl atrodoties mākoņos, nolēmj sākt aiziešanu uz otro riņķi. Normatīvā prasība noteic, ka – tiklīdz tas ir praktiski iespējams – gaisa satiksmes vadība ir jāinformē, ka lidmašīna sāk aiziešanu uz otro riņķi, taču šī ārkārtīgi svarīgā ziņa, kas pa radio tiek raidīta tornim, var būt formulēta dažādos veidos atkarībā no aviosabiedrības vai lidmašīnas reģistrācijas valsts, vai neskaitāmu citu iemeslu dēļ: pilots varētu izmantot frāzi “go-around”, “missed approach”, “balked approach” vai “abandon approach”. Ja tiek izmantotas nestandardizētas frāzes vai žargons – un tas diemžēl notiek biežāk, nekā vajadzētu –, tad dispečers un citi tuvumā esošie piloti varētu pat dzirdēt “we’re on the go” vai kādu citu reģionālo žargonu. Šajā gadījumā, lai gan pilotu kabīnē var būt pilnīga skaidrība par gaisa kuģa apkalpes darbībām un apkalpe var veikt manevru vienoti kā komanda, tās nodomi var nebūt skaidri saprotami tiem, kas atrodas attiecīgās radiofrekvences joslā, tostarp citām lidmašīnām tiešā tuvumā, kā arī dispečeram, kas atbildīgs par distancēšanu.

5.3.3. Starpkultūru komunikācija

5.3.3.1. Ir vairākas radiotelefonu sakaru iezīmes, kas padara tos īpaši sarežģītus tiem runātājiem, kam angļu valoda ir svešvaloda. Pirmkārt, daudziem cilvēkiem saziņa citā valodā rada diezgan lielu spriedzi. Sarunāšanās svešvalodā ar ļoti prasmīgu attiecīgās valodas runātāju vai tādu, kam izmantotā valoda ir dzimtā valoda, var būt uztraucoša pieredze. Otrkārt, radiotelefonu sakaros nav pieejamas nekādas vizuālas norādes, un tas padara saziņu vēl grūtāku. Visbeidzot, daži pētījumi liecina, ka spriedze negatīvi ietekmē lingvistisko sniegumu. Lidmašīnas pilotēšana un vadīšana zināmā mērā ir spriedzi izraisošas darbības. Tādējādi lidmašīnas pilotēšana vai vadīšana, kuras laikā saziņā jāpārvar valodas barjera un iztrūkst jebkādu vizuālu norāžu, rada saziņas procesā vairākus spriedzi ierosinošus faktorus.

5.3.3.2. Ņemot to vērā, dzimtās valodas runātāji, kas apzinās problēmas, ar kurām saskaras angļu valodas kā svešvalodas (EFL) runātāji, varētu pievērst lielāku uzmanību savai runai. Dzimtās valodas runātāji un ļoti prasmīgi attiecīgās valodas runātāji var, piemēram, pievērst

---

uzmanību tam, ka viņu intonācija saglabājas neitrāla un mierīga; to, protams, ir sarežģīti īstenot noslogotos dispečerrajonos, tomēr šī stratēģija ir laba, jo palīdz mazināt valodas barjeras radīto trauksmi *EFL* runātājam. Viņi var īpaši censties saziņā izteikties skaidri, nevis netieši, un atturēties no žargona, slenga un idiomātisku izteicienu lietošanas. Viņi var lūgt atkārtot ziņojumu un apstiprinājumu, ka viņu ziņojumi ir saprasti. Viņi var arī rūpīgāk ievērot ziņojuma atkārtojuma procedūru starpkultūru komunikācijas situācijās, lai lielākā mērā pārlicinātos, ka netiek pieļautas kļūmes, kuras izraisa pilota vai dispečera iepriekšēji pieņēmumi par to, kas viņiem varētu tikt ziņots un kas neapzināti ietekmē sarunas rezultātu. Turklāt ņemiet vērā, ka lēnāks ziņojuma nodošanas ātrums padara runu saprotamāku; tāpēc ir saprātīgi ievērot mērenu runas tempu, lai uzlabotu saziņu.

5.3.3.3. Gaisa satiksmes vadības sakaru mērķis ir panākt skaidrību, kodolīgumu un pareizību. Standartizētās frāzes ir izstrādātas nolūkā samazināt neviennozīmības iespējamību un sekmēt veiksmīgu rezultātu. Situācijās, kad nav iespējams izmantot frāzes, jālieto vienkārša valoda, kuras uzdevums ir sasniegt tos pašus mērķus, kuriem paredzētas frāzes. Izvairīšanās no žargona un idiomām, kad vien iespējams, un apzināšanās, ka tie varētu radīt grūtības, palīdzēs padarīt vienkāršu valodu skaidrāku. Kopumā izpratne par žargona un idiomu būtību un to, kā tie var sarežģīt saziņu, ļaus pilotu un dispečeru saziņā daudz pārlicinātāk pārvarēt valodas un kultūras barjeras.

5.3.3.4. Uzskata, ka vairāki nelaimes gadījumi un incidenti ir saistīti ar dispečera vai pilota izmantoto netiešo saziņas veidu, paziņojot par dažām bažām, kuras vai nu tika pārprastas, vai ignorētas. Tāpēc ir svarīgi, ka gaisa satiksmes vadības dispečeriem un pilotiem ir izpratne par valodas funkcijas, veida un stila jēdzienu.

5.3.3.5. Ir pilnīgi skaidri jānorāda saziņas funkcija, jo īpaši cenšoties noskaidrot runātāja bažas vai mazināt uztraukumu. Jāizvēlas arī konkrētajai situācijai atbilstoša runas maniere (veids un valodas stils). Piemēram, otrs pilots jautā pilotam: “Kā ar tiem aizplākšņiem?”, lai izteiktu bažas, ka aizplākšņi nav pietiekami atliekti, lai varētu pacelties. Daudz labāk ir skaidri paust savas bažas: “Mums vajadzētu vairāk atlikt aizplākšņus” vai “Vai aizplākšņi ir pareizi atliekti?” Precīzi formulējot savus izteikumus, dispečeri un piloti var nodrošināt lielāku skaidrību radiotelefonu sakaros. Skaidri izsaki problēmu, kas rada bažas. Esiet tieši, nevis netieši.

5.3.3.6. Saziņā, kas notiek starp diviem dzimtās valodas runātājiem, izpratnes veicināšanai var izmantot kontekstu, un ir ierasta prakse, ka valodu pasniedzēji mudina savus studentus labākas sapratnes radīšanai izmantot kontekstu.

Tomēr pētījumos ir atklājies, ka runātāji, kuriem attiecīgā valoda ir otrā valoda, dzirdētā saprašanai daudz vairāk paļaujas uz izrunu, nevis kontekstu. Radiotelefonu sakaros tas nozīmē, ka:

- a) *ICAO* Valodas prasmes vērtējuma tabulā augsta prioritāte ir jāpiešķir izrunas nozīmei un
- b) visiem runātājiem ir jācenšas apgūt tādu izrunas veidu, kas ir pieņemams plašākai starptautiskajai aviācijas kopienai.

5.3.3.7. Lai gan akcentu dažreiz var būt grūti kontrolēt, runātāji var kontrolēt saprotamību, samazinot runas ātrumu, ierobežojot informācijas daudzumu vienā izteikumā un nodrošinot skaidras pauzes starp vārdiem un frāzēm.

5.3.4. Dialekts un akcents

5.3.4.1. Saskaņā ar *ICAO* valodas prasmes prasībām prasmīgi runātāji “lieto dialektu vai akcentu, ko saprot aviācijas vidē”. Proti, tiek norādīts, ka visiem runātājiem – gan tiem, kam izmantotā valoda ir dzimtā valoda, gan tiem, kam tā nav dzimtā valoda, – ir jācenšas apgūt starptautiski saprotamu akcentu vai dialektu.

5.3.4.2. Efektīvas, bet neformālas akcentu un dialektu politikas piemērs ir Anglijas ziņu raidījumu nozare. Pirms daudziem gadiem lielie televīzijas ziņu tīkli pieņēma darbā tikai tos cilvēkus, kuri runāja nedaudzos tā dēvētajos “prestīžajos” angļu valodas dialektos. Tomēr pēdējos gados ir ierasts dzirdēt, ka ziņu raidījumu vadītāji izmanto daudz plašāku angļu valodas dialektu spektru un dažādus akcentus, kas nav raksturīgi dzimtajās valodas runātājiem. Lai gan šķiet, ka ziņu aģentūrām nav oficiāli izstrādātu valodas prasmju pārbaudes prasību vai oficiālu politikas nostādņu attiecībā uz pieņemamiem akcentiem, ir acīmredzams, ka pastāv neoficiālas politikas nostādnes, kas nodrošina, ka ziņu raidītāji runā dialektā un akcentā, ko viegli saprot lielākā daļa klausītāju.

5.3.4.3. Organizācijas, kuru darbinieki runā angļu valodā un kuras nodrošina dispečeru mācības, tradicionāli ir darbojušās līdzīgi; mācību laikā pasniedzēji, iespējams, neoficiāli pieraksta, kuriem studentiem ir spēcīgs reģionālais dialekts un kuriem – dažos gadījumos – ir nepieciešamas papildu mācības vai runas mākslas nodarbības. Šādos gadījumos atbilstoša akcenta noteikšanai tiek izmantota laba spriestspēja. Angļu valodas jomā nav tādas iestādes, kas būtu noteikusi vienu visā pasaulē pieņemamu akcentu. Tas ir neiespējami, ņemot vērā valodas lietojuma daudzveidību un grūtības precīzi noteikt, kuras valodas lietojuma iezīmes padara to vissaprotamāko. Starpkultūru komunikācijas dalībniekiem daudz lietderīgāk ir iegūt izpratni par starpkultūru komunikācijas problemātiku, būt atvērtiem dažādu akcentu un dialektu salāgošanai, kā arī apgūt metodes, kā atpazīt un risināt saziņas kļūmes.

5.3.5. Valodas lietojuma uzraudzība darba vidē

5.3.5.1. Valstīm būtu jāparedz noteikumi, kas ļautu darba vidē uzraudzīt ikviena 6. līmeņa runātāja, kā arī mazāk prasmīgu runātāju lingvistisko sniegumu, lai varētu iegūt atgriezenisko saiti, īstenot korigējošas darbības un tādējādi saglabāt iepriekš minēto saprotamību un lingvistisko uzvedību.

5.3.5.2. Nav reāli uzskatīt, ka *ICAO* valodas prasmes prasību īstenošana pilnīgi novērsīs visus cēloņus, kas izraisa nepareizu saziņu radiotelefonu sakaros. Tāpēc prasību mērķis ir pēc iespējas nodrošināt, ka visiem runātājiem ir pietiekama valodas prasme, lai spētu precizēt neskaidros jautājumus. Lai gan saziņas kļūdas, iespējams, nekad netiks pilnīgi izskaustas, *ICAO* standartizēto frāžu apzinīga lietošana, *ICAO* valodas prasmes prasību ievērošana, skaidra izpratne par iespējamiem valodas sarežģījumiem un grūtībām, ar kurām saskaras runātāji, kam angļu valoda nav dzimtā valoda, palīdzēs pilotiem un dispečeriem vieglāk atpazīt saziņas kļūdas un censties tās novērst.

---

6. nodaļa

VALODAS PRASMJU PĀRBAUDES KRITĒRIJI SASKAŅOTAI PIEEJAI PASAULES MĒROGĀ

6.1. IEVADS

6.1.1. Šī nodaļa būs noderīga civilās aviācijas un licencēšanas iestādēm, kas pārrauga valodas prasmju pārbaudes, un nodrošinās praktisku rīku kopumu valsts iestādēm, aviosabiedrībām un aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem. Civilās aviācijas pārvaldes un licencēšanas iestādes var izmantot šos kritērijus:

- a) kā vadlīnijas aviācijas valodas prasmju pārbaudē izstrādei, ja valsts nolemtu piešķirt resursus šim nolūkam, un
- b) kā kontrolsarakstu, ar kuru salīdzināt un novērtēt ārēji izstrādātas aviācijas valodas prasmju pārbaudes.

6.1.2. Šajā nodaļā civilās aviācijas iestādēm sniegti norādījumi par pretendentu pārbaudi saskaņā ar *ICAO* valodas prasmes prasībām. Proti, šajā nodaļā ir sniegti ieteicamie kritēriji, kas jāņem vērā, sagatavojot vai izvēloties aviācijas valodas prasmju pārbaudes programmas, kā arī norādīti papildu vadlīniju dokumenti. Šajā nodaļā izklāstītie ieteicamie kritēriji aviācijas valodas prasmju pārbaudēm tika noteikti, izmantojot labākās prakses principus, ko 2005. gadā izstrādāja Angļu valodas prasmes prasību izpētes grupa (*PRICESG*). Tie ir paredzēti, lai pasaules mērogā nodrošinātu saskaņotu pieeju aviācijas valodas prasmju pārbaudēm.

6.1.3. Valodas prasmju pārbaudes organizācijas var izmantot šos kritērijus kā vadlīnijas, lai noteiktu, kāda informācija un pierādījumi sniedzami kā apliecinājums tam, ka tiek ievēroti kritēriji, un lai nodrošinātu visu pārbaudē integritāti.

6.1.4. *ICAO* valodas prasmes prasības piemērojamas attiecībā uz visām valodām, ko izmanto radiotelefonu sakaros, un tajās noteiktas būtiski svarīgas prasības, kas pārbaudēs jāņem vērā. Tas īpaši attiecas uz angļu valodu, jo tā ir valoda, saistībā ar kuru būs jāizstrādā lielākā daļa mācību un prasmju pārbaudes programmu. Lai gan šajā dokumentā galvenā uzmanība pievērsta kritērijiem, kas jāņem vērā, izstrādājot vai izvēloties angļu valodas prasmju pārbaudes, principi vienādi piemērojami arī attiecībā uz pārbaudēm, kas izstrādātas saistībā ar visām valodām, kuras izmanto starptautiskajos radiotelefonu sakaros.

6.1.5. Šajā nodaļā ieteiktie kritēriji uzskatāmi par piemērotiem dažādām situācijām, kurās notiek aviācijas valodas prasmju pārbaude. Šo kritēriju pamatā esošie principi ir noderīgi dažādām ekspluatācijas un regulējuma vajadzībām dažādos piemērošanas posmos dažādos rīkošanas laikos.

6.1.6. Nodaļa ir sadalīta divās sadaļās:

- a) 6.2. sadaļā ir sniegta priekšvēsture un konteksts un pievienotas atsauces uz citiem atbilstošiem *ICAO* dokumentiem un vadlīnijām un
- b) 6.3. sadaļā ir izklāstīti ieteicamie kritēriji aviācijas valodas prasmju pārbaudei, tostarp izskaidrota to nozīme, iemesli, kādēļ tos ir svarīgi ņemt vērā, un attiecīgā gadījumā sniegta

---

papildu informācija.

C papildinājumā ir norādīti ieteicamie kritēriji kontrolsaraksta veidā.

6.1.7. Šī nodaļa ir paredzēta tikai kā vadlīnijas, jo tajā nav sniegts izsmelošs valodas prasmju pārbaudes apraksts. Nav paredzēts to izmantot, lai aizstātu visaptverošākus valodas prasmju pārbaudes standartus, vadlīnijas un ētikas un labas prakses principus, kas sniegti valodas prasmju pārbaudei vēltajos literatūras avotos. Valodas prasmju pārbaude ir specifiska joma. Ikvienā aviācijas valodas prasmju pārbaudes izvēlēšanās un īstenošanas posmā ir ieteicams lūgt speciālistu profesionālo viedokli, bet pārbaudes izstrādē viņu viedoklis ir būtiski svarīgs.

6.2. VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA

6.2.1. Valodas prasmju pārbaudes standarti

6.2.1.1. Pašlaik nav vispārēju nozares prasību oficiāli ārēji sertificēt aviācijas valodas prasmju pārbaudes programmas, un ir maz organizāciju, kas valsts vai reģionālā līmenī nodrošina šādu pārbažu sertifikācijas pakalpojumus.

6.2.1.2. Informāciju par vispārējiem starptautiskajiem valodas prasmju pārbaudes standartiem var iegūt vairāku pārbažu veikšanas asociāciju tīmekļa vietnēs, piemēram:

a) Eiropas Valodas prasmju pārbaudītāju asociācija (*ALTE*) – www.alte.org un

b) Starptautiskā Valodas prasmes pārbaudītāju asociācija (*ILTA*) – www.iltaonline.com.

6.2.1.3. Tomēr ir svarīgi atzīt, ka pašreiz izmantotās akadēmiskajai videi paredzētās vai vispārējas nozīmes valodas prasmju pārbaudes nav piemērotas aviācijas valodas prasmju pārbažu specifikai, kā sīkāk izklāstīts 4. nodaļas 4.5.13.–4.5.15. punktā. Turpmāk raksturotas aviācijas valodas prasmju pārbaudes īpašās prasības.

6.2.2. Ārkārtīga nozīmība

6.2.2.1. Ir vairāki faktori, kuru dēļ valodas prasmju pārbaude, kas veicama, lai noteiktu atbilstību *ICAO* 1. pielikumā izvirzītajām licencēšanas prasībām, ir ārkārtīgas nozīmības pārbaude. Neatbilstoša aviācijas valodas prasmju pārbaude var radīt nopietnas atšķirības drošuma ziņā vai arī ļoti negatīvas sociālās un ekonomiskās sekas.

6.2.2.2. Valodas prasmju pārbaudes rezultāti var nopietni ietekmēt gan individuus, gan organizācijas. Starptautiskajos lidojumos iesaistīts pilots vai dispečers, kas neapliecina *ICAO* valodas prasībām atbilstošas zināšanas, var neiegūt apliecību, kas dod tiesības lidot starptautiskos lidojumos, un tas var nopietni ietekmēt šīs personas karjeru, kā arī aviosabiedrībai vai gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējam, kas nodarbina konkrētu personu, izvirzītās personāla komplektēšanas prasības.

6.2.2.3. Turklāt aviosabiedrību pasažieru drošums cita starpā ir atkarīgs no pilota un gaisa satiksmes vadības dispečera saziņas efektivitātes. Ir ļoti būtiski, ka operatīvā informācija tiek prasmīgi nodota. Ja radiotelefonu sakaros tiek izmantota angļu valoda, ir nepieciešamas uzticamas, efektīvas un derīgas pārbaudes sistēmas, lai nodrošinātu, ka pilotiem un dispečeriem ir atbilstošs angļu valodas prasmes līmenis.

6.2.2.4. Visbeidzot – jāņem vērā ekonomiskie faktori. Valsts iestādēm, aviosabiedrībām un pakalpojumu sniedzējiem nav līdzekļu, ko izšķiest neatbilstošām vai nepierādītām pārbaudēm, turklāt viņi nevar atļauties risku, ka nepiemērotas pārbaudes rezultātā tiek zaudēts visādi citādi kompetents personāls. Galu galā viņi nevar arī atļauties nelaimes gadījumus, ko izraisījusi neefektīva saziņa starp pilotu un dispečeru.

6.2.2.5. Visu šo iemeslu dēļ ir ļoti svarīgi, ka licencēšanas noteikumu izpildei paredzētā valodas prasmju pārbaude atbilst labākajai praksei un tajā tiek ņemtas vērā aviācijas darbību īpašās prasības.

6.2.3. Valodas prasmju pārbaudes pamatprincipi

6.2.3.1. Lai gan valodas prasmju pārbaude ir specifiska joma, nav vienas visā pasaulē atzītas valodas prasmju pārbaudes veikšanas iestādes, kā arī nav vienotas, vispārpieņemtas labākās pieejas valodas prasmju pārbaudei. Tāpēc valodas prasmju pārbaudes programmas tiek izstrādātas un īstenotas diezgan atšķirīgi.

6.2.3.2. Tomēr pastāv vispāratzīti principi un prakse, par kuriem profesionāļi lielā mērā ir vienisprātis. Šie principi un prakse ir iekļauti šajā nodaļā un veido ieteicamo struktūru aviācijas valodas prasmju pārbaudu izstrādei un rīkošanai.

6.2.3.3. Ārkārtīgas nozīmības pārbaudu izstrādātājiem vislielākā uzmanība jāpievērš objektivitātei. Valodas prasmju pārbaudes izpratnē objektivitāte ietver derīgumu un uzticamību. Trešais pārbaudes pamatapsvērums ir praktiskums. Visas pārbaudes jānovērtē pēc to derīguma, uzticamības un praktiskuma, pamatojoties uz dokumentāriem pierādījumiem.

a) **Derīgums.** Derīgums norāda, cik lielā mērā pārbaudē var novērtēt to, ko tajā paredzēts novērtēt. Šajā nolūkā pārbaudītājiem jāvāc un jāsniedz pierādījumi, kas ļauj izdarīt secinājumus par personas angļu valodas prasmi, pamatojoties uz personas sniegumu pārbaudē.

b) **Uzticamība.** Par uzticamību liecina pārbaudes nemainīgums. Jāsniiedz pierādījumi tam, ka pārbaudē iespējams iegūt konsekventus rezultātus. Uzticamība parasti tiek norādīta koeficienta veidā, kas var svārstīties no 0,0 līdz 1,0. Lai gan neviena pārbaude negarantē pilnīgu uzticamības līmeni (1,0), jācenšas izvēlēties pārbaudes ar uzticamības koeficientu, kas ir iespējami tuvāk 1,0.

Valodas prasmju pārbaudes izstrādē tiek izmantoti vairāki standarta pasākumi, lai novērtētu pārbaudes uzticamību. Piemēram, var salīdzināt divus pārbaudes variantus: vienu variantu izmanto viens pārbaudes kārtotājs, bet otru – cits pārbaudes kārtotājs. Ja pārbaude ir uzticama, abiem variantiem jābūt vienādi grūtiem un sarežģītiem.

Vēl viena pārbaudes uzticamības novērtēšanas metode ir lūgt vienai pārbaudes kārtotāju grupai veikt abus pārbaudes variantus un tad salīdzināt iegūtos rezultātus. Plašāka informācija par derīguma un uzticamības novērtēšanu sniegta dokumentā “Principles of Good Practice for ALTE Examinations” [ALTE eksāmenu labas prakses principi], kas pieejams tīmekļa vietnē <http://www.alte.org/cop/index.php>.

c) **Praktiskums.** Praktiskums nozīmē, ka pastāv līdzsvars starp pārbaudes izstrādei un atbalstam nepieciešamajiem resursiem (tostarp finansēm un speciālajām zināšanām) un pieejamajiem resursiem.

6.2.4. Pārbaudes ietekme uz filtrēto mācīšanos

6.2.4.1. Pārbaudes izstrādē jāņem vērā vēl viens svarīgs apsvēruma: vai tā pozitīvi vai negatīvi ietekmē “filtrēto mācīšanos”. Pārbaudes ietekmi uz filtrēto mācīšanos varētu raksturot kā pārbaudes ietekmi uz mācību procesu kopumā. Par to liecina tendences mācību programmu veidošanā, proti, pasniedzēji galveno uzmanību pievērš eksāmena vai pārbaudes svarīgākajām jomām, veidam un saturam, kā arī valodas apguvēju tendence pielāgot mācīšanās stratēģijas tā, lai varētu veiksmīgi nokārtot noteikta veida pārbaudi, nevis veltīt visus centienus tam, lai apgūtu pārbaudē ietvertu saturu un prasmes.

6.2.4.2. Derīga pārbaude, kas izstrādāta tā, lai atbilstu mācību konstruktam un saturam (t. i., komunikatīvajām valodas prasmēm, kas definētas vērtējuma tabulā), veicinās pozitīvu filtrēto mācīšanos.

6.2.4.3. Turpretī negatīvas filtrētās mācīšanās piemērs ir *TOEFL* pārbaudes vecākās versijas, kurās bija iekļauts liels skaits atsevišķu gramatikas jautājumu (atbilžu variantu izvēles vai kļūdas atpazīšanas uzdevumi). Tā rezultātā studenti bieži vien neapguva visu mācību programmā ietvertu komunikatīvo prasmju klāstu, bet veltīja vairāk laika tam, lai aizpildītu *TOEFL* pārbaudes paraugus, uzskatot, ka tā būs vieglāk iegūt lielu punktu skaitu pārbaudē. Tomēr pētījumi liecina, ka šādas darbības caurmērā neuzlabo prasmes līmeni un tādējādi pārbaude negatīvi ietekmē filtrēto mācīšanos.

6.2.4.4. Pārbaudes izstrādātāji ir īpaši atbildīgi par to, ka tiek veicināta pozitīva filtrētā mācīšanās, jo pārbaudes process var būtiski ietekmēt:

- a) pašas pārbaudes derīgumu (vai pārbaudes rezultāti vienkārši liecina par labu sagatavošanos konkrētajai pārbaudei vai arī patiesi atspoguļo prasmi lietot valodu) un
- b) veidu, kādā tiek nodrošinātas mācības, lai valodas prasmi apgūtu tādā līmenī un apjomā, kas atbilst *ICAO* vērtējuma tabulā noteiktajiem standartiem.

6.2.4.5. Rezumējot – labi izstrādātas aviācijas valodas prasmju pārbaudes mudinās valodas apguvējus pievērsties tādām valodas mācīšanās aktivitātēm, kas palīdz uzlabot viņu valodas prasmi.

6.2.5. Pārbaudes mērķis un pārbaudes veidi

6.2.5.1. Pārbaudes var tikt izmantotas dažādiem mērķiem. Konkrētais pārbaudes mērķis ietekmē pārbaudes izstrādes procesu. Daži vispārizplatīto valodas prasmju pārbaudžu veidi un mērķi ir šādi:

- a) *diagnosticēšana* – lai noteiktu stiprās un vājās puses un novērtētu nepilnības;
- b) *iedalīšana grupā* – lai iedalītu audzēkņus atbilstošajā mācību programmas līmeņa grupā;
- c) *virzība* – lai novērtētu mācīšanās procesa virzību;
- d) *sasniegtais* – lai novērtētu, ko audzēkņi ir iemācījušies;
- e) *spējas* – lai novērtētu personas spēju apgūt zināšanas vai iemācīties jaunas prasmes;

---

f) **kompetence** – lai novērtētu vispārējās spējas atbilstoši konkrētam kritēriju kopumam.

6.2.5.2. Valodas prasmju pārbaudes nepieciešamība var rasties dažādos pilota vai gaisa satiksmes vadības dispečera profesionālās darbības periodos:

- a) lai izvērtētu atbilstību izvēlētajam sagatavošanas kursam;
- b) lai noteiktu mācību programmas vajadzības;
- c) lai pārbaudītu virzību mācību laikā;
- d) lai izpildītu licencēšanas noteikumus saskaņā ar *ICAO* 1. pielikuma prasībām vai
- e) lai periodiski atkārtoti novērtētu valodas prasmi.

6.2.5.3. Lai izpildītu licencēšanas noteikumus saskaņā ar *ICAO* 1. pielikumā noteiktajiem *SARP* attiecībā uz valodas prasmi, ir jāveic valodas prasmju pārbaude.

6.2.5.4. Valodas prasmju pārbaude atšķiras no pārbaudes, kurā nosaka virzību vai sasniegto, jo valodas prasmju pārbaudei nav tiešas saiknes ar mācību programmu. Tas nozīmē, ka nevajadzētu pastāvēt iespējai, ka pārbaudes kārtotāji var tieši sagatavoties vai mācīties (piemēram, iegaumējot informāciju) valodas prasmju pārbaudei. Valodas prasmju pārbaudes kārtotājiem jāapliecina sava spēja paveikt uzdevumu, kas ietver visu nepieciešamo zināšanu un prasmju spektru, nevis vienkārši jāpierāda, cik daudz no kvantitatīvi mērāmiem mācību programmas mērķiem viņi ir apguvuši. Aviācijas kontekstā valodas prasmju pārbaudē būtu jānosaka pārbaudes kārtotāju spēja efektīvi izmantot atbilstošas valodas prasmes darba vides apstākļos.

6.2.5.5. Valodas prasmju pārbaudes ir vienīgās pārbaudes, kas ir piemērotas licencēšanas noteikumu izpildei aviācijā. Tā kā licencēšanai ir izšķiroši svarīga nozīme aviācijas darbību drošuma garantēšanā, šajā nodaļā galvenā uzmanība ir pievērsta valodas prasmju pārbaudei.

6.2.6. Pārbaudes nodrošināšanas veids

6.2.6.1. Valodas prasmju pārbaudē runāšanas un klausīšanās daļas uzdevumu izpildi var nodrošināt, izmantojot tiešu vai daļēji tiešu pārbaudi. Tiešas un daļēji tiešas pārbaudes metodes galvenokārt atšķiras ar veidu, kā tiek rosināta runa, proti, kā pārbaudes kārtotājam tiek nodrošinātas “runāšanas uzvednes”. Tieša runāšanas pārbaude ietver saskarsmi tieša kontakta saziņā vai pa tālruni starp pārbaudes kārtotāju un sarunas vadītāju, kurš vienlaikus var būt arī vērtētājs. Daļēji tiešas pārbaudes gadījumā pārbaudes uzvednes un jautājumi tiek iepriekš ierakstīti un pārbaudes kārtotāja atbildes tiek ierakstītas novērtēšanai citā laikā un dažos gadījumos arī citā vietā.

6.2.6.2. Neatkarīgi no dažādajiem izmantotajiem elementiem gan klātienē, gan ierakstītajām pārbaudes procedūrām ir kopīgs mērķis: novērtēt personas runāšanas spēju un saskarsmes prasmes.

6.2.7. Tieša un daļēji tieša pārbaude

6.2.7.1. Tiešas pārbaudes procedūrā pārbaudes kārtotājs veido saskarsmi ar “klātienē” sarunas vadītāju, kurš vienlaikus var būt arī pārbaudes pieņēmējs vai vērtētājs. Tiešas pārbaudes procedūrā vērtētājs var tieši novērot un reālajā laikā novērtēt personu savstarpējo saskarsmi, vai arī to var ierakstīt, lai pēc tam novērtētu. Pārbaudes kārtotājiem tiek lūgts veikt valodas uzdevumus, pamatojoties uz rosinošu uzvedņu kopumu. Uzvedne var būt sarunas vadītāja uzdots jautājums vai piedāvātā sarunas tēma. Pārbaudes kārtotājam var lūgt, piemēram, veidot intervijai līdzīgu sarunu ar sarunas vadītāju vai iesaistīties lomu spēlē.

6.2.7.2. Viena no tiešas pārbaudes priekšrocībām ir tā, ka notiek saskarsme starp pārbaudes kārtotāju un sarunas vadītāju, tāpēc pārbaudes uzdevumos var izmantot dabiskāku vai izvērstāku saziņu. Vēl viena tiešas pārbaudes priekšrocība ir tā, ka var izmantot bezgalīgi daudz pārbaudes uzvedņu, jo katrā pārbaudē veidojas unikāla saskarsmes situācija starp pārbaudītāju un pārbaudes kārtotāju. Piemēram, ja pārbaudes kārtotājs pārbaudes laikā piemin, ka viņa tēvs ir gaisa satiksmes vadības dispečers, sarunas vadītājs varētu uzdot pārbaudes kārtotājam jautājumus saistībā ar šo informāciju, – tādus jautājumus, kādus sarunas vadītājs, iespējams, neuzdos nevienam citam pārbaudes kārtotājam. Tiešā pārbaudē ir arī mazāka iespējamība, ka pārbaudes kārtotājs atbildēs, izmantojot iestudētus runas paraugus, lai tādējādi pārliecinātu pārbaudes pieņēmēju par augstāku prasmes līmeni, nekā faktiski ir sasniegts.

6.2.7.3. Veidojot tiešas pārbaudes, īpaša uzmanība jāpievērš izstrādes un rīkošanas procedūru standartizācijai, jo īpaši attiecībā uz laika plānošanu, valodas iedevuma veidu un saturu, kā arī sarunas vadītāja izturēšanos kopumā. Tas ļaus izvairīties no jebkādas neobjektivitātes, ko pārbaudes laikā nejauši varētu izraisīt cilvēciskais elements. Piemēram, sarunas vadītājs neapzināti var uzdot vienam pārbaudes kārtotājam grūtākus jautājumus nekā citam, vai viens sarunas vadītājs var runāt skaidrāk vai lēnāk nekā cits sarunas vadītājs.

6.2.7.4. Tā kā tiešā pārbaudē ir nepieciešama cilvēku savstarpējā saskarsme, pārbaudes rīkošanā vai nodrošināšanā parasti jāiegulda vairāk laika un cilvēkresursu nekā daļēji tiešā pārbaudē.

6.2.7.5. Daļēji tiešā pārbaudē runa tiek rosināta, izmantojot iepriekš ierakstītas un tādējādi standartizētas uzvednes. Tas ir būtisks ieguvums, jo visi pārbaudes kārtotāji saņem vienādas vai līdzīgas uzvednes, tāpēc ir vieglāk nodrošināt objektivitāti. Vēl viena daļēji tiešas pārbaudes priekšrocība ir tā, ka pārbaudi var rīkot audioierakstu veikšanas telpā vai datorklasē, tādējādi vienlaikus var pārbaudīt lielāku skaitu pārbaudes kārtotāju.

6.2.7.6. Tomēr standartizētu, iepriekš ierakstītu uzvedņu izmantošana mazina elastīguma iespējas, un tas var būtiski ierobežot novērtējuma tvērumu daļēji tiešās pārbaudēs. Šis ierobežojums var īpaši ietekmēt iespēju pārbaudē novērtēt visu to iemaņu klāstu, kas ietvertas ICAO vērtējuma tabulas “saskarsmes” deskriptoros. Šādi veiktās lomu spēles un simulācijas var būt īsas, nedabiskas un aprobežoties ar visparastākajiem valodas lietošanas gadījumiem.

6.2.7.7. Neatkarīgi no tā, vai tiek izmantotas tiešas vai daļēji tiešas pārbaudes metodes, ir svarīgi, lai prasmes līmeņa noteikšanai tiktu novērtēts pārbaudes kārtotāju valodas lietojums gan ikdienas situācijās, gan neparedzētos vai sarežģītos gadījumos. Gan tiešas, gan daļēji tiešas pārbaudes – ja vien tās ir labi izstrādātas – var rosināt runu, kuru var novērtēt attiecībā uz runāšanas un klausīšanās prasmi. Katrai metodei veidam ir priekšrocības un trūkumi.

6.2.8. Ar aviācijas nozarei paredzēto valodas prasmju pārbaudēm saistītie jautājumi

---

6.2.8.1. Neraugoties uz vispārējo valodas prasmes pārbaūžu labāko praksi, pastāv būtiski ierobežojumi saistībā ar *ICAO* valodas prasmes pārbaudes prasībām. Tie ir šādi:

- a) tas, kam tiek pievērsta lielākā uzmanība pārbaudē;
- b) pārbaudes saturs, jo īpaši attiecībā uz standartizētu frāžu nozīmi aviācijas valodas prasmju pārbaudēs;
- c) pārbaudes uzdevumi un
- d) eksperta līmeņa (6. līmeņa) prasmju pārbaude.

Centrālais jautājums pārbaudē

6.2.8.2. *ICAO* valodas prasmes prasībās galvenā uzmanība ir pievērsta runāšanai un saprašanai. Tāpēc, pārbaudot atbilstību *ICAO* 1. pielikuma licencēšanas prasībām, galvenā uzmanība jāpievērš runāšanas un klausīšanās prasmei.

Pārbaudes saturs

6.2.8.3. Valodas prasmju pārbaudes mērķis ir novērtēt pārbaudes kārtotāju valodas lietojumu, pamatojoties uz viņu sniegumu mākslīgi radītā situācijā, lai gūtu vispārinātu priekšstatu par viņu turpmāko spēju lietot valodu reālās dzīves situācijās. Tā kā šai pārbaudei ir ārkārtīga nozīmība, būtu piemēroti, ja piloti un gaisa satiksmes vadības dispečeri tiktu pārbaudīti tādā situatīvā kontekstā, kādā viņi strādās. Tāpēc pārbaudes saturam jābūt attiecināmam uz viņu darba pienākumiem.

6.2.8.4. Radiotelefonu sakaros ir jāizmanto ne tikai *ICAO* standartizētās frāzes, bet arī vienkārša valoda. Frāzes ir šablonisks kods, ko veido konkrēti vārdi, kuriem aviācijas darbību kontekstā ir precīza un tikai ar gaisa kuģa ekspluatāciju saistīta nozīme. Vienkārša valoda *ICAO* dokumentos ir definēta kā “spontāns, radošs un nekodēts attiecīgas dabiskās valodas lietojums”. Vienkāršāk runājot, vienkāršu valodu var uzskatīt par nefrāžainu valodu, ko izmanto radiotelefonu sakaru dalībnieki, ja nav piemērotas standartizētās frāzes.

6.2.8.5. Noteikumi, kuros ir izklāstītas *ICAO* valodas prasmes prasības un kuros tieši norādīts prasmju pārbaudes saturs, ir šādi:

- a) ***1. pielikuma 1. papildinājums***, kur sniegti vienoti deskriptori attiecībā uz “ar darbu saistītiem jautājumiem”, “ar darbu saistītām situācijām” un “ikdienas darba situācijām”, un
- b) ***1. pielikuma A pievienojuma*** sadaļas “Vārdu krājums” un “Izpratne”, kur lietota norāde “ar darbu saistīti jautājumi”.

6.2.8.6. *ICAO* standartizēto frāžu izmantošana ir operatīvā prasme, kuru māca kvalificēti aviācijas darbību speciālisti un kuru vajadzīgajā valodas prasmes līmenī piloti stažieri un dispečeri stažieri apgūst operatīvo mācību laikā. Standartizētu frāžu mācīšana un pārbaude ir praktisko iemaņu jautājums, nevis valodas prasmes jautājums. Tādējādi secināms, ka pārbaudi, kas paredzēta standartizētu frāžu zināšanu vai lietojuma novērtēšanai, nevar izmantot vienkāršas valodas prasmes novērtēšanai.

6.2.8.7. Pirms *ICAO* valodas noteikumu pieņemšanas 2003. gadā standartizēto frāžu lietojumu

---

novērtēja, pamatojoties uz tehnisko precizitāti un atbilstību darbības videi, savukārt to izrunas metodi noteica, tikai pamatojoties uz vispārēju “labo praksi”. Pēc tam, kad 2003. gadā pieņēma valodas noteikumus un publicēja ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabulu, tika ieteikts ICAO standartizēto frāžu lietojuma novērtējumā papildus PANS-ATM vadlīnijām ņemt vērā lietotāja līmenī (4. līmenī) noteiktos izrunas un runas plūduma deskriptorus.

6.2.8.8. Ir pieņemami, ka vienkāršas valodas prasmju pārbaudē, kurā tiek aplūkota ar darbu saistīta situācija, ir iekļauts pārbaudes uzdevums ar konkrētas situācijas scenāriju vai uzvedni, kurās lietotas standartizētas frāzes. Pārbaudes uzdevumu var izmantot kā “iesildīšanos” vai radiotelefonu sakaru simulācijai, kurā pārbaudes kārtotājam jāsniedz atbildes vienkāršā valodā. Ja frāzes ir iekļautas pārbaudes uzdevuma uzvednē, jāpārliecinās, ka tās tiek lietotas pareizi un atbilst ICAO standartizētajām frāzēm.

Pārbaudes uzdevumi

6.2.8.9. Ir daudz pārbaudes uzdevumu vai uzvedņu veidu, ko var izmantot runas rosināšanai. **Kopumā vispiemērotākie ir uzdevumi, kuros tiek veiktas darbības, kas līdzīgas reālajā dzīvē notiekošām.** Ir svarīgi paturēt prātā, ka jēdziens “ar darbu saistīta situācija”, var tikt dažādi interpretēts. Šaurākas interpretācijas mērķis būtu precīzi atdarināt radiotelefonu sakarus, tostarp ietvert tik lielu vienkāršas valodas apjomu, kas būtu nepieciešams neierastās, negaidītās vai ārkārtējās situācijās. Vienoto deskriptoru un vērtējuma tabulas plašākas interpretācijas mērķis būtu rosināt vienkāršas valodas sarunas par dažādām tēmām, kas saistītas ar radiotelefonu sakariem vai aviācijas darbībām, necenšoties specifiski atdarināt tikai radiotelefonu sakarus. Piemēri varētu būt ikdienas sarunas ar jautājumiem un atbildēm, problēmu risināšanas uzdevumi, instruktāžas, simulācijas un lomu spēles. Abas interpretācijas ir derīgas.

Valodas prasmes novērtējums eksperta līmenī (6. līmenī)

6.2.8.10. ICAO vērtējuma tabulas 6. līmeņa deskriptori ietver tāda valodas lietojuma iezīmes, kas pārsniedz ar darbu saistītas situācijas, kuras norādītas zemāka līmeņa deskriptoros. Oficiāls 6. līmeņa novērtējums, izmantojot specializētu valodas prasmju pārbaudi, būtu vispusīga procedūra, kurā jāizpilda uzdevumi un jārisina situācijas, kas attiecas ne tikai uz radiotelefonu sakariem. Turklāt vērtējuma tabulas augstāko un zemāko valodas prasmes līmeni ir salīdzinoši viegli novērtēt, tāpēc nav grūti atpazīt “eksperta” prasmi (tostarp dzimtās valodas lietotāju vai runātāju ar dzimtajai valodai līdzīgu prasmi). Šā iemesla dēļ 6. līmeņa novērtējums būtu jāveic mācītam un kvalificētam vērtētājam, kam nav obligāti jābūt valodas prasmju pārbaudes speciālistam, vai arī ir jāizmanto pilnīgi izstrādāta specializēta valodas prasmju pārbaude.

6.2.8.11. Dzimtās valodas runātāji, kas lieto tikai vienu valodu, būtu jāuzskata par “iespējami eksperta līmeņa runātājiem”. Tomēr iespējami eksperta līmeņa runātāji var būt arī daudzvalodu runātāji, kuri attiecīgo valodu uzskata par vienu no savām dzimtajām valodām, un svešvalodu runātāji, kuri ir sasnieguši augstu prasmes līmeni. Pārbaudes kārtotājs, kurš provizoriski tiek uzskatīts par 6. līmeņa runātāju, var tikt novērtēts neformālā novērtēšanas procedūrā (piemēram, intervijā vai mutvārdu sarunā ar licencēšanas iestādes pārstāvjiem, darbā pieņemšanas ierēdņiem vai lidojuma eksaminētājiem), ko papildina dokumentāri pierādījumi par personas lingvistisko pieredzi. Informāciju attiecībā uz šo pieredzi nosaka valsts iestādes, un tā varētu ietvert:

- a) dzimšanas vietu un dzīvesvietu agrīnā vecumā;
- b) valoda(-as), ko bērnībā izmantoja ģimenē, sabiedrībā un izglītības apgūvē;

---

c) ilgu uzturēšanās laiku (ar pierādītu līdzdalību) vidēs, kurās valoda tikusi izmantota sadzīvē, profesionālajā darbībā vai izglītības apgūvē;

d) ilgstošus valodu mācību periodus vai augstākās izglītības diplomus;

e) ļoti augstus rezultātus vispārējās valodas prasmju pārbaudēs.

6.2.8.12. Pamatojoties uz šādas dokumentāras informācijas novērtējumu, būtu jāizklāsta un jāievieš procedūras 6. līmeņa valodas prasmes oficiālai apstiprināšanai. Šīs procedūras būtu jāīsteno un jāidentificē kā novērtēšanas “pasākumi”, nevis pārbaudes. Tajos jāiesaista mācīts un kvalificēts vērtētājs vai vērtētāju grupa un jāiekļauj novērtējums par valodas lietojumu ar darbu saistītās situācijās, atsaucoties uz *ICAO* vērtējuma tabulu. Vērtētājs var būt lidojumu vai *ATC* pārbaudes pieņēmējs darba vidē, un procedūru var veikt, izmantojot darbības novērtējumus, kas ietver valodas prasmes komponentu.

6.2.8.13. Lai gan eksperta līmeņa runātāja salīdzinoši vienkāršā prasmes novērtēšana ļauj elastīgi veikt šādus novērtējumus, tomēr valodas prasmes apliecināšana ir svarīgs elements oficiālā procesā, kura rezultātā tiek izsniegta pilota vai gaisa satiksmes vadības dispečera apliecība. Tāpēc ir būtiski, ka katra valsts izveido atbilstošas procedūras, kas nodrošinātu, ka novērtējuma rezultāti tiek pienācīgi dokumentēti. Nav ieteicams bez dokumentāriem pierādījumiem neoficiāli apstiprināt 6. līmeņa prasmi, jo 6. līmeņa runātājiem visā viņu profesionālās darbības laikā vairs netiek prasīts apliecināt valodas prasmi, un tam var būt iespējama ietekme uz drošumu.

6.2.8.14. Ja šādas procedūras rezultātā tiek anulēts domājamais 6. līmenis, pretendents var lūgt apmeklēt valodas prasmes uzlabošanas mācības, pirms tā pati pārbaudes procedūra tiek veikta otru reizi, un/vai izpildīt oficiālu specializētu valodas prasmju pārbaudes procedūru, kā aprakstīts turpmāk. Šī procedūra būtu piemērota, piemēram, dzimtās valodas runātājiem, kuru akcents vai dialekts nav saprotams aviācijas kopienai.

6.3. IETEICAMIE KRITĒRIJI AVIĀCIJAS VALODAS PRASMJU PĀRBAUDEI

6.3.1. Vispārīga informācija

Turpmāk izklāstītie kritēriji ir formulēti kā pašpietiekami apgalvojumi. Tomēr personālam, kas nepārzina valodas prasmju pārbaudes jēdzienus, tie visi var nešķīst pašizskaidrojoši. Ir vairāki kritēriji, kuru izpildes apliecināšanai noteikta prasība nodrošināt dokumentārus pierādījumus. Lai atvieglotu šo kritēriju īstenošanu, sniegta papildu informācija, kā aprakstīts turpmāk.

— **Ko tas nozīmē.** Ja ir nepieciešams, ka pārbaudes organizācijas iesniedz dokumentārus pierādījumus, kas apliecina kritērija izpildi. Šajā punktā ir norādīts, kāda informācija ir nepieciešama, lai varētu veikt pamatotu novērtējumu.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Valodas prasmju pārbaudes speciālistiem var būt nepārprotami skaidrs, kāpēc absolūtais kritērija priekšraksts ir svarīgs, savukārt personāls, kurš nepārzina šo jomu, to var nesaprast. Šajā punktā tiek pamatots, kāpēc konkrēts kritērijs ir būtiski nozīmīgs elements saskaņā ar pārbaudžu veikšanas labāko praksi.

— **Papildu informācija.** Lasītājiem varētu būt nepieciešama plašāka informācija par vairākiem kritērijiem. Tāpēc šajā punktā ir sniegta plašāka skaidrojums vai saites uz

---

noderīgiem uzziņas dokumentiem.

6.3.2. Pārbaudes izstrāde un konstrukts

6.3.2.1. Pārbaude jāizstrādā tā, lai novērtētu runāšanas un klausīšanās prasmi saskaņā ar katru ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabulas komponentu un 1. pielikumā norādītajiem vienotajiem deskriptoriem.

— **Ko tas nozīmē.** Gaisa kuģu apkalpes un gaisa satiksmes vadības dispečeru valodas prasmju pārbaudēs īpaša uzmanība jāpievērš ICAO vērtējuma tabulā norādītajām valodas prasmēm, kā arī 1. pielikumā izklāstītajiem vienotajiem deskriptoriem. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem (TSP) jāspēj izskaidrot un pamatot pārbaudē izmantotās metodes un pieejas un jāpierāda, ka ir ņemti vērā visi ICAO vērtējuma tabulas elementi.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Valodas prasmes prasības, kas minētas 1. pielikumā, noteic, ka runāšana un klausīšanās jānovērtē saistībā ar saziņas situācijām, kas rodas, veicot aviācijas darbības. Vienotie deskriptori un vērtējuma tabula tika izstrādāti atbilstoši radiotelefonu sakaru īpašajām prasībām. Visi vērtējuma tabulas elementi ir vienlīdz svarīgi. Citiem mērķiem izstrādātās pārbaudes var neatbilst aviācijas valodas prasmju pārbaudes īpašajām un unikālajām prasībām.

— **Papildu informācija.** SARP, kas izklāstīti 1. pielikuma 1. nodaļas 1.2.9. punktā, paredz, ka ir jānovērtē pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru runāšanas un sapratnes prasme. 1. pielikuma A pievienojumā ir sniegta vērtējuma tabula, kurā aprakstīts valodas prasmes līmeņu diapazons. Lai varētu pārbaudīt runāšanas un klausīšanās prasmi, jāizstrādā procedūras, kas atšķiras no procedūrām, kuras tiek izmantotas lasīšanas, rakstīšanas vai gramatikas zināšanu pārbaudei. ICAO prasībām neatbilst neviena pārbaude, kurā ārpus konteksta tiek pārbaudīta lasīšanas spēja, angļu valodas gramatikas vai vārdu krājuma zināšanas.

6.3.2.2. Visiem lēmumu pieņēmējiem jābūt pieejamai pārbaudes nolūka definīcijai, kurā raksturoti pārbaudes mērķi un mērķgrupa.

— **Ko tas nozīmē.** Dažādām pārbaudēm ir dažādi nolūki (kā aprakstīts 6.2.5. sadaļā) un dažādas mērķgrupas. Ja tiek apsvērta izmantot jau pastāvošu valodas prasmju pārbaudi, ir svarīgi, ka organizācija, kas piedāvā šo pārbaudi, skaidri raksturo pārbaudes nolūku un to pārbaudes kārtotāju kopu, kuriem pārbaude tika izstrādāta.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Skaidri definēts pārbaudes nolūks un mērķgrupa ir nepieciešamais sākuma punkts pārbaudes piemērotības novērtēšanai. Plānotās pārbaudes nolūks un mērķgrupa ietekmē pārbaudes izstrādes un pārbaudes rīkošanas procesu. Piemēram, pārbaude, kas paredzēta *ab initio* pilotu valodas prasmes novērtēšanai, var ļoti atšķirties no pārbaudes, kas izstrādāta pieredzējušiem vai profesionāliem pilotiem; tāpat pārbaude, kas paredzēta pilotu vai dispečeru prasmju apguves virzības noteikšanai mācību programmas laikā, var nebūt piemērotā valodas prasmju pārbaude licencēšanas noteikumu izpildei.

6.3.2.3. Pārbaudes konstrukta aprakstam, loģiskajam pamatojumam un skaidrojuma par tā atbilstību ICAO valodas prasmes prasībām jābūt izstrādātiem vienkāršā, nespeciālistam saprotamā valodā un pieejamiem visiem lēmumu pieņēmējiem.

— **Ko tas nozīmē.** Ir dažādas pieejas, kā izstrādājama runāšanas un klausīšanās prasmju pārbaude. Iemesli, kuru dēļ izmantota konkrētā pieeja, pārbaudes izstrādātājiem ir jāizklāsta valodā, kas būtu saprotama cilvēkiem, kuri nav valodas prasmju pārbaudes izstrādāšanas speciālisti.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pārbaudes struktūras apraksts un viegli saprotams konkrētās struktūras izraudzīšanās iemeslu skaidrojums ir viens no pierādījumiem, kas liecina, ka tā ir piemērots rīks valodas prasmes novērtēšanai atbilstoši *ICAO* prasībām konkrētajā situācijā.

— **Papildu informācija.** Skatīt šā dokumenta 6.2.3. un 6.2.8. sadaļu, kurā sniegts plašāks skaidrojums par jautājumiem, kas saistīti ar aviācijas valodas prasmju pārbaudi.

6.3.2.4. Pārbaudei jāatbilst labas prakses principiem un ētikas kodeksam, kas aprakstīts *ICAO* dokumenta Nr. 9835 6. nodaļā.

— **Ko tas nozīmē.** Ir svarīgi, ka pārbaudes izstrādātāji ievēro atzītu labas prakses un ētikas kodeksu.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Aviācijas valodas prasmju pārbaudes ir nereglamentēta joma, un tām ir ārkārtīga nozīmība. Dokumentēts labas prakses un ētikas kodekss, kā arī pierādījumi tam, ka organizācija ievēro šo kodeksu, ir nozīmīgs pagaidu risinājums nereglamentētā sistēmā.

— **Papildu informācija.** Eiropas valodas prasmju pārbaudītāju asociācija publicējusi dokumentu “Principles of Good Practice for ALTE Examinations”, kas pieejams tīmekļa vietnē www.ALTE.org.

6.3.2.5. Pārbaudē nedrīkst galveno uzmanību pievērst atsevišķa jautājuma testelementiem, nošķirti gramatikas jautājumiem vai atsevišķiem vārdu krājuma elementiem.

— **Ko tas nozīmē.** Atsevišķa jautājuma testelementi ir nesaistīti pārbaudes jautājumi, kas tiek uzdoti ārpus konteksta. Piemēram, vārdu krājuma pārbaude, kurā pārbaudes kārtotājiem tiek lūgts sniegt definīcijas konkrētiem vārdiem, un gramatikas pārbaude, kurā pārbaudes kārtotājiem tiek lūgts nosaukt neregulāru darbības vārdu pagātnes laika formas. Atsevišķa jautājuma testelementu pārbaudēs, ko dēvē arī par netiešām pārbaudēm, valodas prasmi nepārbauda tieši. Tā vietā tiek pārbaudītas valodas individuālo, īpašo pazīmju zināšanas, jo tiek uzskatīts, ka tās veido pamatu valodas prasmei. Proti, tiek pārbaudītas gramatikas, vārdu krājuma, izrunas utt. zināšanas. Šis pārbaudes veids nav piemērots aviācijas valodas prasmes novērtēšanai.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** *ICAO* valodas noteikumos galvenā uzmanība pievērsta spējai lietot valodu. Atsevišķa jautājuma testelementu pārbaudēs netiek vērtēta personas prasme lietot valodu. Turklāt pārbaudes kārtotāji, kuri gūst labus rezultātus šādās pārbaudēs, bieži apliecina vāju sniegumu pārbaudēs, kurās viņiem ir praktiski jāizmanto attiecīgā valoda.

— **Papildu informācija.** Ir daudz dažādu veidu, kā pārbaudīt valodas zināšanas, piemēram:

a) jautājumi ar atbilžu variantiem nesaistītu teikumu virknē;

b) kļūdas noteikšana teikumā vai

---

c) rakstveida tulkošanas uzdevumi.

Daudzi cilvēki uzskata, ka šādu pārbaūžu priekšrocība ir to objektivitāte, jo rezultātā tiek iegūts noteikts punktu skaits. Tomēr ir jāapšaubā tādu pārbaūžu šķietamā objektivitāte, kurās izmanto jautājumus ar atbilžu variantiem, jo nav skaidra konkrēto pārbaudes elementu un jautājumu izvēle. Proti, kāpēc no bezgalīgi lielā iespējamo elementu skaita tika atlasīti konkrētie elementi? Citiem vārdiem sakot, kāpēc pārbaudes kārtotājiem tiek lūgts definēt noteiktus vārdus vai kāpēc tiek pārbaudīts, vai viņi prot lietot konkrētu gramatisko laiku, nevis tas, vai viņi spēj uzdot precizējošus jautājumus?

Runāšanas un klausīšanās prasmes pārbaudēs savukārt tiek vērtēta atbilstība noteiktam prasmes līmenim, nevis iegūtie punkti. Vērtējuma tabulā ir sniegts prasmes līmeņu apraksts, ko atbilstoši sagatavota vērtētāju komisija var izmantot, lai pārbaudes kārtotājiem piešķirtu konkrētu vērtējuma tabulas līmeni.

Jo tiešāk pārbaudē apliecināmais sniegums ir saistīts ar paredzēto vēlamo sniegumu, jo lielākā mērā pārbaudi var uzskatīt par valodas prasmju pārbaudi. Piemēram, pārbaudes rīkotājiem, kas vēlas noskaidrot personas runāšanas prasmi, jānodrošina runāšanas uzdevums, kurā var novērtēt šīs personas sniegumu. Izmantojot šo pieeju, runāšanas prasmi var tieši novērtēt intervijas, sarunas vai lomu spēles laikā vai arī pamatojoties uz faktiskās runas ierakstu.

Prasmju pārbaudes mērķis ir novērtēt saziņas piemērotību un rezultativitāti, nevis gramatisko precizitāti. Gramatiskā precizitāte jāņem vērā tikai tiktāl, ciktāl tā ietekmē saziņas efektivitāti, bet personas gramatisko zināšanu novērtēšana nedrīkst būt pārbaudes mērķis.

6.3.2.6. Ja izpratni novērtē īpašā klausīšanās daļā, kurā jāizpilda atsevišķi testelementi, šāda pieeja nedrīkst kaitēt vispārīgai saskarsmes novērtēšanai.

— **Ko tas nozīmē.** Dažās valodas prasmju pārbaudēs klausīšanās prasmi novērtē mutvārdu saskarsmes laikā, piemēram, sarunā, intervijā vai lomu spēlē. Citās valodas prasmju pārbaudēs klausīšanās tiek vērtēta atsevišķi, dažos gadījumos tiek izmantota atsevišķu klausīšanās testelementu virkne. Saistībā ar aviācijas valodas izmantojumu atsevišķs klausīšanās testelements būtu, piemēram, tāds, kurā pārbaudes kārtotājam jānoklausās iepriekš ierakstīta saruna starp ATC un gaisa kuģa apkalpi un jāidentificē atbilstoša informācija.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Atsevišķa klausīšanās prasmes pārbaude var sniegt informāciju par izpratni, nevis personas spēju veidot saskarsmi. Šādās pārbaudēs notiek vienvirziena saziņa, kurā pārbaudes kārtotājam nav jāiesaistās tādā veidā, kā tas būtu sarunā, lomu spēlē vai citā saskarsmē.

— **Papildu informācija.** Ir svarīgi, ka valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējs apstiprina metodi, kas tiek izmantota izpratnes novērtēšanai.

6.3.2.7. Valodas prasmju pārbaudēs, kas tiek rīkotas tieši, dažos posmos var tikt izmantota tieša kontakta saziņa, taču tajās jāiekļauj arī komponents, kurā notiek saskarsme, kad dzirdama tikai balss.

— **Ko tas nozīmē.** Saskarsme, kurā dzirdama tikai balss, ir svarīga aviācijas radiotelefonu sakaru pazīme; pilots un dispečers sarunājoties nevar redzēt viens otru. Tieši rīkotajās prasmju pārbaudēs vismaz nelielā pārbaudes daļā vajadzētu simulēt šos “tikai balss” sakaru apstākļus.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Divu cilvēku tieša kontakta saskarsmē tiek izmantotas neverbālas norādes (informācija, kas nav vārdi), lai palīdzētu saprast vienam otra ziņojumu. Cilvēku sejas izteiksme, ķermeņa valoda un roku žesti bieži sniedz svarīgu informāciju. Aviācijas radiotelefonu sakaros nav iespējams izmantot šādas neverbālas norādes; visas radiotelefonu sakaru ziņas tiek pārraidītas tikai ar vārdiem, kurus var būt grūtāk interpretēt nekā tieša kontakta saziņu.

— **Papildu informācija.** Tieši rīkotā pārbaudē saskarsmi, kurā dzirdama tikai balss, var īstenot, izmantojot tālruni vai austiņas un nodrošinot, ka sarunas vadītājs un pārbaudes kārtotājs sazinās, viens otru neredzot.

Piemērota stratēģija var būt gan tiešas, gan daļēji tiešas saskarsmes īstenošanas metožu iekļaušana vienā pārbaudes sistēmā. Jebkurā gadījumā izmantotajai metodei un pieejai jābūt skaidri pamatotai un jāsniedz pierādījumi par šīs pieejas izraudzīšanās motīviem.

6.3.2.8. Pārbaudei jābūt specifiski saistītai ar aviācijas darbībām.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudēs jānodrošina pārbaudes kārtotājiem iespējas lietot vienkāršu valodu ar pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru darbu saistītās situācijās, lai viņi apliecinātu savas spējas attiecībā uz katru vērtējuma tabulas deskriptoru un vienotajiem deskriptoriem.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** *ICAO* valodas prasmes prasības (*LPR*) attiecas uz spēju runāt un saprast valodu, ko izmanto radiotelefonu sakaros. Ir svarīgi, ka gaisa kuģu apkalpes un gaisa satiksmes vadības dispečeri prasmīgi lieto vienkāršu valodu radiotelefonu sakaru situācijās, lai droši sazinātos par jebkuriem lidojuma jautājumiem, kas varētu rasties.

— **Papildu informācija.** *ICAO* valodas noteikumos izvirzīta prasība spēt prasmīgi izmantot standartizētas frāzes un vienkāršu valodu. Standartizēto frāžu lietojums liecina par prasmi veikt profesionālās darbības, tāpēc to lietojuma novērtējums nav valodas prasmes novērtējums. Lai gan aviācijas valodas prasmju pārbaudē var iekļaut frāzes, lai ievadītu diskusijas tēmu vai padarītu saskarsmi jēgpilnu pārbaudes kārtotājam, ir svarīgi, ka pārbaudes rada iespēju apliecināt plašu vienkāršas valodas lietojumu un neaprobežotos tikai ar uzdevumiem, kuros nepieciešamas standartizētas frāzes. Lai nodrošinātu valodas prasmju pārbaudes atbilstību *ICAO* prasībām, galvenā uzmanība jāpievērš vienkāršai valodai.

Priekšstati par to, ko nozīmē ar darbu saistītas situācijas, var būt dažādi (6.2.8.9. punkts). Šaurākas interpretācijas mērķis būtu iespējami precīzi atdarināt radiotelefonu sakarus, tostarp ietvert gan frāzes, gan vienkāršu valodu. Plašāks skatījums ietvertu centienus noskaidrot saskarsmes prasmi un izpratni saziņas situācijās par tēmām, kas var rasties radiotelefonu sakaros, un nemēģināt precīzi atdarināt radiotelefonu sakarus. Tēmas varētu vispārīgi attiekties uz pilotēšanu un gaisa satiksmes vadību un ietvert standarta jautājumus un atbildes, īsus ziņojumus, problēmu risināšanas sarunas vai instruktāžas un ziņojumus.

Vēl viena iespēja, kā nodrošināt pārbaudes kārtotājiem pazīstamas ar aviāciju saistītas situācijas, būtu rīkot atsevišķi dispečeru vai pilotu vajadzībām pielāgotas pārbaudes.

Tādējādi dispečeriem varētu rīkot pārbaudes, izmantojot sakaru torni, pieejas vai maršruta vadības situācijas vai atsaucoties uz tām; savukārt pilotiem varētu rīkot pārbaudes, izmantojot pieejas procedūras vai atsaucoties uz tām. Tie būtu jāuzskata par pielāgojumiem, kas veikti pārbaudes kārtotāja ērtības labad, nevis par specializētām valodas prasmju daudzveidības pārbaudēm.

6.3.2.9. Ir pieļaujams, ka pārbaudē tiek izmantots uzdevums, kurā aprakstīts konkrētas situācijas scenārijs un frāzes ir iekļautas uzvednē, taču pārbaude nedrīkstētu būt paredzēta frāžu zināšanu novērtēšanai.

— **Ko tas nozīmē.** Aviācijas valodas prasmes pārbaudei ir citi mērķi, nevis frāžu zināšanu pārbaude. Lai gan aviācijas valodas prasmju pārbaudē var tikt izmantotas dažādas frāzes kā uzvednes vai situatīva scenārija vajadzībām, pārbaudes nolūks ir novērtēt vienkāršas valodas prasmi ar aviācijas darbībām saistītās situācijās.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pirmkārt, tikai frāžu zināšanas novērtēšanai paredzētas pārbaudes nav piemērotas, lai pierādītu atbilstību *ICAO* valodas prasībām. Otrkārt, frāžu precīzs lietojums ir operatīvā prasme, kuras izmantošana ir ļoti atkarīga no darbības vides, un pārbaudes kārtotāja pieļauts nepareizs konkrētas frāzes lietojums varētu būt profesionālās darbības kļūda, nevis valodas kļūda. Frāzes jāmača un jāpārbauda kvalificētam personālam.

— **Papildu informācija.** Valodas prasmes pārbaudē nevajadzētu vērtēt, vai atbildes, kas satur atsevišķas *ICAO* frāzes, ir atbilstošas attiecīgajai darbības procedūrai vai tehniski pareizas. Tas varētu radīt neskaidrības par to, vai tikušas novērtētas pārbaudes kārtotāja profesionālās zināšanas un valodas prasme. Tas varētu arī radīt pretrunas starp reglamentējošās institūcijas izstrādāto operatīvo mācību/pārbaudes sistēmu un valodas prasmju pārbaudi. Šo pretrunu dēļ šāda prakse var drīzāk samazināt drošību, nevis to uzlabot.

Ja pārbaudes uzvednē tiek iekļautas frāzes, jāpārliecinās, ka tās tiek lietotas pareizi un atbilst *ICAO* standartizētajām frāzēm.

6.3.2.10. Pārbaude nav paredzēta, lai novērtētu tehniskās zināšanas par veicamajām darbībām.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmju pārbaudēs nedrīkstētu novērtēt nedz operatīvās prasmes, nedz īpašās tehniskās zināšanas par veicamajām darbībām. Valodas prasmju pārbaude nav veicama darbību izpildes vai tehnisko zināšanu pārbaude. Piemēram, valodas prasmju pārbaudes testelementā pārbaudētājs tiek mudināts aprakstīt darbības procedūru, kas ietver vairākus posmus. Pārbaudētājs var sniegt ļoti skaidru šīs procedūras aprakstu, bet izlaist vienu posmu. Šajā gadījumā vērtētājs var neapzināties, ka šā viena posma izlaišana bija profesionālās darbības kļūda, un šīs kļūdas dēļ samazināt vērtējumu pārbaudētājam. Veicot šo pašu pārbaudes testelementu, cits pārbaudētājs varētu pareizi aprakstīt visus procesa posmus (sasniežot tehnisko precizitāti), taču to dara ar izrunas un runas plūduma kļūdām, kas norādītas *ICAO* vērtējuma tabulā. Šajā gadījumā, ņemot vērā pārbaudētāja tehniskās zināšanas, vērtētājs, iespējams, neapzināti varētu piešķirt augstāku valodas prasmes līmeni, nekā pārbaudētājam vajadzētu saņemt.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Ja aviācijas valodas prasmju pārbaudes vērtētājam un sarunas vadītājam nav pilnīgi skaidras izpratnes par atšķirību starp valodas prasmi un tehniskajām zināšanām, šīs abas lietas var viegli sajaukt. Šāda neskaidrība var izraisīt to, ka daži

---

pārbaudes kārtotāji var tikt nepamatoti sodīti par tehnisko zināšanu kļūdām, savukārt citi pārbaudes kārtotāji tikt nepamatoti apbalvoti par savām tehniskajām zināšanām. Ja valodas prasmes pārbaudē ir iekļauti ļoti specifiski tehniski testelementi, var rasties vēl viena problēma, proti, testelementu izpildei var būt nepieciešamas tehniskas zināšanas, kādu nav pārbaudes kārtotājam; piemēram, maršrutu dispečeriem var nebūt zināmas atbildes uz jautājumiem par procedūrām, kas attiecas uz vadības no zemes procedūrām. Tā rezultātā pārbaudes kārtotājs var nebūt spējīgs efektīvi reaģēt tehniskās nekompetences dēļ, nevis valodas prasmes trūkuma dēļ.

— **Papildu informācija.** Pamatojoties uz iepriekš minēto informāciju, nav piemērota, piemēram, uzvedne “Kāds ir atstatuma minimums, ja gaisa kuģis tiek vektorēts, lai veiktu *ILS* pieeju?” vai “Aprakstiet dažādus gaisa kuģa A320 lidojuma vadības sistēmas lidojuma režīmus”.

6.3.2.11. Galīgais vērtējums, ko saņem ikviens pārbaudes kārtotājs, ir nevis visu sešu *ICAO* valodas prasmju vidējais vērtējums vai vērtējumu kopsumma, bet zemākais no šiem sešiem vērtējumiem.

— **Ko tas nozīmē.** Ir jāpaziņo katram pārbaudes kārtotājam vērtējums par izrunu, vārdu krājumu, struktūru, runas plūdumu, izpratni un saskarsmi, kas iegūts saskaņā ar vērtējuma tabulu. Ja pārbaudes kārtotājs ir saņēmis atšķirīgus vērtējumus par dažādām prasmēm – piemēram, 3 par izrunu, 4 par vārdu krājumu un struktūru un 5 par runas plūdumu, izpratni un saskarsmi –, šā pārbaudes kārtotāja galīgajam vērtējumam jābūt zemākajam no šiem vērtējumiem; minētajā piemērā pārbaudes kārtotāja galīgais vērtējums būtu 3.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Šādas prakses ievērošana ir ļoti svarīga, jo lietotāja līmeņa (4. līmeņa) deskriptori tika izstrādāti, ņemot vērā drošāko minimālo prasmes līmeni, ko uzskata par nepieciešamu aviācijas radiotelefonu sakaros. Zemāks rezultāts par 4 jebkurā prasmju jomā norāda uz nepietiekamu prasmi. Piemēram, pilotu, kas ieguvis lietotāja līmeņa (4. līmeņa) novērtējumu visās jomās, izņemot attiecībā uz izrunu, var nespēt saprast gaisa satiksmes vadības dispečeri, kuriem ar viņu jāsažinās. Rezumējot, lai persona galīgajā vērtējumā iegūtu 4. līmeni, šai personai jāapliecina vismaz 4. līmeņa prasme visās *ICAO* vērtējuma tabulas prasmju jomās.

6.3.3. Pārbaudes derīgums un uzticamība

6.3.3.1. Pārbaudes derīguma un uzticamības pierādījuma apliecinājumam jābūt izklāstītam vienkāršā, nespeciālistam saprotamā valodā un pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmju pārbaudes izpratnē objektivitāte ietver derīgumu un uzticamību. Derīgums norāda, cik lielā mērā pārbaudē var novērtēt to, ko tajā paredzēts novērtēt. Uzticamība norāda, cik lielā mērā pārbaudē iespējams iegūt konsekventus un objektīvus rezultātus. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem jānodrošina dokumentāri pierādījumi par savu pārbaudes metožu derīgumu un uzticamību.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Aviācijas valodas prasmju pārbaudēm ir ārkārtīga nozīmība. Nozāres drošuma un integritātes nolūkā, kā arī gaisa kuģu ekspluatantiem un pašiem pārbaudes kārtotājiem ir svarīgi, ka valodas prasmju pārbaudes ir objektīvas un precīzas. Pārbaudes sistēmas, kuru derīgums un uzticamība nav pamatoti ar atbilstošiem dokumentiem, var nesniegt (vai arī likt apšaubīt, ka tās sniedz) objektīvus un precīzus rezultātus.

— **Papildu informācija.** Ir svarīgi, ka pierādījumi par pārbaudes derīgumu un uzticamību ir uzrakstīti vienkāršā, nespeciālistam saprotamā valodā. Galvenā mērķauditorija, kam paredzēti dokumenti, kuros aprakstīts pārbaudes derīgums un uzticamība, ir civilās aviācijas pārvaldes darbinieki vai licencēšanas personāls, nevis valodas prasmju pārbaudes speciālisti. Tā kā aviācijas sakaru drošība lielā mērā ir sabiedrības interešu jautājums, būtu piemēroti, ja aviācijas valodas prasmju pārbaudes organizācijas publiskotu informāciju par savu pārbaudi derīgumu un uzticamību.

6.3.3.2. Izstrādes procesa aprakstam jābūt pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem un tajā jāietver šāda informācija:

a) izstrādes kalendāra kopsavilkums un

b) ziņojums par katru izstrādes posmu.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem ir jādokumentē viss izstrādes process.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pirms tiek pieņemts lēmums par pārbaudes izmantošanu, rūpīgi jāpārbauda tās kvalitāte, tāpēc būtiski svarīga ir izstrādes procesa dokumentācija pārbaudes procesā. Izstrādes kalendārs un ziņojums sniegs informāciju par pārbaudes izstrādes gaitā veiktās analīzes būtību un pamatīgumu. Ja ir acīmredzams, ka pārbaude tikusi izstrādāta steigā un nav bijusi piesaistīti vajadzīgie speciālisti, šāda pārbaude var nenodrošināt (vai arī maldināt, ka tā nodrošina) derīgus un uzticamus rezultātus. Tas pats attiecas uz pārbaudēm ar nepilnīgu dokumentāciju.

6.3.3.3. Visiem lēmumu pieņēmējiem jābūt pieejamam novērtējumam par pārbaudes paredzamo ietekmi uz filtrēto mācīšanos.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudes ietekme uz filtrēto mācīšanos ir pārbaudes ietekme uz mācību programmu vai izglītojamo rīcību. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem jāpierāda, ka viņu pārbaude pozitīvi ietekmēs mācību programmu un neveicinās mācības, kurās galvenā uzmanība pievērsta iegaumēšanai un sagatavošanai pārbaudei, nevis prasmju pilnveidošanai.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Aviācijas darbībām paredzētās valodas prasmju pārbaudes mērķis ir nodrošināt, ka gaisa kuģu apkalpei un gaisa satiksmes vadības dispečeriem ir pietiekama valodas prasme drošai lidojumu veikšanai. Neietekmējamas valodas mācību programmas ir būtiska tādas programmas sastāvdaļa, kas ļauj pilotiem un dispečeriem iegūt *ICAO* lietotāja līmeņa (4. līmeņa) valodas prasmi. Kvalitatīva pārbaude veicinās ļoti kvalitatīvas mācības.

— **Papildu informācija.** Pārbaudes kārtotāji, protams, vēlēties sagatavoties pārbaudei. Lai gan aviācijas valodas prasmju pārbaudes kārtotāji var iegaumēt frāzes, viņi nevar, vienkārši iegaumējot vārdus un frāzes, iegūt *ICAO* valodas prasmes prasībām atbilstošu valodas prasmi. Ja pilotiem vai dispečeriem šķitīs, ka noteikti sašaurinātas mācīšanās vai praktizēšanās veidi vislabāk un visvieglāk palīdzēs viņiem sagatavoties pārbaudei, viņi tieksies ieguldīt enerģiju šādās darbībās, iespējams, neveicot darbības, kas patiesi var uzlabot viņu valodas prasmi.

Aviācijas jomā šādas pārbaudes piemērs ir aviācijas valodas prasmju pārbaude, kurā galvenā uzmanība tiek pievērsta frāžu izmantošanai, neiekļaujot vienkāršu aviācijas valodu. Šādā gadījumā valodas apguvēji visus mācīšanās centienus, iespējams, galvenokārt veltīs ICAO standartizēto frāžu iegaumēšanai, nevis reālām valodas apguves darbībām, kas tiešām uzlabotu viņu angļu valodas prasmi.

Plašāka informācija par pārbaudes ietekmi uz filtrēto mācīšanos sniegta 6.2.4. sadaļā.

6.3.4. Vērtējums

6.3.4.1. Vērtēšanas process jādokumentē neatkarīgi no tā, vai vērtēšana notiek uzreiz pārbaudes laikā vai pēc pārbaudes, izmantojot pārbaudē apliecinātā snieguma ierakstu.

— **Ko tas nozīmē.** Dažās runāšanas un klausīšanās prasmes pārbaudēs sniegumu novērtē pārbaudes laikā. Savukārt citās apliecināto sniegumu ieraksta, lai to vērtētu vēlāk. Abas vērtēšanas metodes ir pieņemamas, tomēr neatkarīgi no izmantotās metodes vērtēšanas process jāizskaidro pārbaudes dokumentācijā.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Vērtējums ir viens no svarīgākajiem posmiem valodas prasmju pārbaudē. Ir ļoti būtiski paskaidrot, kā pārbaudes procesā notiek vērtēšana, lai nodrošinātu, ka tā ir pārredzama visām ieinteresētajām personām.

— **Papildu informācija.** Viena no priekšrocībām, ko dod pārbaudes kārtotāju vērtēšana pēc pārbaudes ir tā, ka vērtētāji var atkārtoti noklausīties pārbaudes kārtotāju atbildes tik daudz reizi, cik nepieciešams, lai veiktu rūpīgāku analīzi. Vēl viena šīs metodes priekšrocība ir tā, ka vērtētājiem nav fiziski jāpiedalās pārbaudē; patiesībā vērtētāji var dzīvot pilnīgi citā vietā, ja vien viņiem var piegādāt pārbaudes audio vai video ierakstu un viņi var efektīvi iesniegt vērtējuma ziņojumus, piemēram, elektroniski. Pārbaudes laikā veiktās vērtēšanas iespējamā priekšrocība ir tā, ka tiek sasniegta lielāka efektivitāte.

6.3.4.2. Lai izpildītu licencēšanas prasības, vērtējums jāveic vismaz diviem vērtētājiem. Atšķirīgu rezultātu gadījumā jākonsultējas ar trešo vērtēšanas speciālistu.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmes novērtēšanas labākā prakse liecina, ka ir jābūt vismaz diviem atbilstoši mācītiem un sagatavotiem vērtētājiem, no kuriem vismaz viens ir valodas speciālists.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Vismaz divu vērtētāju izmantošana samazina vērtētāja kļūdas iespējamību un palīdz nodrošināt katra pārbaudes kārtotāja visaptverošu novērtējumu.

— **Papildu informācija.** Ideālā gadījumā aviācijas valodas pārbaudē būs divi galvenie vērtētāji – viens valodas speciālists un viens aviācijas darbību speciālists –, kā arī trešais vērtētājs, kurš var atrisināt konfliktu starp abu galveno vērtētāju viedokļiem. Piemēram, var būt situācija, kad galvenie vērtētāji vienojas, ka piecās no sešām prasmju jomām pārbaudes kārtotājs apliecina 4. līmeņa prasmi, tomēr pirmais vērtētājs pārbaudes kārtotājam piešķir 3 punktus par izrunu (tādējādi pārbaudes kārtotājs galīgajā vērtējumā iegūst 3. prasmes līmeni), bet otrs vērtētājs pārbaudes kārtotājam piešķir 4 punktus par izrunu. Trešais vērtētājs pieņem galīgo lēmumu attiecībā uz šo prasmi un tādējādi nosaka šā pārbaudes kārtotāja galīgo iegūto rezultātu.

Trešais vērtētājs varētu tikt iesaistīts pārbaudes procesā tikai gadījumos, kad pārbaudes

---

kārtotāja galīgais vērtējums izšķiras starp 3 un 4, jo atšķirība starp šiem diviem līmeņiem ir visbūtiskākā *ICAO* valodas prasmes pārbaudē licencēšanas noteikumu izpildei.

6.3.4.3. Vērtētāju sākotnējās un atkārtotās mācības ir jādokumentē; jāglabā ieraksti par vērtētāju mācībām, kā arī periodiski jāveic un jādokumentē vērtētāju darbības revīzija.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmes pārbaudes vērtētājiem ir jābūt apguvušiem atbilstošas mācības, un abi vērtētāji jānāca kopā, lai nodrošinātu, ka viņi konsekventi piemēro vērtējuma tabulu. Revīzijas jāveic periodiski, lai pārbaudītu vērtētāju sniegumu un nodrošinātu, ka tas laika gaitā ir konsekvents.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Vērtēšanas procesa konsekvencei ir ļoti būtiska nozīme valodas prasmes pārbaudes novērtējumā. Atšķirībā no citiem pārbaudes veidiem, kuros viena atbilde uz jautājumu ir pareiza, bet otra – nepareiza, valodas prasmes novērtējuma pamatā ir vērtētāju subjektīvie spriedumi. Tāpēc šajā gadījumā konsekvenci var panākt, mācoties un iegūstot pieredzi, taču to ir viegli zaudēt, ja regulāri netiek veikta vērtētāju un vērtētāju grupu darbības revīzija.

Pārbaudes rezultātu un visa pārbaudes procesa uzticamība ir atkarīga no vērtēšanas procesā sasniegtās konsekvences. Revīzijas nodrošina mehānismu konsekvences pārbaudei, un, ja konsekvence ir zaudēta, nepieciešamības gadījumā ir jāveic korekcijas.

— **Papildu informācija.** Konsekvenci nosaka, ņemot vērā uzticamību. Uzticamībai ir divas sastāvdaļas:

a) **vērtētāja sniegta vērtējuma uzticamība.** Cik lielā mērā konkrētais vērtētājs konsekventi izmanto vērtējuma tabulu. Citiem vārdiem sakot, vai vērtētājs konsekventi piemēro novērtējuma tabulu attiecībā uz visiem pārbaudes kārtotājiem, kurus vērtētājs vērtē;

b) **dažādu vērtētāju sniegtā vērtējuma uzticamība.** Divu vai vairāku neatkarīgu vērtētāju spēja vienoties, vērtējot pārbaudes kārtotāju sniegumu. Citiem vārdiem sakot, vai dažādi vērtētāji ir vienprātis par vērtējumiem, ko viņi piešķir atsevišķiem pārbaudes kārtotājiem?

Ir pastāvīgi jāuzrauga vērtētāju sniegtais novērtējums – gan katra atsevišķi, gan salīdzinoši ar citiem vērtētājiem. Pieredzējušākiem vērtētājiem periodiski ir oficiāli jānovērtē pārbaudes vērtētāju personāls. Ir arī ļoti ieteicams periodiski veikt dažādu vērtētāju grupu dalībnieku savstarpēju vērtēšanu, lai novērstu vērtējuma tabulas interpretācijas atšķirības, kas pakāpeniski varētu rasties starp dažādām grupām.

6.3.4.4. Ja vērtēšana tiek veikta, izmantojot jaunās tehnoloģijas, tostarp runas atpazīšanas tehnoloģiju, tad šāda novērtējuma atbilstība cilvēka vērtējumam attiecībā uz visiem vērtējuma tabulas aspektiem ir skaidri jāpierāda nespeciālistam saprotamā valodā un paskaidrojumam jābūt pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem.

— **Ko tas nozīmē.** Ja pārbaudes organizācija izmanto jaunu tehnoloģiju, piemēram, runas atpazīšanas tehnoloģiju, lai novērtētu pārbaudes kārtotāju runāšanas un klausīšanās prasmi, tad šīs organizācijas pienākums ir skaidri un saprotami pierādīt, ka vērtējumi ir derīgi un atbilst *ICAO* vērtējuma tabulai.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Līdz šim labākā prakse runāšanas un klausīšanās prasmes pārbaudē ir tikusi īstenota, izmantojot pieredzējušus un mācītus vērtētājus, kuri novērtē personas prasmi, pamatojoties uz vērtējuma tabulā noteiktajiem kritērijiem. Runas atpazīšanas tehnoloģijas izmantošana cilvēka runas novērtēšanai valodas prasmju pārbaudēs ir ļoti jauna metode. Šādas pārbaudes derīgums un uzticamība ir skaidri un saprotami jāpierāda.

— **Papildu informācija.** ICAO valodas prasmes prasību izpildei būs nepieciešamas plaša mēroga pārbaudes programmas. Tehnoloģija ir noderīga, ja tā var palīdzēt padarīt pārbaudes procesu vieglāku un rentablāku nekā cilvēku veikta vērtējuma izmantošana. Šāda pārbaude var būt īpaši piemērota pirmspārbaudes atbilstības izvērtēšanai, lai vispārīgi noteiktu, kuri ir gatavi licencēšanas pārbaudei un kuriem vēl nepieciešamas mācības.

6.3.5. Pārbaudes rīkošana un drošība

Rīkošana

6.3.5.1. Jāpublicē pilns pārbaudes komplekta paraugs, kas ietver:

- a) pārbaudes kārtotāja dokumentus (drukātus norādījumus, elektronisko versiju utt.);
- b) sarunas vadītāja norādes vai uzvednes;
- c) vērtētāja dokumentāciju (uzdevumu atbildes, vērtējuma tabulu, norādījumus);
- d) vienu pilnīgu audioieraksta paraugu (klausīšanās daļai vai daļēji tiešas uzvednes) un
- e) pārbaudes kārtotāja / sarunas vadītāja saskarsmes demonstrējumu.

— **Ko tas nozīmē.** Lēmumu pieņēmējiem ir tiesības pirms pārbaudes pieņemšanas, izmantošanas, rīkošanas vai iegādes pārbaudīt pilnu pārbaudes komplekta paraugu. Tā kā aviācijas valodas prasmju pārbaudei ir ārkārtīga nozīmība, ir piemēroti, ja pārbaudes organizācijas publisko pilnīgu savas pārbaudes paraugu.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Ir svarīgi redzēt pilnīgu pārbaudes paraugu, lai varētu to novērtēt. Informācija par pārbaudi, piemēram, pārbaudes apraksts vai reklāmas prospekts, nav pietiekami, lai noteiktu pārbaudes derīgumu, uzticamību, praktiskumu un ietekmi uz filtrēto mācīšanos.

— **Papildu informācija.** Ir svarīgi norādīt, ka mācību programmas pasniedzēju iepazīstināšana ar pārbaudes struktūru un formātu nav tas pats, kas “izglītojamo sagatavošana pārbaudei”. 6.3.3.3. punktā tiek brīdināts neizstrādāt tādas pārbaudes, kas varētu pamudināt pārbaudes kārtotājus censties īpaši sagatavoties pārbaudei, iegaumējot frāzes vai iegaumējot pārbaudes atbildes. Iepazīšanās ar pārbaudes formātu ir labā prakse gan pasniedzējiem, gan pārbaudes kārtotājiem, jo tā palīdz nodrošināt, ka pārbaudes kārtotājus pārmērīgi nepārsteidz vai nebiedē pārbaudes formāts vai tajā ietvertie saskarsmes veidi. Piemēram, pārbaudes kārtotājiem ir noderīgi būt informētiem, ka pārbaudē ir iekļauts balss saziņas uzdevums, izmantojot tālruni. Šādas zināšanas viņiem nenodrošina nekādu materiālu, ko varētu iegaumēt, gatavojoties pārbaudei, bet vienkārši ļauj laikus pierast pie pārbaudes formāta un pārbaudē gaidāmajiem saskarsmes veidiem.

6.3.5.2. Pārbaudes vērtēšanas process ir jādokumentē, un dokumentācijā jāiekļauj norādījumi par to pierādījumu apjomu un veidu, kas jāvērtē.

— **Ko tas nozīmē.** Ir jāsniedz vērtētājiem skaidri norādījumi par to, kādi pierādījumi viņiem jāvērtē, lai pamatotu savus novērtējumus.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Valoda ir sarežģīta, un vienu vienkāršu personas atbildi var analizēt dažādos veidos. Lai sagatavotu un pamatotu savu vērtējumu, vērtētājiem ir jāsaprot, cik pamatīga analīze tiek no viņiem gaidīta. Pārbaudes kārtotāju novērtējuma dokumentēšana un pamatošana ir svarīga arī tāpēc, lai pārbaudi varētu vēlāk caurlūkot saistībā ar pārbaudes kārtotāja vērtējuma apstrīdēšanas prasības vai sūdzības izskatīšanu vai vērtētāja vai vērtēšanas grupas darbības revīziju (kā aprakstīts 6.3.4.3. punktā). Tāpēc nepietiek tikai ar to, ka tiek dokumentēti vērtējumi; ir nepieciešami pierādījumi, kas pamato šos vērtējumus.

Šādi pierādījumi parasti ietver pārbaudes kārtotāja valodas lietojuma piemērus, kas norāda uz stiprajām vai vājajām pusēm: piemēram, vairāki nepareizi darbības vārda laika lietojumi varētu pamatot noteiktu vērtējumu attiecībā uz struktūru; savukārt noteiktu skaņu izrunas problēma varētu tikt dokumentēta kā pierādījums izrunas vērtējumam.

6.3.5.3. Norādījumiem pārbaudes kārtotājiem, pārbaudes rīkotāju grupai un pārbaudes vērtētājiem jābūt skaidri dokumentētiem.

— **Ko tas nozīmē.** Ir jābūt pieejamiem un nepārprotami formulētiem skaidriem norādījumiem par katru pārbaudes procesa daļu un attiecībā uz katru iesaistīto personu.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Skaidri norādījumi apliecina, ka pārbaudes organizācija ir rūpīgi apsvērusi visus pārbaudes procesa aspektus. Pārbaudes lietotājiem, pārbaudes rīkotājiem un pārbaudes vērtētājiem ir nepieciešami skaidri, viegli saprotami norādījumi, lai viņu iesaistīšanās būtu efektīva. Turklāt skaidri norādījumi ir svarīga pazīme, kas liecina, ka pārbaudes tiek rīkotas konsekventi un tāpēc ir uzticamas.

6.3.5.4. Norādījumos jāiekļauj informācija par pārbaudē nepieciešamo aprīkojumu, cilvēkresursiem un piemērotu vietu.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudžu rīkošanai var būt nepieciešams dažāds aprīkojums (dators, videokasete, magnetofons), dažāda personāla (informācijas tehnoloģiju personāla vai skaņu tehniķu) atbalsts un piemērota vieta, kurā var izvietot nepieciešamo aprīkojumu un personālu. Jābūt pieejamiem skaidriem norādījumiem par katru pārbaudes procesa daļu.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Skaidri apraksti un norādījumi par nepieciešamo aprīkojumu, cilvēkresursiem un piemērotu vietu liecina, ka pārbaudes organizācija ir rūpīgi apsvērusi visus pārbaudes procesa aspektus. Pārbaudes lietotājiem, pārbaudes rīkotājiem un pārbaudes vērtētājiem ir vajadzīgi skaidri un viegli saprotami norādījumi, lai viņu iesaistīšanās būtu efektīva un nodrošinātu, ka pārbaude tiek rīkota konsekventi un tādējādi arī uzticami.

— **Papildu informācija.** Šīs prasības ietver norādījumus par telpu, kurā tiks veikta pārbaude, mēbelēm, pārbaudes laikā izmantoto aprīkojumu audio uzvedņu atskaņošanai, austiņām (ja tādas tiek izmantotas) un/vai citiem pārbaudei nepieciešamajiem resursiem.

6.3.5.5. Pārbaudes vietā jānodrošina mērenas ērtības, privātums un klusums.

-
- **Ko tas nozīmē.** Pārbaudes vieta nedrīkst būt neērta vai trokšņaina.
  - **Kāpēc tas ir svarīgi.** Aviācijas valodas prasmju pārbaude ir svarīga. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem ir pienākums nodrošināt objektīvu pārbaudes rezultātu. Šis pienākums ietver nevajadzīgu traucējumu novēršanu pārbaudes laikā.
  - **Papildu informācija.** Nepiemērotas vietas piemēri varētu būt personāla virtuve, kafejnīca, kafijas atpūtas telpa vai gaitenis, kur cilvēki pulcējas un sarunājas. Šādā vidē var tikt pārkāpts pārbaudes kārtotāja privātums un pārbaudes laikā tikt radīti traucējumi. Tāpat ļoti auksta vai karsta pārbaudes telpa var radīt pārbaudē mākslīgus un traucējošus apstākļus, kas varētu ietekmēt pārbaudes kārtotāja sniegumu.

6.3.5.6. Visiem lēmumu pieņēmējiem ir jābūt pieejamam pilnam pārbaudes rīkošanas politikas nostādņu un procedūru aprakstam, tostarp informācijai par:

- a) politikas nostādnēm un procedūrām pārbaudes atkārtotai kārtošanai;
  - b) vērtējuma paziņošanas procedūrām (kurš saņem pārbaudes rezultātus?);
  - c) dokumentācijas uzglabāšanas procedūrām un
  - d) kvalitātes kontroles, pārbaudes regulāras aktualizēšanas un pārbaudes nepārtrauktas pilnveidošanas plāniem, kā arī iegādes nosacījumiem.
- **Ko tas nozīmē.** Politikas nostādnēm un procedūrām, kas attiecas uz vērtējumiem, ierakstiem, kvalitātes kontroli, turpmāko pilnveidi un iegādes nosacījumiem, jābūt brīvi un viegli pieejamiem lēmumu pieņēmējiem un pārbaudes lietotājiem.
  - **Kāpēc tas ir svarīgi.** Viens no apsvērumiem pārbaudes izstrādē un/vai pārbaudes izvēlē ir atbilstošas infrastruktūras pieejamība pārbaudes mērķu izpildei un regulārai aktualizēšanai.

6.3.5.7. Jāizveido dokumentēts vērtējuma apstrīdēšanas process, par kuru pārbaudes kārtotājiem un lēmumu pieņēmējiem jābūt pieejamai informācijai pārbaudes procesa sākumā.

- **Ko tas nozīmē.** Visās pārbaudes programmās ir jābūt apstrīdēšanas procesam. Dažos gadījumos var būt nepieciešama atkārtota pārbaude. Pārbaudes kārtotāji, kas uzskata, ka viņu vērtējums nav precīzs, var pieprasīt vēlreiz izvērtēt viņu pārbaudi vai arī dot viņiem iespēju vēlreiz kārtot pārbaudi.
- **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pārbaudes procesā var rasties kļūdas, pat ja tiek ievērota labākā prakse. Lai gan nevajadzētu cerēt, ka katras apstrīdēšanas rezultātā tiks veikta pilnīga atkārtota vērtēšana vai atkārtota pārbaude, apstrīdēšanas procedūrām jābūt skaidri dokumentētām, lai vajadzības gadījumā tās varētu objektīvi piemērot.
- **Papildu informācija.** Apstrīdēšanas procesā būtu jārisina vismaz šādi jautājumi:
  - a) attaisnojoši apstākļi, kas ietekmē pārbaudes kārtotāja sniegumu. Pārbaudes kārtotājiem, kuri apgalvo, ka viņiem bija slikta diena vai viņi nervozēja, nevajadzētu ļaut apstrīdēt vērtējumu, jo darba vidē viņiem būs jānodrošina saziņa arī tad, kad viņiem būs

---

slikta diena vai viņi nervozēs. Tomēr ir vismaz jāapsver apstrīdēšanas iespēja pārbaudes kārtotājam, kura ģimenē notikusi traģēdija dažas dienas pirms pārbaudes vai kurš pārbaudes dienā ir bijis slims;

b) pasākumi, kas pārbaudes kārtotājam jāveic, lai sāktu apstrīdēšanas procesu, un paziņojums, ko viņi varētu saņemt šā procesa laikā;

c) laika posms (piemēram, 30 dienas vai 60 dienas), kurā darba devējs vai licencēšanas iestāde apņemas atrisināt apstrīdēšanas jautājumu – vai nu pārskatīt pārbaudes vērtējumu, vai arī pārskatīt vai noraidīt apstrīdēšanas rezultātu.

Pārbaudes drošība

6.3.5.8. Pilnam to drošības pasākumu aprakstam, kas nepieciešami, lai garantētu pārbaudes procesa integritāti, jābūt dokumentētam un pieejamam visiem lēmumu pieņēmējiem.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudes drošība ir pārbaudes organizācijas spēja aizsargāt pārbaudes procesa integritāti. Pārbaudes organizācijām jānodrošina, ka pirms pārbaudes pasākuma personām nav piekļuves konkrētam pārbaudes saturam vai jautājumiem. Turklāt valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem jānodrošina, ka tiek saglabāta pārbaudes vērtējumu konfidencialitāte.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Valodas prasmes pārbaudes sistēmas pastāvīgā uzticamība, derīgums un konfidencialitāte lielā mērā būs atkarīga no ieviestajiem pārbaudes drošības pasākumiem.

— **Papildu informācija.** Pārbaudes organizācijām būtu jāaizsargā pārbaudes testelementu datubāzes un jānodrošina droša vērtējumu un pārbaudes materiālu glabāšana. Tām būtu jāpieprasa, ka pārbaudes izstrādātājiem, rīkotājiem, vērtētājiem, informācijas tehnoloģiju personālam un jebkuram citam darbiniekam, kas iesaistīts jebkurā pārbaudes procesā, ir noteiktas konfidencialitātes un integritātes saistības un ka tie šīs saistības uzņemas un ievēro.

Pārējiem nepieciešamajiem drošības pasākumiem pārbaudes rīkošanas laikā būtu jānovērš:

a) saziņa starp pārbaudes kārtotājiem;

b) saziņa pārbaudes laikā starp pārbaudes kārtotājiem un citām personām (piemēram, izmantojot mobilo tālruni);

c) iespēja uzdoties par citu personu un

d) viltotas identitātes izmantošana.

Visbeidzot – drošības pasākumiem būtu jāgarantē pārbaudes rezultātu datu, tostarp datubāzu un apliecību, autentiskums.

6.3.5.9. Pārbaudēs, kurās izmanto daļēji tiešas uzvednes (kas ir iepriekš sagatavotas un iepriekš ierakstītas), jābūt piemērotām versijām, kas atbilstu pārbaudāmo personu kopas lielumam un daudzveidībai.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudēs, kurās izmanto konkrētus iepriekš ierakstītus vai iepriekš sagatavotus jautājumus vai uzvednes, jābūt vairākiem to variantiem. Lēmumu pieņēmējiem ir jāzina, ka ir pietiekams pārbaudes variantu skaits, lai garantētu drošību atbilstoši konkrētās pārbaudes apstākļiem.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Kad pārbaudes testelementi ir izmantoti, personas var atkārtot uzvednes vai pastāstīt par uzvednēm citiem pārbaudes kārtotājiem, un tādējādi tiktu pārkāpti pārbaudes drošības un derīguma nosacījumi.

— **Papildu informācija.** Nav lietderīgi noteikt konkrētajā pārbaudes situācijā nepieciešamo variantu vai pārbaudes uzvedņu skaitu. Jebkurā situācijā piemērotā skaita noteikšana ir atkarīga no konkrētiem apstākļiem. Ietekmējošie mainīgie lielumi ir, piemēram, šādi:

a) pārbaudes kārtotāju skaits;

b) pārbaudes kārtotāju ģeogrāfiskais tuvums un organizatoriskā saikne. Jo ciešākas ir attiecības starp pārbaudes kārtotājiem, jo lielāka iespēja, ka viņi cits citam pastāstīs par savu pārbaudes kārtošanas pieredzi. Ja cilvēki savstarpēji dalās ar informāciju par pārbaudi un šī pati informācija tiek izmantota citā pārbaudē, pārbaudes kārtotājiem ir iespēja sagatavot atbildi uz zināmu pārbaudes uzvedni. Šis ir piemērs 6.2.4.3. punktā aprakstītajai pārbaudes negatīvajai ietekmei uz filtrēto mācīšanos un

c) pārbaudes izstrādei raksturīgais mainīgums. Pārbaudē, kurā ir ļoti neliels uzvedņu mainīgums (citiem vārdiem sakot, visiem pārbaudes kārtotājiem tiek uzdoti vieni un tie paši jautājumi vai ļoti līdzīgi jautājumi), būs nepieciešams biežāk mainīt variantus nekā pārbaudē, kurā sarunas vadītājs var uzdot pārbaudes kārtotājam dažādus jautājumus par konkrētu testelementu.

Plašu pārbaudu iniciatīvu gadījumos ir ierasts, ka valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējs pārbaudes variantu izmanto tikai vienu reizi un tad to izņem no apgrozības. Citos gadījumos valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējs izstrādā vairākus variantus, kurus pēc nejaušības principa atkārtot. Pārbaudes kārtotāji parasti varētu zināt, ar kāda veida jautājumiem un uzvednēm viņi saskarsies pārbaudes laikā, taču nevarēs paredzēt konkrētus jautājumus un uzvednes, uz kuriem viņiem būs jāreaģē konkrētajā pārbaudē.

Viens drošības pasākums, ko pārbaudes organizācijas var veikt, ir katrā variantā vienmēr iekļaut vismaz vienu pilnīgi jaunu uzvedni vai jautājumu. Ja pārbaudes kārtotāji iegūst augstu vērtējumu lielākajā daļā pārbaudes uzvedņu vai jautājumos vai tajos visos, bet nespēj izpildīt jaunās uzvednes uzdevumu, tas var liecināt par pārbaudes drošības pārkāpumu.

6.3.5.10. Pārbaudes jautājumi un uzvednes ir jāglabā, ievērojot konfidencialitāti, un tos nedrīkst publicēt vai sniegt pārbaudes kārtotājiem pirms pārbaudes pasākuma.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudes kārtotāji nedrīkst piekļūt pārbaudes jautājumiem vai uzvednēm pirms pārbaudes kārtošanas.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Iestādes un organizācijas, kas pārbaudes testelementus dara publiski pieejamus, negatīvi ietekmē pārbaudes procesa integritāti. Pārbaudes kārtotāju iepriekšējās zināšanas par konkrētas pārbaudes saturu neļauj viņiem “atpazīt un atrisināt pārpratumus” un “veiksmīgi un salīdzinoši viegli tikt galā ar lingvistiskām problēmām, ko

---

rada sarežģījumi vai negaidīts notikumu pavērsiens” saskaņā ar *ICAO* valodas prasmes prasībām. Šī pieeja ļaus pārbaudes kārtotājiem iegaumēt testelementus un atbildes.

— **Papildu informācija.** Kā minēts 6.3.5.1. punktā, viens pārbaudes varianta paraugs ir jāiesniedz lēmumu pieņēmējiem, lai viņi varētu iepazīties ar pārbaudes formātu un vispārīgām pārbaudes procedūrām. Tomēr nekādā veidā nedrīkst būt pieejami konkrēti faktisko pārbauzu jautājumi vai uzvednes.

6.3.5.11. Lēmumu pieņēmējiem jābūt pieejamām dokumentētām politikas nostādnēm attiecībā uz visiem pārbaudes drošības aspektiem.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem publiski pieejamos dokumentos skaidri jāizklāsta, kā tiek noteikti un aktualizēti visi nepieciešamie pārbaudes drošības aspekti.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Ja pārbaudes procesā būs nepietiekami vai nezināmi pārbaudes drošības pasākumi, netiks atzīts, ka tajā iegūstami derīgi rezultāti vai nodrošināta pārbaudes kārtotāja konfidencialitāte.

— **Papildu informācija.** Visi pārbaudes materiāli, tostarp papīra dokumenti un elektroniskās versijas, visām ieinteresētajām personām, kas iesaistītas pārbaudes rīkošanas procesos, vienmēr ir droši jāuzglabā. Pārbaudes organizācijas vadības personālam ir jāveic periodiska pārskatīšana fiziskas pārbaudes veidā, lai pārliecinātos, ka tiek ievērotas drošības procedūras, tostarp attiecībā uz visu pārbaudes materiālu uzglabāšanu.

6.3.6. Dokumentācijas uzglabāšana

6.3.6.1. Visas runāšanas prasmes pārbaudes, kas pārbaudes laikā ietver saskarsmi starp pārbaudes kārtotāju un sarunas vadītāju, jāieraksta audio vai video informācijas nesējos.

— **Ko tas nozīmē.** Tā kā aviācijas valodas prasmju pārbaudei ir ārkārtīga nozīmība, ir ļoti svarīgi, ka pārbaudes organizācijas saglabā visus runāšanas prasmes pārbaudes video vai audio ierakstus.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pārbaudes ieraksti ir nodrošinājums pret apsūdzībām par subjektīviem spriedumiem un neobjektivitāti. Ieraksti ļauj:

a) neskaidrību vai apstrīdēšanas gadījumā citiem vērtētājiem pārskatīt vai vēlreiz izvērtēt sniegumu un

b) apstiprināt novērtējumus, ja tos ir apstrīdējuši pārbaudes kārtotāji vai viņu darba devēji.

6.3.6.2. Novērtējuma lapas un apliecinātie dokumenti jāglabā arhīvā iepriekš noteiktu un dokumentētu laikposmu, kas ir pietiekami ilgs, lai vērtējuma lēmumus vairs nevarētu apstrīdēt.

— **Ko tas nozīmē.** Papildus tam, ka tiek saglabāts katras runāšanas pārbaudes faktiskais ieraksts, ir jāglabā arhīvā atbilstošu laikposmu katra pārbaudes kārtotāja visas vērtējuma lapas un apliecinātie dokumenti, tostarp elektroniskie dati.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Ieraksti ir svarīgi apstrīdēšanas gadījumā, kā arī iekšējās analīzes veikšanai saistībā ar revīziju, individuālā mācību plāna izveidei un atkārtoto pārbauzu

---

grafīku sagatavošanai.

— **Papildu informācija.** Ieraksti jāglabā vismaz apliecībā noteikto derīguma termiņu attiecībā uz valodas prasmes prasību. 1. pielikuma 1. nodaļas 1.2.9.7. punktā ieteikts, ka maksimālais derīguma termiņš nedrīkst pārsniegt trīs gadus tām personām, kas novērtētas 4. līmenī, un sešus gadus tām personām, kas novērtētas 5. līmenī.

6.3.6.3. Dokumentācijas uzglabāšanas procesam jāatbilst pārbaudes tvērumam, un tam jābūt dokumentētam.

— **Ko tas nozīmē.** Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem jādokumentē, kā tiek ierakstīts pārbaudes kārtotāja sniegums un cik droši glabāts attiecīgais ieraksts.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Lēmumu pieņēmējiem jāzina, vai dokumentācijas uzglabāšanas procesi ir atbilstoši.

— **Papildu informācija.** Operatīvās valodas prasmju pārbaudes rezultātiem jāpievieno rakstveida piezīmes par lingvistisko sniegumu katrā *ICAO* vērtējuma tabulas prasmju jomā, kā arī pārbaudes rezultāts par apliecināto prasmes līmeni. Neskaidrību gadījumā dokumentācijā jāiekļauj ieteikums veikt novērtējumu, izmantojot specializētu valodas prasmju pārbaudi vai citu vērtētāju grupu.

6.3.6.4. Vērtējuma paziņošanas process ir jādokumentē un vērtējumi jā saglabā visu apliecības derīguma laiku.

— **Ko tas nozīmē.** Ir skaidri jādokumentē vērtēšanas metode un tas, kurām personām vērtējumi tiek paziņoti. Visiem lēmumu pieņēmējiem ir jābūt skaidram, kā notiek paziņošanas process pēc tam, kad pārbaudei ir sniegts vērtējums un rezultāti dokumentēti.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Šī prakse ir svarīga, lai nodrošinātu, ka tās personas organizācijā, kurām ir nepieciešamība zināt, saņem informāciju par pārbaudes rezultātiem, kā arī pārliecinātos, ka tiek saglabāts pārbaudes kārtotāja privātums un informācijas drošība.

6.3.6.5. Jānodrošina pilnīga pārbaudes rezultātu konfidencialitāte, un tie jāizpauž tikai pārbaudes kārtotājiem, viņu sponsoriem vai darba devējiem, kā arī civilās aviācijas pārvaldei, ja vien pārbaudes kārtotāji nesniedz rakstveida atļauju nodot viņu rezultātus citai personai vai organizācijai.

— **Ko tas nozīmē.** Licencēšanas iestādei jānodrošina, ka tiek izstrādātas politikas nostādnes attiecībā uz pārbaudes rezultātu publiskošanu. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem jābūt dokumentētām procedūrām par to, kā tās nodrošina dokumentācijas uzglabāšanu un pārbaudes rezultātu konfidencialitāti.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Aviācijas valodas prasmju pārbaudes ārkārtīgā nozīmība ir paskaidrota 6.2.2. sadaļā. Pārbaudes rezultātu konfidencialitātes politika ir pamatpasākums, kas jāsteno licencēšanas iestādei, lai nodrošinātu, ka aviācijas valodas prasmju pārbaude patiešām ietekmē gaisa kuģu apkalpes vai dispečeru profesionālo karjeru un paaugstina drošumu pasažieriem. Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējam jānodrošina dokumentāri pierādījumi tam, kā tiek nodrošināta pārbaudes rezultātu konfidencialitātes ievērošana visos pārbaudes procesa posmos, tostarp tas, kā ir plānots nosūtīt pārbaudes rezultātus licencēšanas iestādei.

6.3.7. Organizatoriskā informācija un infrastruktūra

6.3.7.1. Aviācijas valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējam jāsniedz skaidra informācija par savu organizāciju un tās attiecībām ar citām organizācijām.

6.3.7.2. Visām saistībām vai saiknēm ar citām organizācijām jābūt pārredzamām un dokumentētām.

— **Ko tas nozīmē.** Izstrādājot un rīkojot aviācijas valodas prasmju pārbaudes, valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzēji (*TSP*) var sadarboties ar citām organizācijām, lai palielinātu savu uzticamību aviācijas kopienā. *TSP* jāsniedz dokumentācija par visām organizatoriskajām saiknēm ar citām organizācijām.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Jebkuras ārkārtīgas nozīmības pārbaudes gadījumā attiecības starp *TSP* un citām organizācijām var apdraudēt pārbaudes procesa integritāti. Piemēram, *CAA* var noraidīt *TSP*, jo pārbaudes izstrādē tas neievēro labu praksi; pēc tam šis pakalpojumu sniedzējs nomaina nosaukumu vai izveido citu organizāciju, mazliet pārveido izstrādāto pārbaudi un pārdod to pašu pārbaudes sistēmu (kas joprojām neatbilst labai pārbaudes izstrādes praksei) *CAA*, izmantojot maldinošu tirgdarbības praksi.

Lai novērstu šāda veida maldināšanu, jāpieprasa pakalpojumu sniedzējam dokumentāri norādīt visus citus nosaukumus, kurus tas izmanto vai ir iepriekš izmantojis uzņēmējdarbības veikšanā. *CAA* jebkurā gadījumā būtu jāievāc informācija par visiem *TSP*, kuru pakalpojumi tiek apsvērti, lai pārliecinātos, ka tie darbojas likumīgi.

Līdzīga situācija veidojas saistībā ar *TSP* apgalvojumiem par attiecībām ar vadošajām nozares institūcijām. *TSP* var, piemēram, apgalvot, ka “Mūsu pārbaudi ir apstiprinājusi *FAA*” vai “*NASA* to iesaka”. Šādos gadījumos būtu jāprasa pakalpojumu sniedzējam iesniegt dokumentus, kas izskaidro un pamato minēto apgalvojumu, un lēmumu pieņēmējiem jāsažinās ar attiecīgo organizāciju, lai apstiprinātu apgalvojumu.

— **Papildu informācija.** Valodas prasmes novērtēšana, kas nepieciešama apliecības atzīšanas apliecinājumam, ir līgumslēdzēju valstu pienākums. *ICAO* neakreditē, nesertificē vai neapstiprina valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējus.

6.3.7.3. Ja *TSP* ir arī mācību pakalpojumu sniedzējs, jābūt skaidri un dokumentāri apliecinātam abu darbību nošķīrumam.

— **Ko tas nozīmē.** Organizācijai, kas sniedz abus pakalpojumus, būtu skaidri jādokumentē nošķīrums starp pārbaudes un mācību darbībām.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Ārkārtīgas nozīmības pārbaudes gadījumā parasti ir skaidri jānodala pārbaude un mācības, lai izvairītos no interešu konfliktiem. Turpmāk sniegti divi interešu konfliktu piemēri. Organizācija, kas sniedz gan mācību, gan pārbaudes pakalpojumus, varētu piešķirt augstākus vērtējumus savas mācību programmas audzēkņiem, jo zemi vērtējumi varētu radīt sliktu iespaidu par šo audzēkņu apgūto mācību kvalitāti. Un otrādi – organizācija varētu piešķirt zemākus vērtējumus pārbaudes kārtotājiem, ja šiem pārbaudes kārtotājiem būtu jāapgūst papildu mācības un tādējādi tiktu palielināti organizācijas ieņēmumi par mācību programmas organizēšanu.

Vēl vienu problēmu saistībā ar organizācijām, kas sniedz gan mācību, gan pārbaudes pakalpojumus, rada iespēja, ka mācības nodrošinošais personāls tiks pārbaudes procesā izmantots par sarunas vadītājiem un vērtētājiem. Nekad nav pieņemami, ka pasniedzēji ir arī savu audzēkņu vērtētāji. Pasniedzējiem ir dabiska tieksme izturēties pret dažiem audzēkņiem labvēlīgāk, bet pret citiem – nelabvēlīgāk. Šāda nostāja varētu traucēt sarunas vadītājiem un vērtētājiem pārbaudes procesā ievērot prasīto objektivitāti.

6.3.7.4. *TSP* jābūt pietiekamam skaitam kvalificētu sarunas vadītāju un vērtētāju, lai veiktu nepieciešamās pārbaudes.

— **Ko tas nozīmē.** Papildus pārbaūžu un jaunu pārbaudes variantu izstrādei ir svarīgi, ka valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem ir pietiekami daudz darbinieku pārbaūžu rīkošanai un vērtēšanai.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Vērtētāji un sarunas vadītāji, kas rīko runāšanas prasmes pārbaudes vai tajās vērtē, parasti spēj efektīvi darboties tikai piecas līdz sešas stundas dienā. Pēc tam nogurums, visticamāk, ietekmēs vērtētāju efektivitāti, un viņu saskarsmes situācijas un vērtējumi var kļūt mazāk uzticami. Pārbaudes organizācijām jāsniedz pierādījumi, ka tām ir pietiekami daudz mācītu un kvalificētu darbinieku, lai nodrošinātu nepieciešamo pārbaūžu apjomu.

6.3.7.5. Jāiesniedz dokumentācija, kas apliecina, kā pārbaude tiek regulāri aktualizēta, tostarp apraksts par pārbaudes pastāvīgās pilnveides procesu.

— **Ko tas nozīmē.** Pārbaudes organizācijai jāplāno ne tikai sākotnējās pārbaudes izstrāde, bet arī pārbaudes pastāvīga pilnveide un jāpiešķir tai budžets.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Efektīva pārbaude, kas netiek atbilstoši pastāvīgi pilnveidota, savu efektivitāti ilgi nesaglabās. Pēc neilga laika pārbaudes kārtotāji spēs paredzēt, kādi testelementi viņiem tiks piedāvāti, un iegaumēs atbildes uz šiem testelementiem.

— **Papildu informācija.** Nepārtraukti būs jāizstrādā jauni pārbaudes varianti. Pastāvīgajai pārbaudes pilnveidei jāietver arī tādas datubāzes izveide un uzturēšana, kas satur visus jautājumus, kuri izmantoti katrā pārbaudes variantā. Šī prakse palīdzēs nodrošināt, ka pārbaudes testelementi vai visi pārbaudes varianti netiek nejauši atkārtoti iekļauti nākamo variantu izstrādē. Šī prakse arī ļaus pārbaudes komandai analizēt, kuru testelementu izmantošana visveiksmīgāk ļāvusi rosināt pārbaudes kārtotājus sniegt valodas ziņā piemērotas atbildes un kuru izmantošana bijusi mazāk veiksmīga, un tādējādi turpmāk izstrādāt labākas pārbaudes.

6.3.8. Pārbaudes komandas kvalifikācija

6.3.8.1. Turpmāk sniegti norādījumi par kvalifikāciju, kas nepieciešama pārbaudes pilnveides, izstrādes un rīkošanas komandai, kā arī vadlīnijas organizācijām, kuras paredzējušas noslēgt līgumu ar *TSP*. Pārbaudes komandā vienai un tai pašai personai var būt vairākas kompetences jomas vai vairāki pienākumi. Pārbaudes komandā jābūt pārbaudes izstrādātājiem, pilnveidotājiem, rīkotājiem, sarunas vadītājiem un vērtētājiem.

ICAO dokumentācijas pārzināšana

6.3.8.2. Visiem pārbaudes komandas dalībniekiem jāpārzina šādas *ICAO* publikācijas:

-
- a) attiecīgie 1. pielikuma standarti un ieteicamā prakse;
  - b) vienotie deskriptori (1. pielikuma 1. papildinājums) un *ICAO* vērtējuma tabula (1. pielikuma A pievienojums);
  - c) dokuments Nr. 9835 un
  - d) komptaktdisks ar *ICAO* novērtēto runu paraugiem.

Pārbaudes izstrādes un pilnveides komanda

6.3.8.3. Pārbaudes izstrādes un pilnveides komandā jāiekļauj personas, kurām ir turpmāk aprakstītā kompetence aviācijas darbību, valodas prasmes pārbaūžu izstrādes un lingvistikas jomā:

- a) aviācijas darbību kompetence:
    - 1) radiotelefonu sakaru pieredze gaisa kuģa apkalpes locekļa, gaisa satiksmes vadības dispečera vai aviācijas stacijas operatora amatā;
    - 2) pieredze aviācijas darbībās un procedūrās un praktiskās zināšanas par pašreizējo praksi;
  - b) valodas prasmes pārbaūžu izstrādes kompetence:
    - 1) apgūtas atbilstošas mācības, iegūta izglītība vai pieredze ar specializāciju valodas prasmju pārbaudes izstrādē;
    - 2) praktiskās zināšanas par labākās prakses principiem valodas prasmju pārbaudes izstrādē;
  - c) lingvistiskā kompetence:
    - 1) praktiskās zināšanas par teorētiskās un lietišķās valodniecības principiem;
    - 2) praktiskās zināšanas par valodas mācīšanās principiem;
    - 3) pieredze valodas mācīšanā.
- **Kāpēc tas ir svarīgi.** Pārbaudes izstrādes un pilnveides komanda, kuras dalībniekiem ir visa iepriekš minētā kompetence, ir vislabākais pamats veiksmīga valodas prasmju pārbaudes projekta izstrādei.

Pārbaudes rīkošanas komanda (rīkotāji un sarunas vadītāji)

6.3.8.4. Pārbaudes rīkotājiem (cilvēkiem, kas uzrauga un pārvalda pārbaudes rīkošanu) un sarunas vadītājiem ir jābūt praktiskām zināšanām par pārbaudes organizācijas publicētajām pārbaudes rīkošanas vadlīnijām.

6.3.8.5. Sarunas vadītājiem jāapliecina vismaz *ICAO* paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) valodas

---

prasme pārbaudāmajā valodā un eksperta līmeņa (6. līmeņa) prasme, ja pārbaude ir paredzēta, lai novērtētu ICAO 6. līmeņa valodas prasmi.

6.3.8.6. Sarunas vadītājiem jābūt sekmīgi pabeigusi sarunas vadītāju sākotnējās mācības.

6.3.8.7. Sarunas vadītājiem vismaz reizi gadā sekmīgi jāpabeidz sarunas vadītāju atkārtotās mācības.

6.3.8.8. Sarunas vadītājiem jābūt atbilstoši kompetencei aviācijas darbību vai valodas prasmju pārbaudes jomā vai abās.

Vērtētāju komanda

6.3.8.9. Šīs rokasgrāmatas 6.3.4.2. punktā ir ieteikts, ka valodas prasmju pārbaudes jāvērtē vismaz diviem vērtētājiem: vienam, kas ir kompetents aviācijas darbībās, un otram, kam ir valodas speciālista kompetence.

a) **Aviācijas darbību kompetence.** Aviācijas darbību speciālistu, piemēram, pilotu, dispečeru un lidojumu instruktoru vai pārbaudes pieņēmēju, iesaistīšana vērtēšanas procesā palielinās šā procesa saikni ar praktiski veicamajām darbībām. Vērtētāji, kuriem ir liela aviācijas darbību pieredze, var arī palīdzēt pieņemt pamatotu lēmumu, novērtējot, cik atbilstoši darbību veikšanai ir tādi valodas lietojuma aspekti kā runas kodolīgums (precizitāte un īsums) un akcentu un dialektu pietiekama saprotamība aviācijas vidē.

b) **Valodas speciālista kompetence.** Tā kā valodas prasmju pārbaude licencēšanas noteikumu izpildei ietekmēs pārbaudes kārtotāju profesionālo karjeru, kā arī gaisa kuģu ekspluatantu un pakalpojumu sniedzēju reputāciju un galu galā – drošumu pasažieriem un gaisa kuģu apkalpei, pārbaudes vērtētājiem jāspēj ne tikai pareizi interpretēt vērtējuma tabulas deskriptorus, bet arī precīzi noteikt pārbaudes kārtotāja sniegtā apliecinātās stiprās un vājās puses. Tikai kvalificēti valodas speciālisti, kas veic vērtētāja pienākumus, var noteikt un aprakstīt šīs stiprās un vājās puses.

Ir pilnīgi iespējams, ka nespeciālisti vai vērtētāji, kas nav attiecīgās jomas speciālisti (proti, cilvēki, kuriem nav akadēmiskas izglītības vai valodas mācīšanas vai pārbaudžu veikšanas kvalifikācijas), var neformāli novērtēt valodas prasmi, jo īpaši to, vai pārbaude ir vai nav nokārtota. Tomēr pārbaudes kārtotāji, kuri nenokārtos ārkārtīgas nozīmības pārbaudi, pieprasīs un būs pelnījuši saņemt precīzu informāciju par to, kāpēc viņu sniegums neatbilda noteiktajiem kritērijiem (šajā gadījumā 4. līmeņa valodas prasmei), un jomām, kurām viņiem vajadzētu pievērst lielāku uzmanību, lai uzlabotu sniegumu. Turklāt ir jādokumentē un jāarhivē arī sīki izstrādāti pamatojumi, kāpēc pārbaudes kārtotājs ir saņēmis pietiekamu vērtējumu (šajā gadījumā galīgo valodas prasmes vērtējumu 4, 5 vai 6).

6.3.8.10. Vērtētājiem jāapliecina vismaz ICAO paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) valodas prasme pārbaudāmajā valodā. Ja pārbaude ir paredzēta ICAO 6. līmeņa prasmes novērtēšanai, vērtētājiem jāapliecina valodas prasme ICAO eksperta līmenī (6. līmenī).

— **Ko tas nozīmē.** Lai ticami un efektīvi novērtētu pārbaudes kārtotāju valodas prasmi, vērtētājiem būtu vismaz jāapliecina augstākais prasmes līmenis, kādu pārbaudes kārtotāji var sasniegt novērtējuma laikā.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Piloti un gaisa satiksmes vadības dispečeri paļaujas, ka

---

pārbaudes pieņēmēji un inspektori, kas tos novērtē operatīvajās mācībās un periodiski pēc tam, paši spēj izpildīt daudz stingrākas prasības, lai garantētu drošumu. Valodas prasmes novērtējumā jāievēro tā pati prakse, ņemot vērā pārbaudes ārkārtīgo nozīmību. Turklāt pārbaudes kārtotāji var apšaubīt pārbaudes un pārbaudes procesa derīgumu un uzticamību, ja viņiem rodas šaubas par vērtētāja uzticamību un kvalifikāciju.

6.3.8.11. Vērtētājiem jāpārzina aviācijas angļu valoda, kā arī jebkurš vārdu krājums un teikuma struktūras, kuru izmantošanu, iespējams, rosinās pārbaudes uzvednes un saskarsme.

— **Ko tas nozīmē.** Lai uzticami un efektīvi novērtētu pārbaudes kārtotāju valodas prasmi, vērtētājiem būtu jāpārzina vārdu krājums un teikuma struktūras, kuras pārbaudes kārtotāji, iespējams, izmantos pārbaudes laikā.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Saziņa starp pilotiem un dispečeriem ir ļoti specializēta; tajā ir ietverti termini, kas raksturīgi aviācijai (pieejas kontrolpunkts, gaidīt utt.), kā arī ikdienišķi vārdi un teikuma struktūras, kurām pilotu un dispečeru saziņā ir viennozīmīga un atšķirīga nozīme (piemēram, pieeja, atļauts). Vērtētājs, kuram šie termini nav zināmi, pārbaudes saskarsmes laikā var tos sajaukt, vai tie var novērst viņa uzmanību; savukārt vērtētājs, kurš nesaprot, kā notiek pilotu un dispečeru savstarpējā saskarsme, var neizprast pārbaudes kārtotāju atbildes. Šajā gadījumā vērtētājs var nespēt šajā vidē efektīvi novērtēt pārbaudes kārtotāju valodas prasmi.

— **Papildu informācija.** Vērtētāju mācību procesā jāiekļauj komponents, kurā viņi tiek iepazīstināti ar aviācijas darbībām, lai vērtētāji, ciktāl tas nepieciešams viņu pienākumu izpildei, saprastu pārbaudes laikā lietotās valodas tehniskos aspektus.

6.3.8.12. Vērtētājiem jābūt sekmīgi pabeigušiem vērtētāju sākotnējās mācības.

6.3.8.13. Vērtētājiem vismaz reizi gadā sekmīgi jāpabeidz atkārtotās vērtētāju mācības.

— **Kāpēc tas ir svarīgi.** Objektivitātes nodrošināšanai ir būtiski apgūt sākotnējās un atkārtotās mācības, kuru mērķis ir standartizēt vērtētāju rīcību. Valodas prasmju pārbaudes standarts noteic, ka vērtētājiem gada laikā jāapgūst aptuveni 40 stundu ilgas vērtētāja sākotnējās mācības un 24–40 stundu ilgas atkārtotās mācības.

---

7. nodaļa VALODAS PRASMES MĀCĪBAS

7.1. IEVADS

Šajā nodaļā sniegti vispārīgi norādījumi pilotu un dispečeru mācībām, kurās tiek nodrošināta atbilstība *ICAO* valodas prasmes prasībām. Lai iegūtu sīkākus norādījumus, ieteicams izlasīt apkārtrakstu Nr. 323, kas publicēts sadarbībā ar Starptautisko Civilās aviācijas angļu valodas asociāciju (*ICAEA*). Gan šī nodaļa, gan apkārtraksts Nr. 323 palīdzēs organizācijām pārliecināties, ka iegādātie valodas mācību pakalpojumi ir atbilstoši, efektīvi un rentabli. Šie norādījumi būs noderīgi civilās aviācijas iestāžu administratoriem, aviosabiedrībām un gaisa satiksmes pakalpojumu sniedzējiem, lai veiktu atbilstošus pasākumus valodas mācības pakalpojumu nodrošināšanai vai iegādei. Tie sniegs arī valodas mācību pakalpojumu sniedzējiem praktisku izpratni par aviācijas nozares vajadzībām.

7.2. PĀRSKATS

7.2.1. Laikposmā pirms 2003. gada, kad *ICAO* padome pieņēma stingrākus valodas prasmes standartus un ieteicamo praksi, pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru valodas mācības lielā mērā tika uzskatītas par svarīgu izmaksu posteni, kas, ja iespējams, jāiekļauj budžetā. Pat ja tika organizētas aviācijas valodas (galvenokārt angļu valodas) mācības, to ilgumu un kvalitāti lielā mērā noteica laika un budžeta ierobežojumi. Turklāt valodas apguvē nebija noteikts sasniedzamais prasmes līmenis. Ieviešot valodas prasmes prasības, *ICAO* ir mainījusi izpratni par valodas mācību procesa norisi aviācijas nozarē.

7.2.2. Būtiskākās izmaiņas aviācijas valodas pašreizējā mācīšanā ir tā, ka attiecībā uz runāšanas un klausīšanās prasmi ir skaidri noteikti mācību mērķi, kas aprakstīti *ICAO* Valodas prasmes vērtējuma tabulā. Tā kā saņemt apliecību vai iegūt kvalifikāciju darbībai starptautiskā mērogā var tikai tad, ja ir apliecināta *ICAO* lietotāja līmeņa (4. līmeņa) valodas prasme, daudziem pilotiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem būs jāturpina valodas mācības, līdz tiek apgūts sasniedzamais līmenis, un pēc tam jānodrošina, ka šis līmenis tiek saglabāts. Aviācijas valodas mācību virzītājspēks tagad būs nepieciešamība iegūt lietotāja līmeņa (4. līmeņa) prasmi, nevis laika un ekonomiskie ierobežojumi.

7.2.3. *ICAO* valodas prasmes *SARP* nenoteic, ka valodas mācības ir obligāta prasība. Tomēr mācības var būt nepieciešamas radiotelefonu sakaru lietotājiem, kuriem jāapliecina sākotnējā vai atkārtotā atbilstība *ICAO* valodas prasmes prasībām. Visvairāk nepieciešamas šīs mācības būs:

- a) runātājiem, kuru valodas prasme ir zemāka par lietotāja līmeni (4. līmeni) un kuriem izmantojamā valoda ir svešvaloda (šie lietotāji tiks intensīvi mācīti, lai uzlabotu vai paaugstinātu viņu sākotnējās prasmes līmeni);
- a) runātājiem, kuru valodas prasme ir lietotāja līmenī (4. līmenī) vai augstākā līmenī un kuriem izmantojamā valoda ir svešvaloda (šie lietotāji tiks intensīvi mācīti, lai saglabātu viņu iegūto prasmes līmeni), un
- c) runātājiem, kuriem izmantojamā valoda ir otrā valoda vai dzimtā valoda (šie lietotāji tiks mācīti, lai labotu vai vājinātu viņu runas nesaprotamās iezīmes).

7.2.4. Gaisa kuģu ekspluatantu vai aeronavigācijas pakalpojumu sniedzēju valodas mācību iniciatīvas var ietvert vienu vai vairākas šādas darbības:

- a) valodas pasniedzēja algošanu, lai nodrošinātu darbinieku iekšējās mācības;
- b) mācību materiālu izstrādi izmantošanai darbinieku iekšējās mācībās;
- b) mācību materiālu iegādi izmantošanai darbinieku iekšējās mācībās;
- d) tāda mācību piedāvājuma iegādi, kurā tiek nodrošināti pasniedzēji un viņu mācību materiāli darbinieku iekšējām apmācībām;
- e) darbinieku nosūtīšanu uz skolām pašreizējā valstī vai ārzemēs.

7.2.5. Valodu prasmes mācības ir skaidri jānošķir no pārbaudes sagatavošanas. Visiem lietotājiem, kuriem, izmantojot 6. nodaļā aprakstītās pārbaudes metodes, ir jāapliecina atbilstība valodas prasmes prasībām, pirms valodas prasmes pārbaudes veikšanas tiks piedāvāts brīdis, kurā viņi tiks iepazīstināti ar attiecīgās pārbaudes formātu. Šādas iepazīstināšanas mērķis ir novērst to, ka pārbaudes laikā lingvistisko sniegumu negatīvi ietekmē neizpratne par veicamo uzdevumu.

7.2.6. Tomēr iepazīšanās ar pārbaudi neaizstāj patiesas valodas prasmes mācības. Valodas prasmes mācības jāorganizē neatkarīgi no pārbaudes formāta, un ideālā gadījumā tām būtu apmācāmais jā sagatavo pietiekami atbilstoši, lai viņš spētu sekmīgi nokārtot jebkuru prasmes pārbaudi, kas atbilst specifikācijām, kuras noteiktas ICAO valodas prasmes prasībās (skat. 6. nodaļas 6.2.4. sadaļu par filtrēto mācīšanos). Mācībās būs jācenšas sistemātiski pievērsties sešām ICAO vērtējuma tabulas prasmēm. Mācību mērķis būs arī apgūt vairāk, nekā tiek prasīts pārbaudē, un nodrošināt plašu praktisko darbu, kas nepieciešams valodas prasmju nostiprināšanai, pārliecības vairošanai un pietiekamas drošības rezerves garantēšanai, ja darbība notiek saspringtos apstākļos.

7.3. IZPLATĪTI NEPAREIZI PRIEKŠSTATI PAR VALODAS MĀCĪŠANOS UN VALODAS MĀCĪBĀM

7.3.1. Cilvēkiem parasti ir stingrs viedoklis par valodas mācīšanos, varbūt tāpēc, ka ikviens cilvēks, ja vien viņu neierobežo smaga invaliditāte, runā vismaz vienā valodā. Tomēr valoda ir daudz sarežģītāka, nekā varētu šķist, vērojot tās lietojumu ikdienā. Akadēmiskie pētījumi atklāj, ka liela daļa vispārējo pieņēmumu par valodas mācīšanos ir neprecīzi. Piemērs ir vispārpieņemtais uzskats, ka bērni iemācās jaunas valodas vieglāk nekā pieaugušie. Valodas apguves pētnieku konstatējumi nerada pamatu šādam apgalvojumam. Pētījumi liecina, ka vienādos apstākļos (piemēram, attiecībā uz programmas ilgumu un valodas mācīšanās darbībām veltīto laiku) pusaudžiem ir lielāki panākumi nekā pieaugušajiem un bērniem. Tomēr pieaugušajiem ir mācīšanās stratēģijas, kas nodrošina viņiem labāku virzību nekā maziem bērniem; izņēmums ir izruna, kuras apguve šķietami noris veiksmīgāk, ja to sāk agrīni. Tas nenozīmē, ka vecums vispār neietekmē valodas mācīšanos, tomēr liela ietekme var būt arī citiem faktoriem, piemēram, personībai, valodas pieejamībai vai motivācijai.

7.3.2. Vēl viens piemērs ir uzskats, ka ikviens, kas runā kādā valodā, var mācīt šo valodu. Līdzīgi ilūzijas rezultātā valodas apguvēji dažkārt meklē ātrus un vienkāršus risinājumus, tādējādi kļūstot par viegli iegūstamiem klientiem tā dēvēto “jauno metožu ātrai un vieglai

---

valodu apguvei” reklamētājiem. Šādi priekšstati ir nepareizi, jo valodas mācības ir profesionāla darbība, kurā ir jāspecializējas. Turklāt valodas mācības atšķiras no citām mācību aktivitātēm valodas mācīšanās unikalitātes dēļ: tā ir sarežģīts prasmju, zināšanu un kultūras izpratnes apkopojums, kurā fiziskie komponenti ir apvienoti ar psihiskiem un komunikatīviem procesiem. Jaunas valodas nevar apgūt, neieguldot pūles un laiku. Patiesībā tendence piemērot valodas mācīšanās jautājumiem vispārpieņemto pieeju reizēm izraisa to, ka valodas mācību programmu izstrāde, ieviešana vai atlase tiek uzticēta nepietiekami sagatavotām personām. Tā rezultātā klasē tiek piedāvātas neatbilstošās aktivitātes, kas ir neefektīvas, un valodas apguvēji paliek neapmierināti un nesagatavoti. Valodas pasniedzēji ir izglītotāji, kas ir mācīti efektīvi izskaidrot, kā valoda darbojas, organizēt un vadīt interesantas un saistošas nodarbības un precīzi novērtēt prasmes. Pamatojoties uz savu profesionālo izpratni par to, kā cilvēki iemācās svešvalodas, viņi izstrādā tādas klases aktivitātes, kas mudina valodas apguvējus darboties ar valodu, un dod viņiem iespēju to darīt.

7.3.3. Jaunākie lingvistiskie un valodas apguves pētījumi ir radījuši interesi par tādām interaktīvām pieejām klases nodarbībām, kuras vairāk orientētas uz apmācāmajiem un kuru mērķis ir uzlabot valodas apguvēju komunikatīvo kompetenci konkrētajā valodā. Netiek ignorēta gramatisko zināšanu nepieciešamība, tomēr klasē izmantotajās aktivitātēs galvenā uzmanība ir pievērsta iespējai nodrošināt valodas apguvējiem iespēju darboties ar valodu, lai iesaistītu visus valodas lietojuma elementus. Darbības var ietvert daudzveidīgas lomu spēles, trūkstošā vārda ievietošanas uzdevumus vai jebkuras jēgpilnas, kontekstam atbilstošas aktivitātes, kas liek valodas apguvējiem aktīvi iesaistīties valodas lietojumā. Gramatikas mācīšana šādās aktīvas komunikācijas klasēs tiek veikta jēgpilni.

7.3.4. Administratoriem un mācību vadītājiem ir jāuzņemas milzīga atbildība: ieguldīt ievērojamus līdzekļus aviācijas valodas mācības programmu īstenošanā vai izstrādē. Aviācijas iestāžu administratori un darbību speciālisti var nepārzināt valodas mācību labāko praksi. Turklāt valodas mācību nozare ir nereglamentēta, un tiek piedāvāts plašs dažādas kvalitātes un efektivitātes programmu klāsts. Tā kā šīs rokasgrāmatas mērķis ir sniegt pēc iespējas vairāk noderīgu pamatinformāciju, ir lietderīgi mūsdienu valodas mācību metodes aplūkot vēsturiskā kontekstā (skat. E papildinājumu).

7.4. MĀCĪBU KURSA SATURS: VISPĀRĒJAS UN ĪPAŠI AVIĀCIJAS NOZAREI IZSTRĀDĀTAS VALODAS MĀCĪBAS

7.4.1. Pēc tam, kad būs rūpīgi atlasīts valodas mācību un programmas vadības personāls, nākamais lēmums būs jāpieņem saistībā ar mācību saturu un mācīšanas veidu. Organizācijām, kas vēlas nodrošināt saviem darbiniekiem valodas mācību programmas, ir iespēja vai nu pašām tās izstrādāt un organizēt, vai kursu nodrošināšanai slēgt līgumu ar ārēju aģentūru, vai izmantot abas šīs iespējas. Neatkarīgi no izraudzītās iespējas ir svarīgs programmas kursu saturs, mācību plāns un metodiskā pieeja.

7.4.2. Speciālā lietojuma valodas (SLV) jēdziens raksturo tādu pieeju valodas mācībām, kurā programmas saturā galvenā uzmanība pievērsta mācību priekšmetiem, tēmām un jautājumiem, kas tieši interesē valodas apguvējus. SLV mācības nosaka tas, kādām vajadzībām valodas apguvējiem jāizmanto valoda, un tajās galvenokārt pievēršas valodas iezīmēm, kas nepieciešamas konkrēta uzdevuma veikšanai. Tā kā SLV mācībām ir šaurāks tvērums un tajās tiek izmantota uz valodas apguvēju vērsta pieeja, to mērķis ir palīdzēt valodas apguvējiem iegūt daļēju valodas kompetenci noteiktā jomā, kas parasti ir saistīta ar darbu, piemēram, zinātnē, tehnoloģijā vai medicīnā, vai (vēl specifiskāk) banku darbības, mašīnbūves vai aviācijas jomā. Aviācijas valodas mācīšanās procesā un mācībās galvenā uzmanība pievērsta valodai, kas

---

nepieciešama, lai rīkotos dažādās aviācijas darbībās.

7.4.3. Plašāks aviācijas valodas jēdziena apskats sniegts 2. nodaļā. Jāuzsver, ka gaisa kuģu apkalpēm un gaisa satiksmes vadības dispečeriem noteikti ir jāapgūst frāzes, tomēr aviācijas valodas mācībām nevajadzētu aprobežoties tikai ar frāzēm. Valodas prasme ir zināšanu, iemaņu un kompetenču sarežģīta mijiedarbība, kas ietver daudz vairāk nekā tikai vārdu krājuma iegaumēšanu. Valodas prasme nerodas, ja tiek iegaumētas tikai *ICAO* frāzes, un tā ir nedroša prakse. Tādējādi aviācijas valodas mācības gaisa kuģu apkalpēm un gaisa satiksmes vadības dispečeriem obligāti ietver daudz plašāku skaitījumu uz to, ko nozīmē ar aviāciju saistīta valoda.

7.4.4. Personas, kurām, sākot strādāt aviācijas nozarē, ir augsta vispārējās valodas prasme (dzimtās valodas runātāji un/vai eksperta līmeņa valodas lietotāji), viegli apgūst speciālā lietojuma valodas vārdu krājumu un frāzes, kas nepieciešami efektīviem un drošiem radiotelefonu sakariem. Tāpēc ir pamatoti gaidīt, ka vispārējās valodas mācību programmas un kursi var būt piemēroti, lai sagatavotos aviācijas valodas apguvei zemākos līmeņos. Vispārējās valodas mācību programmas un mācīšanās aktivitātes var būt ļoti vērtīgas, un tās ir likumīgs valodas mācīšanās pasākums gaisa kuģu apkalpēm un dispečeriem. Tās ir noderīgas arī tāpēc, ka vispārējās valodas apguve tiek ļoti atbalstīta: daudz programmu, pasniedzēji, ērti un ekonomiski pieejami teksti un multivides produkti, kas palīdz apgūt vispārējo valodu.

7.4.5. Lai gan vispārējās valodas mācībām un apguvei ir svarīga nozīme, drošuma apsvērumu dēļ, kā arī valodas apguvēju motivēšanas nolūkā ir būtiski svarīgi visiem prasmes līmeņiem nodrošināt īpaši aviācijas nozarei paredzētas valodas mācības un apguvi. Tā kā drošuma paaugstināšana ir motivējošs faktors, kas ir pamatā jebkuras iniciatīvas ierosināšanai, tostarp valodas prasmes noteikumu izstrādei civilajā aviācijā, ir svarīgi, ka valodas mācību programmas atbilst attiecīgajām aviācijas operatīvo sakaru vajadzībām. Aviācijas valodas speciālisti, kam ir nepieciešamā pieredzē lietišķajā valodniecībā, kā aprakstīts iepriekš, un kas pārzina aviācijas sakaru prasības vai kam ir pieredze šajā jomā, var visefektīvāk sasniegt organizācijas izvirzītos valodas prasmes mērķus saistībā ar drošumu.

7.4.6. Daudzu mācību programmu mērķis ir iemācīt izglītojamiem vai palīdzēt pilnībā apgūt konkrēta mācību priekšmeta saturu. Savukārt valodas mācību programmas mērķis ir apgūt valodas lietošanas prasmi vai kompetenci. Mācību priekšmets ir pati valoda. Valodas mācīšanās daudzējādi ir līdzīga sportista treniņu programmai, jo panākumi lielā mērā ir atkarīgi nevis no konkrētu zināšanu kopuma iegaumēšanas vai iemācīšanās, bet drīzāk no iemaņu kopuma pakāpeniskas pilnveides, ko nodrošina valodas arvien labāka pārzināšana. Valodas mācībās, tāpat kā sporta prasmju pilnveidošanā, panākumus nevar gūt, neieguldot laiku un pūles. Valodu var apgūt, to lietojot. Valodas mācību nodarbībās var tikai norādīt pareizo apguves virzienu, pievērsot valodas apguvēja uzmanību kādam konkrētam valodas aspektam, izskaidrojot lietojumu un piedāvājot iespējas praktiski lietot valodu.

7.4.7. Daudzas tradicionālās valodas mācības programmas ir piesaistījušas dažādus izglītojamus, kuriem ir atšķirīga motivācija, kāpēc viņi nolēmuši mācīties valodu: daži plāno iestāties akadēmiskajās programmās, kurās jālieto attiecīgā valoda, citi vēlas apgūt vai uzlabot valodas prasmi uzņēmējdarbības vajadzībām, savukārt citi mācās valodu, jo tas viņiem vienkārši patīk. Šādās programmās kursa saturs ir vienkārši līdzeklis, kas rada valodas apguvējiem iespēju lietot un praktizēt valodu. Tā kā valodas apguvējiem ir visdažādākās zināšanas, intereses un motivācija, pasniedzēji un materiālu izstrādātāji bieži vien ir sagatavojuši valodas apguves nodarbības, izmantojot dažādus materiālus – gan tādus, kas interesē visus, gan vispārīgu informāciju saturošus – un tādējādi cerot padarīt mācības saistošas

---

plašam interesentu lokam.

7.4.8. Turpretim speciālā lietojuma valodas mācībās valodas apguvējiem ir kopīgas intereses un motivācija mācīties valodu. Speciālā lietojuma valodas mācību programmu pasniedzēji un materiālu izstrādātāji var lietderīgi izmantot novērotu sakarību, ka cilvēki parasti iemācās labāk, ja mācību saturs ir saistīts ar viņu personīgo vai darba dzīvi. Var atlasīt saturu, kas atbilst izglītojamo interesēm un darba prasībām, – valodas mācīšanās notiek tad, kad valodas apguvējiem tiek piedāvāts plašs saprotamu materiālu klāsts. Jo daudzveidīgāki ir saistītie materiāli, jo valodas apguvējiem ir labākas iespējas apgūt mērķvalodas iezīmes. Ir svarīgi nodrošināt valodas apguvējiem ļoti daudzveidīgu apgūstamo saturu, jo cilvēku savstarpējā saskarsmē nav iespējams paredzēt visus izteikumus, kādus runātājam var nākties dzirdēt. Šie principi ir vienlīdz piemērojami aviācijas valodas mācībām pat tad, ja valoda lietojama tik ierobežotā vidē kā radiotelefonu sakari.

7.4.9. Valodas mācību programmu izstrādātāji, kas sagatavo mācību materiālus pilotiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem, var lietderīgi izmantot to, ka valodas apguvējiem ir kopīgas intereses un motivācija. Pat tad, ja mācības paredzētas ļoti zēmam prasmes līmenim, valodas apguvējus motivēs ar aviāciju saistīti materiāli – gan tāpēc, ka šādi materiāli viņus ļoti ieinteresēs, gan tāpēc, ka viņi uzskatīs šādus materiālus par būtiskiem savā darbā. Pienākumos noslogoti vecākie speciālisti, joīpaši tie, kuriem jau ir valodas pamatprasme, uzskatīs par efektīvākām tādas nodarbības un mācību aktivitātes, kurās uzmanība pievērsta darbā nepieciešamajam valodas lietojumam. Brīdinājums: ir skaidri jāsaprot, ka aviācijas valoda nav brīnumlīdzeklis – aviācijas valodas mācīšanās ne vienmēr būs ātrākais veids, kā iemācīties attiecīgo valodu. Tomēr šādās mācībās valodas apguvējiem, visticamāk, būs vieglāk iesaistīties un nezaudēt augstu motivāciju.

7.4.10. Komunikatīvā pieeja valodas mācībām ietver tādu valodas mācīšanos, kur tiek nodrošināta iesaiste uzdevumos, kuros valoda jālieto. Viena iespēja, kā izveidot komunikatīvu valodas mācību programmu, ir galvenokārt tajā pievērsties valodas komunikatīvajām funkcijām. Konkrētu profesionālās jomas tēmu apspriešanai ir jāizmanto speciāls valodas stils, speciāls vārdu krājums un, iespējams, īpaša uzmanība jāpievērš konkrētām gramatikas daļām. Lai palīdzētu mācību organizētājiem izstrādāt pilotiem un gaisa satiksmes vadības dispečeriem atbilstošu valodas mācību programmu, ir noteikta to valodas komunikatīvo funkciju apakškopa, kuras ir īpaši svarīgas radiotelefonu sakaros (skat. 2. nodaļu un B papildinājumu), kā arī izveidots to notikumu, jomu un uzdevumu saraksts, kas ļauj saprast, par kādām ierastām un neierastām tēmām būs jāsarunājas pilotiem un dispečeriem. Kopumā šī informācija sniedz plašāku izpratni par pilotu un dispečeru saziņas vajadzībām.

7.4.11. Tā kā aviācijas valodas komunikatīvās funkcijas, notikumi, jomas un uzdevumi nosaka saziņas uzdevumus, kas bieži jāveic pilotiem un dispečeriem, valodas prasmes prasības, tostarp vienotajos deskriptoros un vērtējuma tabulā ietvertās, nosaka to, kādā prasmes līmenī šīm funkcijām jābūt izpildītām.

7.5. SATURĀ BALSTĪTA VALODAS APGUVE

7.5.1. Jaunākais virziens valodas mācību komunikatīvajā pieejā ir tendence izmantot saturā balstītu valodas apguvi (*CBLT*), proti, pieeju, kuras pamatā ir izpratne par nepieciešamību valodas mācību nodarbību saturu pielāgot personas interesēm un kurā atsauca uz to, kā senatnē cilvēki iemācījās valodu. Kanādas civildienests izstrādāja šo pieeju, lai panāktu, ka ierēdņi augstā līmenī apgūst divu valodu – franču un angļu valodas – prasmi, un vēlāk tā tika izmantota daudzās programmās. *CBLT* patiesībā nav jauna metode; drīzāk tā ir saprātīga un loģiska pieeja

---

valodas apguves programmu izstrādei.

7.5.2. Valodas mācību nodarbību saturs pārāk bieži tiek atdalīts no izglītojamo interesēm vai jēgpilnas saziņas situācijām. Tā vietā, lai valodu mācītos tikai mācīšanās nolūkā, *CBLT* galvenā uzmanība ir pievērsta valodas mācīšanai paralēli citas svarīgas informācijas apguvei. Saskaņā ar *CBLT* pieeju valodas mācīšanās notiek tad, kad izglītojamie pamatā pievēršas noteiktas informācijas apguvei.

7.5.3. *CBLT* var būt īpaši efektīvi izmantojama pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru mācībās šādu iemeslu dēļ:

a) daudzas aviācijas drošuma organizācijas publicē un izplata videomateriālus un rīkkopas, kas paredzēti pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru izpratnes uzlabošanai par drošumu. Vairums šo materiālu tiek brīvi izplatīti un ir publiski pieejami. Lielākā daļa no tiem ir publicēti angļu valodā un paredzēti angļu valodā runājošajai auditorijai, kuras valodas prasme atbilst tai, ko *ICAO* sauc par “eksperta līmeni (6. līmeni)”;

b) daudzi piloti un dispečeri, kuriem ir vājas angļu valodas zināšanas, nespēj viegli izlasīt šajās publikācijās ietvertu drošuma informāciju. Pielāgojot šīs publikācijas aviācijas angļu valodas programmai, tiktu nodrošināta informācijas pieejamība visiem pilotiem un dispečeriem;

c) drošības izpratnes uzlabošana ir nepārtraukts process. Piloti un dispečeri visā pasaulē izrāda lielu interesi palielināt savu izpratni par drošumu. Faktiski organizācijas piešķir ievērojamus līdzekļus, lai nepārtraukti uzlabotu un pārvaldītu drošuma sistēmas;

d) materiāli būtībā interesē aviācijas speciālistiem. Pilotiem un dispečeriem, kuriem jāizpilda *ICAO* lietotāja līmeņa (4. līmeņa) prasības, var būt jāapgūst 200–400 aviācijas valodas mācību stundu. Saturā balstītas valodas mācības, kurās liela uzmanība pievērsta drošumam, sniedz daudz priekšrocību pilotiem, dispečeriem, viņu organizācijām un aviācijas nozarei:

1) tiek divreiz lietderīgāk izmantots valodas apguvei nepieciešamais laiks, jo valodas mācību nodarbībās tiek mācīta arī svarīga drošuma informācija;

2) tiek palielināta izpratne par drošumu;

3) valodas mācību nodarbībās tiek runāts par vispārēji interesējošām tēmām, un tādējādi pieaug izglītojamo motivācija mācīties;

4) motivācija ir galvenais valodas apguves panākumu faktors. Cilvēkiem ir dabiska tieksme pievērst lielāku uzmanību tēmām, kas viņus interesē;

5) valodas apguvei veltītajā laikā tiek uzlabots sniegums.

7.5.4. Saturā balstītas valodas apguves programmas gaisa kuģu apkalpēm un gaisa satiksmes vadības dispečeriem var īstenot, savstarpēji sadarbojoties kvalificētiem valodas speciālistiem un aviācijas speciālistiem. Vairāk informācijas par aviācijas valodas mācību programmā iesaistītā personāla kvalifikāciju skatīt D papildinājumā. Šādas nodarbības var izstrādāt – un pat mācīt – kopīgi ar valodas speciālistiem, kuri lingvistiski uzlabo aviācijas satura materiālus. Aktivitātes klasē, kas ir piemērotas valodas mācību programmai, kura balstīta uz aviācijas nozares saturu, būs labi zināmas arī apkalpes darba optimizācijas instruktoriem: uzmanības

---

vēršana uz konkrētu uzdevumu izpildes darbībām, problēmu risināšanas un komandas veidošanas uzdevumiem, lomu spēlēm un simulācijām.

7.6. MĀCĪBU KURSA ĪSTENOŠANA

7.6.1. Valodas mācību programmas var īstenot dažādos veidos. Apsverot mācību īstenošanas metodi, primāri ir jāpievērš uzmanība tam, lai ar izraudzīto metodi varētu atbilstoši attīstīt un pilnveidot paredzēto prasmi. Dažādu metožu apvienojums bieži vien ir vislabākais risinājums.

7.6.2. Būtiski svarīgi joprojām ir izmantot tradicionālo iespēju organizēt mācības klasē, proti, kad pasniedzējs un izglītojamie noteiktā laikā sapulcējas vienā un tajā pašā vietā. Šajā gadījumā uzmanība jāpievērš grupas lielumam – lai tajā nebūtu vairāk par 4–12 valodas apguvējiem, ja galvenā attīstāmā prasme ir dialoga veidošana. Individuālas mācību nodarbības var izvēlēties īpašu vajadzību gadījumā, piemēram, mācības noteiktas prasmes uzlabošanai vai individuālu mācību grūtību pārvarēšanai. Imersija īstermiņa mācībās uzņēmējvalstī, kurā runā attiecīgajā valodā, ir rūpīgi jā sagatavo un jānosaka sasniedzamie mērķi.

7.6.3. Pasniedzēja vadītas programmas var organizēt ne tikai klasē, bet arī pasniedzējam un izglītojamajam(-iem) sazinoties pa tālruni vai tiešsaistē. Vēl lielāku elastību, efektivitāti un produktivitāti nodrošina datorizētas mācības un pašvadītas mācības. Šīs pieejas sīkāk aplūkotas turpmāk.

7.6.4. Datorizēta valodas apguve (*CALL*) ir radījusi jaunas iespējas gan valodas mācību, gan prasmju pārbaudes īstenošanai. Datoru funkcija valodas apguvē, tāpat kā datoru funkcija jebkura cita mācību priekšmeta apguvē un mācību situācijās, ir salīdzinoši jauna parādība, un pastāv iespēja, ka tās nozīme palielināsies. Datoru izmantošanai valodas mācīšanā ir ievērojamas priekšrocības, tostarp šādas:

- a) interneta meklētājprogrammas un īpašas tīmekļvietnes nodrošina piekļuvi liela daudzumam dažādu un specializētu valodas materiālu gan tekstuālā, gan audio un video formātā;
- b) vienotā saskarnē var integrēt vairākus valodas lietojuma veidus un valodas praktiskos vingrinājumus, kas ir noderīgi, gan mācoties autonomi, gan jauktā tipa mācību programmās;
- c) internets nodrošina piekļuvi specializētiem vai vispārējiem valodas apguves kursiem vai pedagoģu materiāliem;
- d) internets nodrošina dažādas saskarsmes iespējas mērķvalodā, tostarp tērzēšanas vietas, spēles un tipiskas virtuālās dzīves situācijas, kas pieejamas trīsdimensiju virtuālajā pasaulē, kura pazīstama kā “Second Life” [Otrā dzīve];
- e) piekļuvi internetam var apvienot ar citu datorizētas mācīšanās programmatūru, lai valodas apguvējs varētu veikt turpmākus pētījumus par pamanītajiem lingvistiskajiem elementiem (izmantojot tiešsaistes vārdnīcas, audio izrunas modeļus, programmatūru utt.) vai apspriestajiem tematiem vai tēmām;
- f) piekļuve tālmācībai ļauj daļu kursa uzdevumu pabeigt ārpus klases un/vai ārpus noteiktā programmas grafika, vienlaikus nodrošinot pasniedzēja pārraudzību un atgriezenisko saiti;
- g) statistikas datu glabāšanas iespēja un atgriezeniskā saite par valodas apguvēja sniegumu

---

un virzību ļauj dokumentēt mācīšanās procesu;

h) datoriem ir iespēja – pašreiz vēl nedaudz ierobežota – sniegt atgriezenisko saiti par dažiem valodas prasmes aspektiem, piemēram, izrunu un runas plūdumu. Šī funkcija paplašināsies līdz ar dabiskās valodas apstrādes pilnveidi un nešaubīgi palielinās CALL tehnoloģiju izmantošanu.

7.6.5. Tomēr ir svarīgi atcerēties, ka dators ir vēl viens mācību atbalsta līdzeklis, nevis jauns mācību veids. Ciktāl datori var atdarināt cilvēku saskarsmes spēju un spēju sazināties, kā arī nodrošina valodas apguvējiem iespēju patstāvīgi vingrināties valodas izmantošanā (pašpiekļuves darbības), datoriem ir acīmredzama vērtība. Datori var atvieglot pasniedzēja un izglītojamā saskarsmi tiešsaistē, bet vēl nespēj atdarināt saskarsmi, kurā nepieciešama runāšanas, kā arī klausīšanās spēja, jo īpaši saistībā ar vienkāršas valodas izmantošanu radiotelefonu sakaros.

7.6.6. Mācību programmām būtu jānodrošina un jāatbalsta valodas apguvēji pašvadīti, aktīvi un patstāvīgi mācīties, iesaistoties tādās mācīšanās aktivitātēs, kuras nav pasniedzēja vadītas programmas. Pašvadīšanai ir svarīga nozīme valodu apguves procesā, jo:

a) **tā ir rentabli izmantojama visā profesionālās karjeras laikā.** Tā kā pilotiem un dispečeriem ir noslogots darba grafiks, autonoma mācīšanās ļauj viņiem būt mazāk atkarīgiem no pieejamajiem kursiem. Tas ir īpaši ērti, ņemot vērā grūtības, ko rada iesaistīšanās mācību programmā noteiktās dienās un laikos katru nedēļu;

b) **tā nodrošina veiksmīgu rezultātu.** Pašmotivēti valodas apguvēji veiksmīgāk izpilda valodu apguves uzdevumus.

7.6.7. Pašvadīšanu var veicināt:

a) iepazīstinot valodas apguvējus ar dažādām mācīšanās metodēm un novērtējot šīs metodes kā daļu no valodas mācību programmas;

b) nodrošinot mācību materiālus, kurus valodas apguvēji var pielāgot citam kontekstam vai situācijai, kā arī uzskatāmi parādot valodas apguvējiem, kā veikt šādus pielāgojumus;

c) nodrošinot un aktīvi iepazīstinot valodas apguvējus ar pašmācības iespējām un pieejamiem resursiem (datoriem, internetu, audio un video ierakstiem, sarunu partneriem, gramatikas grāmatām, vārdnīcām utt.);

d) nodrošinot nepārtrauktu saikni starp klasē organizētām mācībām un pašmācību.

7.7. PASNIEDZĒJU MĀCĪBAS

Tā kā aviācijas valodas mācības ir ļoti tehniska un specializēta joma, valodas pasniedzējam ir nepieciešams neliels stažēšanās periods, lai iepazītos ar radiotelefonu sakaru tehniskajām prasībām. Ir salīdzinoši maz valodas pasniedzēju, kuri ir pietiekami sagatavoti, lai spētu izprast tehniskās prasības, kas ietvertas pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru mācībās. Ja organizācijai ir pieejami šādi pasniedzēji, viņu vērtīgo ieguldījumu nevajadzētu novērtēt par zemu, jo viņus varētu būt grūti aizstāt. Lai iegūtu vairāk informāciju par aviācijas angļu valodas pasniedzēju mācībām, skatīt apkārtraksta Nr. 323 4. nodaļu.

7.8. PAREDZĒTĀ VALODAS APGUVĒJA PRASMES ATTĪSTĪBA

7.8.1. Valodas mācību pakalpojumu sniedzēju klientiem un sponsoriem bieži vien ir nereālas cerības, un viņi vēlas “brīnumlīdzekli” – rezultatīvas īstermiņa valodas mācības. Lai apgūtu valodu, ir nopietni un apzināti jāaņem ieguldīt daudz laika un pūļu. Nedēļas, kas pavadītas, iegūstot lielu skaitu vārdu vai frāžu, nenodrošina, ka valodas apguvēji sapratīs visu, ko viņiem var nākties dzirdēt. Valodas apguve ietver ne tikai iemācīšanos, kā kaut ko pateikt, bet arī spēju skaidri saprast dzirdēto.

7.8.2. Ir ļoti svarīgi, ka programmu sponsoriem un vadītājiem ir reālistisks priekšstats par to, kas valodas apguvē tiek uzskatīts par parastu virzību, un saprast, ka ir iespējamās tikai vispārīgas norādes par paredzēto virzību, jo valodas apguvēju virzību ietekmē visdažādākie faktori, kas katram būs atšķirīgi. Valodas apguve ir sarežģīta vairāku faktoru mijiedarbība, kas ietver akadēmiskās valodu zināšanas, kultūras informāciju un komunikatīvās prasmes. Daži faktori, kas ietekmē valodas apguves ātrumu, ir šādi:

a) **vide**. Viens no galvenajiem faktoriem, kas ietekmē valodas apguves virzību, šķiet, ir vide. Precīzāk, pētījumi liecina, ka valodas mācīšanās “imersijas” jeb mērķvalodas (TL) vidē ir efektīvāka un lietderīgāka nekā valodas mācīšanās izolētā vidē;

b) **laiks**. Laikam, kas tiek veltīts valodas apguves uzdevumiem, ir acīmredzama ietekme. Jo vairāk laika cilvēki iedziļinās valodas apguves aktivitātēs, jo ātrāk viņi apgūst valodas prasmi;

c) **personība**. Lai gan nav iespējams vispārināti noteikt personības ietekmi uz valodu apguvi, pierādījumi liecina, ka ir dažas personības iezīmes, kas atvieglo valodas apguvi un varētu palielināt personas sekmes, piemēram, nebaidīšanās izskatīties muļķīgi un gatavība riskēt;

d) **valodas apguvēja mācīšanās veids**. Pētnieki ir secinājuši, ka valodas apguvējiem ir atšķirīgs ērtākais mācīšanās veids un viņu virzība noris labāk, ja izmantotā metodika atbilst viņu izraudzītajam mācīšanās veidam. Programmās to var īstenot, piedāvājot virkni mācīšanās iespēju, piemēram, datorizētas pašpiekļuves programmas, nodarbības klasē, lomu spēles un simulācijas;

e) **pirmās valodas pratība un iepriekšējā izglītība**. Valodas apguvēju pirmās valodas pratības līmenis ietekmēs viņu mācīšanās veidu un to, cik lielā mērā klasē izmantotie materiāli palīdzēs vai kavēs mācīšanās procesu;

f) **motivācija**. Valodas apguvēji, kuriem ir iekšēja motivācija (proti, interese pilnveidot valodas prasmi savām vajadzībām vai drošuma interesēs), var gūt labākas sekmes nekā valodas apguvēji, kuriem ir tikai ārēja motivācija (proti, mācās noteiktas atbildības dēļ).

Citi faktori ietver izglītojamā pašreizējo valodas prasmes līmeni, attieksmi pret mērķvalodas kultūru, mācīšanās ieradumus un kultūras izolācijas pakāpi.

7.8.3. Izglītojamie un administratori bieži vēlas zināt, cik ilgs laiks būs nepieciešams, lai izglītojamais virzītos no punkta A uz punktu B. Ņemot vērā to, cik daudz faktoru ietekmē valodas apguvi, nav iespējams pilnīgi precīzi paredzēt, cik ilgs laiks būs vajadzīgs konkrētajai personai. Tomēr, pamatojoties uz pētījumiem un praktisko pieredzi, var izdarīt vispārīgus secinājumus. Neoficiāls praktisks paņēmieni, ko izmanto valodas mācībās akadēmiskiem nolūkiem, ir paredzēt 100–200 stundu valodas apguves aktivitātēm, lai sasniegtu jebkādu

---

izmērāmu spēju uzlabojumu. Savukārt Amerikas Savienoto Valstu Aizsardzības departamenta Valodu institūts [*Defence Language Institute*] – organizācija ar daudzu gadu pieredzi pilotu un gaisa satiksmes vadības dispečeru mācību organizēšanā – savā pētījumā norāda, ka ir nepieciešamas aptuveni 16 nedēļas ilgas intensīvas mācības, kas vērstas tikai uz klausīšanās un runāšanas prasmi, vai aptuveni 500 mācību stundu, lai valodas apguvējs, kam saskaņā ar Aizsardzības departamenta Valodu institūta Starpaģentūru diskusiju foruma valodas jautājumos (*ILR*) tabulu ir 1. līmeņa prasme, sasniegtu 2. līmeni.

7.8.4. Arī valodas apguves procesa virzība nav vienmērīga. Svešvalodu apguvei raksturīga strauja virzība sākumposmā, bet vēlāk ir periodi, kuros virzība šķietami palēninās. Tas var mazināt apņēmību, tāpēc šis aspekts ir jāņem vērā un jāatrod atbilstoša mācību pieeja.

7.8.5. No šiem pierādījumiem var secināt, ka speciāli aviācijas nozares vajadzībām izstrādātas runāšanas un klausīšanās mācību programmas, visticamāk, sniegs efektīvākus rezultātus nekā vispārēju pieeju izmantošana. Izglītojamie, kas apgūst “vispārīga lietojuma” valodu, parasti ir savas karjeras sākumposmā un var atļauties iesaistīties dažādas kvalitātes programmās, jo var veltīt tām vairāk laika. Savukārt aviācijas jomas vecākie speciālisti, uz kuriem attiecas *ICAO* valodas prasmes prasības, ir sasnieguši karjeras vidusposmu un ir ārkārtīgi noslogoti; viņiem *ICAO* lietotāja līmeņa (4. līmeņa) valodu prasme jāapgūst iespējami īsākā laikā. Tāpēc ir pamatoti censties nodrošināt aviācijas nozarei visefektīvākās pieejamās valodas mācības.

7.9. LABĀKĀ PRAKSE MĀCĪBU PROGRAMMU JOMĀ

7.9.1. Neatkarīgi no tā, vai organizācija izvēlas pati izstrādāt iekšējo valodas mācību programmu vai slēgt apakšuzņēmuma līgumu ar trešo pusi, proti, valodas mācību pakalpojumu sniedzēju, kvalitātes kontrolei svarīgs būs gan sākotnējais, gan pastāvīgais programmas novērtējums. Izvēloties valodas mācību pakalpojumu sniedzēju, ir svarīgi ņemt vērā, ka valodas mācības lielā mērā ir nereglamentēta joma un tikai nesen ir sākti pasākumi valodas mācību programmu akreditēšanai Eiropā, ASV un Kanādā. Nav vispārējas licencēšanas iestādes, kas veiktu pārbaudes un regulētu valodas pasniedzēju mācības vai sertifikāciju, tāpēc programmu un pasniedzēju kvalitāte ir ļoti atšķirīga.

7.9.2. Spēja apliecināt un labi pamatot labākās prakses ievērošanu nodrošina, ka ir izveidota vislabākā iespējamā mācību vide. Kamēr vien valodas mācības lielākoties ir nereglamentēta darbība, organizācijām un indivīdiem ir rūpīgi jāizpēta programmas kvalitāte, pirms ieguldīt tajā līdzekļus. Lai iegūtu informāciju par valodas mācību programmas izveidi un valodas mācību pakalpojumu sniedzēju izvēli, skatīt apkārtrakstu Nr. 323.

A papildinājums ICAO STANDARTI UN IETEICAMĀ PRAKSE (SARP)

I DAĻA. IZVILKUMI NO 1., 6., 10. UN 11. PIELIKUMA

1. PIELIKUMS. PERSONĀLA SERTIFICĒŠANA

(..)

1.2.9. Valodas prasme

1.2.9.1. Lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu piloti un tie lidotāji stūrmaņi, kuru pienākumos ietilpst radiotelefona lietošana gaisa kuģī, apliecina spēju runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonijas [radiotelefonu] sakaros.

Piezīme. Saskaņā ar Starptautiskās civilās aviācijas konvencijas 42. pantu 1.2.9.1. punkts neattiecas uz personālu, kam apliecības ir izsniegtas pirms 2004. gada 5. marta, bet jebkurā gadījumā attiecas uz personālu, kam apliecības paliek spēkā pēc 2008. gada 5. marta.

1.2.9.2. Gaisa satiksmes vadības dispečeri un aviācijas staciju operatori apliecina spēju runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonu sakaros.

1.2.9.3. **Ieteikums.** *Lidotājiem inženieriem, planieru un brīvā lidojuma gaisa balonu pilotiem jābūt spējīgiem runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonu sakaros.*

1.2.9.4. No 2008. gada 5. marta lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu piloti, gaisa satiksmes vadības dispečeri un aviācijas staciju operatori apliecina spēju runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonu sakaros tādā līmenī, kāds norādīts 1. papildinājuma prasībās par valodu prasmi.

1.2.9.5. **Ieteikums.** *Lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu pilotiem, lidotājiem stūrmaņiem, kuru pienākumos ietilpst radiotelefona lietošana gaisa kuģī, gaisa satiksmes vadības dispečeriem un aviācijas staciju operatoriem jāapliecina spēja runāt un saprast valodu, kas tiek izmantota radiotelefonu sakaros tādā līmenī, kāds norādīts 1. papildinājuma prasībās par valodu prasmi.*

1.2.9.6. No 2008. gada 5. marta lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu pilotu, gaisa satiksmes vadības dispečeru un aviācijas staciju operatoru, kuri apliecina par eksperta līmeni (6. līmeni) zemāku valodas prasmi, valodas prasmi oficiāli pārbauda pēc noteikta laika saskaņā ar personas apliecināto prasmes līmeni.

1.2.9.7. **Ieteikums.** *Lidmašīnu, dirižabļu, helikopteru un vertikālās pacelšanās un nosēšanās gaisa kuģu pilotu, lidotāju stūrmaņu, kuru pienākumos ietilpst radiotelefona lietošana gaisa kuģī, gaisa satiksmes vadības dispečeru un aviācijas staciju operatoru, kuri apliecina par eksperta līmeni (6. līmeni) zemāku valodas prasmi, valodas prasme oficiāli jāpārbauda pēc noteikta laika saskaņā ar personas apliecināto prasmes līmeni šādā kārtībā:*

a) tie, kuri apliecina valodas prasmi lietotāja līmenī (4. līmenī), jāpārbauda vismaz reizi trijos gados, bet

---

b) tie, kuri apliecina valodas prasmi paaugstinātā līmenī (5. līmenī), jāpārbauda vismaz reizi sešos gados.

1. piezīme. Oficiāls novērtējums nav nepieciešams pretendentiem, kuri apliecina valodas prasmi eksperta līmenī, piemēram, tā ir viņu dzimtā valoda vai, lai gan tā nav viņu dzimtā valoda, viņi to pārvalda prasmīgi un viņu izruna vai akcents ir tāds, kurš ir saprotams starptautiskajai aviācijas sabiedrībai.

2. piezīme. 1.2.9. punkta noteikumi attiecas uz 10. pielikuma II sējuma 5. nodaļu, saskaņā ar kuru radiotelefonu sakaros izmantotā valoda var būt tā valoda, ko parasti izmanto aviācijas stacija uz zemes, vai angļu valoda. Tāpēc praksē ir situācijas, kad gaisa kuģa apkalpes locekļiem ir nepieciešams runāt tikai tajā valodā, ko parasti izmanto stacijā uz zemes.

(..)

1. PAPILDINĀJUMS PRASĪBAS RADIOTELEFONU SAKAROS IZMANTOTO VALODU PRASMEI

(attiecas uz 1. nodaļas 1.2.9. punktu)

1. Vispārīgi norādījumi

Piezīme. ICAO valodas prasmes prasības ietver vienotus deskriptorus 2. nodaļā un ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabulas ICAO lietotāja līmeņa (4. līmeņa) prasības A pievienojumā. Valodas prasmes prasības attiecas gan uz frāžu, gan vienkāršas valodas lietošanu.

Lai atbilstu 1. nodaļas 1.2.9. punktā ietvertajām valodas prasmes prasībām, apliecības pretendents vai turētājs licencēšanas iestādei pieņemamā veidā apliecina atbilstību 2. nodaļā minētajiem vienotajiem deskriptoriem un A pievienojumā iekļautajām ICAO Valodas prasmes vērtējuma tabulas ICAO lietotāja līmeņa (4. līmeņa) prasībām.

2. Vienoti deskriptori

Prasmīgi runātāji:

- a) bez problēmām sazinās ar balss palīdzību (izmantojot telefonu/radiotelefonu), kā arī tieša kontakta saziņā;
- b) sarunājas par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem precīzi un saprotami;
- c) izmanto atbilstošas saziņas stratēģijas, lai apmainītos ziņojumiem un atpazītu un atrisinātu pārpratumus (piemēram, pārbaudītu, apstiprinātu vai precizētu informāciju) vispārīgā un ar darbu saistītā sarunas kontekstā;
- d) veiksmīgi un salīdzinoši viegli tiek galā ar lingvistiskām problēmām, ko rada sarežģījumi vai negaidīts notikumu pavērsiens, kas notiek ikdienas darba situācijas vai citādos apstākļos iepazīta saziņas uzdevuma kontekstā, un
- e) viņiem ir tāda izruna vai akcents, kas ir saprotams aviācijas sabiedrībai.

(..)

6. PIELIKUMS. GAISA KUĢU EKSPLUATĀCIJA
I DAĻA. STARPTAUTISKAIS KOMERCIĀLAIS GAISA TRANSPORTS. LIDMAŠĪNAS

(..)

3. NODAĻA VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

(..)

3.1.8. Eksploatanti nodrošina, ka lidojumu apkalpes locekļi demonstrē spēju runāt un saprast valodu, kas tiek lietota 1. pielikumā norādītajos radiotelefonu sakaros.

(..)

6. PIELIKUMS. GAISA KUĢU EKSPLUATĀCIJA
III DAĻA. STARPTAUTISKIE LIDOJUMI. HELIKOPTERI

(..)

II iedaļa.
1. NODAĻA VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

(..)

1.1.3. Eksploatanti nodrošina, ka lidojumu apkalpes locekļi demonstrē spēju runāt un saprast valodu, kas tiek lietota 1. pielikumā norādītajos radiotelefonu sakaros.

(..)

10. PIELIKUMS. AVIĀCIJAS TELESĀKARI
II SĒJUMS. SAKARU PROCEDŪRAS, IESKAITOT TĀS PROCEDŪRAS, KURĀM IR
PANS STATUSS

(..)

5. NODAĻA AVIĀCIJAS MOBILĀIS DIENESTS. BALSS SĀKARI

5.1. Vispārīgi noteikumi

Piezīme. Šajos noteikumos minētās sakaru procedūras, kas piemērojamas aviācijas mobilajam dienestam, atbilstošā gadījumā attiecas arī uz aviācijas mobilo satelītu dienestu.

5.1.1. Jebkuru sakaru gadījumā vienmēr ievēro visstingrākos noteikumus attiecībā uz disciplīnu.

5.1.1.1. ICAO standartizētās frāzes lieto visās situācijās, kurām šīs frāzes noteiktas. Atklātu (nešifrētu) tekstu lieto tikai tajos gadījumos, kad standartizētās frāzes neder plānotajai pārraidei.

Piezīme. Sīkas prasības attiecībā uz valodas prasmi ir sniegtas 1. pielikuma papildinājumā.

(..)

5.2. Radiotelefonu procedūras

(..)

5.2.1.2. Izmantojamā valoda

5.2.1.2.1. “Gaišs–zeme” radiotelefonu sakari notiek valodā, kuru parasti lieto stacija uz zemes, vai angļu valodā.

1. piezīme. Valodai, kuru parasti lieto stacija uz zemes, nav obligāti jābūt tās valsts valodai, kurā šī stacija atrodas. Reģionālā mērogā var vienoties par prasību stacijām uz zemes šajā reģionā lietot kopīgu valodu.

2. piezīme. Aviācijas radiotelefonu sakaros nepieciešamais valodas prasmes līmenis ir norādīts 1. pielikuma papildinājumā.

5.2.1.2.2. Visās zemes stacijās, kuras apkalpo noteiktus lidlaukus un maršrutus, kas tiek izmantoti starptautiskajiem gaisa pārvadājumiem, ir iespēja sazināties angļu valodā.

5.2.1.2.3. Valodās, kādās noteiktā stacija uz zemes spēj sazināties, izdod daļu no aeronavigācijas informācijas publikācijām un citu publicētu aviācijas informāciju attiecībā uz šīm stacijām.

(..)

5.2.1.4.3. Skaitļu izruna

5.2.1.4.3.1. Ja saziņai tiek lietota angļu valoda, skaitļus pārraida, izmantojot šādu izrunu:

<i>Cipars vai skaitļa daļa</i>	<i>Izruna</i>
0	ZE-RO
1	WUN
2	TOO
3	TREE
4	FOW-er
5	FIFE
6	SIX
7	SEV-en
8	AIT
9	NIN-er
Decimal	DAY-SEE-MAL
Hundred	HUN-dred
Thousand	TOU-SAND

Piezīme. Zilbes, kas šajā sarakstā nodrukātas ar lielajiem burtiem, ir jāuzsver; piemēram, abas

---

zilbes vārdā “ZE-RO” ir vienādi uzsvērtas, turpretī vārdā “FOW-er” galvenais uzsvars ir uz pirmās zilbes.

5.2.1.5. Pārraidēs metodes

5.2.1.5.1. **PANS.** Katrs rakstītais ziņojums pirms pārraidēs sākuma jānolasa, lai novērstu nevajadzīgu sakaru aizkavēšanos.

5.2.1.5.2. Pārraidēs veic īsi parastā sarunas tonī.

Piezīme. Prasības attiecībā uz valodas prasmi skatīt 1. pielikuma papildinājumā.

5.2.1.5.3. **PANS.** Balss pārraidēs metodei jābūt tādai, lai katrā pārraidē tiktu nodrošināta vislielākā iespējamā saprotamība. Šā mērķa sasniegšanai nepieciešams, lai gaisa kuģa apkalpe un personāls uz zemes:

- a) skaidri un atsevišķi izrunātu katru vārdu;
- b) saglabātu vienmērīgu runas tempu, nepārsniedzot 100 vārdus minūtē. Ja ziņojums tiek pārraidīts gaisa kuģim un tā saturs jāpieraksta, tad runas tempam jābūt lēnākam, lai būtu iespējams pierakstīt. Neliela pauze pirms un pēc cipariem ļauj vieglāk tos saprast;
- c) saglabātu vienmērīgu runas tempu;
- d) pārzinātu, kā lietot mikrofonu, jo īpaši attiecībā uz nemainīga attāluma saglabāšanu līdz mikrofonam, ja netiek lietots vienmērīga līmeņa modulators;
- e) uz brīdi pārtrauktu runu, ja rodas vajadzība aizgriezt galvu prom no mikroфона.

5.2.1.5.4. **Ieteikums.** Runas pārraidēs metode jāpielāgo pastāvošajiem sakaru apstākļiem.

5.2.1.5.5. **PANS.** Ziņojumus, kas pieņemti pārraidei, jāpārraida vienkāršā valodā vai izmantojot ICAO frāzes, nekādā veidā nemainot ziņojuma nozīmi. Gaisa kuģim pārraidāmā ziņojuma tekstā ietvertie apstiprinātie ICAO saīsinājumi parasti jāpārveido nesaīsinātos vārdos vai frāzēs, kas lietotajā valodā atbilst šiem saīsinājumiem, izņemot tos saīsinājumus, kuri biežas vai pierastas prakses dēļ aviācijas personāls parasti saprot.

(..)

5.2.1.6.2.1.1. Teksts ir tik īss, cik iespējams, lai paziņotu vajadzīgo informāciju; pilnībā izmanto ICAO frāzes.

(..)

11. PIELIKUMS. GAISA SATIKSMES PAKALPOJUMI

(..)

---

2. NODAĻA VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

(..)

2.29. Valodas prasme

2.29.1. Gaisa satiksmes vadības pakalpojumu sniedzējs nodrošina, lai gaisa satiksmes vadības dispečeri runātu un saprastu valodu(-as), kuru(-as) lieto radiotelefonu sakaros saskaņā ar 1. pielikumu.

2.29.2. Šādos sakaros izmanto angļu valodu, izņemot gadījumus, kad saziņa starp gaisa satiksmes vadības struktūrvienībām notiek valodā, par kuru ir savstarpēja vienošanās.

(..)

AERONAVIGĀCIJAS PAKALPOJUMU PROCEDŪRAS. GAISA SATIKSMES PĀRVALDĪBA (PANS-ATM, DOK. NR. 4444)

(..)

12. NODAĻA FRĀZES

(..)

12.2. VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

12.2.1. Lielākā daļa šīs nodaļas 12.3. iedaļā ietvertu frāžu atspoguļo pilnīgu ziņojuma tekstu bez izsaukuma signāliem. Nav paredzēts, ka tās būs visaptverošas, un, ja būs citādi apstākļi, pilotiem, *ATS* personālam un citam personālam uz zemes būs jāizmanto vienkārša valoda, kurai jābūt pēc iespējas skaidrākai un kodolīgākai un vismaz tādā līmenī, kāds noteikts *ICAO* valodas prasmes prasībās 1. pielikumā "Personāla sertificēšana", lai neradītu iespējamās neskaidrības personām, kurām izmantotā valoda nav viena no viņu valsts valodām.

(..)

**II DAĻA. ICAO VALODAS PRASMES VĒRTĒJUMA TABULA (1. pielikuma
A pievienojums)**

1.1. Eksperta, paaugstinātais un lietotāja līmenis

<i>LĪMENIS</i>	<i>IZRUNA</i> <i>Nozīmē</i> <i>dialektu</i> <i>un/vai</i> <i>akcentu, kas</i> <i>ir</i> <i>saprotams</i> <i>aviācijas</i> <i>sabiedrībai.</i>	<i>STRUKTŪR</i> <i>A</i> <i>Attiecīgās</i> <i>gramatiskās</i> <i>konstrukcija</i> <i>s un teikumu</i> <i>modeļus</i> <i>nosaka</i> <i>uzdevumam</i> <i>atbilstošas</i> <i>valodas</i> <i>funkcijas.</i>	<i>VĀRDU</i> <i>KRĀJUMS</i>	<i>RUNAS</i> <i>PLŪDUMS</i>	<i>IZPRATNE</i>	<i>SASKARSME</i>
Eksperta līmenis (6. līmenis)	Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas kaut, iespējams, ietekmējušā s no dzimtās valodas vai reģionāla valodas paveida, gandrīz nekad netraucē viegli saprast teikto.	Gan pamata, gan sarežģītākas gramatiskas konstrukcijas un teikumu veidi tiek atbilstoši labi veidoti.	Vārdu krājums un vārdu izvēles precizitāte ir pietiekama, lai sazinātos par dažādiem pazīstamiem un nepazīstamiem jautājumiem. Vārdu krājums ir idiomātisks, niansēts un tiek piemērots noteiktajam valodas stilam.	Spēj dabīgi un viegli plūstoši gari runāt. Maina runas plūsmu stilistiskai iedarbībai, lai uzsvērtu kādu domu. Spontāni izmanto atbilstošos sarunas iezīmētājus un sasaistes.	Izpratne ir konsekventi precīza gandrīz jebkurā kontekstā un iekļauj lingvistisko un kultūras iezīmju izpratni.	Viegli piedalās saskarsmē gandrīz jebkurā situācijā. Saprot verbālus un neverbālus mājienu un attiecīgi uz tiem reaģē.
Paaugstinātais līmenis (5. līmenis)	Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas, kaut ietekmējušā s no dzimtās valodas vai reģionāla valodas paveida, reti traucē viegli saprast teikto.	Pamata gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļi tiek atbilstoši labi veidoti. Sarežģīto konstrukciju veidošana tiek veikta, bet ir kļūdaina, dažreiz ietekmējot teksta	Vārdu krājums un to izvēles precizitāte ir pietiekama, lai sazinātos par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem. Tekoši un veiksmīgi spēj parafrāzēt. Vārdu	Salīdzinoši viegli spēj runāt gari par pazīstamiem jautājumiem, bet nespēj variēt runas plūsmu kā stilistisku rīku. Spēj izmantot sarunas iezīmētājus un sasaistes.	Izpratne ir precīza vispārējos, noteiktos un ar darbu saistītos jautājumos un lielākoties precīza, kad runātājam tiek radīti lingvistiski vai situatīvi sarežģījumi vai negaidīts notikumu	Atbildes tiek sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un informatīvas. Efektīvi pārvalda runātāja/klausītāja attiecības.

		nozīmi.	krājums reizēm ir idiomātisks.		pavērsiens. Spēj saprast dažādas runas variācijas (dialektu un/vai akcentu) vai valodas stilus.	
Lietotāja līmenis (4. līmenis)	Izruna, uzsvāri, ritms un intonācijas ir ietekmējušās no dzimtās valodas vai reģionāla valodas paveida, bet tikai dažreiz traucē viegli saprast teikto.	Pamata gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļi tiek izmantoti radoši un tiek salīdzinoši labi veidoti. Var rasties kļūdas, jo sevišķi neparastos vai negaidītos apstākļos, bet tās reti maina teksta nozīmi.	Vārdu krājums un to izvēles precizitāte parasti ir pietiekama, lai sazinātos par vispārīgiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem. Spēj bieži veiksmīgi pārfrāzēt, kad pietrūkst vārdu krājuma neparastos vai negaidītos apstākļos.	Runā atbilstošā ātrumā. Pārejot no iestudētas vai klišeiskas runas uz spontānu saskarsmi var rasties plūduma gadījuma rakstura pārtraukums, bet tas nepadara neiespējamu efektīvu saziņu. Spēj ierobežotā apjomā izmantot sarunas iezīmētājus un sasaistes. Iespraudumi nav traucēklis.	Izpratne lielākoties ir precīza attiecībā uz vispārējiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem, kad izmantotais akcents vai valodas paveids ir pietiekami saprotami starptautiskajā i valodas lietotāju sabiedrībai. Kad runātājs sastopas ar lingvistiskiem vai situatīviem sarežģījumiem vai negaidītu notikumu pavērsienu, izpratne var būt lēnāka vai var būt nepieciešams skaidrojums.	Atbildes parasti tiek sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un informatīvas. Uzsāk un uztur saskarsmi arī negaidītu notikumu pavērsienu gadījumā. Atbilstoši reaģē uz acīmredzamu neizpratni pārbaudot, apstiprinot vai precizējot.

1., 2. un 3. līmeņa skaidrojumi atrodami nākamajā lapā.

1.2. Pirmslietotāja, pamata un pirmspamata līmenis

<i>LĪMENIS</i>	<i>IZRUNA</i> <i>Nozīmē dialektu un/vai akcentu, kas ir saprotams aviācijas</i>	<i>STRUKTŪRA</i> <i>Attiecīgās gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļus nosaka</i>	<i>VĀRDU KRĀJUMS</i>	<i>RUNAS PLŪDUMS</i>	<i>IZPRATNE</i>	<i>SASKARSME</i>

	<i>sabiedrībai.</i>	<i>uzdevumam atbilstošas valodas funkcijas.</i>				
<i>4., 5. un 6. līmeņa skaidrojumi atrodami iepriekšējā lapā.</i>						
Pirmslietotāja līmenis (3. līmenis)	Izruna, uzsvāri, un intonācijas ir ietekmējušās no dzimtās valodas vai reģionāla valodas paveida un bieži traucē viegli saprast teikto.	Pamata gramatiskās konstrukcijas un teikumu veidi, kas tiek lietoti, lai aprakstītu paredzamas situācijas, bieži tiek veidoti nepareizi. Kļūdas bieži traucē uztvert nozīmi.	Vārdu krājums un izvēles precizitāte bieži ir pietiekami, lai sazinātos par vispārējiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem, bet vārdu krājums ir ierobežots un vārdu izvēle neatbilstoša. Bieži nespēj veiksmīgi pārafrāzēt, kad pietrūkst vārdu krājuma.	Spēj izveidot teksta virknes, bet frāzes un pauzes bieži tiek lietotas nevietā. Vilcināšanās vai runas lēnums var traucēt efektīvu saziņu. Iespraudumi reizēm ir traucēklis.	Izpratne bieži ir precīza attiecībā uz vispārējiem, noteiktiem un ar darbu saistītiem jautājumiem, kad izmantotais akcents vai valodas paveids ir pietiekami saprotams starptautiskajai valodas lietotāju sabiedrībai. Var nespēt saprast lingvistisku vai situatīvu sarežģījumu vai negaidīta notikumu pavērsiena gadījumā.	Atbildes dažreiz sniegtas nekavējoties, tās ir atbilstošas un informatīvas. Spēj pietiekami viegli iesākt un uzturēt informācijas apmaiņu par zināmiem jautājumiem un paredzamās situācijās. Visumā neadekvāti reaģē negaidīta notikumu pavērsiena gadījumā.
Pamata līmenis (2. līmenis)	Izruna, uzsvārs, ritms un intonācija ir stipri ietekmējušās no dzimtās valodas vai reģionāla valodas paveida un parasti traucē viegli saprast teikto.	Spēj apliecināt tikai ierobežotu spēju veidot vienkārši iegaumējamās gramatiskās konstrukcijas un teikumu modeļus.	Ierobežots vārdu krājums, kas sastāv tikai no atsevišķiem vārdiem un iegaumētām frāzēm.	Spēj izveidot ļoti īsus, izolētus un iegaumētus izteikumus, bieži apstājoties un izmantojot traucējošus iespraudumus, lai atrastu izteicienus un izrunātu mazāk pazīstamus vārdus.	Izpratne ir ierobežota ar atsevišķām iegaumētām frāzēm, kas tiek uzmanīgi un lēni izrunātas.	Reakcija ir lēna un bieži neatbilstoša. Saksarsmē spēj nodrošināt tikai vienkāršu ikdienas informācijas apmaiņu.
Pirmspamata līmenis (1. līmenis)	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.	Veic uzdevumus sliktāk nekā pamata līmenī.

Piezīme. Minimālais nepieciešamais valodas prasmes līmenis radiotelefonu sakaros ir lietotāja līmenis (4. līmenis). 1.–3. līmenis raksturo pirmspamata, pamata un pirmslietotāja valodas prasmes līmeni – proti, tie visi raksturo valodas prasmes līmeni, kas ir zemāks par ICAO valodas prasmes prasībās noteikto. 5. un 6. līmenis raksturo paaugstināto un eksperta līmeni – prasmes līmeņus, kas ir augstāki par nepieciešamo obligāto standartu. Kopumā tabula tiek izmantota kā kritēriju kopa mācībām un prasmju pārbaudei, kā arī lai palīdzētu pretendentiem sasniegt ICAO lietotāja līmeni (4. līmeni).

B pievienojums

AVIĀCIJAS RADIOTELEFONU SAKARU VALODA

I DAĻA. VALODAS KOMUNIKATĪVĀS FUNKCIJAS, NOTIKUMI, JOMAS UN UZDEVUMI, KAS SAISTĪTI AR AVIĀCIJU

Šis valodas komunikatīvo funkciju apkopojums izveidots, pamatojoties uz Francijas Civilās aviācijas ģenerāldirektorāta [*Direction Générale de l'Aviation Civile*] pētījumiem.

C = dispečers P = pilots C/P = dispečers vai pilots

1. KOMUNIKATĪVĀS FUNKCIJAS, KURU MĒRĶIS IR DARBĪBU IEROSINĀŠANA

1.1. Norādījumi

- Dot norādījumu (C)
- Dot precizētu norādījumu (C)
- Dot aizliedzošu norādījumu (C)
- Dot alternatīvus norādījumus (C)
- Atcelt norādījumu (C)
- Paziņot par norādījuma izpildi (P)
- Paziņot par norādījuma neizpildi (P)

1.2. Pieprasījumi un piedāvājumi rīkoties

- Pieprasīt cita C/P darbību
- Piedāvāt rīkoties (C/P)
- Piekrist rīkoties (C/P)
- Paziņot par nevēlēšanos/negatavību rīkoties (C/P)
- Atteikties rīkoties (C/P)
- Pieņemt piedāvājumu rīkoties (C/P)
- Noraidīt piedāvājumu rīkoties (C/P)

1.3. Ieteikumi (pieklājības iezīmētāji)

- Pieprasīt ieteikumu (P)
- Dot ieteikumu (C)
- Ieteikt rīcību (C/P)
- Ieteikt problēmas risinājumu (C/P)
- Ieteikt alternatīvu rīcību (C/P)

1.4. Atļauja/apstiprinājums (pieklājības iezīmētāji, tieši izteikumi)

- Pieprasīt atļauju/apstiprinājumu (P)
- Dot atļauju/apstiprinājumu (C)
- Atteikt atļauju/apstiprinājumu (C)
- Aizliegt (C)

1.5. Iniciatīvas uzņemšanās

- Uzņemties iniciatīvu sniegt pakalpojumu (C/P)
- Uzņemties iniciatīvu palīdzēt (C/P)
- Uzņemties iniciatīvu sazināties/pārraidīt/ziņot (C/P)
- Paziņot par brīvprātīgu lēmumu rīkoties (C/P)
- Piekrist iniciatīvai/lēmumam (C/P)

---

2. INFORMĀCIJAS APMAIŅA

2.1. Informācija par pašreizējo situāciju

— Pieprasīt informāciju (C/P)	— Sniegt informāciju (C/P)
— Pieprasīt sīkāku aprakstu (C/P)	— Raksturot situāciju (C/P)
	— Raksturot situācijas izmaiņas (C/P)
	— Raksturot situācijas neizmainīšanos (C/P)
	— Raksturot darbību, kas tiek veikta (C/P)
	— Raksturot procesu (C/P)
	— Raksturot procedūru (C/P)
	— Raksturot nodomus / piesardzības pasākumus (C/P)
	— Raksturot problēmas cēloni (C/P)
	— Raksturot vizuālo iespaidu (C/P)
	— Citēt noteikumus (C)
— Jautāt par vajadzībām/vēlmēm (C/P)	— Izteikt vajadzības/vēlmes (C/P)
— Jautāt par to, kam dod priekšroku (C)	— Izteikt to, kam dod priekšroku (P)
— Jautāt par gatavību/pieejamību (C/P)	— Paziņot par gatavību/pieejamību (C/P)
— Pieprasīt iemeslu skaidrojumu (C/P)	— Paskaidrot iemeslus (C/P)
— Pieprasīt norādes, kā rīkoties (P)	— Sniegt norādes, kā rīkoties (C)
	— Noteikt (C/P)
	— Paziņot par problēmu (C/P)

2.2. Informācija par turpmākiem notikumiem

	— Paziņot par paredzēto darbību/notikumu (C/P)
— Jautāt par paredzēto notikuma laiku/ilgumu (C/P)	— Izklāstīt paredzēto notikuma laiku/ilgumu (C/P)
— Jautāt par darbības/notikuma iespējamām sekām (C/P)	— Izklāstīt darbības/notikuma iespējamās sekas (C/P)
— Jautāt par nodomiem (C/P)	— Izklāstīt nodomus (C/P)
— Pieprasīt prognozes (C/P)	— Prognozēt paredzēto darbību/notikumu (C/P)
	— Brīdināt (C/P)

2.3. Informācija par tikko notikušiem / neseniem iepriekšējiem notikumiem

- Paziņot par pabeigtu darbību/notikumu, kam ir ietekme uz pašreizējo situāciju (C/P)
- Paziņot par izmaiņām (C/P)
- Paziņot par gandrīz pabeigtu darbību (C/P)

2.4. Informācija par iepriekšējiem notikumiem

- Jautāt par iepriekšējiem notikumiem (C/P)
- Paziņot par iepriekšēju darbību/notikumu (C/P)
- Paziņot par novērsto problēmu/incidentu (P)
- Sniegt ziņojumu (C/P)
- Raksturot iepriekšējo saziņu (C/P)
- Raksturot iepriekšējo darbību/notikumu secību (C/P)
- Pieprasīt skaidrojumu par iepriekšējiem notikumiem
- Sniegt skaidrojumu par darbību (C/P) darbību/notikumu (C/P)
- Paskaidrot savus deduktīvos apsvērumus (C/P)

2.5. Nepieciešamība

- Jautāt par nepieciešamību (C/P)
- Paziņot par nepieciešamību (C/P)
- Paziņot par obligāti veicamu darbību (C)
- Paziņot par neizbēgamu darbību/notikumu (C/P)

2.6. Īstenošanas iespējas / darbības spēja

- Jautāt par īstenošanas iespējām / darbības spēju (C/P)
- Paziņot par īstenošanas iespējām / darbības spēju (C/P)
- Paziņot par nespēju īstenot / darbības nespēju (C/P)

3. PILOTU UN DISPEČERU ATTIECĪBU PĀRVALDĪBA

- Sasveicināties/atvadīties (C/P)
- Atbildēt uz sasveicināšanos/atvadīšanos (C/P)
- Pateikties (C/P)
- Atbildēt uz pateicību (C/P)
- Sūdzēties (P)
- Atvainoties (C/P)
- Paust neapmierinātību (C/P)
- Noraidīt sūdzību/aizrādījumu (C/P)
- Aizrādīt (C)
- Paust apmierinājumu (C/P)
- Paust bažas/nojautas (P)
- Nomierināt (C)

4. DIALOGA VADĪŠANA

- Nosaukt vārdā uzrunāto(-ās) personu(-as) (C/P)
  - Izlabot savu izteikumu (C/P)
  - Parafrāzēt (C/P)
  - Pabeigt informācijas apmaiņu

  - Atkārtot (C/P)
  - Pārbaudīt sapratni (C/P)
  - Pārbaudīt sapratnes pareizību (C/P)
  - Labot pārpratumu (C/P)

  - Pieprasīt atkārtojumu (C/P)
  - Pieprasīt apstiprinājumu (C/P)
  - Pieprasīt precizējumu (C/P)
  - Precizēt (C/P)

  - Pārraidīt norādījumu (C)
  - Pārraidīt prasību rīkoties (P)
  - Pārraidīt atļaujas pieprasījumu (P)
-

II DAĻA. NOTIKUMI UN JOMAS

Šis notikumu un jomu apkopojums izveidots, pamatojoties uz Francijas Civilās aviācijas ģenerāldirektorāta pētījumiem. Šis notikumu, jomu un apakšjomu uzskaitījums nedaudz raksturo gaisa satiksmes vadības dispečeru un pilotu ikdienas saziņu. Šie notikumi atspoguļo ierastas vai neierastas satiksmes vadības situācijas, kuras jāspēj risināt visiem dispečeriem. Katra notikuma situācijas risināšanai var būt nepieciešamība pārzināt daudz leksikas jomu un ar tām saistītos vārdus.

1. LIDLAUKA GAISA SATIKSMES VADĪBAS NOTIKUMI, JOMAS UN APAKŠJOMAS

Bīstama savstarpēja tuvošanās	Gaisa satiksmes noteikumi; izvairīšanās darbības; trajektorija / lidojuma trajektorija; ātrums; attālums/rādiuss; gaisa kuģa parametri; atrašanās vieta.
Gaisa spēku demonstrējumi	Gaisa satiksmes informācija; darbības: akrobātiski lidojumi, grupas lidojumi; procedūras.
Pieejas aizkave	Gaidīšanas instrukcijas; gaidīšanas procedūras; riņķošana ap lidlauku; ilgizturība; novirzīšana / rezerves lidlauks; nepieciešamie nosacījumi; 3. kategorija; nosēšanās jebkādos laika apstākļos.
Avārijas nosēšanās ar neizlaistu šasiju	Manevrēšanas mēģinājumi; ugunu stāvoklis; vizuāla pārbaude (zemā nolaišanās); šasijas stāvoklis; ilgizturība, degvielas atlikums, degvielas noliešana / kravas izmešana; ātrums; gaisa satiksmes informācija; skrejceļa stāvoklis; lidlauka apstākļi; lidostas iekārtas; avārijas evakuācija (avārijas trapi / evakuācijas slīdceļi utt.); ugunsbīstamība/risks; bojājumi; zemes pakalpojumi.
Putnu risks/apdraudējums	Atrašanās vieta; daudzums; putnu nosaukumi/veidi; notiek putnu biedēšana; gaisa kuģa bojājumi; aizkavēšanās; putnu biedēšanas metodes; putnu uzvedība.
Spridzekļa draudi / trauksmes signāls /iebiedēšana	Pasažieru izkāpšana; maršruta novirzīšana; bagāžas identifikācija; degvielas noliešana / kravas izmešana; gaisa kuģa salons; apkalpes darbības/uzvedība; zemes pakalpojumi; lidostas iekārtas.
Kravas problēmas / bīstamās kravas	Muita; kravas veids; (ātrbojīgi) transplantācijai paredzēti orgāni; toksiskas vielas; apstrāde; iepakojums; veterinārais dienests; policijas veikta pārmeklēšana; narkotiku meklētājsuņi; slikti nostiprināta vai bojāta krava; pārtveršana; konfiscēšana.
Ugunsgrēks gaisa kuģī	Zemes pakalpojumi; gaisa kuģa salons; dūmi; asfiksija; smakas; skābekļa maskas; brīdinājuma ugunis; ugunsdzēsšanas aprīkojums; ugunsdzēsējamie aparāti; ievainojumi, apdegumi; medicīniskā palīdzība; ugunsdzēsēju brigāde / ugunsdzēsēji; avārijas trapi / evakuācijas slīdceļi; dzinēja izslēgšanās; evakuācija.
Incidenti saistībā ar darbībām uz zemes	Darbības lidlauka teritorijā; ugunsdzēsēju brigādes mācības un ugunsdzēsības pasākumi; transportlīdzekļi lidlauka teritorijā; bremsēšana un redzamība; informācija par gaisa satiksmi;

	dzinēja iedarbināšana; vilkšanas aprīkojums; dzinēja pārbaudes; attālinātas gaidīšanas lidojuma shēma; gaidīšanas punkts; neatļautas darbības uz skrejceļa; aizkavēšanās; iestrēgšana dubļos; bojājumi, ko izraisījuši transportlīdzekļi uz zemes; iebraukšanas aizlieguma ignorēšana; sadursmes; transportlīdzekļa vai lidmašīnas bojājums; bāku bojājumi; svešķermeņi (nosaukums, apraksts); pasažieru iekāpšanas vai izkāpšanas problēmas; bagāžas identifikācija; izkāpšanai nepieciešamie līdzekļi; medicīnas pakalpojumi; pasažieri ar invaliditāti / slimi pasažieri; stāvvieta.
Veselības problēmas	Simptomi; pirmā palīdzība; gaisa kuģa salons; medicīniskās palīdzības veids; pasažieru anamnēze; maršruta novirzīšana; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi; slimības, diskomforts, brūces, epidēmijas; medicīniskais aprīkojums; asinis (asinsgrupa, asins pārliešana ..); medicīniskā konsultācija; cilvēka ķermenis; tiesu medicīnas ārsts; karantīna; saindēšanās ar pārtiku; pārtika; vakcīnas; medicīniskais personāls; zāles un ķermeņa daļu protēzes.
Incidenti nosēšanās laikā	Garskrējiena/īsskrējiena nosēšanās; nokavēta skrejceļa izeja; iestrēgšana dubļos; laika apstākļi; problēmas ar kravu; skrejceļa sajaukšana; putna vai dzīvnieka radīts apdraudējums; riepju bojājumi; gaisa kuģa bojājums; iziešana uz otro riņķi.
Streiks	Personāls uz zemes; dispečeri/darbinieki; ietekme uz gaisa satiksmi; aizkavēšanās; streiku veidi; demonstrācijas; sēdstreiki.
MET (meteoroloģiskie) apstākļi	ATIS (redzamība, mākoņi utt.); pērcons / pērcona negaiss, zibens; bojājumi un avārijas; sniega tīrīšana; brāzmas; vēja nobīde un mikrovētra; minimums; skrejceļa stāvoklis; ceļavējš, sānvējš; bremsēšana; skrejceļa redzamība; temperatūras maiņa; turbulence; dabas katastrofas; neekspluatējams skrejceļš; skrejceļa maiņa.
Iziešana uz otru riņķi	Aiziešana otrajā riņķī; minimumi; gaisa kuģa atrašanās vieta kopējā gaisa satiksmē; ilgizturība; iemesli; gaisa satiksme; procedūras; ātrums.
Izpletņlēcšana / kravas nomešana	Atrašanās vieta; informācija par citiem gaisa kuģiem gaisa satiksmē un to aktivitāti.
Lidlauku nepārzinošs pilots	Procedūras; lidlauka iekārtas; zemes pakalpojumi; [kravas, izpletņlēcēja] nomešanas ilgums; nomešanas zona.
Pilota īslaicīga darbnespēja	Veselības problēmas; gaisa kuģa vadības ierīces un instrumenti; pilotu darbības/uzvedība; lidlauka apstākļi; lidostas iekārtas.
Problēmas, kas saistītas ar lidojuma plānu	Aizkavēšanās; laika nišas; lidojuma plāna aktualizēšana; datora kļūme; lidojuma plāna neesība; lidojuma plāna ievērošana; lidojuma plāna apstrāde; meklēšana un glābšana; lidojuma plāna veids.
Problēmas, kas saistītas ar pasažiera uzvedību un nelikumīgu iejaukšanos	Vardarbīga/draudīga uzvedība; iemesli (alkohola lietošana utt.); gaisa kuģa salons; bojājumi; ieroči; pasākumi [pasažiera] agresijas mazināšanai; policijas/ugunsdzēsēju palīdzības pieprasīšana; prasības; etniskā izcelsme; personu fiziskais apraksts; politiskie uzskati; zemes pakalpojumi; lidostas iekārtas;

	ievainojumi/brūces; bezbiļetnieki.
Maršruta maiņa/novirzīšana	Pieejas diagrammas; procedūras; maršrutēšana; ilgizturība; laika apstākļi; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi; gaisa kuģa bojājumi.
Speciālie lidojumi	<i>ILS</i> kalibrēšana; īpašas procedūras pārbaudes lidojumiem; reklāmkarogi, baloni utt.; vieglsvara lidaparāti, planieri; helikopteri; aerofotografēšana; automaģistrāļu satiksmes novērošana; ugunsdzēsības gaisa kuģi; elektrolīniju uzraudzība; militāro mācību procedūras; militārās aviācijas gaisa kuģu veidi.
Incidenti pacelšanās laikā	Pārtraukšana; putnu/dzīvnieku radīti apdraudējumi; satiksmes traucējumi; nesankcionēta nokļūšana uz skrejceļa; pārkaršana; vilkšana; pagriešanās atpakaļ par 180 °; novirzīšanās no skrejceļa; atļaujas atcelšana un maiņa; stūres mehānisma problēmas, problēmas ar dzinēja jaudu; gaisa kuģa bojājums.
VFR lidojumu pazaudēšana / sakaru grūtības	Lidlauka apstākļi; radiopeilētājs; identificēšanas manevri; ilgizturības problēmas; rezerves iekārtas / novirzīšanas lidlaukā; piespiedu/avārijas nosēšanās; zemes pakalpojumi.
VIP lidojumi	Oficiālās ceremonijas; protokols (sagaidīšana utt.); lidaparāta pārvietošanas lidojums; militārais konvojs; diplomātiskā atļauja; valstu nosaukumi un nacionālās piederības; perons/traps; terminālis; pasažieru iekāpšana un izkāpšana; <i>VIP</i> transportlīdzekļi; ietekme uz satiksmi.

2. NOTIKUMI UN JOMAS, KAS SAISTĪTI AR GAISA SATIKSMES VADĪBU MARŠRUTĀ

Administratīvās problēmas	Diplomātiskās atļaujas; muitas noteikumi; valsts civildienesta struktūrvienības; konfiscēts gaisa kuģis.
Palīgīdzekļi VFR lidojumiem	Mērinstrumentu panelis; aprīkojums gaisa kuģī; pilota kvalifikācija; lidojuma plāns; vietējo apdzīvoto vietu nosaukumi; vizuālie orientieri; atrašanās vieta; norādes; ilgizturība; gaisa kuģa bojājums; laika apstākļu problēmas.
Gaisa kuģa bojājumi	Mērinstrumentu panelis; instrumentu darbība; radiobāka; atrašanās vieta / kontrolpunkti; trokšņi/skaņas; smakas; dūmi; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi; dzinēja veiktspēja; ātrums; reljefs / reljefa pacēlums; darbības problēmas risināšanai; laika apstākļi; degvielas noliešana /kravas izmešana; lidojuma profils; strukturāli bojājumi (stikls, metāls); veselības problēmas; lidojuma sistēmas; gaisa kuģa vadības ierīces; gaisa kuģa reakcija uz vadības ierīcēm; gaisa kuģa korpuss; brīdinājuma ugunis; šasija.

Gaisa kuģa bīstama tuvināšanās un pilotu sūdzības	Konfliktsituācijas; gaisa satiksmes noslodze; gaisa kuģa parametri; lidojuma profils; laika apstākļi; ievainojumi; attālums/rādiuss; pilota veikti manevri; noteikumi, procedūras; izvairīšanās darbības.
ATC sistēmas bojājumi	ATC aprīkojums/sistēmas; radiolokatora ekrāns; radiolokatora veiktspēja; radiosakaru darbība; iepriekšējie ziņojumi; ziņojumu pārraidīšana; remontdarbības; aizkavēšanās/ilgums; telefona līnijas.
Spridzekļa draudi	Gaisa kuģa salons; meklēšanas metodes; degvielas noliešana /kravas izmešana; zemes pakalpojumi; lidostas iekārtas; kustība uz zemes.
Kravas problēmas / bīstami izstrādājumi	Iepakojums; vielas; toksiskas vielas; dzīvnieki; smakas; gaisa kuģa klāja aprīkojums; slodzes sadalījums; iekraušana/izkraušana.
Izmaiņas lidojuma plānā	Lidojuma plāns.
Sadursmes	Gaisa kuģa korpus; strukturāli bojājumi (stikls, metāls utt.); gaisa kuģa reakcija uz vadības ierīcēm; atlūzas; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi; reljefs / reljefa pacēlums; laika apstākļi; aerodinamiskā uzvedība.
Ugunsgrēks gaisa kuģī	Uguns uzliesmojums; ugunsgrēka dzēšana/ierobežošana; bojājumi; gaisa kuģa salons.
Veselības problēmas	Ķermeņa daļas; orgāni; simptomi; slimības; ievainojumi/brūces; ķermeņa daļu protēzes; medikamenti/zāles; pirmā palīdzība; medicīniskais aprīkojums; medicīniskais personāls; medicīnas speciālisti; vakcīnas; karantīna.
Degvielas trūkums	Lidostas pakalpojumi/iekārtas; zemes pakalpojumi; reljefa pacēlums; atrašanās vietas/koordinātes; ilgizturība / degvielas atlikums.
Pārpratumi	Iepriekšējie ziņojumi; ziņojumu veidi; radiosakaru darbība.
Pasažieru uzvedība un nelikumīga iejaukšanās	Vardarbīga/draudīga uzvedība; narkotikas; šaujamo ieroči; ievainojumi; garīga nestabilitāte; nacionālā piederība; politiskie uzskati; prasības; draudi; zemes pakalpojumi; medicīniskā palīdzība; nomierinošie līdzekļi; agresijas mazināšanas līdzekļi; pilotu kabīnes un gaisa kuģa salona personāls.
Pārraidīšanas pieprasījums	Cilvēku vārdi un uzvārdi; pārraidīšanas līdzekļi.

Īpaši apstākļi ielidojot	Satiksmes stāvoklis uz zemes; prioritārie lidojumi; streiki; nelaimes gadījumi; laika apstākļi lidostas rajonā; zemes aprīkojuma atteice; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi; komandantstunda; pieejas procedūras.
Speciālie lidojumi	Gaisa kuģa tips; lidaparāta pārvietošanas lidojums; diplomātiskais personāls; valstu nosaukumi; nacionālā piederība; aviācijas militārais žargons; militāro spēku mācības; degvielas uzpildīšana lidojuma laikā / gaisā; pilota veikti manevri; atrašanās vieta / kontrolpunkti; laika apstākļi; <i>VFR/IFR</i> procedūras; vizuālā lidojuma noteikumi; lidostas iekārtas; zemes pakalpojumi.
Neatļauti manevri	Gaisa telpa; noteikumi; iepriekšējie ziņojumi; lidojuma profils; atrašanās vieta / koordinātes; plūsmas norāvuma līmenis.
Laika apstākļu / MET problēmas	Apledošana; mākoņi; zibens spēriens; turbulence; gaisa kuģa ārējās daļas; dzinēja veiktspēja; gaisa kuģa reakcija uz vadības ierīcēm; instrumentu darbība; trauksmes sistēmas; ļoti intensīva [gaisa kuģa] kratīšana; reljefs /reljefa pacēlums; lidojuma profils; ievainojumi; [lidojuma] plānā paredzētie mērķi; daļējs/pilnīgs redzamības zudums.

3. CITAS JOMAS

Darbības lidlaukā	Skrejceļa un shēmu maiņa; perona transportlīdzekļi; sniega tīrīšana; slaucīšana; pļaušana; mežistrāde; skrejceļa piekļuves ceļu slēgšana, atvēršana; skrejceļa pārbaude.
Lidlauks / apstākļi	lidlauka Topogrāfija (kalns, nogāze, piekraste, mežs utt.); inženierbūvniecība (ūdens, tornis, tilts, pilons utt.); reljefa pacēlums / reljefs; apbūvētās zonas; ceļi un dzelzceļa līnijas; elektropārvades līnijas; galvenie horizonta punkti; vietējās īpatnības (armijas poligons utt.); lauksaimnieciskās darbības.
Gaisa kuģa bojājumi	Gaisa kuģa rezerves daļas; sistēmas (skābekļa, hidrauliskās, elektriskās, pretapledošanas u. c.); pilotu kabīne; vadības ierīces; instrumenti; instrumentu darbība; darbības traucējumu trokšņi un pazīmes; transpondera problēmas; radiosakaru zudums; darbības traucējumi; pārkaršana (bremzes, dzinējs utt.); degvielas noliešana / kravas izmešana; šasija/riepas.
Lidlauka objekti/iekārtas	<i>ILS</i> , radars, <i>VOR</i> u. c.; apgaismojuma sistēmas; radio palīgīdzekļu uzticamība; radiopeilētājs; sliktas redzamības aprīkojums; peroni /asfaltēti ceļi /trapi; skrejceļi, manevrēšanas ceļi; skrejceļa garums un platumš; gaisa kuģa stāvvietas zona; uzgaidīšanas zona; terminālis; kravas zona; nestspēja.

Zemes pakalpojumi	Darba laiks; pakalpojumu pieejamība naktī; palīdzība uz zemes; drošs augstums; pasažieru/personu skaits gaisa kuģī; lietošanai nederīgs aprīkojums (kāpnes, bagāžas ratiņi utt.); spēka palīgiekārtas; pretapledošanas apstrāde; degvielas uzpildīšana; aizkavēšanās ledus atkausēšanas vai degvielas uzpildes dēļ; putnu biedēšana; vilkšana; ugunsdzēsšanas metodes; drošuma pakalpojumi; medicīniskā palīdzība; darbības ar bagāžu.
Procedūras	Trokšņu samazināšana; izlidošana; pieeja; visos laika apstākļos – pacelšanās un nolaišanās ar aiziešanu otrajā riņķī; gaidīšanas procedūras; nolaišanās aiz iepriekšējā gaisa kuģa; komandantstunda; vietējie iedzīvotāji.

III DAĻA. VALODAS UZDEVUMI GAISA SATIKSMES VADĪBAS DISPEČERIEM

Šis gaisa satiksmes vadības dispečeru valodas uzdevumu apkopojums izveidots, pamatojoties uz ASV Federālās aviācijas pārvaldes [*Federal Aviation Authority*] pētījumu (Chatham et al., 1999).

1. GAISA SATIKSMES DARBĪBU SECĪBAS ORGANIZĒŠANA

- 1.1. Pārrunāt ar pilotu gaisa satiksmes pārvaldības pasākumus.
- 1.2. Jautāt pilotam novirzīšanās no kursa iemeslu un apmēru.
- 1.3. Dot atbilstošas vadības instrukcijas, lai atgrieztos uz pareizā kursa.
- 1.4. Informēt citus par gaisa telpas ierobežojuma noteikšanu/atcelšanu.
- 1.5. Noteikt secību gaisa kuģu izlidošanai atbilstoši konkrētajai gaisa satiksmes situācijai.
- 1.6. Jautāt citiem par situāciju saistībā ar novirzīšanos no kursa.
- 1.7. Dot norādījumus, lai nodrošinātu, ka satiksmē uz zemes nenotiek novirzīšanās no kursa.
- 1.8. Saņemt no pilota pacelšanās pieprasījumu.
- 1.9. Sniegt atbilstošu izlidošanas informāciju.
- 1.10. Dot norādījumus pilotam manevrēt līdz pacelšanās vietai, apstāties un gaidīt.
- 1.11. Dot precizētu atļauju.
- 1.12. Sniegt papildu informāciju par lidostas apstākļiem (piemēram, skrejceļa apstākļiem, redzamību uz skrejceļa).
- 1.13. Atļaut/aizliegt pacelties.
- 1.14. Saņemt pilota pieprasījumu sniegt nosēšanās norādījumus.
- 1.15. Dot atļauju gaisa kuģim nosēsties vai atļauju izmantot skrejceļu pēc izvēles.
- 1.16. Saņemt ziņojumu par to, vai gaisa kuģis veic nosēšanos vai izvēlēties citu nolaišanās veidu.
- 1.17. Saņemt sākotnējo radiosakaru ziņojumu no pilota.
- 1.18. Sniegt pilotam pašreizējo informāciju par ielidošanu / lūgt pilotam apstiprināt, ka viņam ir šāda informācija.
- 1.19. Dot ielidošanas/izlidošanas norādījumus.
- 1.20. Sniegt konsultatīvu informāciju par nekontrolējamiem objektiem gaisa telpā vai kustības zonā.
- 1.21. Informēt citus par nekontrolējama objekta nesankcionētu klātbūtni gaisa telpā vai kustības zonā.
- 1.22. Pieprasīt atbildes informāciju no nekontrolējama objekta pilota vai ekspluatanta.
- 1.23. Lūgt palīdzību citām personām kontakta izveidošanai ar nekontrolējamo objektu.
- 1.24. Dot norādījumus, kas ierobežo gaisa kuģu darbību ietekmētajā gaisa telpā vai kustības zonā.
- 1.25. Saņemt pieprasījumu īslaicīgi izmantot gaisa telpu vai kustības zonu.
- 1.26. Dot rīkojumu aiziet uz otro riņķi.
- 1.27. Saņemt paziņojumu par aiziešanu uz otro riņķi / nosēšanos ar tūlītēju pacelšanos / nosēšanos ar apstāšanos un turpmāku pacelšanos.
- 1.28. Saņemt pacelšanās apstiprinājumu.
- 1.29. Saņemt pilota paziņojumu par pārtrauktu pacelšanos.
- 1.30. Informēt citus par gaisa telpas situācijas izmaiņām.

2. GAISA KUĢA VAI TRANSPORTLĪDZEKĻA KUSTĪBAS UZ ZEMES VADĪBA

- 2.1. Dot norādījumus palikt pie pasažieru izejas uz gaisa kuģi.
- 2.2. Paziņot pilotam par izlidošanas aizkavēšanos.

-
- 2.3. Informēt pilotu par paredzamo izlidošanas atļaujas saņemšanas laiku.
  - 2.4. Saņemt un izplatīt paziņojumu par satiksmes vadības ierobežojumu(-iem).
  - 2.5. Saņemt pilota pieprasījumu sniegt norādījumus par atpakaļstumšanu / izstumšanos ar dzinējiem.
  - 2.6. Saņemt pilota pieprasījumu sniegt manevrēšanas norādījumus.
  - 2.7. Sniegt informāciju par lidostas apstākļiem.
  - 2.8. Saņemt pilota vai transportlīdzekļa vadītāja pieprasījumu atļaut pārvietoties kustības zonā vai cauri tai.
  - 2.9. Dot norādījumus palikt manevrēšanas ceļa / skrejceļa priekšējā pozīcijā.
  - 2.10. Noraidīt pieprasījumu atļaut pārvietošanos uz zemes.
  - 2.11. Dot norādījumus novirzīt satiksmi apkārt slēgtajai kustības zonai.

3. MARŠRUTA LIDOJUMI VAI PLĀNOTIE LIDOJUMI

- 3.1. Dot atļauju un norādījumus pilotam.
- 3.2. Noskaidrot, vai pilots rīkosies atbilstoši atļaujai vai saskaņā ar to.
- 3.3. Nodot pilotam atļauju ar cita personāla starpniecību, kuram tiek pārraidīta ziņa.
- 3.4. Apstiprināt vai noraidīt atļaujas pieprasījumu.
- 3.5. Noskaidrot pilota vai gaisa kuģa problēmu (piemēram, hipoksiju).
- 3.6. Veikt nokavējušā gaisa kuģa meklēšanu, izmantojot radio vai radaru.
- 3.7. Saņemt pilota paziņojumu par avārijas situāciju un noteikt nepieciešamos palīdzības pasākumus.
- 3.8. Saņemt paziņojumu par to, ka pilotam vai gaisa kuģim ir problēma (piemēram, aizkavēšanās, radiosakaru zudums).
- 3.9. Nosūtīt citiem informāciju par neparedzētiem apstākļiem / avārijas situāciju / īpašiem apstākļiem.
- 3.10. Saņemt lidojuma plānu no pilota.
- 3.11. Saņemt mutvārdos paziņotu lidojuma plānu.
- 3.12. Jautāt citiem par lidojuma plānu vai lidojuma plāna izmaiņām.
- 3.13. Saņemt pieprasīto informāciju par lidojuma plāna izmaiņām.
- 3.14. Saņemt pieprasījumu atcelt *IFR* lidojumu.
- 3.15. Izbeigt radiosakarus ar gaisa kuģi.
- 3.16. Saņemt ierašanās ziņojumu.
- 3.17. Informēt pilotu par frekvences maiņu.
- 3.18. Attiecīgā gadījumā sākotnējā kontakta laikā dot informāciju par altimetra iestatījumu.
- 3.19. Lūgt pilotam apstiprināt gaisa kuģa augstumu.
- 3.20. Informēt pilotu par radiolokatora kontakta pazaudēšanu vai izveidošanu.
- 3.21. Pārtraukt radiolokācijas apkalpošanu.
- 3.22. Piešķirt bākas kodu.
- 3.23. Pieprasīt pilotam nepieciešamo informāciju par lidojuma plānu.
- 3.24. Saņemt paziņojumu par īpašiem apstākļiem vai avārijas situāciju.
- 3.25. Informēt pilotu vai transportlīdzekļa vadītāju par gaisa kuģa vai transportlīdzekļa stāvokļa problēmām.
- 3.26. Izsludināt avārijas situāciju un sākt īstenot rīcības plānu neparedzētām situācijām.
- 3.27. Dot manevrēšanas norādījumus īpašos apstākļos vai avārijas situācijās nonākušam gaisa kuģim.
- 3.28. Informēt citus par īpašajiem pasākumiem.
- 3.29. Ieviest izmaiņas sekundārā novērošanas radara bākas koda piešķiršanā.
- 3.30. Ieteikt pilotam alternatīvus atļaujas risinājumus.
- 3.31. Dot norādījumus pilotam veikt pagriešanos atpazīšanai vai nodrošināt transpondera reaģēšanu.

-
- 3.32. Pēc balss toņa saprast, ka izveidojušies īpaši apstākļi vai avārijas situācija.
  - 3.33. Apspriest lidojuma plānu / lidojuma plāna izmaiņas.
  - 3.34. Informēt dispečeru vai pieprasījuma pārraidītāju par nespēju izpildīt lidojuma plānu / lidojuma plāna izmaiņas.
  - 3.35. Informēt pilotu par radiolokatora noteikto atrašanās vietu.
  - 3.36. Saņemt no pilota, kas veic lidojumu, pieprasījumu iesniegt lidojuma plānu.
  - 3.37. Saņemt lidojuma plāna pieprasījumu un informāciju no tālruņa autoatbildētājā ierakstītas ziņas.
  - 3.38. Lūgt pilotam apstiprināt lidojuma plānu.
  - 3.39. Saņemt pieprasījumu ļaut aktivizēt lidojuma plānu.
  - 3.40. Vaicāt pilotam par lidojuma plāna izbeigšanu.
  - 3.41. Paziņot pilotam par atļaujas statusu.
  - 3.42. Saņemt no pilota apstiprinošu vai noraidošu atbildi saistībā ar atļauju.
  - 3.43. Pamatojoties uz laika apstākļiem, aeronavigācijas informāciju, to, kam pilots dod priekšroku, un pilota / gaisa kuģa ierobežojumiem, novērtēt alternatīvus maršrutus un informēt pilotu par tiem.
  - 3.44. Saņemt pilota pieprasījumus sniegt konsultatīvo informāciju par lidostām.
  - 3.45. Pārraidīt pilotam pieprasīto konsultatīvo informāciju.
  - 3.46. Pārraidīt pilotam informāciju par lidostas statusu.
  - 3.47. Pārraidīt pilotam informāciju par gaisa satiksmi / laika apstākļiem.

4. SITUĀCIJAS UZRAUDZĪBA

- 4.1. Pierakstīt ziņojumu par lidostas apstākļiem (piemēram, ledus uz skrejceļa) vai sistēmas aprīkojuma statusu.
- 4.2. Pieprasīt pilotam ziņojumu par aeronavigācijas līdzekļu statusu.
- 4.3. Informēt pilotu par alternatīviem norādījumiem, kas nepieciešami lidojuma kontroles pakalpojuma nodrošināšanai.
- 4.4. Saņemt/noraidīt lidojuma kontroles pieprasījumu.
- 4.5. Saņemt no pilota vai ekspluatanta atrašanās vietas ziņojumu vai pieprasīt šādu ziņojumu.
- 4.6. Meklēt un lūgt apstiprināt gaisa kuģa vai transportlīdzekļa atrašanās vietu.
- 4.7. Lūgt pilotam apstiprināt, ka viņam ir aktuālā *ATIS* informācija, vai informēt pilotu par aktuālo *ATIS* informāciju.
- 4.8. Informēt pilotu par nepieciešamību iesniegt / atkārtoti iesniegt lidojuma plānu vai pieprasīt pilotam iesniegt / atkārtoti iesniegt lidojuma plānu.

5. GAISA KUĢU KONFLIKTSITUĀCIJU RISINĀŠANA

- 5.1. Saņemt paziņojumu par iespējamu vai faktisku konfliktu.
- 5.2. Sniegt konsultatīvu informāciju par gaisa satiksmi vai drošības brīdinājumu par gaisa kuģa konfliktu / gaisa kuģa bīstamu tuvināšanos.
- 5.3. Informēt pilotu vai ekspluatantu, kad gaisa satiksmes telpa ir brīva vai tajā neatrodas nekontrolējams objekts.
- 5.4. Sniegt konsultatīvu informāciju par tuvošanos ierobežotu lidojumu gaisa telpai.
- 5.5. Sniegt konsultatīvu informāciju vai drošuma brīdinājumu saistībā ar situāciju maršrutā / mazā absolūtajā augstumā.
- 5.6. Pieprasīt/saņemt pilota paziņojumu par redzamo gaisa satiksmi.
- 5.7. Sniegt konsultatīvu informāciju par pārkāpumiem gaisa telpā / kustības zonā.
- 5.8. Sniegt apstiprinājumu vai norādījumus kustībai uz zemes.

---

6. NOVĒRTĒT LAIKA APSTĀKĻU IETEKMI

- 6.1. Saņemt no citiem / pieprasīt citiem laika apstākļu informāciju.
- 6.2. Sniegt citiem konsultatīvu informāciju par laika apstākļiem vai atjaunināt laika apstākļu informāciju.
- 6.3. Izveidot laika apstākļu pārraidi.
- 6.4. Pierakstīt regulāro laika apstākļu ziņojumu vai konsultatīvu informāciju noteiktā formātā.
- 6.5. Pārraidīt regulāros un neplānotos laika apstākļu ziņojumus vai konsultatīvu informāciju noteiktajās radiofrekvencēs.
- 6.6. Saņemt pieprasījumu pilota instruktāžai.
- 6.7. Sniegt pilotam instruktāžu par laika apstākļu datiem noteiktā formātā.
- 6.8. Informēt pilotu par bīstamiem laika apstākļiem / lūgt pilotam apstiprināt, ka ir saņemta informācija par bīstamiem laika apstākļiem.
- 6.9. Sniegt pilotam citu pieprasīto informāciju.
- 6.10. Ja apstākļi to prasa, paziņot pilotam, ka nav ieteicams veikt *VFR* lidojumu.
- 6.11. Paziņot pilotam par lidojuma uzraudzības spēju.
- 6.12. Paziņot pilotam par *ATC* izraisītu aizkavēšanos.
- 6.13. Informēt pilotu par frekvenci un staciju pilota laika apstākļu ziņojuma iesniegšanai.
- 6.14. Steidzami pieprasīt pilotam papildu datus.
- 6.15. Pārraides laikā saglabāt skaidru un vienmērīgu runas veidu.

7. REAĢĒŠANA UZ AVĀRIJAS SITUĀCIJĀM UN AVĀRIJAS PROCEDŪRU VEIKŠANA

- 7.1. Nodrošināt sakarus.
- 7.2. Saņemt pilota pieprasījumu nodrošināt avārijas dienestu iesaisti.
- 7.3. Pieprasīt pilotam informāciju par avārijas situācijas būtību.
- 7.4. Dot norādi pilotam signalizēt kodu 7700, ja ir konstatēta avārijas situācija.
- 7.5. Pieprasīt gaisa kuģim sazināties ar atbilstošo *ATC* struktūrvienību un dot norādi pilotam atgriezties iepriekšējā frekvencē, ja viņš nespēj sazināties ar *ATC* struktūrvienību.
- 7.6. Veikt atbilstošus pasākumus, lai atrisinātu avārijas situāciju.
- 7.7. Pieprasīt informāciju par gaisa kuģi, lai noteiktu orientēšanos zaudējušā gaisa kuģa absolūto augstumu, virzienu un gaisa ātrumu.
- 7.8. Ieteikt veikt nepieciešamo absolūtā augstuma vai kursa maiņu un turpināt lidojumu *VFR* režīmā.
- 7.9. Ieteikt pielāgot žiroskopu ar magnētisko kompasu.
- 7.10. Informēt pilotu par gaisa kuģa atrašanās vietu.
- 7.11. Saņemt pilota pieprasījumu sniegt norādes lidojumam uz lidostu.
- 7.12. Sniegt pilotam norādījumus par kursu un konsultatīvo informāciju.
- 7.13. Paziņot pilotam informāciju par lidostu.
- 7.14. Steidzami pieprasīt pilotam informāciju par lidojumu.
- 7.15. Lūgt pilotam apstiprināt, ka tiek ievērots lidojuma plāns.
- 7.16. Ieteikt pilotam minimālo lidojuma augstumu.
- 7.17. Paziņot pilotam par procedūrām sakaru zaudēšanas gadījumā.

8. RESURSU PĀRVALDĪŠANA SEKTORĀ VAI SAISTĪBĀ AR ATRAŠANĀS VIETU

- 8.1. Pārsūtīt informāciju par iepriekšējās rezerves maršrutēšanas atcelšanu.
- 8.2. Pārsūtīt citiem informāciju par aeronavigācijas līdzekļu statusu.
- 8.3. Pārsūtīt paziņojumu par sakaru statusu.
- 8.4. Pārsūtīt informāciju par jaunas frekvences piešķiršanu pilotam vai citam dispečeram.

-
- 8.5. Saņemt paziņojumu par pāreju uz alternatīvu sakaru veidu.
  - 8.6. Paziņot par alternatīvu sakaru veidu gaisa vai zemes pārraidēm.
  - 8.7. Noskaidrot, vai citi saņem gaisa kuģa pārraides.
  - 8.8. Saņemt pieprasījumu mainīt lidostas vai manevrēšanas ceļa apgaismojuma sistēmas darbību.
  - 8.9. Noraidīt pieprasījumu mainīt lidostas apgaismojuma sistēmas darbību.

IV DAĻA. GALVENO UN SAREŽĢĪTO VALODAS STRUKTŪRU GLOSĀRIJS

Šis struktūru apkopojums izveidots, pamatojoties uz Eirokontroles Aeronavigācijas pakalpojumu institūta (Luksemburgā) pētījumu.

Galvenās struktūras

- Artikuli
- Biežuma apstākļa vārdi
Always, Generally, Usually, Often, Sometimes, Seldom, Never [vienmēr, parasti, bieži, dažreiz, reti, nekad] utt.
- Īpašības vārdu salīdzināmās pakāpes
- Sarunas iezīmētāji
Actually, Basically, Anyway, (un) yeah (arvien biežāk), *Listen, I mean, Let's see/Let me see, Like, Oh, Now, Okay, So, Well, You know, You see, You know what I mean, It is true, Of course, But, Still, (un) starp citu, Besides, Another thing is, On top of that, So, Then, First(ly), Second(ly)* utt., *First of all, In the first/second place, Finally, In the end, In short*
- Modālie darbības vārdi
Can, May, Must, Have Got to, Should, Ought to, Would, Could, Might, Needn't, Don't have to, Mustn't
- Skaitļa vārdi (pamata un kārtas)
- Ciešamā kārta
Vienkāršā tagadne
Vienkāršā pagātne
- Tiešā un netiešā objekta novietojums teikumā:
Bob sent some flowers to his girlfriend. [Bobs nosūtīja ziedus savai draudzenei.]
Bob sent his girlfriend some flowers. [Bobs nosūtīja savai draudzenei ziedus.]
- Jautājamie vietniekvārdi, lai raksturotu cilvēkus un lietas un pieprasītu informāciju
What? [Kas?] *Who?* [Kas?] *Which?* [Kurš?] *Why?* [Kāpēc?] *Where?* [Kur?] *How?* [Kā?]
- Attieksmes vietniekvārdi
Who, which, whose [Kas, kurš, kura]
- Laiki
Vienkāršā tagadne
I do [Es daru]
Ilgstošā tagadne
I am doing [Es daru]
Vienkāršā pagātne
I did [Es darīju]
Ilgstošā pagātne
I was doing [Es darīju]

Vienkāršā saliktā tagadne
I have done [Es esmu darījis]
Ilgstošā saliktā tagadne
I have been doing [Es esmu darījis]
Vienkāršā nākotne
Will
Nākotne
Going to

- *There to be*
Tagadne, pagātne, nākotne

Sarežģītās struktūras

- Īpašības vārdi
Īpašības vārdi, kam ir salīdzināmās pakāpes un kam nav
Fairly angry [diezgan dusmīgs] (salīdzināms)
Totally amazed [pilnīgi pārsteigts] (nesalīdzināms)
Īpašības vārdi ar prievārdiem
Angry about, afraid of [dusmīgs par, nobijies no] utt.
Īpašības vārdi + attieksmes palīgteikumi vai *to* + nenoteiksme
Enough, sufficiently, too [pietiekami, arī] kopā ar īpašības vārdu
The sooner the better [jo ātrāk, jo labāk] utt.
- Apstākļa vārdi un saikļi
Precizējošie apstākļa vārdi
apparently, frankly, rightly [acīmredzami, atklāti, pareizi]
Veida apstākļa vārdi
biologically, ideologically, morally [bioloģiski, ideoloģiski, morāli]
Laika apstākļa vārdi
before, until, after, as soon as, before, when, while, hardly, no sooner, scarcely [pirms, līdz, pēc, tiklīdz, pirms, kad, kamēr, tiklīdz kā, ne ātrāk, tikko]
Cēloņa/nolūka apstākļa vārdi
seeing that, since, in as much as, due to, owing to, with so many people ill [tā kā, ciktāl, dēļ, tik daudz cilvēkiem slimojot]
- Palīgteikumi
Apzīmētāja palīgteikumi
Divdabja teicieni
-ing, -ed un being -ed
Divdabja teicieni ar adverbiālu nozīmi
Opening her eyes, the baby began to cry. [Atvēris acis, mazulis sāka raudāt.]
Formed 25 years ago next month, the aviation club .. [Pirms nepilniem 25 gadiem (jubileja būs nākamēnes) izveidots, aviācijas klubs ..]
- Nosacījuma palīgteikumi
Izsaka reālu un nereālu stāvokli, kas saistīts ar tagadni, pagātņi vai nākotni
- Sarunas iezīmētāji
Mind you, On the whole, Broadly speaking, By and large, Certainly, May, uzsvērts “*Do*”,
On the one hand, On the other hand, While, Whereas, However, Even so, Nonetheless,

---

Nevertheless, All the same, Although, Though, Even though, If, In spite of, Despite, Incidentally, Moreover, Furthermore, In addition, Additionally, (un) what is more, Therefore, As a result, Consequently, (Quite) on the contrary, To begin with, To start with, For one thing, For another thing, In conclusion, Briefly

- Nenoteiksme un ģerundijs
- Modālie darbības vārdi
Will un would, lai paustu gatavību, varbūtību un noteiktību
Will un would, lai apliecinātu ieradumus
Modālie darbības vārdi kopā ar pagātnes divdabi, lai izteiktu kritiku vai nožēlu
- Lietvārdi
Salikteni
Nesaskaitāmie lietvārdi bez artikula
piemēram, *good advice* [labs padoms]
- Ciešamā kāрта
Saliktā tagadne / saliktā pagātne /nākotne / visi ilgstošie laiki
- Frāzes darbības vārdi
*They wanted to **get** the meeting **over with**.* [Viņi vēlējās pabeigt sanākumi.]
*The programme's lack of success could be **put down to** poor management.* [Programmas neveiksmi varētu izskaidrot ar to, ka ir slikta pārvaldība.] *Boeing **came in for** a lot of criticism over their new plan.* [*Boeing* saņēma daudz kritikas par savu jauno plānu.]
- Kvantificētāji
One of [viens no] kopā ar daudzskaitli
One of the best things [viena no labākajām lietām]
Each (of) [katrs no] un *every* [katrs] ar darbības vārdu vienskaitlī, izņemot, ja nākamais vārds ir lietvārds vai vietniekvārds, uz ko tas attiecas.
- Jautājumi
Netiešie jautājumi
Noliedzoši jautājumi
Jautājuma frāze teikuma beigās
- Atgriezeniskie vietniekvārdi
Herself, himself, themselves [sava, savs, sevi]
One [tas] un *ones* [tie]
There's my car — the green one. [Tur ir mans automobilis – tas zaļais.]
So [tā]
I think so. [Es tā domāju.]
So I hear. [Tā es dzirdēju.]
Do so
She won the competition in 1997 and seems likely to do so again. [Viņa uzvarēja konkursā 1997. gadā un, visticamāk, uzvarēs atkal.]
Such [tāds]
Such behaviour is unacceptable in most schools. [Tāda uzvedība vairumā skolu nav pieņemama.]

-
- Netiešā runa
They promised that they would help him the next day. [Viņi apsolīja, ka nākamajā dienā viņam palīdzēsot.]
He told me it wasn't going to be ready by Friday. [Viņš man teica, ka līdz piektdienai tas nebūšot gatavs.]
  - Darbības vārda laiki
Saliktā pagātne
I had done [Es biju darījis]
Ilgstošā saliktā pagātne
I had been doing [Es biju darījis]
Ilgstošā tagadne
For the future

Ilgstošā nākotne
I will be doing [Es darīšu]
Saliktā nākotne
I will have been doing [Es būšu darījis]
Nākotne no pagātnes skatpunkta
was going to utt.
-

C papildinājums

KONTROLSARAKSTS AVIĀCIJAS VALODAS PRASMJU PĀRBAUDEI

Valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējiem (*TSP*) jādokumentē atbilstība *ICAO* ieteiktajiem aviācijas valodas prasmju pārbaudes kritērijiem – jāaizpilda turpmāk sniegtais kontrolsaraksts un jāiesniedz pierādījumi par katru kontrolsaraksta testelementu, norādot kritērija testelementa numuru. Testelementu numuri atbilst 6. nodaļas 3. punktā izklāstītajiem kritērijiem.

6.3.2. PĀRBAUDES IZSTRĀDE UN KONSTRUKTS

<i>Atsauce</i>	<i>Testelements</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
6.3.2.1.	Vai pārbaude ir izstrādāta tā, lai novērtētu runāšanas un klausīšanās prasmi saskaņā ar katru <i>ICAO</i> Valodas prasmes vērtējuma tabulas komponentu un 1. pielikumā norādītajiem vienotajiem deskriptoriem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.2.	Vai visiem lēmumu pieņēmējiem ir pieejama pārbaudes nolūka definīcija, kurā raksturoti pārbaudes mērķi un mērķa grupa?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.3.	Vai pārbaudes konstrukta apraksts, loģiskais pamatojums un skaidrojums par tā atbilstību <i>ICAO</i> valodas prasmes prasībām ir izstrādāti vienkāršā, nespeciālistam saprotamā valodā un pieejami visiem lēmumu pieņēmējiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.4.	Vai pārbaude atbilst labas prakses principiem un ētikas kodeksam, kas aprakstīts <i>ICAO</i> dokumenta Nr. 9835 6. nodaļā?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.5.	Vai pārbaudē galvenā uzmanība ir pievērsta atsevišķa jautājuma testelementiem, nošķirti gramatikas jautājumiem vai atsevišķiem vārdu krājuma elementiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.6.	Vai ir iekļauta īpaša klausīšanās daļa, kurā jāaizpilda atsevišķi testelementi? <i>Piezīme. Ja izpratni novērtē īpašā klausīšanās daļā, kurā jāaizpilda atsevišķi testelementi, šāda pieeja nedrīkst kaitēt saskarsmes novērtēšanai.</i>	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.7.	Vai pārbaudē ir iekļauta saskarsme, kurā dzirdama tikai balss?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.8.	Vai pārbaude ir specifiski saistīta ar aviācijas darbībām?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.9.	Vai pārbaudē tiek vērtēta vienkāršas valodas prasme saistībā ar aviācijas darbībām?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.10.	Vai pārbaudē nav iekļauti testelementi, kuri paredzēti ļoti tehniskas vai specifiskas, ar konkrētu kontekstu saistītas valodas izmantošanai?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.2.11.	Vai katram pārbaudes kārtotājam piešķirtais galīgais vērtējums ir zemākais vērtējums, kas saņemts sešu <i>ICAO</i> valodas prasmju pārbaudē?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.3. PĀRBAUDES DERĪGUMS UN UZTICAMĪBA

<i>Atsauce</i>	<i>Testelements</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
6.3.3.1.	Vai pārbaudes derīguma un uzticamības pierādījuma apliecinājums ir izklāstīts vienkāršā, nespeciālistam saprotamā valodā un pieejams visiem lēmumu pieņēmējiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.3.2.	Vai izstrādes procesa apraksts ir pieejams visiem lēmumu pieņēmējiem un ietver šādu informāciju: a) izstrādes kalendāra kopsavilkumu un b) ziņojumu par katru izstrādes posmu?	☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.3.3.	Vai visiem lēmumu pieņēmējiem ir pieejams novērtējums par paredzēto pārbaudes ietekmi uz filtrēto mācīšanos?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.4. VĒRTĒŠANA

<i>Atsauce</i>	<i>Testelements</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
6.3.4.1.	Vai vērtēšanas process ir dokumentēts?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.4.2.	Vai licencēšanas prasību izpildei paredzētā pārbaužu vērtēšanā piedalās vismaz divi vērtētāji un vai ir pieejams trešais speciālists vērtētājs, kurš var konsultēt	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.4.3.	a) Vai sākotnējās un atkārtotās vērtētāju mācības tiek dokumentētas? b) Vai vērtētāju mācību apguves dati tiek aktualizēti? c) Vai periodiski tiek veikta vērtētāju darbības revīzija un revīzijas ziņojumi tiek	☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.4.4.	Ja vērtēšana tiek veikta, izmantojot jaunās tehnoloģijas, tostarp runas atpazīšanas tehnoloģiju, vai šāda novērtējuma atbilstība cilvēka vērtējumam attiecībā uz visiem vērtējuma tabulas aspektiem ir	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.5. PĀRBAUDES RĪKOŠANA UN DROŠĪBA

<i>Atsauce</i>	<i>Testelements</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
Pārbaudes rīkošana			
6.3.5.1.	Vai ir publicēts pilns pārbaudes komplekta	☐ JĀ	

	paraugs, kas ietver: a) pārbaudes kārtotāja dokumentus (drukātus norādījumus, elektronisko versiju utt.); b) sarunas vadītāja norādes vai uzvednes; c) vērtētāja dokumentāciju (uzdevumu atbildes, vērtējuma tabulu, norādījumus); d) vienu pilnīgu audioieraksta paraugu (klausīšanās daļai vai netiešas uzvednes) un e) pārbaudes kārtotāja / sarunas vadītāja saskarsmes demonstrējumu?	☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.2.	Vai pārbaudes vērtēšanas process ir dokumentēts un dokumentācijā iekļauti norādījumi par to pierādījumu apjomu un veidu, kas jāvāc vērtētājiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.3.	Vai norādījumi pārbaudes kārtotājiem, pārbaudes rīkotāju grupai un pārbaudes vērtētājiem ir skaidri dokumentēti?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.4.	Vai norādījumos ir iekļautas prasības par pārbaudē nepieciešamo aprīkojumu, cilvēkresursiem un piemērotu vietu?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.5.	Vai pārbaudes veikšanas vieta ir iespējami ērta, noslēgta un klusa?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.6.	Vai visiem lēmumu pieņēmējiem ir pieejams pārbaudes rīkošanas politikas nostādņu un procedūru pilns apraksts? Vai tajā ir ietverta šāda informācija: a) politikas nostādnes un procedūras pārbaudes atkārtotai kārtošanai; b) vērtējuma paziņošanas procedūras; c) dokumentācijas uzglabāšanas pasākumi; d) kvalitātes kontroles, pārbaudes regulāras aktualizēšanas un pārbaudes pastāvīgas pilnveides plāni; e) pārbaudes iegādes nosacījumi?	☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.7.	Vai ir izveidots dokumentēts vērtējuma apstrīdēšanas process, par kuru pārbaudes kārtotājiem un lēmumu pieņēmējiem ir pieejama informācija pārbaudes procesa sākumā?	☐ JĀ ☐ NĒ	

Pārbaudes drošība			
6.3.5.8.	Vai pilns to drošības pasākumu apraksts, kas nepieciešami, lai garantētu pārbaudes procesa integritāti, ir dokumentēts un pieejams visiem lēmumu pieņēmējiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.9.	Vai pārbaudēs, kurās izmanto daļēji tiešas uzvednes, ir piemērotas versijas, kas atbilstu pārbaudāmo personu kopas lielumam un daudzveidībai?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.10.	Vai ir nodrošināta pārbaudes jautājumu un uzvedņu uzglabāšanas konfidencialitāte un tie netiek pirms pārbaudes pasākuma nekādā veidā publicēti vai sniegti pārbaudes kārtotājiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.5.11.	Vai lēmumu pieņēmējiem ir pieejamas dokumentētas politikas nostādnes attiecībā uz visiem pārbaudes drošības aspektiem?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.6. DOKUMENTĀCIJAS UZGLABĀŠANA

<i>Atsauce</i>	<i>Testelementi</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
6.3.6.1.	Vai visas runāšanas prasmes pārbaudes, kas pārbaudes laikā ietver saskarsmi starp pārbaudes kārtotāju un sarunas vadītāju, tiek ierakstītas audio vai video informācijas	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.6.2.	Vai novērtējuma lapas un apliecinātie dokumenti tiek glabāti arhīvā iepriekš noteiktu un dokumentētu laikposmu, kas ir pietiekami ilgs, lai vērtējuma lēmumus vairs nevarētu apstrīdēt?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.6.3.	Vai dokumentācijas uzglabāšanas process atbilst pārbaudes tvērumam un tiek dokumentēts?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.6.4.	Vai vērtējuma paziņošanas process ir dokumentēts un vērtējumi saglabāti visu apliecināšanas derīguma laiku?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.6.5.	Vai ir nodrošināta pilnīga pārbaudes rezultātu konfidencialitāte, un tie tiek izpausti tikai pārbaudes kārtotājiem, viņu sponsoriem vai darba devējiem, kā arī civilās aviācijas pārvaldei, ja vien pārbaudes kārtotāji nesniedz rakstveida atļauju nodot viņu rezultātus citai	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.7. ORGANIZATORISKĀ INFORMĀCIJA UN INFRASTRUKTŪRA

<i>Atsauce</i>	<i>Testelementi</i>	<i>Atbilde</i>	<i>Piezīmes</i>
6.3.7.1.	Vai aviācijas valodas prasmju pārbaudes pakalpojumu sniedzējs sniedzis skaidru informāciju par savu organizāciju un tās attiecībām ar citām organizācijām?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.7.2.	Ja <i>TSP</i> ir arī mācību pakalpojumu sniedzējs, vai ir skaidri un dokumentāri apliecināts abu darbību nošķirums?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.7.3.	Vai <i>TSP</i> ir pietiekams skaits kvalificētu sarunas vadītāju un vērtētāju, lai veiktu nepieciešamās pārbaudes?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.7.4.	Vai <i>TSP</i> ir paskaidrojis, kā tiek nodrošināta pārbaudes regulāra aktualizēšana, tostarp paskaidrojis, kā tiek īstenota pārbaudes pastāvīga pilnveide?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.8. PĀRBAUDES KOMANDAS KVALIFIKĀCIJA

Atsauce	Testelements	Atbilde	Piezīmes
ICAO dokumentācijas pārzināšana			
6.3.8.2.	Vai visi pārbaudes komandas dalībnieki pārzina šādas <i>ICAO</i> publikācijas: a) attiecīgos 1. pielikuma <i>SARP</i> un ieteicamo praksi; b) vienotos deskriptorus (1. pielikuma 1. papildinājumu) un <i>ICAO</i> vērtējuma tabulu (1. pielikuma A pievienojumu); c) <i>ICAO</i> valodas prasmes prasību īstenošanas rokasgrāmatu (dok. Nr. 9835); d) komptaktdisku ar <i>ICAO</i> novērtēto runu paraugiem?	☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ ☐ JĀ ☐ NĒ	
Pārbaudes izstrādes un pilnveides komanda			
6.3.8.3.	Vai pārbaudes izstrādes un pilnveides komandā ir iekļautas personas, kurām ir kompetence aviācijas darbību, valodas prasmju pārbaudīšanai izstrādes un lingvistikas jomā?	☐ JĀ ☐ NĒ	
Pārbaudes rīkošanas komanda (rīkotāji un sarunas vadītāji)			
6.3.8.4.	Vai pārbaudes rīkotājiem un sarunas vadītājiem ir praktiskas zināšanas par pārbaudes rīkošanas vadlīnijām, kuras publicējusi pārbaudes organizācija?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.5.	Vai sarunas vadītāji apliecina vismaz <i>ICAO</i> paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) valodas prasmi pārbaudāmajā valodā un eksperta līmeņa (6. līmeņa) prasmi, ja pārbaude ir paredzēta, lai novērtētu <i>ICAO</i> 6. līmeņa valodas prasmi?	☐ JĀ ☐ NĒ	

6.3.8.6.	Vai sarunas vadītāji ir sekmīgi pabeiguši sarunas vadītāju sākotnējās mācības?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.7.	Vai sarunas vadītāji ir sekmīgi pabeiguši sarunas vadītāju atkārtotās mācības vismaz reizi gadā?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.8.	Vai sarunas vadītājiem ir atbilstošā kompetence aviācijas darbību vai valodas prasmju pārbaudes jomā vai abās?	☐ JĀ ☐ NĒ	
Vērtētāju komanda			
6.3.8.9.	Vai vērtētāji apliecina vismaz <i>ICAO</i> paaugstinātā līmeņa (5. līmeņa) valodas prasmi pārbaudāmajā valodā un eksperta līmeņa (6. līmeņa) prasmi, ja pārbaude ir paredzēta, lai novērtētu <i>ICAO</i> 6. līmeņa valodas prasmi?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.10.	Vai vērtētāji pārzina aviācijas angļu valodu, kā arī jebkuru vārdu krājumu un teikuma struktūras, kuru izmantošanu varētu rosināt pārbaudes uzvednes un saskarsme?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.11.	Vai vērtētāji ir sekmīgi pabeiguši vērtētāju sākotnējās mācības?	☐ JĀ ☐ NĒ	
6.3.8.12.	Vai vērtētāji ir sekmīgi pabeiguši vērtētāju atkārtotās mācības vismaz reizi gadā?	☐ JĀ ☐ NĒ	

D papildinājums

AVIĀCIJAS VALODAS MĀCĪBU PROGRAMMĀ IESAISTĪTĀ PERSONĀLA KVALIFIKĀCIJA

Visas turpmāk minētās kvalifikācijas var tikt skatītas kopsakarā ar praktisko pieredzi attiecīgajā jomā, un to var kompensēt ar praktisko pieredzi.

	<i>Kvalifikācija</i>		
	<i>Izcila</i>	<i>Ļoti laba</i>	<i>Minimāla</i>
1. Aviācijas valodas mācību pasniedzējs, programmas administrators un materiālu izstrādātājs			
Akadēmiskās kvalifikācijas prasības valodas mācīšanas jomā ¹	Maģistra grāds valodas mācīšanā • Angļu valodas kā otrās valodas mācīšana (<i>TESL, TESOL</i>) • Lietišķā valodniecība • Izglītība svešvalodu jomā vai līdzīgā jomā	• Bakalaura grāds svešvalodu mācīšanā vai • <i>TESL</i> u. tml. kursa apguves diploms, vai • akadēmiskais grāds + plaša pieredze angļu valodas kā otrās valodas vai svešvalodas mācīšanā un skaidri pierādīta apņemšanās strādāt šajā jomā ²	• <i>TESL</i> sertifikāts vai akadēmiskais grāds (sākotnējās mācības jāvada pieredzējuša pasniedzēja stingrā uzraudzībā)
Valodas mācīšanas pieredze	Aviācijas valodas mācību programma 3+ gadi	• Aviācijas valodas mācību programma • Speciālā lietojuma valodas mācīšanas pieredze	• Valodas mācīšanas pieredze vai • nav nekādas valodas mācīšanas pieredzes – tas ir pieņemami tikai

¹ Akadēmiskā kvalifikācija, kas parasti nepieciešama angļu valodā runājošajiem angļu valodas pasniedzējiem, kuriem angļu valoda ir dzimtā valoda, visā Ziemeļamerikā, Rietumeiropā, Austrālijā un Jaunzēlandē, parasti ir maģistra grāds angļu valodas kā otrās valodas mācīšanā (*TESL*) vai kādā citā cieši saistītā jomā, piemēram, lietišķajā valodniecībā. Citās pasaules daļās – Krievijā, Austrumeiropā, lielā daļā Āzijas – akadēmiskā kvalifikācija, kas nepieciešama, lai kļūtu par valodas pasniedzēju, parasti ir bakalaura grāds svešvalodu mācīšanā. Viena no šādas programmas absolvējušo pasniedzēju priekšrocībām ir tā, ka viņi ir sasnieguši ļoti augstu valodas prasmes līmeni vismaz vienā svešvalodā un bieži vien divās.

Citas “ar valodu saistītas” akadēmiskās jomas (piemēram, literatūrzinātne, salīdzinošā literatūrzinātne, komunikācijas zinātne, rakstveida tulkošanas / mutvārdu tulkošanas studijas, salīdzinošā valodniecība vai “vienkārši” valodniecība) nav vērstas uz valodu mācīšanu vai valodas apguvi un neatbilst valodas pasniedzējiem izvirzītajām kvalifikācijas prasībām. Līdzīga situācija ir arī attiecībā uz izglītības jomā iegūtu zinātnisko grādu – lai gan ir daži studiju virzieni, kuros tiek apgūta valodas mācīšana, ir citas akadēmiskās izglītības jomas, piemēram, izglītība, izglītības tehnoloģijas, starptautiskās studijas, starpkultūru studijas, kuras nav tieši saistītas ar valodas mācībām.

Papildu kvalifikācijas prasības ietver starpkultūru kompetenci vai izpratni, starptautisku darba pieredzi, daudzvalodību, otrās valodas apguves pieredzi un, protams, entuziasmu mācīt.

² Angļu valodas kā otrās valodas mācīšana ir salīdzinoši jauna joma, un augstākās izglītības programmas tika izveidotas tikai divdesmitā gadsimta septiņdesmitajos gados un vēlāk. Vairāki izcili skolotāji šajā jomā sāka strādāt pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados, proti, vēl pirms šādu programmu pastāvēšanas, un ir turpinājuši celt savu profesionālo kvalifikāciju, izmantojot citus līdzekļus, par ko liecina, piemēram, dalība profesionālajās apvienībās, publicēti pētījumi vai uzstāšanās konferencēs, kā arī profesionālā pašattīstība šajā jomā.

		• Valodas mācīšanas pieredze akreditētā augstskolā vai valodas skolā	tad, ja mācības tiek vadītas pieredzējuša pasniedzēja stingrā uzraudzībā
Aviācijas sakari	Pilota vai dispečera darba pieredze	Radiotelefonu sakaru pārzināšana (stažēšanās aviācijas valodas jomā vai darba pieredze) ³	Spēja labi sastrādāties ar mācību priekšmetu speciālistiem
Valodas mācību materiālu izstrāde	Aviācijas valodas materiālu izstrāde, izmantojot komunikatīvo vai interaktīvo pieeju mācību procesam	–	Valodas mācību materiālu izstrāde, izmantojot komunikatīvo vai interaktīvo pieeju mācību procesam
Valodas mācību rīkošanas pieredze	Aviācijas valodas programmas rīkošanas	Valodas mācību programmas rīkošana	Piedalīšanās aviācijas vai valodas mācību programmā
2. Valodas prasmju pārbaudes izstrāde⁴			
Akadēmiskās kvalifikācijas prasības ⁵	Maģistra grāds valodas prasmju pārbaudes veikšanā Doktora grāds lietišķajā valodniecībā ar specializāciju valodas prasmju pārbaudes veikšanā	Maģistra grāds lietišķajā valodniecībā + pieredze otrās valodas vai svešvalodas prasmju pārbaudes izstrādē un pētniecības veikšanā šajā jomā	Maģistra grāds lietišķajā valodniecībā vai <i>TESOL</i> + spēja sastrādāties ar citu jomu speciālistiem
Aviācijas darbības	–	Radiotelefonu sakaru pārzināšana	Spēja labi sastrādāties ar mācību priekšmetu speciālistiem
3. Mācību priekšmetu speciālisti			
Aviācijas sakari	Profesionāla un starptautiska pieredze radiotelefonu sakaru jomā (profesionāls	Ļoti pieredzējis komercpilots vai privātpilots, kam ir starptautisku lidojumu	Sertificēts pilots ar izpratni par starptautiskiem lidojumiem

³ Radiotelefonu sakaru pārzināšana ir būtiski svarīga aviācijas valodas mācībās. Ir dažādi veidi, kā valodas pasniedzēji var gūt izpratni par radiotelefonu sakariem: apmeklēt lidošanas mācību nodarbības vai piedalīties lidojumos kā novērotāji; stažēties pie pieredzējuša aviācijas valodas pasniedzēja; iegūt praktisku pieredzi aviācijas valodas mācīšanā; uzturēt saskarsmi ar profesionāliem lidotājiem un dispečeriem, lasīt daudz speciālās literatūras un izmantot citus pašmācības veidus, kā arī izmantot modelējošas ierīces un datorprogrammas. Ja valodas pasniedzēji nepārzina aviācijas valodu, ir svarīgi, lai viņi strādātu cieši kopā ar šā mācību priekšmeta speciālistu.

⁴ Pārbaudes sarunas vadītāju un vērtētāju kvalifikācijas prasības, protams, atšķiras no tām, kas nepieciešamas pārbaudes izstrādātāju komandas dalībniekiem un vadītājiem. Visiem pārbaudes sarunas vadītājiem un vērtētājiem ir jāapgūst mācības, kurās viņi tiek iepazīstināti ar pārbaudi un vērtēšanas principiem. Plašāku informāciju par vērtētāju kvalifikāciju skatīt 4. nodaļā.

⁵ Jo augstāka nozīmība ir pārbaudei, jo svarīgāk ir pārbaudes izstrādē iesaistīt augsti kvalificētus un pieredzējušus speciālistus.

	pilots vai dispečers) ⁶	pieredze	
4. Citi iespējamie aviācijas valodas mācību programmas komandas dalībnieki			
Datorizētās mācības un materiālu praktiskā izstrāde ⁷	Profesionālā akadēmiskā kvalifikācija specialitātē	Ļoti plaša un pierādīta pieredze specialitātē	Pieredze specialitātē

⁶ Starptautiskā pieredze ir svarīga, jo starptautiskie radiotelefonu sakari bieži atšķiras no vietējā mērogā izmantotajiem radiotelefonu sakariem. Vissvarīgākā nozīme ir *ICAO* frāžu zināšanām.

⁷ Izstrādājot aviācijas valodas mācību materiālus – gan tekstuālus materiālus, gan datorizētus līdzekļus –, ir būtiski svarīgi komandā iesaistīt kvalificētu un pieredzējušu valodas pasniedzēju vai materiālu izstrādātāju. Ir svarīgi, lai materiālu izstrādes komandā būtu speciālisti, kam ir tehniski praktiskā kompetence šajā jomā, tomēr viņu ieguldījums nevar aizstāt tās zināšanas valodas mācīšanas jomā, kādas ir valodas mācību speciālistam.

E papildinājums

MŪSDIENU VALODAS MĀCĪBU METODES: IESKATS VĒSTURĒ

1. VALODAS MĀCĪŠANA

1.1. Pirmsmodernais laikmets: latīņu valoda un gramatisko konstrukciju tulkošana

Tūkstošiem gadu cilvēki ir apguvuši citas valodas vienkārši tāpēc, lai varētu veikt darījumus, kuros nepieciešama saziņa svešvalodā, kā arī pietiekami daudz sazinoties ar attiecīgās valodas runātājiem. Valodas apguves virzītājspēks vienmēr ir bijusi nepieciešamība sazināties valodā, un tādējādi ir dabiski, ka galvenā uzmanība vienmēr bija pievērsta saturam. Septiņpadsmitajā un astoņpadsmitajā gadsimtā akadēmiskā darbība lielā mērā bija vērsta uz sengrieķu un latīņu tekstu lasīšanu un izpratni, tāpēc latīņu un grieķu valodas mācīšana, kas nodrošināja iespēju iepazīt senos tekstus, oficiāli ieguva atsevišķa akadēmiskā priekšmeta statusu. Tā kā latīņu valoda bija “mirusi” valoda, proti, šajā valodā neviens nerunāja, to nebija iespējams mācīt nekādā jēgpilnas saziņas kontekstā. Tāpēc tika izraudzīta mācību metode, kurā galvenā uzmanība bija pievērsta gramatikai un iegaumēšanai, daudz laika veltot gramatisku konstrukciju tulkošanai. Deviņpadsmitā gadsimta beigās šī metode tika oficiāli nosaukta par gramatisko tulkošanas metodi. Deviņpadsmitā gadsimta deviņdesmitajos gados ASV dzīvojošs valodas skolotājs oficiāli izveidoja metodi, kas pazīstama kā tiešā jeb Berlica [*Berlitz*] metode.

1.2. Mūsdienas: lingvistika un pētījumi valodas apguves jomā

1.2.1. Divdesmitā gadsimta piecdesmitajos gados lingvistika izveidojās kā atsevišķa nozare – proti, valodas studēšana tika oficiāli atzīta par atsevišķu mācību priekšmetu –, un tādējādi sāka attīstīties saistītās jomas: valodas apguves studijas, otrās valodas apguve, angļu valodas kā otrās valodas vai svešvalodas mācīšana, svešvalodu mācīšana un angļu valoda kā otrā valoda. Turpmākajos vairāk nekā piecdesmit gados šīs jomas pilnveidojās par ļoti plašām akadēmiskajām jomām, kuras dinamiski attīstījās un kurās tika publicēts daudz pētījumu. Pašreiz ir jau veikti daudzi pētījumi, lai saprastu, kā cilvēki iemācās otro valodu, un daudz vairāk nekā jebkad agrāk ir zināms, kā cilvēki apgūst valodas. Tādējādi gadījumos, kad valodas mācīšanas pamatā tikuši izmantoti akadēmisko pētījumu rezultāti, valodas mācīšana ir kļuvusi daudz efektīvāka, interesantāka un rezultatīvāka.

Metožu laikmets

1.2.2. Mūsdienų laikmeta pirmajos gados jaunās lingvistiskās informācijas radītā dedzība izraisīja tā saukto “metožu laikmetu”. Parādījās jaunas un novatoriskas metodes, kurās bieži galvenā uzmanība bija pievērsta vienam konkrētam valodas mācīšanās procesa izpētes aspektam. Dažas no pazīstamākajām metodēm bija šādas: audiolingvistiskā metode, klusā metode, fiziskās reaģēšanas metode un suģestopēdija.

Komunikatīvā pieeja

1.2.3. Divdesmitā gadsimta septiņdesmitajos gados notika būtiskas pārmaiņas, proti, vairs netika veltīti centieni vienas īpašas metodes lietošanai, bet gan meklētas iespējas valodas mācīšanā izmantot vispārīgākas pieejas valodas apguvei, pamatojoties uz labāku teorētisko izpratni par valodas lietojumu un valodas mācīšanu un izpratni, ka visās metodēs pastāv viens kopīgs elements: cilvēki mācās un apgūst valodas, izmantojot tās jēgpilnā saziņā. Visu

---

komunikatīvo pieeju pamatā ir šāds teorētisko pieņēmumu un nosacījumu kopums attiecībā uz to, kā pieaugušie apgūst svešvalodu:

- a) valodas apguve ir nepārtraukts process;
- b) absolūta gramatiskā pareizība un tā sauktā dzimtajai valodai līdzīga izruna nav nedz nepieciešama, nedz iespējama;
- c) valodas apgūvēji, kas jaunu valodu mācās pieaugušā vecumā, nav nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar citām vecuma grupām;
- d) cilvēki apgūst valodu, ja viņiem ir nepieciešamība sazināties attiecīgajā valodā un ja, izmantojot šo valodu, viņiem ir iespēja veidot jēgpilnu saskarsmi;
- e) valodas apgūvējiem ir vajadzīgs daudz saprotama mācību materiāla vai daudzveidīgi mācību līdzekļi;
- f) motivācija ietekmē valodas mācīšanos, un valodas apgūvēji vislabāk reaģē uz materiāliem, kas viņus interesē.

1.2.4. Kopš divdesmitā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem labākās prakses programmas ir tās, kurās ir ietverti šādi elementi:

- a) nodarbībās par galveno mērķi izvirzīta veiksmīga saziņa, nevis tikai gramatiskā precizitāte;
- b) klases nodarbību darbs ir orientēts uz audzēkņiem, nevis pasniedzēju;
- c) nodarbību laikā daudz runā studenti, bet ļoti maz pasniedzējs;
- d) tiek minimāli labotas kļūdas (tikai tad, ja tas nepieciešams veiksmīgas saziņas nodrošināšanai);
- e) tiek izmantoti materiāli, kas piesaista valodas apgūvēju uzmanību.

2. VALODAS PRASMJU PĀRBAUDE

2.1. Valodas prasmju pārbaudes pirmsākumi ir saistīti ar latīņu valodas gramatikas mācīšanu un zināšanu pārbaudi; parastie pārbaudes vingrinājumi ietvēra gramatikas konstrukciju tulkošanu, trūkstošā vārda ievietošanu un darbības vārdu konjugēšanu.

2.2. Mūsdienās valodas prasmju pārbaudes metožu pilnveide ir cieši saistīta ar pieaugošo interesi par psihometrisko īpašību novērtējumu, kurā galvenokārt svarīga ir mērījumu precizitāte. Mēģinot iegūt objektīvu novērtējumu par valodas prasmēm, kas ir galvenais psihometriskās pārbaudes metodes izpētes objekts, bija vajadzīgi testelementi, kuros iegūtie rezultāti ir saskaitāmi. Tā rezultātā valodas prasmju pārbaudēs, kas izstrādātas saskaņā ar psihometriskā novērtējuma tradīciju, galvenā uzmanība bija pievērsta zināšanām par valodu, nevis faktiskajam lingvistiskajam sniegunam.

2.3. Viens no šādas prasmju pārbaudes metodes izmantošanas nelietderības piemēriem bija Amerikas Savienoto Valstu diplomātisko dienestu diplomātu nespēja efektīvi reālajā darbā

---

izmantot valodu, kuras tradicionālajās prasmju pārbaudēs viņi bija guvuši labus rezultātus. Izmantotās šķietami objektīvās valodas prasmju pārbaudes nespēja precīzi noteikt pārbaudes kārtotāja prasmi praktiski lietot valodu. Šīs bažas mudināja meklēt pārbaudes metodes, kas precīzāk atspoguļotu personas faktiskā lingvistiskā snieguma spēju. Šajā jautājumā ieinteresētu personu apvienība izstrādāja mutvārdu valodas prasmes pārbaudes (*OPI*) metodi, kurai tika pievienota vērtējuma tabula. Kopš tā laika valodas prasmes vērtējuma tabulas ir plaši izmantotas tiešai runāšanas prasmes novērtēšanai, gan izmantojot mutvārdu intervijas metodes, gan daļēji tiešus pārbaudes uzdevumus. Līdzīgi Eiropā, īstenojot valodas politikas nostādnes iedzīvotāju mobilitātes atbalstam, Eiropas Padome noteica prasmes līmeņus valodas izmantošanai saziņas nolūkā un profesionālajām vajadzībām – sākotnēji tikai izstrādāts sākuma līmenis un sliekšņa līmenis, bet nesēn publicētas “Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana” (*CEFR*).

2.4. Iespējams, nozīmīgākais ieguldījums valodas apguves un valodas prasmju pārbaudes pētījumu jomā pēdējā desmitgadē ir bijusi valodas prasmes izpratnes teorētisko pieeju izveide, uz kuru pamata var izstrādāt prasmju pārbaudes sistēmas. Lai gan ir vairāk nekā viena teorija, kas pievēršas valodas un valodas apguves būtībai, un nav pārliecības par šo teoriju pareizību, ir daži vispārēji principi, saskaņā ar kuriem var veidot valodas prasmju pārbaudes. Piemēram, pēdējā laikā valodas pētījumos galvenā uzmanība pievērsta valodas lietojuma komunikatīvajiem aspektiem, nevis zināšanām par konkrētām gramatiskām vai leksiskām iezīmēm. Interese par komunikatīvām pieejām valodas mācīšanā ir izraisījusi valodas prasmju pārbaudes prakses fundamentālu pārskatīšanu un tādu prasmju pārbaudes metožu ieviešanu, kas paredzētas valodas prasmju tiešai novērtēšanai, izmantojot vērtējuma tabulas.

2.5. Lai izmantotu vērtējuma tabulu, ir jāievēro noteikti nosacījumi. Pirmkārt, konkrētas valodas lietotāju kopienai ir jāvienojas par kritēriju kopumu, kas jāizpilda pretendentiem, kurš vēlas tikt uzņemts šajā kopienā. Vērtējuma tabulai jāatspoguļo šie kritēriji, un kopienai jāpiekrīt vērtējuma tabulas izmantošanai. Otrkārt, jāizveido atbilstoši mācītu un pieredzējušu vērtētāju grupa. Vērtētāju pieredzei un iepriekšējai izglītībai jābūt tādai, lai tie radītu uzticību un pārliecinātu par savu atbilstību gan kopienai, gan pretendentiem, kuri vēlas pievienoties šai kopienai. Vērtētājiem ir jābūt kopienas vērtību atspoguļotājiem un jāsaprot kritēriji un konteksts, kurā šie kritēriji tiek piemēroti. Viņiem arī jāvienojas par standartizētām procedūrām kritēriju īstenošanai. Šie pieredzējušie un mācītie vērtētāji apņemas ievērot labāko praksi, kas noteikta ētikas kodeksos un labās prakses piemēros. Gan standartizētās procedūras, gan atbilstības prasības ētikas un prakses kodeksiem noteic, ka ir vajadzīgi pierādījumi tam, ka ir veikti visi praktiskie un saprātīgi iespējamie pasākumi, lai nodrošinātu pārbaudes efektivitāti un objektivitāti (uzticamību un derīgumu). Ja šie nosacījumi ir izpildīti, vērtējuma tabulu izmanto, lai pieņemtu pamatotus lēmumus par pretendentiem.

F papildinājums PAPILDU RESURSI

1. GRĀMATAS UN PUBLIKĀCIJAS

1.1. Aviācijas valoda

Šeit sniegts to grāmatu un rakstu nepilnīgs saraksts, kuros apskatīts valodas lietojums aviācijas radiotelefonu sakaros.

Barshi, I. "Misunderstandings in Voice Communication: Effects of Fluency in a Second Language". In Healy, A.F. and L.E. Bourne Jr. (Eds.). *Foreign Language Learning: Psycholinguistic Studies on Training and Retention*. Mahwah, NJ.: Erlbaum (1998): 161–192.

Barshi, I., and R. Chute. "Cross Wires: What do Pilots and Controllers Know about Each Other's Job?". *Flight Safety Australia* (2001): 5, 3 and 58.

Bourgeois-Bougrine et al. *Linguistic Factors in the Overall Aviation Safety Framework*. Presentation at the 14th International Symposium on Aviation Psychology (ISAP). Dayton, Ohio, 2007. <http://www.wright.edu/isap/program.html>.

Burian, B.K., I. Barshi and R.K. Dismukes. *Center We Have a Problem: Emergency and Abnormal Situations in Aviation*. Presentation given at the 13th International Symposium on Aviation Psychology. Oklahoma City, Oklahoma, 2005.

Burian, B.K., I. Barshi and R.K. Dismukes. *The Challenge of Emergency and Abnormal Situations*. NASA Technical Memorandum 2005-213462. Moffett Field, CA: NASA Ames Research Center, 2005.

Burnfield, J., and R. Robert. *Air Traffic Control English Language Project, Vol. 1: Identifying Basic English Language Proficiency for International Air Traffic Controllers*. Report prepared for the U.S. Federal Aviation Administration by the Human Resources Research Organization. Alexandria, Virginia, U.S.A., 1999.

Burnfield, J., and R. Robert. *Air Traffic Control English Language Project, Vol. 2: An Analysis and Validation of Language Proficiency Measurement Models*. Report prepared for the U.S. Federal Aviation Administration by the Human Resources Research Organization. Alexandria, Virginia, U.S.A., 1999.

Burnfield, J., and R. Robert. *English Language Proficiency of International Air Traffic Controllers: A Review and Guidelines for Appropriate Measures*. Report prepared for FAA, 2000.

Cardosi, K.M. *An Analysis of En Route Controller-Pilot Voice Communications*. Report No. DOT/FAA/RD-93/11, Washington D.C.: FAA Office of Research and Development, 1993.

Chatham, R. et al. *Language Tasks in Air Traffic Control English Language Project (ATCELP) 1: Identifying Basic English Language Proficiency for International Air Traffic Controllers (FR-EADD-99-62)*. HumRRO/FAA, 1999.

Cushing, S. *Fatal Words: Communications Clashes and Airplane Crashes*. University of Chicago Press, 1994.

Cushing, S. "Pilot-Air Traffic Control Communications: It's Not (Only) What You Say, It's How You Say It." *Flight Safety Digest*. Flight Safety Foundation, July 1995.

Cushing, S. "Plane Speaking." *VERBATIM: The Language Quarterly*. Vol. XXI, No. 2. Autumn, 1994.

Day, B. "Safe Radiotelephony Demands Good Discipline from all Pilots and Controllers." *ICAO Journal*. Volume 57, No. 3, 2002.

EUROCONTROL. "Technical Analysis of ATC Controller to Pilot Voice Communication with Regard to Automatic Speech Recognition Systems." EEC Note No. 01/2001. EUROCONTROL Experimental Centre, January 2001.

Falzon, P. *The Analysis and Understanding of an Operative Language*. London: INTERACT 84, First IFIP Conference on Human-Computer Interaction, 1984.

Foushee, H.C., and R.L. Helmreich. "Group Interaction and Flight Crew Performance." In E.L. Wiener & D.C. Nagel (Eds.), *Human Factors in Modern Aviation*, 1989.

Goguen, J., and C. Linde. "Linguistic methodology for the analysis of aviation accidents." Technical report. NASA Contractor Report 88254, Moffett Field, CA: NASA Ames Research Center, 1983.

Grayson, R.L., and C.E. Billings. "Information transfer between air traffic control and aircraft: Communication problems in flight operations." In *Information Transfer Problems in the Aviation System*. NASA Technical Paper 1875, National Aeronautics and Space Administration, 1981.

Helmreich, R.J., and L.B. Sexton. *Analyzing cockpit communication: The Links between Language, Performance, Error, and Workload*. University of Texas Team Research Project, Department of Psychology, The University of Texas at Austin, Austin, Texas, U.S.A.

International Civil Aviation English Association. "Proceedings of the 8th International Seminar." Warsaw, Poland. Proceedings published by the Centre de linguistique appliquée of the University of Franche-Comte, 2002.

International Civil Aviation Organization. *Human Factors Guidelines for Air Traffic Management (ATM) Systems*. ICAO Doc 9758-AN/966, 2000.

International Civil Aviation Organization. *Human Factors Training Manual*. ICAO Doc 9683-AN/950, 1998.

International Civil Aviation Organization. *ICAO Journal*, Volume 59, Number 1, 2004.

Jones, R.K. *Miscommunication between Pilots and Air Traffic Control. Language Problems & Language Planning*, Vol. 27, No. 3 (2003): 233–248.

Kanki B.G., and T.P. Mark. "Communication and Crew Resource Management." In Helmreich, R.L., Kanki, B.G. & Wiener, E.L. (Eds). *Cockpit Resource Management*. United Kingdom: Academic Press, Inc.

Kanki B.G. "A Training Perspective: Enhancing Team Performance Through Effective Communication." In B.G. Kanki and O.V. Prinzo (Eds.), *Proceedings of the Methods & Metrics of Voice Communications Workshop*, 1995.

Linde, C. "The Quantitative Study of Communicative Success: Politeness and Accidents in Aviation Discourse." *Language in Society*, Volume 17, Number 3 (1988): 375–399.

Mathews, E. "Language Proficiency: Effective language training for pilots and air traffic controllers." *ICAO Journal*, Volume 58, Number 4, (2003): 7–9.

Mathews, E. "New provisions for English language proficiency are expected to improve aviation safety." *ICAO Journal*, Volume 59, Number 1 (2004): 4–6.

Mathews, E. "Provisions for proficiency in common aviation language to be strengthened." *ICAO Journal*, Volume 56, Number 3 (2001): 24–26.

McGrath, M. "Aviation English Training Materials and Resources." Presented at the 8th International Aviation English Association Seminar. Warsaw, Poland, September 2002.

Mell, J. "Étude des Communications Verbales entre Pilote et Controleur en Situation Standard et Non-Standard." Doctoral dissertation in linguistics. Université du Mirail, Toulouse, France (and École Nationale de l'Aviation Civile, Centre d'Études de la Navigation Aérienne), 1992.

Mell, J. "Language Training and Testing in Aviation Need to Focus on Job-Specific Competencies." *ICAO Journal*, Volume 59, Number 1, 2004.

Mell, J. "What is Not Standard in Real Radiotelephony?" Presented at the 4th International Civil Aviation English Association Forum. Paris, France, November 1991.

Mell, J., and C. Godmet. *Aeronautical Radiotelephony Communicative Functions*. Direction de la Navigation Aérienne, DNA8 (F), 1997 and reprinted in Appendix B to this manual, with permission.

Morrow, D., A. Lee, and M. Rodvold. "Analysis of Problems in Routine Controller-Pilot Communications." *The International Journal of Aviation Psychology*. Volume 3, Issue 4. (1993): 285–302.

Morrow, D., and M. Rodvold. "Communications Issues in Air Traffic Control." In M. Smolensky and E. Stein (Eds). *Human Factors in Air Traffic Control*. Academic Press, 1998.

Morrow, D., M. Rodvold, and A. Lee. "Non-routine transactions in controller-pilot communication." *Discourse Processes*. Volume 17, Issue 2 (1994): 235–258.

Philps, D. "Linguistic Security in the Syntactic Structures of Air Traffic Control English." *English World-Wide*. 12(1). Amsterdam, John Benjamins B.V (1991):103–124.

Prinzo, O.V. "An analysis of voice communication in a simulated approach control environment." Oklahoma City, O.K.: FAA Civil Aeromedical Institute (NITS No. DOT/FAA/AM-97/17), 1998.

Prinzo, O.V. "Data-linked pilot reply time on controller workload and communication in a simulated terminal option." Oklahoma City, O.K.: FAA Civil Aeromedical Institute (NITS No. DOT/FAA/AM-01/8), 2001.

Prinzo, O.V., A.M. Hendrix, and R. Hendrix. "The Outcome of ATC Message Complexity on Pilot Readback Performance." Federal Aviation Administration Report DOT/FAA/AM-06/25, November 2006.

Prinzo, O.V., and T.W. Britton. *ATC/Pilot Voice Communications: A Survey of the Literature*. (NITS No. DOT/FAA/AM- 93/20), 1993.

Prinzo, O.V., T.W. Britton, and A.M. Hendrix. *Development of a Coding Form for Approach Control/Pilot Voice Communications*. Report No. DOT/FAA/AM-95/15. Washington D.C.: FAA.

Ramos, R.A. et. al. "Air Traffic Control English Language Project (ATCELP) I: Identifying basic English language proficiency for international air traffic controllers". (HumRRO Final Report FR-EADD-99-62). Alexandria, VA: Human Resources Research Organization, 1999.

Robertson F., and E. Johnson. *Airspeak: Radiotelephony for Pilots*. London: Prentice Hall, 1987.

Sassen, C. "Linguistic Dimensions of Crisis Talk", John Benjamins Publishing Company, 2005.

Sumby, W.A. "The control-tower language: A case study of a specialized language in action." *Language and Speech*, 3: (1960): 61–70.

Van Es, G.W.H. "Eurocontrol. Air-ground Communication Safety Study: An Analysis of Pilot-controller Occurrences". Eurocontrol, June 16, 2004.

Van Es, G.W.H., R. Wever, and M. Verbeek. "Eurocontrol. Air-ground Communication Safety Study: Causes and Recommendations." DAP/SAF 2006-09. Eurocontrol, January 16, 2006.

Vatnsdal, A.O. "A Register analysis: The language of air traffic control. Occasional Papers in *Systematic Linguistics*, Vol. 1, 1987.

Verhaegen, B. "Safety issues related to language use have come under scrutiny". *ICAO Journal*, Volume 56, Number 2 (2001): 15–17, 30.

1.2. Lingvistika, valodas mācīšanās un valodas prasmju pārbaude

Ir ļoti plašs literatūras klāsts lingvistikas un valodas mācīšanās, mācīšanas un prasmju pārbaudes jomā. Šeit izlases kārtībā ir norādīti tikai daži noderīgi darbi, tostarp šajā rokasgrāmatā minētās publikācijas. Bibliogrāfiju par publikācijām valodas prasmju pārbaudes jomā ir apkopojis un publicējis izdevums "The Journal Language Testing Update" sadarbībā ar Starptautisko Valodas prasmes pārbaudītāju asociāciju (*ILTA*).

Alderson J.C., C.M. Clapham, D. Wall. "Language Test Construction and Evaluation." Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Bachman, L.F. "Fundamental Considerations in Language Testing." Oxford: Oxford University Press, 1990.

Davies, A. "Principles of Language Testing." Basic Blackwell, 1990.

Douglas, D. "Assessing languages for specific purposes". Cambridge University Press, 2000.

Douglas, D., and C. Chapelle. "Assessing Language through Computer Technology." Cambridge University Press, 2006.

Ellis, R. "Second Language Acquisition and Language Pedagogy. *Multilingual Matters*. Philadelphia, 1992.

Fulcher, G. "Some Priority Areas for Oral Language Testing." *Language Testing Update* 15 (1994): 39.-47. lpp.

Graddol, D. "English Next." The British Council, 2006.

Graddol, D. "The Future of English?" The British Council, 1997.

Grishman, R., and R. Kittredge (ed). *Analyzing Language in Restricted Domains*. Hillsdale N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1986.

Halliday M.A.K., and R. Hasan. *Language, Context, and Text: Aspects of Language in a Social-semiotic Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 1989.

Hutchinson, T., and W. Alan. *English for Specific Purposes: A Learning-centered Approach*. Cambridge University Press, 1987.

Jenkins, J. *The Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Johnson, M. *The Art of Non-Conversation: A Re-examination of the Validity of the Oral Proficiency Interview*. Yale University Press, 2001.

Krashen, S.D. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. New York: Pergamon Press, 1982.

Krashen S.D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. New York: Pergamon Press, 1981.

Marinova-Todd, Stafka H. "Three Misconceptions about Age and L2 Learning." (Bradford Marshall, Catherine E. Snow- Harvard). *TESOL Quarterly*, Volume 34, Spring (2000): 9.-34. lpp.

Nelson, C. "Intelligibility and Non-native varieties of English." In Kachru, Braj, B. (ed.). *The Other Tongue: English across Cultures*. Chicago: University of Illinois Press, 1982.

Reilly, R.G., ed. *Communication Failure in Dialogue and Discourse*. Amsterdam, North-Holland, 1987.

Spolsky, B. *Measured Words*. Oxford University Press, 1995.

Weeks, F. et al. *Seaspeak Reference Manual*. Oxford: Pergamon Press, 1983.

Weir, C.J. *Language Testing and Validation — An Evidence-Based Approach*. Palgrave MacMillan, 2005.

2. TĪMEKĻA VIETNES

2.1. ICAO valodas prasmes prasību īstenošana

Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija (ICAO)

<http://www.icao.int/icao/en/trivia/peltrgFAQ.htm#lang>

Šī tīmekļa vietne sniedz skaidrojumus par ICAO valodas noteikumu īstenošanas likumdošanas aspektiem: <http://www.icao.int/fsix/lp.cfm>.

Pēc rezolūcijas Nr. A36-11 “Proficiency in the English language used for radiotelephony communications” pieņemšanas šajā tīmekļa vietnē tiek publicēti īstenošanas plāni, ko izstrādājušas valstis, kuras vēl neatbilst valodas prasmes prasībām, kā arī to valstu paziņojumi, kuras ir izpildījušas prasības.

2.2. Valodas prasme

Starpaģentūru diskusiju forums valodas jautājumos (ILR)

<http://www.govtilr.org/>

Nefondēta Amerikas Savienoto Valstu Federālā starpaģentūru organizācija, kas izveidota, lai federālā līmenī koordinētu pasākumus, kas saistīti ar valodu, un apmainītos ar informāciju par šādiem pasākumiem. Tā palīdz federālās valdības departamentiem un aģentūrām nodrošināt, ka to darbība ir saskaņā ar panākto virzību un ieviestajām metodēm un tehnoloģijām valodas mācīšanās, valodas lietojuma, valodas prasmju pārbaudes un citu ar valodu saistītu darbību jomā. ILR organizācijām un fiziskām personām nodrošina:

- a) saziņas un sadarbības kanālu starp aģentūrām, kurām ir kopīgas intereses saistībā ar svešvalodu mācīšanu un prasmju pārbaudes organizēšanu;
- b) centralizētu forumu ar valodu saistītas informācijas izplatīšanai starp valdības struktūrām un
- c) praktisku tīklu ideju, informācijas un valodas resursu savstarpējai apmaiņai starp valdības organizācijām, akadēmisko kopienu un privāto sektoru. ILR sanāksmēs var piedalīties ikviens interesents – gan valdības pārstāvji, gan civilpersonas.

Eiropas Padome

<http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/>

Eiropas Padomes darbības valodu daudzveidības un valodas mācīšanās veicināšanai izglītības

---

jomā tiek veiktas saskaņā ar Eiropas kultūras konvenciju (1954), ko ratificējušas 48 valstis. Valodas politikas nodaļa (Strasbūrā) īsteno starpvaldību vidēja termiņa programmas, īpašu uzmanību pievēršot politikas nostādņu izstrādei. Nodaļas programmas papildina Eiropas Moderno valodu centra (Grācā, Austrijā) programmas.

2.3. Aviācijas angļu valodas mācības un prasmju pārbaude

Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija (ICAO)

<http://www.icao.int/td/>

ICAO mācību direktoriņā ir vairāk nekā 3000 kursu piedāvājumu vairāk nekā 300 mācību iestādēs vairāk nekā astoņdesmit ICAO līgumslēdzējās valstīs. Direktorijs ir labs sākumpunkts, lai atrastu ar civilo aviāciju saistītus mācību kursus dažādām aviācijas nozares profesijām. Direktorijs ir interaktīva datubāze, kurā var veikt meklēšanu pēc valsts, kursa kategorijas, atslēgvārda vai mācību iestādes nosaukuma. Jebkurā meklēšanas rezultātā vispirms tiks norādīta attiecīgo mācību iestāžu kontaktinformācija, tostarp aktuālā e-pasta adrese, un hipersaites, ja tādas ir pieejamas, un pēc tam kursu nosaukumi. Īpaši ieteicamas apskatīt ICAO kursus Nr. 291 (angļu valoda) un 295 (valodas prasmju pārbaude). Ja mācību iestādes ir sniegušas sīkāku informāciju par saviem kursiem, tā ir pieejama, kad noklikšķina uz kursa nosaukuma. Iestādes iekļaušana šajā direktoriņā nenozīmē, ka ICAO ir apstiprinājusi vai atzinusi attiecīgo iestādi. Šajā direktoriņā ietvertā informācija tiek publicēta saskaņā ar iestāžu sniegtajiem datiem, un ICAO nepārbauda to precizitāti.

Starptautiskā Civilās aviācijas angļu valodas asociācija (ICAEA)

<http://www.icaea.pata.pl/>

ICAEA nodrošina pasaules mēroga ietvaru praktizējošiem aviācijas angļu valodas speciālistiem, lai palīdzētu viņiem izveidot un uzturēt kontaktus un sekot līdzi notikumiem strauji mainīgajā aviācijas un angļu valodas vidē. Tās mērķi ir šādi:

- a) nodrošināt sadarbības iespēju personām un organizācijām, kuras uztrauc angļu valodas lietojuma problēmas aviācijā un aeronavigācijā vai kuras interesē šis jautājums;
- b) veicināt informācijas apmaiņu par angļu valodu, angļu valodas mācībām, standartiem, kvalifikāciju, tulkošanu, dokumentiem utt. starp cilvēkiem, kas strādā aviācijas jomā dažādās valstīs;
- c) centralizēti apkopot informāciju, kas ir noderīga aviosabiedrībām, iestādēm, gaisa satiksmes vadības dienestiem, ražotājiem, pilotiem, inženieriem, universitātēm, zinātniskās pētniecības institūtiem, mācību centriem un pasniedzējiem;
- d) uzlabot šīs informācijas apriti, izmantojot tīmekļa vietni, adresātu saraksta serveri, organizējot seminārus un publicējot tajos izstrādātos materiālus;
- e) rosināt interesi par angļu valodas kvalitāti aviācijas pasaulē.

Starptautiskā Aviosabiedrību valodu un komunikācijas organizācija (IALCO)

<http://www.ialco.org/>

IALCO ir neoficiāla aviosabiedrību apvienība, kas piedāvā valodas pakalpojumus. IALCO katru gadu organizē starptautisko aviosabiedrību valodu konferences, kurās tiek rīkoti darbsemināri

---

par jaunākajiem sasniegumiem valodas izpētes jomā un nodrošināta vide aviosabiedrību sadarbībai, pieredzes un ideju apmaiņai, kā arī iespēja neformālām profesionālām diskusijām. *IALCO* mērķis ir uzlabot gan pakalpojumu sniegšanas kvalitāti, gan drošumu, paaugstinot uz izpildāmajām funkcijām orientētās saskarsmes prasmes, kas nepieciešamas aviosabiedrības personālam.

Aviācijas sakaru angļu valodas eksaminācija (*ELPAC*)

<http://www.elpac.info/>

ELPAC pārbaudi izstrādāja Eiropas Aeronavigācijas drošības organizācija (*EUROCONTROL*), lai izpildītu *ICAO* un Eiropas Komisijas noteiktās valodas prasmes prasības operatīvās gaisa satiksmes vadības dispečeriem attiecībā uz angļu valodas lietojumu. Šī tīmekļa vietne sniedz gaisa satiksmes vadības dispečeriem, aeronavigācijas pakalpojumu sniedzējiem, valsts uzraudzības iestādēm, *ATC* licencēšanas iestādēm un aviācijas angļu valodas pasniedzējiem informāciju par *ELPAC* valodas prasmju pārbaudes izstrādi. *ELPAC* valodas prasmju pārbaude sastāv no divām pārbaudes biļetēm: klausīšanās izpratnes pārbaudes (1. biļete), kas norit, izmantojot internetu, un interaktīvās pārbaudes (2. biļete – mutvārdu saskarsme), kur tiek izmantota gan saziņa, kurā redzams sarunas vadītājs, gan saziņa, kurā sarunas vadītājs nav redzams. Tīmekļa vietnē ir sniegts katras biļetes piemēra paraugs.

2.4. Aviācijas incidentu ziņošanas sistēmas

Aviācijas nelaimes gadījumu / incidentu datu paziņošanas (*ADREP*) sistēma

<http://www.icao.int/fsix/adrep/index.html>

ICAO ADREP datubāze ir izveidota, pamatojoties uz ziņojumiem par nelaimes gadījumiem / incidentiem, kas *ICAO* iesniegti kopš 1970. gada. Datubāzē ir dati par nelaimes gadījumiem / incidentiem visā pasaulē saistībā ar gaisa kuģiem (fiksētu spārnu gaisa kuģiem un helikopteriem), kas smagāki par 5700 kg.

Obligāta atgadījumu ziņošanas sistēma (*MORS*)

<http://www.caa.co.uk/default.aspx?catid=978&pagetype=90&pageid=6278>

Apvienotās Karalistes *CAA* apkopo, reģistrē un analizē visus ziņojumus, kas saņemti saskaņā ar obligāto atgadījumu ziņošanas sistēmu (*MORS*), kā aprakstīts dokumentā *CAP382*. *MORS* ir šādi mērķi:

- a) nodrošināt, ka *CAA* tiek informēta par bīstamiem vai potenciāli bīstamiem incidentiem un defektiem (atgadījumiem);
- b) nodrošināt, ka tiek izplatīta informācija par šiem atgadījumiem, lai citas personas un organizācijas varētu no tiem mācīties;
- c) nodrošināt iespēju ieinteresētajām personām (gan no *CAA*, gan citām organizācijām) novērtēt katra atgadījuma ietekmi uz drošumu – gan atgadījuma konkrētos apstākļus, gan tā saistību ar iepriekšējiem līdzīgiem atgadījumiem –, lai varētu veikt vai sākt jebkādas nepieciešamās darbības.

CAA vispārējais mērķis attiecībā uz ziņošanu par atgadījumiem ir izmantot paziņoto informāciju, lai uzlabotu lidojumu drošuma līmeni, nevis meklētu vainīgos. *CAA* katru gadu saņem aptuveni 10 000 jaunu ziņojumu, kas visi tiek ievadīti datubāzē. Sistēma darbojas kopš

1976. gada, un tagad tajā ir vairāk nekā 150 000 ierakstu.

Aviācijas drošības ziņošanas sistēma (ASRS)

<http://asrs.arc.nasa.gov/>

Amerikas Savienoto Valstu Aviācijas drošības ziņošanas sistēma (ASRS) tika izveidota 1975. gadā saskaņā ar vienošanās memorandu starp Federālo aviācijas administrāciju (FAA) un Nacionālo aeronautikas un kosmosa izpētes pārvaldi (NASA). ASRS vāc un analizē brīvprātīgi iesniegtos aviācijas drošības incidenta ziņojumus un reaģē uz tiem, lai samazinātu aviācijas nelaiemes gadījumu iespējamību. ASRS datus izmanto, lai:

- a) identificētu nepilnības un neatbilstības valsts aviācijas sistēmā (NAS), lai attiecīgās iestādes varētu tās novērst;
- b) palīdzētu izstrādāt politikas nostādnes un plānot, kā arī uzlabot NAS;
- c) stiprinātu informatīvo pamatu izpētei par cilvēkfaktoru ietekmi uz aviācijas drošumu. Tas ir īpaši svarīgi, jo ir vispārēji atzīts, ka vairāk nekā divas trešdaļas no visiem aviācijas nelaiemes gadījumiem un incidentiem ir izraisījušas cilvēku darbības kļūdas.

Eiropas Koordinācijas centrs aviācijas incidentu ziņošanas sistēmām (ECCAIRS)

<http://eccairs-www.jrc.it/Start.asp>

Eiropas Koordinācijas centrs aviācijas incidentu ziņošanas sistēmām (ECCAIRS) ir centrālais tīkls, kura mērķis ir integrēt informāciju no aviācijas atgadījumu ziņošanas sistēmām, kas darbojas dažādās Eiropas Savienības dalībvalstu iestādēs. ECCAIRS tīkla centrālā biroja uzdevums ir vākt, integrēt un izplatīt tādu informāciju par atgadījumiem, kas iegūta no satelītbirojiem. Centrālais birojs uztur datubāzi, kurā glabājas integrētie dati.

Cilvēkfaktora incidentu ziņošanas konfidencialā programma (CHIRP)

<http://www.chirp.co.uk/>

Apvienotās Karalistes Cilvēkfaktora incidentu ziņošanas konfidencialās programmas (CHIRP) mērķis ir palīdzēt paaugstināt lidojumu drošumu Apvienotās Karalistes komerciālajā un vispārējās aviācijas nozarē, nodrošinot pilnīgi neatkarīgu un konfidencialu (bet ne anonīmu) ziņošanas sistēmu visām personām, kas nodarbinātas šajās nozarēs vai saistītas ar tām. CHIRP darbojas kopš 1982. gada un šobrīd ir pieejama gaisa kuģu apkalpes locekļiem, gaisa satiksmes vadības dispečeriem, licencētiem gaisa kuģu tehniskās apkopes inženieriem, gaisa kuģu salona apkalpei un vispārējās aviācijas (GA) kopienai. Tiek saglabāta ziņotāju identitātes konfidencialitāte. Personas dati netiek saglabāti, un pēc ziņojuma lietas slēgšanas iesniegtie dati tiek atdoti atpakaļ ziņotājam. Sniegtā informācija ar ziņotāja piekrišanu un ziņotāju neidentificējošā veidā ir pieejama personām, kas var veikt pasākumus, lai novērstu problēmu. Pēc tam, kad ir novērsta iespēja identificēt ziņotāju, ziņojumā iegūtā svarīgā informācija tiek arī darīta pieejama pēc iespējas plašākam personu lokam, galvenokārt izmantojot publikācijas izdevumos *FEEDBACK*, *GA FEEDBACK* un *Cabin Crew FEEDBACK*, lai tādējādi uzlabotu drošuma standartus. CHIRP papildina CAA obligāto atgadījumu ziņošanas sistēmu un citas oficiālās ziņošanas sistēmas, kas ieviestas daudzās Apvienotās Karalistes organizācijās, lai nodrošinātu, ka ikvienai personai ir iespēja ziņot par bažām konkrētos jautājumos, nebaidoties, ka viņu varētu identificēt darbabiedri, vadība vai pārvaldes iestāde.

Lidojumu drošuma fonds (FSF)

<http://www.flightsafety.org/home.html>

Lidojumu drošuma fonds ir neatkarīga starptautiska bezpeļņas organizācija, kas nodarbojas ar pētniecību, revīziju, izglītošanu, atbalsta sniegšanu un izdevējdarbību, lai uzlabotu aviācijas drošumu. Fonda mērķi ir:

- a) censties aktīvi iesaistīt savā darbā pasaules profesionālās aviācijas nozares dažādu sektoru pārstāvjus;
- b) paredzēt, identificēt un analizēt globālos aviācijas drošuma jautājumus un noteikt prioritātes;
- c) nodrošināt efektīvu saziņu par aviācijas drošumu un
- d) aktīvi veicināt labākās prakses izmantošanu un ieviešanu aviācijas drošuma jomā.

Tīmekļa vietne ļauj piekļūt daudziem ziņojumiem un rakstiem par aviācijas drošuma jautājumiem, tostarp ar valodu saistītiem notikumiem.

2.5. Valodas mācību standarti

ASV Svešvalodu mācīšanas padome (ACTFL)

<http://www.actfl.org/>

ASV Svešvalodu mācīšanas padomes (ACTFL) darbība ir veltīta visu valodu mācīšanas un mācīšanās uzlabošanai un tvēruma paplašināšanai visos mācību līmeņos. ACTFL ir organizācija, kura apvieno individuālus dalībniekus un kurā ir vairāk nekā 9000 pedagogu un administratoru, kas iesaistīti svešvalodas mācīšanā – no pamatizglītības līmeņa līdz maģistrantūrai –, kā arī valdības un nozares pārstāvji. ACTFL ir iesaistīta plaša spektra darbībās – sākot ar valodas prasmes vadlīniju izstrādi un beidzot ar nacionālo standartu izveidi – un galveno uzmanību pievērš jautājumiem, kas ir būtiski gan profesijas nostādņu pilnveidei, gan atsevišķa pasniedzēja izaugsmei. ACTFL 1967. gadā nodibināja Amerikas Moderno valodu apvienību. Tā pārstāv visu valodu pasniedzējus visos izglītības līmeņos.

Britu padomes shēma valodas mācību programmu akreditācijai Lielbritānijā

<http://www.britishcouncil.org/accreditation.htm>

Sistēma *Accreditation UK*, kuras iepriekšējais nosaukums ir *English in Britain Accreditation Scheme* [Akreditācijas sistēma angļu valodas kursiem Lielbritānijā] (*EiBAS*), ir kvalitātes nodrošināšanas sistēma angļu valodas mācību pakalpojumu sniedzējiem, kas atrodas Apvienotajā Karalistē. Sistēmu pārvalda Britu padomes akreditācijas nodaļa sadarbībā ar apvienību *English UK* – Apvienotās Karalistes angļu valodas mācību pasniedzēju profesionālo apvienību. Apvienība *Accreditation UK* sniedz atbalstu angļu valodas mācīšanā un apgūvē, lai uzlabotu angļu valodas mācīšanas kvalitāti Apvienotajā Karalistē. Šajā saistībā sistēma:

- a) izstrādā, nosaka un regulāri aktualizē kvalitātes standartus, kas jāievēro Apvienotās Karalistes pakalpojumu sniedzējiem, kuri nodrošina angļu valodas mācības starptautiskiem studentiem;
- b) akreditē visus angļu valodas mācību pakalpojumu sniedzējus Apvienotajā Karalistē, kas atbilst sistēmas kritērijiem un standartiem;

---

c) nodrošina starptautiskajiem studentiem un viņu konsultantiem apliecinājumu par tādu angļu valodas mācību kvalitāti, kuras saskaņā ar sistēmu ir akreditētas.

Tā ir reģistrēta Lielbritānijā kā labdarības organizācija.

Kanādas Valodu padome

<http://www.c-l-c.ca/>

Kanādas Valodu padome pārstāv divas oficiālās valodas – angļu un franču valodu –, kā arī valsts un privāto sektoru. Pēdējo 25 gadu laikā padome ir centusies uzlabot standartus un veicināt izcilu kvalitāti angļu un franču valodas mācībās Kanādā. Kanādas Valodu padome (CLC) sniedz oficiālu apliecinājumu, ka tās dalībnieki ir izstrādājuši programmas, kas atbilst padomes standartiem, un ir apņēmušies ievērot šos standartus. Tās kvalitātes nodrošināšanas sistēma aptver šādas jomas: mācību programmu, pasniedzēju kvalifikāciju, pakalpojumus izglītojamiem, izglītojamo uzņemšanu, tirgvedību, reklāmu, telpu nodrošinājumu un administratīvo vadību. Padomes standarti ir starptautiski atzīti.

Starptautiskā Angļu valodas kā svešvalodas skolotāju asociācija (IATEFL)

<http://www.iatefl.org/>

Starptautiskā Angļu valodas kā svešvalodas skolotāju asociācija ir apņēmusies apvienot angļu valodas mācīšanas speciālistus visā pasaulē un palīdzēt viņiem savstarpēji sadarboties un pilnveidoties. Lai to nodrošinātu, tiek:

- a) regulāri izdotas publikācijas;
- b) rīkotas ikgadējas starptautiskas konferences ar plašu sarunu un darbsemināru programmu;
- c) piedāvāta biedriem iespēja neierobežoti iesaistīties 14 īpašās interešu grupās;
- d) nodrošināta biedriem vairāku profesionālo žurnālu abonēšana par pazeminātu maksu;
- e) piedāvātas stipendijas noteiktām pasniedzēju grupām, lai nodrošinātu iespēju apmeklēt ikgadējo konferenci;
- f) veidota saikne ar profesionālajām partnerorganizācijām citās valstīs;
- g) sniegta palīdzība izveidot vai attīstīt vietējās pasniedzēju organizācijas.

Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc. [Angļu valodas skolotāji citu valodu runātājiem] (TESOL)

http://www.tesol.org/s_tesol/index.asp

Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc. (TESOL) ir globāla izglītības apvienība. *TESOL* galvenā mītne atrodas Aleksandrijā, Virdžīnijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, un tajā ir aptuveni 13 000 biedru vairāk nekā 120 valstīs, un tā ir atzīta par Apvienoto Nāciju Organizācijas Sabiedrības informēšanas departamenta nevalstisko organizāciju (NVO). Tās uzdevums ir nodrošināt izcilību, mācot angļu valodu citu valodu runātājiem. *TESOL* tiek augstu vērtēta profesionalitāte valodas mācīšanā, personas valodas tiesības, pieejama, kvalitatīva izglītība, globālās kopienas sadarbība, pētnieku un reflektīvās prakses speciālistu

---

sadarbība izglītības uzlabošanā un cieņa pret daudzveidīgu un daudz kultūru sabiedrību.

2.6. Valodas prasmju pārbaudes standarti

Starptautiskā Valodas prasmes pārbaudītāju asociācija (*ILTA*)

<http://www.iltaonline.com/>

ILTA mērķis ir veicināt valodas prasmju pārbaudīšanu uzlabošanu visā pasaulē. *ILTA* deklarētie mērķi ir šādi:

- a) stimulēt profesionālo izaugsmi, rīkojot darbseminārus un konferences;
- b) veicināt ar valodas prasmju pārbaudes jomu saistītas informācijas publicēšanu un izplatīšanu;
- c) attīstīt un nodrošināt vadīšanas spēju valodas prasmju pārbaudes jomā;
- d) sniegt profesionālus pakalpojumus saviem biedriem;
- e) palielināt sabiedrības izpratni par valodas prasmju pārbaudēm un atbalstu valodas prasmju pārbaudīšanai kā profesijai;
- f) paaugstināt savu biedru profesionālo lepnumu;
- g) atzīt savu biedru izcilos sasniegumus;
- h) sadarboties ar citām grupām, kuras interesē valodas prasmju pārbaudes joma;
- i) sadarboties ar citām grupām, kuras interesē lietišķās valodniecības vai valodas prasmju novērtēšanas joma.

Skatīt arī *ILTA* Ētikas kodeksu:
http://www.iltaonline.com/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=47.

Eiropas Valodas prasmju pārbaudītāju asociācija (*ALTE*)

<http://www.alte.org/>

Eiropas Valodu prasmju pārbaudītāju asociācija (*ALTE*) ir tādu Eiropas iestāžu apvienība, kuras eksaminē un sertificē valodas apguvējus. Asociācijas biedri nodrošina eksāmenus, kuros pārbauda tās valodas prasmi, kas konkrētās valsts vai reģiona runātājiem ir dzimtā valoda *ALTE* galvenie mērķi ir šādi:

- a) noteikt vienotu prasmes līmeni, lai veicinātu dažādās Eiropas valstīs izdotas apliecības starptautisku atzīšanu;
- b) noteikt kopīgus standartus visiem valodas prasmju pārbaudes procesa posmiem, proti, pārbaudes izstrādei, uzdevumu un testelementu sagatavošanai, pārbaudes rīkošanai, vērtēšanai un līmeņa piešķiršanai, pārbaudes rezultātu paziņošanai, pārbaudes analīzei un konstatējumu paziņošanai;
- c) sadarboties kopīgos projektos un apmainīties ar idejām un zinātību.

Šajā tīmekļa vietnē sniegtā informācija par valodas eksāmeniem un eksāmenu sistēmām ir ne tikai vispārēji noderīga, bet var tikt izmantota arī kā pamats aprakstam, izstrādājot definīcijas katra valodas prasmes līmeņa satvaram, ko varētu izmantot *ALTE* biedri eksāmenu rīkošanā. Jo īpaši skatīt: <http://www.alte.org/resources/index.php>.

Eiropas Valodas prasmju pārbaudītāju un novērtētāju asociācija (*EALTA*)

<http://www.ealta.eu.org/>

EALTA ir profesionāla valodas prasmju pārbaudītāju asociācija Eiropā. *EALTA* interešu joma nav saistīta ne ar vienas citas organizācijas interešu jomu. *EALTA* tika izveidota ar Eiropas Kopienas finansiālu atbalstu. *EALTA* mērķis ir veicināt izpratni par valodas prasmju pārbaudes un vērtēšanas teorētiskajiem principiem, kā arī uzlabot prasmju pārbaudīšanas un vērtēšanas praksi visā Eiropā un apmainīties ar to.

– BEIGAS –